J. SWIFT

GULLIVEROVI PUTOVI

POTPUNO IZDANJE U ČETIRI DIJELA

HUMORISTIČNA KNJIŽNICA

NARODNA KNJIŽNICA

Godišnja pretplata D 100.

SV. 1.—5. **Ivo Vojnović: Dubrovačka trilogija.** S predgovorom M. L i s i č a r a. Elegantno uvezano D 30.—.
Sv. 6. **Emerson: Napoleon.** D 3.—.
Sv. 7. **L. N. Tolstoj:** Tri smrti. Čim ljudi žive. D 3.—.
Sv. 8.—14. **Anatol Frans: Zločin Silvestra Bonara,** člana instituta. Elegantno vezano D 25.—.
Sv. 15.—21. **M. J. Ljermontov: Junak našega doba.** Sa slikom piščevom D 15.—, vezano D 20.—.
Sv. 22.—24. **Branko Radičević: Izabrane pesme.** Uredio V. Ć o r o v i ć D 5.—, vezano D 10.—.
Sv. 25. **B. Gj. Nušić: Knez od Semberije.** Istorijska scena. **Danak u krvi.** D 3.—.
Sv. 26.—30. **Sil. Vara: Engleski državnici** (Lloyd George, Balfaour itd.). **M. Nordau: Clemenceau.** D 5.—.
Sv. 31.—35. **Le Bon: Psihologija revolucija I.** D 10.—.
Sv. 36.—40. **F. M. Dostojevski: Bijedni ljudi.** D 10.—
Sv. 41.—45. **H. Sienkievicz: Pripoviesti.** D 10.—.
Sv. 46.—48. **Knut Hamsun: Nitkov. Iz skitničkog života** D 5.—.
Sv. 49.—53. **Borisav Stanković: Vrela krv.** D 10.—.
Sv. 54.—56. **M. Vsevolod Garšin: Crveni cvijetak i druge priče.** D 5.—, vezano D 10.—.
Sv. 57.—60 **F. M. Dostojevski: Igrač.** Roman iz bilježaka mladog čovjeka. D 15.—, vezano D 20.—.
Sv. 61.—69. **Gobineau: Preporod u Italiji.** (Renesansa). I. knjiga: Savonarola. — Cezare Borgia — I l u s t r i r a n o. D 12.—, vezano D 17.—.
Св. 70.—72. **Јосип Козарац: Тена.** Д 5.—.
Sv. 73.—80. **Gobineau: Preporod u Italiji.** (Renesansa). II. knjiga: Julije II. — Leo X. — Michelangelo. — I l u s t r i r a n o. D 13.—, vezano D 18.—.
Sv. 81.—90. **Dr. Bidlo: Povijest Rusije od početka XIX. stoljeća do naših dana.** D 30.—, vezano D 38.—.
Sv. 91.—98. **Emile Zola: Grijeh abbé-a Moureta.** Roman. 400 stranica. D 30.—, vezano D 38.—.
Sv. 99. **T. G. Masaryk: Jan Hus.** D 5.—.
Sv. 100. (Jubilarni broj) **Strossmayerova čitanka.** D 15.—
Sv. 101.—103. **E. A. Poe: Neobične priče.** Sa slikom Poe-ovom i njegovom biografijom od Ch. B a u d e l a i r e-a. D 15.—, vezano D 20.

HUMORISTIČNA KNJIŽNICA

SVEZAK 176.—183.

Jonathan Swift

Gulliverovi putovi

k raznim dalekim narodima na svijetu

Preveo s engleskoga

Iso Velikanović

1925.

Tisak „Jugoslovenske štampe" d. d., Zagreb

SADRŽAJ

Naslovni list od T. MONSELLA.

SWIFT.

Jonathan Swift (čitaj Džonäthön Suift), jedan od najvećih i najpoznatijih satiričara svijeta, rodio se je godine 1667. u Dublinu, glavnom gradu Irske, od siromašnih engleskih roditelja. Kao djak učio je vrlo slabo, te se jedva provlačio iz razreda u razred. U opće je Swift do svoje 30-te godine, naročito kao tajnik engleskog državnika Williama Templea, puno pretrpio, pa su ga te nevolje i poniženja u prvoj mladosti učinile zauvijek čovjekom ujedljivim, trpkim i neprijaznim, te pojačale u njemu raspoloženje i prirodjenu sposobnost ruganja i ismijavanja ljudi i njihovih slaboća. Kasnije postane župnikom, a u 40-toj godini dekanom u Dublinu. To ga zvanje nije ni malo zadovoljavalo i on se poče baviti javnim životom, naročito politikom. Pristajao je najprije uz whige, no kad ga oni ne učiniše biskupom, predje thorijevcima. Njegova politička djelatnost sastojala se najviše iz izvrsnih pamfleta i satira, koje su bile strah i trepet protivnicima. Mnoge osobe u političkim prepirkama odmah bi uzmakle, čim bi čule, da Swift ulazi u borbu. Jer njegovi članci učinili bi, »da je zaorio smijeh s jednog kraja Londona na drugi.« No takva jedna satira »A Tale of a Tub« (Priča o buretu) pokvari mu zauvijek karijeru. U toj naime satiri Swift se je tako grdno izrugao svećenstvu, da ga ni whigi ni tory nisu mogli — uz najbolju volju — učiniti biskupom. Inače je bio vrlo ugledan i popularan u engleskom društvu. Swiftove je spise čitao svatko, tko nije

*

bio analfabet. Njegova su satirička djela vršila velik utjecaj u političkom životu Vel. Britanije. Swiftova pak veselost, duhovitost i neobična ljepota otvarali su mu vrata najotmenijih salona, a lijepe dame londonske otimale su se za njegovu sklonost. Za kratko vrijeme postao je Swift najpopularniji pisac svoga vremena. Naročito je u pamfletima bio nenatkriljiv.

Jednom se, vele njegovi biografi, nekakav čizmar, po imenu Petric, napravi astrologom i počne izdavati vječite kalendare, u kojima bjehu njegova proricanja. Swifta snadje volja da se njime malo prošali, sastavi svoja pravila za proročanstva i stane proricati. »Prvo moje proročanstvo je tek sitnica, ali je spominjem samo zato, da se vidi, kako oni vajni pretendenti na astrologiju u stvari ne znaju svoj vlastiti posao. Ono se tiče Petrica, pisca vječitih kalendara. Ja sam prema svojim pravilima konzultovao nebo o njemu i našao sam, da će on neminovno umrijeti još ovog 29. marta, oko 11 sati u veče, od jake groznice; o tome ga obavješćujem, da zna i da svoje stvari dovede u red.« Tridesetog marta izidje javno pismo o ispunjenju proricanja. U njemu se opisuje, kako je još u drugoj polovini marta pokojni Petric počeo slabiti i malaksavati, kako je obolio i počeo da sumnja u svoja proricanja, najposlije. kako je pao u postelju, kako se sav tresao od groznice i izdahnuo u bunilu; pa onda dolazi opis svih pojedinosti prilikom pokojnikova sprovoda. Jadni Petric stane se braniti i protestovati u javnosti protiv tako bestidne laži. Swift, u svom odgovoru, dokazuje mu, da je on umro i čudi se njegovim nepravednim napadajima. »Nazvati čovjeka nevaljalim i bestidnim samo zato, što se on razlikuje od vas u jednom čisto spekulativnom pitanju, to je, po mom poniznom mišljenju, stil, koji ni malo ne odgovara čovjeku Petricove obrazovanosti. Ja apelujem na samog gosp. Petrica: može li se vjerovati, da bih bio toliko lud, pa da svoja proročanstva otpočnem jednom ordinarnom laži, koja bi se tako lako mogla otkriti. Gosp. Petric ili se vara, ili hoće da prevari publiku i svoje nasljednike.« Svijet se gušio od smijeha i ma da je na brošurama bio potpis Isaac Bickerstaf, po salonima se znalo, da taj Bickerstaf nije nitko drugi, nego Jonathan Swift.

Godine 1714. poslije smrti kraljice Ane, na engleski prijesto dodje Juraj I. iz Hanovera, grub i neotesan kralj, koji je bio omiljen predmet Swiftova ruganja. Imajući krunu zahvaliti whigovskoj stranci, on odmah dovede whigovce na upravu. Povodeći se za njima i suviše, a naročito za Walpolom, poče činiti velika nasilja nad torijevskom strankom. Tako odmah po dolasku, izda proklamaciju svome narodu, u kojoj sasvim nepravedno napada torijevce, zatim njihove glavne vodje Oxford i Bolingbroke budu optuženi za veleizdaju, na kojoj su tobože radili zaključenjem Utrehtskog mira. Zbog ovakvih progona Bolingbroke je bio prinudjen da bježi u Francusku.

Ovi dogadjaji zatekoše engleskog satiričara bez biskupske stolice i on sad sasvim izgubi nadu, da će ikada ući u Gornju Kuću. Pun gnjeva i žudnje za osvetom, povuče se Swift u svoju župu, da odatle bijesnim pamfletima i gorkom satirom napadne na vladu whigovsku i kralja Jurja. U nizu pisama sa potpisom: M. B. trgovac suknom, (Drapier's Letters), počne tako opisivati bijedno stanje irskoga naroda i rdjavu englesku upravu nad njim, da je to kod Iraca izazvalo divlju razdraženost protiv Engleske, a

whigovskoj vladi zadalo neopisive muke oko stišavanja ogorčena naroda. Vlada padaše u očajanje zbog ovih pisama, te iz dana u dan raspisivaše grdnu nagradu svakomu onomu, koji joj prokaže njihova pisca.

U to vrijeme Swift je već počeo raditi na svome najznamenitijem djelu, pod naslovom: »G u l l i v e r o v i p u t o v i k r a z n i m d a l e k i m n a r o d i m a n a s v i j e t u«. Kad je knjiga izišla (1726.), jedan savremenik iz Londona piše Swiftu: »Ima otprilike deset dana, otkad je štampana ovdje jedna knjiga o putovanjima nekog Gullivera, i o njoj cijeli grad neprestano govori. Za nedjelju je dana rasprodano cijelo izdanje i ništa nije zanimljivije nego slušati razna mišljenja, koja svijet iznosi o njoj, ma da se svi slažu u tome, da su prosto opijeni njome. Uopće se misli, da ste joj vi pisac, ali knjižar izjavljuje, da ne zna, iz čije je ruke došla. Od najnižih pa do najviših, od ministrova kabineta pa do lakajeve odaje, svaki je čita . . . Grofica Marlborough zanesena je tom knjigom, i veli, da ni o čemu drugom ne sanja, otkad je nju pročitala . . . Doznao sam, da ju je princesa čitala s velikim zadovoljstvom. Kroz Donju i Gornju Kuću prošla je nemine contradicente; a cio grad, ljudi, žene i djeca očarani su njome«.

Iako su sad Swiftova djela izgubila dosta od svoga tadašnjeg interesa, ipak još i danas, naročito »Gulliverovi putovi«, zanimaju s puno uspjeha sve redove čitalačke publike, počev od djece i žandara, do državnika i književnih kritičara. Žigosanje mana i slaboća ljudskih zavijeno je u formu fantastične pripovijetke, pune najrazličnijih zgoda i nezgoda, vrlo zanimljivih i neobičnih.

Prvi je dio (G u l l i v e r u L i l l i p u t u«) tih čuvenih putovanja satira na engleski dvor i politiku. U drugom dijelu dolazi Gulliver u zemlju divova (Brobdingnag). Opisujući u trećem dijelu otok Laputu, koji čas leti po uzduhu, čas pliva po moru, i njegove zamišljene stanovnike, same filozofe i zvjezdare, Swift se je narugao naučenjačkoj rastresenosti i nepraktičnosti. U četvrtom je dijelu opisana vrlo srećna zemlja s imenom, koje se ne da izgovoriti: »Houyhnhnms«. U toj zemlji vladaju konji, vrlo prosvijetljena i napredna bića; pored njih žive i neki glupi, ružni i zlobni majmuni, zvani »Yahoo«, vrlo slični ljudima. I još kako je lijepo u toj državi, kako u njoj vlada kudikamo veća čestitost i poštenje, nego u Evropi i kako je Gulliver sretan medju tim konjima. — Ovo je ujedno i najžučniji dio ove knjige, u njemu je ismijana slabost i niskost ljudske prirode.

Obimom i raznovrsnošću predmeta ova satira nadmašuje sve ostale. Snaga ismjehivanja ljudskih strasti i poretka u »Gulliveru« je u tome, što je sve uvijeno u bezazlenu i prostodušnu priču jednog naivnog kapetana. Za sve vrijeme svoga pričanja pisac izgleda kao da i ne sluti o kakvom ruganju i ismijavanju. U tom je pravi Englez: čini se ozbiljan kod pričanja najsmješnijih stvari — protivno od Francuza, koji se smije i kod najozbiljnijih dogadjaja. Engleski humor i francuski esprit.

Druga je značajna odlika ovog djela, što je i sama priča, u svom bukvalnom značenju, pored svih svojih čudesa, održala izvjesnu vjerojatnost i logiku u razvoju dogadjaja.

Time je uštedjena čitaocu jedna neprijatnost, koja je tako česta u satiričkim alegorijama, naime, da ne

mora gledati ljude, čije vladanje nema nikakvog smisla ni razloga i koji ne bi nikad tako radili, kad to ne bi zahtijevao kakav efekat te priče u njenu alegoričnom značenju. Swift je to postigao prvo time, što je uzeo stil i ton onih prostih i naivnih ljudi, koji gotovo nikad u svom životu nisu ozbiljno i namjerno lagali i čijoj je prirodi pretvaranje apsolutno nepoznato; dalje, još i time, što svoje opise izvodi vrlo podrobno (bez zamaranja) i vrlo logički. »Swift traži samo vjerojatnost — veli Taine — i postiže je. Njegova je vještina u tome, što uzima kakvu apsurdnu pretpostavku i ozbiljno izvodi posljedice, koje iz nje potječu. To je logički i tehnički duh inžinira«. On je, veli drugi kritičar, uspio u tome, da, kad se samo predje prva neobičnost, kad se n. pr. dopusti da postoje Lilliputanci, onda je sve ostalo vjerojatno i iluzija traje neprekidno. Upravo, najmanji čitaoci Gulliverovih Putovanja samo ih kao takva i obožavaju, kao priču u njenom bukvalnom značenju«. Uistinu je to velika i sjajna satira na ljude i društvene prilike u Engleskoj, satira, koja zauzima jedno od prvih mjesta u svjetskoj književnosti.

Konac Swiftova života je vrlo tužan. Razočaran u životu, gluh i bolestan, Swift je postao melankolični mizantrop. Po deset sati dnevno hodao je sumoran poljima i šumama, a po čitavu godinu nije ni riječi progovorio. Najprije ga ostavi pamćenje, a onda pamet, tako da je posljednjih devet godina života proveo kao najbjedniji idiot. Umre god. 1745.

M. B. J.

Prvi dio

Put u Lilliput

PRVA GLAVA.

Pisac daje nešto obavijesti o sebi i o porodici. — Prvi mu povod za putovanje. — Nastradao na moru te pliva, da spase život. — Isplivao na obalu u zemlji Lilliputu. — Zarobljuju ga i vode u svoju zemlju.

Otac mi je imao malo dobarce u Nottinghamshiru, ja sam bio treći od pet sinova. Kad mi je bilo četrnaest godina, poslao me on u Cambridge u Emanuel College, gdje sam probavio tri godine i marljivo se bavio naukama; ali za mali je imutak njegov uzdržavanje moje bilo preskupo, premda sam dobivao vrlo oskudnu opskrbninu, te budem dat na nauku gospodinu Jamesu Batesu, odličnu znancu u Londonu, kod kojega sam proveo četiri godine; pa kako mi je otac pokadšto slao po malo novaca, trošio sam ih na izučavanje brodarstva i drugih grana matematskih znanosti, korisnih onima, koji kane da putuju, a ja sam uvijek vjerovao, da će mi udes, kad bilo da bilo, dosuditi da putujem. Od Batesa vratio sam se k ocu; tamo sam, uz pomoć njegovu i strica mojega Johna, i nekih drugih rodjaka, stekao četrdeset funti i obećanje od godišnjih trideset funti za moje uzdržavanje u Leyde-

nu; tu sam dvije godine i sedam mjeseci učio medicinu, jer sam znao, da će mi to koristiti na dalekim putovima. Naskoro iza mojega povratka iz Leydena preporučio me moj dobri učitelj, gospodin Bates, za ranara na Lastavici, kapetan Abraham Pannel, commander; s njim sam proveo tri godine i pol, te putovao nekoliko puta u Levantu i neke druge krajeve. Kad sam se vratio, odlučim da se nastanim u Londonu; na to me je sokolio gospodin Bates, moj učitelj, te me preporučio nekojim pacijentima. Unajmim stan u maloj kućici u Old Jewry; a jer su mi savjetovali, da se okanim neženstva, oženim se gospodjicom Mary Burton, drugom kćerju gospodina Edmunda Burtona, čarapara u Newgate-Street, s kojom sam dobio miraz od četiri stotine funti.

Ali kako je moj dobri učitelj Bates umro za dvije godine, a ja sam imao malo prijatelja, stao mi posao nazadovati; jer savjest mi nije trpjela, da se povodim za lošom praksom mnogih mojih drugova. Pošto sam se dakle posavjetovao sa ženom i s nekoliko znanaca, odlučim da opet krenem na more. Bio sam ranar redom na dva broda i za šest sam godina prevalio nekoliko putova u Istočnu i Zapadnu Indiju, te sam time nešto povećao imutak. Dokolne sam časove provodio čitajući najbolje pisce, stare i nove, jer uvijek sam bio opskrbljen priličnim brojem knjiga; a kad sam bio na kopnu, provodio sam vrijeme promatrajući običaje i značaj naroda i učeći im jezike; to mi je bilo vrlo lako, jer mi je pamćenje jako.

Kako mi se posljednji od tih putova nije iskazao veoma sretan, dodijalo mi more i ja naumim da ostanem kod kuće sa ženom i porodicom. Odselim se iz Old-Jewry u Fetter-lane, a odande u Wapping, nadajući se da ću medju mornarima steći posla, ali mi

to nije pošlo za rukom. Kad sam se tri godine dana načekao, da mi se te prilike poboljšaju, prihvatim povoljnu ponudu kapetana Williama Pricharda, gospodara Antilope, koji je putovao u Južno more. Otputovali smo iz Bristola dne 4. maja 1699. i put nam je isprva bio vrlo sretan.

Ne bi bilo zgodno, radi nekih razloga, da dosadjujem čitaocu pojedinostima naših doživljaja po tim morima; neka bude dovoljno, ako ga izvijestim, da nas je na putu odande u Istočnu Indiju ljuta bura potjerala k sjeverozapadu Van Diemenove zemlje. Po konstataciji bili smo u 30 stupanja 2 minute južne širine. Dvanaest nam je momaka bilo pomrlo od prenapornа posla i loše hrane; ostali su bili u vrlo slabu stanju. Dne 5. novembra, kad se u tim krajevima započinje ljeto, za vrlo maglovita vremena, ugledaju mornari hrid, dalek od broda pol čela od sidra; ali vjetar je bio tako jak, da nas je natjerao ravno na hrid i mi se odmah nasukali. Šestorica momaka, medju njima i ja, spustila čamac u more i uznastojala da se uklone od broda i od hridine. Veslali smo, kako ja računam, po prilici tri milje, dok nas nije izdala snaga, jer smo se već izmorili radom, dok smo bili na brodu. Predadosmo se dakle na milost valovima, te po prilici za pol sata od nagla nam se sjevernjaka izvrnuo čamac. Šta se je zbilo s mojim drugovima u čamcu, pa s onima, što su umakli na hrid, ili su ostali na brodu, ne znam kazati; ali sudim, da su svi zaglavili. A ja sam otplivao, kud mi je sreća dala, te kud me tjerao vjetar i struja. Često sam spuštao noge, a nisam dosezao do dna; no kad sam skoro već bio propao i nisam više mogao da se borim, naidjem na tlo; a uto vrlo popustila i bura. Nagib je bio tako slab, da sam prevalio skoro milju, dok sam

stigao na obalu, a to je, mislim, bilo oko osam sati naveče. Prošao sam onda još pol milje, a nisam vidio nikakva traga ni kućama ni žiteljima; naposljetku iznemogoh toliko, da i nisam pazio na njih. Bio sam sav umoran, pa od umora i žege i po prilici pol pinte rakije, što sam ispio, kad sam ostavljao brod, vrlo sanljiv. Legnem u travu, koja je bila veoma sitna i meka, te sam tu prespavao, mislim, kojih devet sati tvrdjim snom, nego što se sjećam da sam spavao ikad za života; jer kad sam se probudio, bilo se je baš razdanilo. Htjedoh da ustanem, ali nisam mogao da se maknem; jer kako sam slučajno ležao na ledjima, razabrao sam, da su mi ruke i noge sa svake strane pričvršćene uz zemlju; a kosa moja, koja je bila duga i debela, na isti je način svezana. Isto sam tako osjetio neke male veze po tijelu, od pazuha do bedara. Mogu da gledam jedino u vis; sunce pripeklo, a svjetlost mi vrijedja oči. Začujem oko sebe zbrkanu buku; ali kako sam ležao, nisam mogao da vidim ništa osim neba. Za čas osjetim, kako mi se po lijevoj nozi miče nešto živo, polagano mi napreduje po prsima i dolazi mi skoro do brade; uperim oči dolje, kolikogod mogu, i razaberem, da je to ljudsko stvorenje, koje nije šest palaca visoko, s lukom i strijelom u rukama i s tulcem na ledjima. Uto osjetim, kako barem četrdeset isto ovakvih (tako sam procijenio) ide za tim prvim. Začudio sam se nadasve i zariknuo na sav glas, tako da svi pobjegoše; a neki se od njih, kako mi kasnije rekoše, izubijali, kad su s mene skakali na zemlju. Ali ipak su se brzo vratili, a jedan od njih, koji se je odvažio toliko daleko, da mi je sasvim zagledao u lice, u čudu digao ruke i uznesao oči, zaviknuo cikutljivim ali jasnim glasom: hekinah degul, a drugi ponovili nekoliko puta te iste riječi, ali ja nisam onda znao, šta znače.

Za sve to sam vrijeme ja ležao vrlo nezgodno, čitalac će mi vjerovati; nastojao sam da se oslobodim, te mi napokon poslužila sreća da rastrgnem užeta i iščupam kolčiće, kojima mi je lijeva ruka bila pričvršćena uz zemlju; jer kad sam ju dizao k licu, razabrao sam način, kako su me svezali, i u isti sam mah silovitim trzajem, koji mi je zadao vanrednu bol, razmaknuo malo užeta, što mi vezuju kosu s lijeve strane, tako da sam upravo mogao da okrenem glavu po prilici dva palca. Ali oni stvorovi pobjegoše i opet, prije nego što sam mogao da ih uhvatim; nato zaori silna vika i cika, a kad je prošla, začujem, kako jedan na glas viče: tolgo phonac; za čas osjetim, da mi u lijevu ruku odapeše više od stotine strijela, koje su me zabockale kao što igala; osim toga odapeli oni još jednom strijele u zrak, kao što mi u Evropi ispaljujemo bombe, a od tih su strijela, mislim, mnoge pogodile moje tijelo, (premda ih nisam osjetio), a nekoje mi pogodile lice, koje sam odmah sakrio lijevom rukom. Kad je prošao taj pljusak od strijela, zajecam od jada i muke, pa kad sam se onda opet upeo, da se oslobodim, iznova oni odapeli strijele, izdašnije nego prvi put, a neki pokušali, da me kopljima ubodu u bokove; ali na sreću na meni je bio kaputić od bivolje kože, te nisu mogli da ga probodu. Smislim, da je najpametnije ležati u miru, sve do noći, pa kako mi je ljevica već odriješena, mogu se onda lako osloboditi; a što se tiče žitelja, razložito sam sudio, da bih bio dorastao najvećoj vojsci, koju bi oni digli na mene, ako su svi ovoliki, kolik je onaj, kojega sam vidio. No sudbina mi je dosudila drugačije. Kad je narod vidio, da ja

mirujem, nisu više strijeljali; ali po halabuci, koju sam čuo, razabrao sam, da im je porastao broj; po prilici četiri lakta od mene, pred desnim uhom mojim, čuo sam kako lupaju dulje od sata, kao kad ljudi rade; okrenem onamo glavu, koliko mi dopuštaju kolčići i uzice, te smotrim, da su digli skele, visoke po prilici poldrug stope, da mogu nositi četiri žitelja, s dvojim ili trojim ljestvama, da se popnu: odande mi jedan od njih, koji se je činio da je odličan čovjek, izgovorio dug govor, od kojega nisam razumio ni slovce. Ali moram spomenuti, da je taj poglavica, prije nego što je otpočeo svoj govor, tri puta zaviknuo: l a n g r o d e h u l s a n. (Te i one predjašnje riječi kasnije su mi ponovili i protumačili). Nato pristupe odmah koje pedesetorica žitelja, te presijeku uzicu, kojom mi je bila privezana s lijeve strane glava; to me je oslobodilo, da mogu glavu okrenuti na desnu stranu i da tomu, što će da govori, promotrim spodobu i držanje. Učinio mi se da je čovjek srednjih godina i viši nego ikoji od one trojice, što ga prate; jedan je od njih paž, koji za njim nosi povlaku, a čini se da je nešto veći od mojega srednjega prsta; druga dvojica stoje uz njega s jedne i s druge strane i podržavaju ga. Sve on radi kao govornik, pa sam razabrao neke periode s prijetnjama, a druge s obećanjima, smilovanjem i prijaznošću. Odgovorio sam mu nekoliko riječi, ali najpokornijim načinom, uzdižući lijevu ruku i oba oka k suncu, kao da ga zazivam za svjedoka; a kako me je morila glad, jer nekoliko sati prije odlaska s ladje nisam bio založio ni zalogaj; toliko su me silno zaokupili prirodni zahtjevi, te se nisam mogao suzdržati da ne odam svoju nestrpljivost, (možda protiv strogih pravila pristojnosti,) nego sam svejednako turao prst u usta, za znak, da želim

hrane. H u r g o (jer tako oni zovu velikaša, kako sam kasnije doznao) razumio me je vrlo dobro. Sišao on sa skele i naložio, da se uz mene prisloni nekoliko ljestava, po kojima se je popelo oko sto žitelja te krenuli k mojim ustima, natovareni košarama punima jela, što se je po kraljevu nalogu pribavilo i poslalo ovamo, čim je on dobio prvi glas o meni. Razabrao sam, da je to meso raznih životinja, ali po okusu nisam mogao da ih razaznajem. To su pleća, butovi i bedra, nalik na ovnovska, i vrlo dobro priredjena, ali manja od ševinih krila. Po dva i po tri jeo sam kao jedan zalogaj i zalagao mahom po tri hljeba, toli-ka, koliko je puščano zrno. Nahranili su me, što su brže mogli, te svakojako iskazivali čudo i prepast od moje veličine i apetita.

Onda javim drugi znak, da želim piti. Po mojem su jelu razabrali, da mi ne bi dostajala mala količina; i kako su nadasve domišljat narod, uzdigli s velikom spretnošću jednu od najgolemijih svojih bačava, dovaljali ju onda k mojoj ruci i izbili joj dno; ja ju ispio nadušak, pa i kako ne bih, kad nije bila ni od pol pinte, a po okusu kao da je lako vino burgundsko, ali mnogo slasnije. Donijeli mi još jednu bačvu i ja ju ispio na isti način, te javio znacima, da bih još; ali nisu više imali, da mi dadu. Kad sam stvorio ta čudesa, zaciktali oni od radosti, zaigrali mi na prsima i nekoliko puta ponovili, kao i prije: h e k i n a h d e g u l. Javili mi znak, da zbacim one dvije bačve, ali najprije upozorili dolje svijet, vičući na sav glas: b o r a c h m e v o l a h, da se uklone; a kad su ugledali burad u zraku, nastala sveopća cika: h e k i n a h d e g u l. Priznajem, često me je snalazila napast, dok su gore dolje hodali po mojem tijelu, da zgrabim prvu četrdesetoricu ili pedesetoricu, što mi

budu na dohvatu, i da ih tresnem o zemlju. Ali kad sam se sjetio, šta sam pretrpio, a to valjda i nije još najgore zlo, što mi oni mogu zadati, i šta sam im časno obećao, — jer tako sam tumačio svoje ponizno vladanje, — brzo mi se razbile te misli. Osim toga sam smatrao, da sam sada vezan zakonima gostoljublja prama svijetu, koji me je počastio s tolikim troškom i sjajem. Pri svem tom nisam mogao u mislima svojim da se načudim neustrašivosti tih maljušnih smrtnika, što su se usudili da se popnu i da hodaju po mojem tijelu, a jedna mi je ruka bila slobodna, i nisu zadrhtali, ni kad su gledali ovako silno stvorenje, kakvim sam se morao učiniti njima. Nakon nekoga vremena, kad su vidjeli, da više ne ištem jela, javila se k meni od njegova carskoga veličanstva jedna osoba visoka čina. Preuzvišeni mi se gospodin popeo uz golijen desne noge, uznapredovao k mojemu licu, s dvanaestak pratilaca, pokazao svoju vjerodajnicu s kraljevskim pečatom, turio mi ju pred same oči i govorio kojih deset časaka bez ikakva znaka ljutosti, ali s nekom odrešitom odlučnošću; često je pokazivao preda se, a to je bilo, kako sam kasnije razabrao, prema glavnomu gradu, udaljenomu po prilici pol milje, kuda sam po odluci njegova veličanstva u vijeću trebao da budem otpravljen. Odgovorio sam nekoliko riječi, ali uludo, te učinio znak rukom, koja mi je slobodna, položio ju na drugu ruku, (ali iznad glave njegovoj preuzvišenosti, od straha, da ne ozlijedim njega ili njegovu pratnju,) i onda na moju vlastitu glavu i tijelo, za znak, da želim slobodu.

Čini se da me je prilično razumio, jer je mahnuo glavom, da mi ne odobrava, i rukama mi pokazao, da moram biti odveden kao zarobljenik. No ipak me drugim znacima obavijestio, da će mi biti dosta jela i pića i da će vrlo dobro postupati sa mnom. Nato ja i opet pokušam da rastrgam zavezice; ali kad su me zabockale strijele njihove po licu i po rukama, po kojima su bili sami prištevi i neke strijele bile još zabodene, i kad sam također razabrao, da mojim neprijateljima raste broj, dadem znak i javim njima, neka od mene čine, što ih je volja. Hurgo i njegova pratnja odu nato, s velikom uljudnošću i vesela lica.

Nabrzo iza toga začujem sveopće klicanje i često ponavljanje riječi: p e p l o m s e l a n, te osjetim s lijeve strane, kako mi silan svijet driješi užeta toliko, da sam se mogao okrenuti na desnu stranu i pustiti vodu; to sam vrlo obilato učinio, na veliko čudo svijetu; po mojoj kretnji pogodili oni, šta ja kanim učiniti i odmah se razmakli desno i lijevo, da se uklone bujici, što je s tolikim šumom i žestinom provalila iz mene. No prije toga su mi lice i obje ruke namazali nekom mašću vrlo ugodna mirisa, od koje me je za nekoliko časaka prošao sav svrbež od njihovih strijela. Te prilike, uz onu okrepu, koju sam stekao od njihova jela i pića, što me je vrlo zasitilo, navele na mene san. Kako su me kasnije uvjeravali, prespavao sam kojih osam sati; a i nije bilo čudo, jer liječnici su po carevoj zapovijesti bili umiješali u bačve s vinom uspavljiv napitak.

Čini se da je car odmah bio po skoroteči obaviješten, čim sam izišao na obalu te su me našli gdje spavam na zemlji, pa je odlučio u vijeću, da me svežu onako, kako sam pripovjedio, (što su učinili po noći, dok sam spavao,) da mi se pošlje jela i pića u obilju i da se pripravi mašina, da budem odvezen u glavni grad. Ta se odluka čini možda vrlo smionom i opasnom, te sam uvjeren, da se nijedan vladar u Evropi

u sličnoj prilici ne bi poveo za njom. Ali po mojem sudu bila je ona nadasve razborita, a isto tako plemenita: jer da je taj svijet uznastojao da me ubije kopljima i strijelama, dok sam spavao, bio bih se zacijelo probudio, čim bih osjetio bockanje, a to bi mi toliko uzbudilo bijes i jakost, te bih bio kadar da rastrgam uzice, kojima sam vezan; nakon toga, kako nisu kadri da mi se odupru, ne bi se mogli nadati ni milosti.

Ti su ljudi nadasve izvrsni matematičari i postigli su veliku savršenost u mehanici, jer ih pomaže i podstiče car, koji je čuven zaštitnik znanosti. Taj vladar ima nekoliko sprava na točkovima, za prevoz drveća i drugih teških tereta. Najveće ratne brodove, od kojih su neki dugi devet stopa, gradi on često u šumama, gdje drvo raste, i vozi ih na tim spravama tri ili četiri stotine lakata do mora. Pet stotina tesara i inženjera zaposlio je odmah, da zgotove najveću spravu, što ju imaju. Bio je to drven stalak, tri palca visok, kojih sedam stopa dug i četiri stope širok, a vozio se na dvadeset i dva kotača. Cika, što sam ju čuo, bila je namijenjena toj spravi, koja je, čini mi se, krenula četiri sata nakon mojega izlaska na obalu. Dovezena je uz mene, kako sam ležao. Ali glavna je poteškoća bila, kako će me dići i smjestiti na tim kolima. Za taj su posao poboli osamdeset kolaca, svaki visok jednu stopu, a vrlo jaka užeta, debela kao dretva, pričvrstili kukama uz mnogo zavezica, kojima su mi radnici omotali vrat, ruke, tijelo i noge. Devet stotina najjačih ljudi bilo je zaposleno, da vuku ta užeta, mnogim koloturima pričvršćena uz kola; i tako su me za kraće vrijeme od tri sata digli, natovarili na spravu i tamo čvrsto svezali. Sve su mi to pripovijedali; jer dok se je taj posao radio, ležao sam ja u

tvrdu snu, od one uspavljive medicine, što su mi ulili u piće. Petnaest stotina najvećih carevih konja, svaki konj četiri i pol palca visok, upreglo se, da me odvuku u prijestolnicu, koja je, kako rekoh, daleka pol milje.

Četiri sata pošto smo se uputili, probudila me vrlo smiješna zgoda; na časak zastao voz, da se nešto udesi, što se je sneredilo, a dvojicu trojicu urođenika snašla radoznalost, da vide, kakav sam ja, kad spavam; popeli se na voz i sasvim polagano krenuli k mojemu licu; jedan od njih, gardijski časnik, turio mi prilično duboko u lijevu nozdrvu šiljak svojega spontona i poškakljao mi nos kao slamčicom, da sam žestoko kihnuo; onda oni neopaženi umakli, te sam istom iza tri nedjelje doznao, zašto sam se tako naglo probudio. Putovali smo dugo svega toga dana još, a po noći počinuli, s pet stotina stražara sa svake strane uz mene, polovica sa zubljama, a polovica s lucima i strijelama, i pripravni da pucaju na mene, ako bih namislio da se maknem. Sutradan u zoru nastavili mi put te smo oko podneva bili dvjesta lakata od gradskih vrata. Car i sav dvor njegov izašli da nas dočekaju, ali visoki časnici nisu nikako dopuštali, da njegovo veličanstvo izvrgava opasnosti svoju osobu penjući se na moje tijelo.

Na trgu, gdje je voz stao, bio je starinski hram, koji se je držao najvećim u svoj kraljevini; prije nekoliko je godina bio okaljan neprirodnim ubijstvom i narod ga je u svojoj revnosti smatrao oskvrnutim, zato je bio prepušten za opću upotrebu, a sav je ukras i uredba bila odnesena. U toj su zgradi odlučili da ja stanujem. Velika vrata prama sjeveru bila

*

su koje četiri stope visoka i skoro dvije stope široka te sam kroz njih lako mogao propuzati. Sa svake strane uz vrata malen je prozor, koji nije šest palaca iznad zemlje; na prozor s lijeve strane prikovao kraljevski kovač devedeset i jedan lanac, nalik na lance na koje se u Evropi vješaju ženski satovi, i skoro isto tako debele, a tim lancima obapeli moju lijevu nogu s trideset i šest katanaca. Upravo naprama hramu, na drugoj strani glavne ceste, u daljini od dvadeset stopa, bila je kula, visoka barem pet stopa. Ovamo se popeo car s prvom svojom dvorskom gospodom, kako bi mu bilo prilike da me razmotri; to mi rekoše, jer ja njega nisam mogao vidjeti. Računalo se je, da je poradi toga istoga izišlo iz grada kojih sto tisuća žitelja; a ja mislim, da unatoč mojim stražarima nije bilo manje od deset tisuća onih, što su se u razno vrijeme popeli po ljestvama na moje tijelo. Ali naskoro je izdata proklamacija, kojom se to uz smrtnu kaznu zabranjuje. Kad su radnici rasudili, da se ne mogu osloboditi, presjekoše sve uzice, što me vezuju; nato ja ustadoh tako melanholične volje, kako nikad za života nisam bio. Ali kad me je narod vidio, da ustajem i hodam, ne može se iskazati njegova graja i čudjenje. Lanci, što mi vezuju lijevu nogu, bili su dugi po prilici dva lakta i nisu mi puštali ni tu slobodu, da u polukrugu hodam gore dolje; ali kako su bili prikovani četiri palca od vrata, dopuštali su mi, da se uvučem u hram i da se u njem ispružim u svu duljinu.

DRUGA GLAVA.

Car lilliputanski s nekoliko plemića pohadja autora u zatvoru. — Opisuje se careva osoba i pojava. — Učenjacima se nalaže, da autora uče jeziku. — Blagom ćudi stječe on ljubav. — Pretražuju mu žepove te mu oduzimaju mač i pištolje.

Kako sam mirno pretrpio, što sam nemilo prikovan na isti položaj, bila mi je velika slast, kad sam opet stao na noge: ogledao sam se oko sebe i moram priznati, da nikad nisam uočio zanimljivijega prizora. Kraj oko mene učinio mi se samim vrtom, a ogradjene njive, ponajviše po četrdeset četvornih stopa, nalikuju na same cvjetne lijehe. To su njive, izmiješane sa šumama od pol s t a n g a*, a najviše je drveće, koliko sam mogao da rasudim, visoko sedam stopa. Grad vidim na lijevoj strani, a nalikuje mi na naslikan prizor grada u kazalištu.

Nekoliko me sati muči već prirodna potreba; nije to ni čudo, jer skoro su dva dana, kako sam se posljednji put ispraznio. Velika mi je neprilika izmedju nužde i stida. Najbolji mi je izlaz, što znam smisliti, da otpužem u svoju kuću, što sam i učinio, te zatvorio za sobom vrata, udaljio se, koliko mi god dopušta duljina mojega lanca, i izbacio iz tijela nemili teret. Ali to je jedan jedini put, što sam skrivio ikad ovako nečisto djelo; zato se i nadam, da će mi čestiti čitalac ponešto oprostiti, kad zrelo i nepristrasno rasudi moju zgodu i u kakvoj sam nevolji bio. Od toga mi je vremena bio stalan običaj, čim ustanem, da taj

*) „Stang“ je „pole“ ili „perch“, šesnaest i pol stopa. — O r i g.

posao svršim, pod vedrim nebom, koliko mi se god proteže lanac; a svakoga jutra, prije nego što bi mi došlo društvo, vodila se je tačna briga, da tu neugodnu stvar odvezu na tačkama dva sluge, postavljena za taj posao. Ne bih tako dugo zastajao na zgodi, koja se na prvi pogled može činiti da nije vrlo važna, kad ne bih smatrao potrebnim, da pred svijetom, opravdam svoj glas, što se tiče čistoće; jer kako mi se je pripovijedalo, neki su klevetnici i ovom prilikom i drugim prilikama, izvoljeli da sumnji izvrgnu moj glas.

Kad se je završila ta pustolovina, vratim se iz moje kuće, jer mi je trebalo čista zraka. Car je već bio sišao s kule, te na konju pojahao k meni, ali to mu je skoro na zlo pošlo; jer konj mu je bio doduše dobro dresiran, ali nije bio naučen na ovo, što mu se čini kao da se brijeg kreće pred njim, pa se on propeo na stražnje noge: no vladar, izvrstan jahač, održao se na njemu, doklegod mu nisu pritrčali pratioci i uhvatili konja za uzdu, tako da je njegovo veličanstvo ulučilo vremena, da sjaše. Kad je sišao, u veliku me čudu ogledao svega; ali se je držao dalje nego što dohvata moj lanac. Kuharima svojim i pivničarima, koji su bili već pripravni, naloži on, neka mi dadu jela i pića, i oni mi to dogurali na nekim kolicima, sve donde, dok nisam mogao da dohvatim. Prihvatio sam ta kolica i nabrzo ih ispraznio sva: dvadeset ih je bilo napunjenih mesom, a deset pićem; od onih prvih od svakih su mi se kolica smogla dva tri dobra zalogaja; a piće iz tih deset vozova, koje je bilo u zemljanu sudju, salio sam u jedan voz i iskapio nadušak; tako sam učinio i s preostalim. Carica te mladi princčevi i princese od carskoga roda, a uz njih mnoge dame, sjedjeli su podalje na stolicama: ali kad se je desila ona zgoda s carevim konjem, poustajali i prišli k njegovoj osobi, koju ću sada da opišem. On je skoro za širinu mojega nokta veći nego itko na njegovu dvoru; to je samo dovoljno da ispuni gledaoce strahopoštovanjem. Obličje mu je snažno i muškaračko, s austrijskom usnom i kukastim nosom; lice mu je maslinove boje, držanje uspravno, tijelo i udovi valjano razmjerni, sve kretnje ljupke a vladanje veličanstveno. Nije onda bio više u naponu mladosti, bilo mu je dvadeset i osam godina i tri četvrtine, a od toga je kojih sedam godina vladao u sreći i ponajviše pobjednički. Da mi bude zgodnije promatrali njega, legao sam na bok, tako da mi je lice bilo uporedo s njegovim, a on je stajao samo tri lakta od mene: a otad sam ga mnogo puta držao u ruci, ne mogu se dakle varati u opisu. Odjeća mu je bila vrlo jednostavna i priprosta, a kroj njen izmedju azijskoga i evropskoga; ali na glavi mu je bio lak zlatan šljem, ukrašen draguljima, s perjanicom na vrhu. U ruci je držao gol mač, da se brani, ako bi se dogodilo, da se ja otrgnem: mač mu je bio skoro tri palca dug; držak i korice zlatne, iskićene alemima. Glas mu je bio cikutljiv, no vrlo jasan i razgovijetan, jasno sam ga čuo, kad sam stajao. Gospodje i dvorani bili su svi nadasve sjajno odjeveni, tako da se je mjesto, na kojem stoje, činilo da nalikuje na suknju, prostrtu po zemlji, išaranu zlatnim i srebrnim figurama. Njegovo carsko veličanstvo često je govorilo meni i ja sam mu odgovarao; ali nijedan od nas nije razumijevao ni slovca. Bilo je tu nekoliko njihovih svećenika i pravnika, (kako sam im nagadjao po odjeći), kojima je bilo naredjeno, da me oslove; i ja sam im govorio u svim jezicima, u kojima znam išta da naklapam, to jest njemački, holandski, latinski,

francuski, španjolski, talijanski i lingua franca; ali sve uzalud. Za neka dva sata otišao dvor, a mene ostavili s jakom stražom, da se spriječi bezobraština, a valjda i zloba svjetini, koja je bila sva nestrpljiva, da nagrne k meni, štogod bliže smije; a neki su toliko obezobrazili, da su na mene odapeli strijele, dok sam sjedio pred vratima moje kuće, i jedna strijela malda me nije pogodila u lijevo oko. Ali pukovnik naložio, da pohvataju šestoricu kolovodja i rasudio, da im je najpodesnija kazna, ako ih svezane preda meni u ruke; nekoliko njegovih vojnika izvršilo to, pa bodovima svojih kopalja dotjerali one meni na dohvat. Ja ih sve uhvatio u desnu ruku, petoricu turio u žep na kaputu, a što se tiče šestoga, ja se pričinio, kao da ću ga živa pojesti. Jadnik se strahovito uzvikao, a pukovnik i njegovi časnici zapali u silnu brigu, pogotovo kad su vidjeli, da vadim nož; ali ja sam ih brzo oslobodio straha, jer sam ga blago pogledao, odmah mu presjekao zavezice, kojima je bio svezan, i nježno ga spustio na zemlju, a on pobjegao. Isto sam tako postupio i s drugima, vadeći ih jednoga po jednoga iz žepa; i vidio sam, da je i vojnicima i narodu silno ugodio taj znak moje blagosti, koja se je na dvoru prikazala na veliku moju korist.

Pred noć sam se nešto poteško uvukao u moju kuću i tamo legao na pod, i tako sam radio kojih černaest dana; za to je vrijeme car naložio da se za mene zgotovi krevet. Šest stotina postelja obične veličine dovezli su na kolima i izradili ih u mojoj kući; sto i pedeset tih postelja posašivali ujedno, da sastave širinu i duljinu, pa ih početvorostručili; ali to me je vrlo malo čuvalo od tvrdoga poda, koji je bio od glatka kamena. Po tom istom računu opskrbili mene ponjavama, biljcima, pokrivačima, prilično

zgodnima za čovjeka, koji je tako dugo bio naučen na nevolje.

Kad se je glas o mojem dolasku raznio po kraljevini, navratio on k meni svu silu bogata, besposlena i radoznala svijeta, da me vidi, tako da su skoro opustjela sela; a bilo bi nastalo veliko zanemarivanje gospodarstva i kućanstva, da protiv te nevaljanštine nije istupilo njegovo veličanstvo s nekoliko proklamacija i državnih odredaba. Odredio je, da se oni, koji su me već vidjeli, moraju vratiti kući, te se ne smiju usuditi da se mojoj kući prikuče bliže od pedeset lakata, bez dopuštenja od dvora; time su državni tajnici stekli znatne prihode.

Medjutim je car vijećao često, da se raspravi, šta bi se uradilo sa mnom; a kasnije mi je pripovjedio jedan moj lični prijatelj, znatna ličnost, koja je bolje od ikoga znala svaku tajnu, da je dvor bio u silnoj neprilici radi mene. Bojali su se, da se ne bih otrgnuo; da će mi prehrana biti vrlo skupa, te će prouzrokovati glad. Gdjekad su odlučivali da me umore gladom, ili da mi barem poodapinju otrovane strijele u lice i po rukama, a to će mi brzo doći glave; ali su opet smislili, da bi smrad tako golema trupa prouzrokovao u prijestolnici pošast i po svoj ju prilici raširio po svoj kraljevini. Usred toga vijećanja dodje na vrata velikoj vijećnici nekoliko časnika, te dvojica budu pripuštena i izvijeste, kako sam se ja ponio prama onoj spomenutoj šestorici krivaca, a to je toliko dirnulo u srce cara i sve vijeće i meni pokoristilo, da je izdata carska zapovijest, koja je odredila svim selima devet stotina lakata oko grada, da svakoga jutra dobavljaju po pet goveda, četrdeset ovaca i drugi živež meni za hranu; ujedno razmjernu množinu kruha i vina i drugoga pića; za dužnu ispla-

tu izdao je car doznake na svoju riznicu: — jer taj vladar živi najviše od svojih domena; rijetko on, osim u najvažnijim zgodama, uzima ikakvu dažbinu od svojih podanika, a oni mu u ratovima moraju služiti na vlastiti trošak. Namjestilo se je takodjer šest sto ljudi meni za sluge, kojima se je doznačivala hranarina za uzdržavanje i vrlo se zgodno digli čadori sa svake strane kraj mojih vrata. Isto se je tako odredilo, da mi tri stotine krojača sašiju odijelo po domaćoj modi; da šestorica najvećih učenjaka njegova veličanstva budu zaposlena te da me nauče svoj jezik; a naposljetku, da se konji carevi, te konji plemićki i gardijskih četa vježbaju često preda mnom, da se nauče na mene. Svi su se ti nalozi valjano izvršili i za neke tri nedjelje dana uznapredovao sam jako u izučavanju njihova jezika i za to me je vrijeme car počastio često svojim posjetama te je izvoljavao da mojim učiteljima pomaže kod učenja. Započeli smo već da se ponešto razgovaramo, a prve riječi, koje sam naučio, bile su mi, da iskažem želju, »neka bi me izvolio osloboditi«; to sam klečeći ponavljao svaki dan: Odgovor je njegov bio, koliko sam mogao da razumijem, »da to stoji vremena i ne može biti bez odluke njegove i vijeća, a najprije moram ja l u m o s k e l m i n p e s s o d e s m a r l o n e m p o s o, to jest priseći na mir s njim i s njegovom kraljevinom; no sa mnom će postupati sa svom blagošću; i on mi posavjetovao, »da strpljivošću i razboritim vladanjem steknem dobar glas kod njega i njegovih podanika«. Poželio je, »neka ne zamjerim, što je nekim podesnim činovnicima naložio, da me pretraže, jer ja po svoj prilici nosim uza se kakvo oružje, koje je zacijelo opasno, ako je prama veličini ovako goleme osobe«. Ja rekoh, »da ću udovoljiti njegovu veličanstvu: jer sam pripravan da se svučem i da pred njim izvrnem žepove«. To sam iskazao nešto riječima, nešto znacima. On mi odgovori, »da po zakonima u kraljevini moraju mene pretražiti, dva njegova činovnika; on zna, da se to ne može učiniti bez mojega pristanka i pomoći; a on tako lijepo sudi o mojoj plemenitosti i pravednosti, da te ljude povjerava mojim rukama; štogod mi budu oduzeli, vratit će mi se, kad budem odlazio iz zemlje, ili će mi se platiti po cijeni, koju ja budem ustanovio«. Ja dignem u rukama ta dva časnika, turim ih najprije u džepove na kaputu i onda u svaki drugi žep na meni, osim dvaju žepića i još jednoga tajnoga žepa, što nisam želio da mi pretraže, a u njima su mi bile sitne potrepštine, koje nisu važne ni za koga do li za mene. U jednom mi je žepiću bio srebren sat, a u drugom nešto malo zlatna novca u novčarci. Ta su gospoda ponijela pero, tintu i papir, te sastavila točan popis svega, što su vidjeli; a kad su svršili, zaiskali, da ih pustim, pa da popis predadu caru. Taj sam popis preveo kasnije na engleski jezik, a glasi doslovce ovako:

»Imprimis, u desnom žepu na kaputu velikoga Gorostasa, (jer tako ja prevodim riječi q u i n b u s f l e s t r i n), našli smo nakon najpomnije pretrage samo velik komad prosta sukna, tolik, da bi mogao biti sag u glavnoj svečanoj dvorani njegova veličanstva. U lijevom smo žepu vidjeli velik srebren kovčeg, s poklopcem od istoga metala, kojega mi istraživači nismo mogli da dignemo. Zaiskali smo, neka ga otklopi, te jedan od nas zakoraknuo u kovčeg i zagazio dosred noge u nekakvu prašinu, od koje nam je nešto uzletjelo u lice, tako da smo obojica zajedno kihnuli nekoliko puta. U desnom žepu na prsluku našli smo silan svežanj bijelih tankih stvari, koje su složene,

debele koliko tri čovjeka, svezane jakim užetom i označene crnim figurama; to mi pokorno sudimo da su spisi, a svako je slovo skoro toliko, kolik je nama dlan na ruci. U lijevom mu je žepu bila neka sprava, kojoj se na ledjima ispinje dvadeset dugih kolaca, što nalikuju na palisade pred dvorom vašega veličanstva; time se Gorostas češlja, sudimo mi, jer mu nismo neprestano dodijavali pitanjima, kad znamo, da mu je velika teškoća razumjeti nas. U prostranom žepu na desnoj strani srednje odjeće njegove, (tako ja prevodim riječ r a n f u - l o, kojom su označili moje hlače), vidjeli smo šupalj gvozden stup, po prilici dug koliko čovjek, a taj je stup pričvršćen uz čvrst komad drveta, još veći od stupa; na jednoj strani strše iz stupa veliki komadi željeza, izrezani u čudne figure, te ne razabiramo, čemu su. U lijevom mu je žepu još jedna sprava te iste vrste. U manjem žepu na desnoj strani bilo je nekoliko okruglih, pljosnih komada bijela i crvena metala, različite veličine; nekoji bijeli komadi, koji su se činili da su srebro, bili su veliki i teški, da smo ih moj drug i ja jedva mogli da dignemo. U lijevom su žepu bila dva crna stupa nepravilna oblika: kad smo stajali na dnu žepa, s teškom smo mukom mogli da im dosegnemo do vrha. Jedan je od njih bio pokriven i činio se da je sav od komada; ali drugomu se na gornjem kraju ukazala neka bijela okrugla stvar, po prilici dva puta krupnija od naše glave. U svakom je stubu bili čudna čelična ploča, koje nam je po zapovijesti našoj morao da pokaže, jer smo se bojali, da to ne bi bile opasne sprave. Izvadio ih je iz njihovih tokova i rekao nam, da mu je u zavičaju bila navada da jednom od tih ploča brije bradu, a drugom da siječe meso. Bila su to dva žepa, u koje nismo mogli da udjemo: zvao ih je svojim žepićima; bila su to dva široka raspora, uparana na vrhu srednje odjeće njegove, ali sasvim prignječena pritiskom njegova trbuha. Iz desnoga mu je žepića visio golem, srebren lanac s čudnom spravom na kraju. Odredili smo mu, da izvuče, ma što bilo na onom kraju lanca, i ukazala se kugla, napolak od srebra, a napolak od nekoga prozirnoga metala; na prozirnoj smo strani smotrili neke neobične figure, nacrtane uokolo, i mislili smo da ih možemo dirnuti, ali ta nam svijetla stvar zaustavila prste. On nam metnuo tu spravu na uši, te od nje nastao neprestan klopot, kao od vodenice: a mi nagadjamo, da je ili kakva nepoznata životinja, ili bog, kojemu se on klanja; ali više se priklanjamo ovomu drugomu mišljenju, jer nas je uvjeravao, (ako smo ga pravo razumijeli, jer se vrlo nesavršeno izražava), da on rijetko išta čini, dok se s tim ne posavjetuje. Nazivao je to svojim proročištem i govorio, da mu to kazuje vrijeme za svaki posao u životu. Iz lijevoga je žepića izvukao mrežu, skoro dovoljno veliku za ribara, ali udešenu, da ju može rasklopiti i sklopiti kao kesu, a u tu mu je svrhu i služila: u njoj smo našli nekoliko krupnih komada žuta metala, koji su od neizmjerne vrijednosti, ako su zaista zlato.

»Pošto smo mu tako, pokoravajući se nalozima vašega veličanstva, pomno pretražili sve žepove, opazili smo mu oko struka pas, načinjen od kože neke čudne životinje, i o pasu mu visi s lijeve strane mač, dug pet ljudi, a s desne strane vreća ili kesa, razdijeljena u dva pretinca, da u svaki mogu stati tri podanika vašega veličanstva. U jednom od tih pretinaca bilo je nekoliko kugli ili lopti od vrlo teška metala, krupnih po prilici kao naše glave, te je trebala jaka ruka, da ih digne: u drugom je pretincu bila gomila

nekoga crnoga zrnja, ali to zrnje nije bilo ni krupno ni teško, jer smo po prilici pedeset zrna mogli da držimo na dlanu na ruci.

»Ovo je tačan opis onoga, što smo našli na tijelu u Gorostasa, koji je iskazao veliku uljudnost nama, a dolično štovanje nalogu vašega veličanstva. Potpisano i zapečaćeno četvrtoga dana osamdesetidevetoga mjeseca srećne vladavine vašega veličanstva.

»Flessen Frelock«
«Marsi Frelock.»

Kad je taj popis pročitan caru, naloži mi on, doduše vrlo prijaznim riječima, da predam pojedine stvari. Najprije mi zaište krivu sablju, a ja ju izvučem, korice i sve. Medjutim je naredio, da tri tisuće momaka najodabranijih četa, što su ga onda pratile, opkole mene u nekoj daljini s lucima i strijelama u pripravi, da ih odmah odapnu; ali ja to nisam opazio, jer sam bio oči sasvim upiljio u njegovo veličanstvo. Onda on zaiskao, da potegnem sablju, koja se je ponajviše blistala vanredno, premda je bila ponešto zardjala od morske vode. Učinim tako i odmah sve čete zaciknu i od strave i od iznenadjenja; jer sunce je jasno sjalo i odsjev im zabliještio oči, kad sam se uzmahao sabljom u ruci. Njegovo veličanstvo velikodušan je vladar, koji se je manje uplašio, nego što sam se i nadao: naložio mi, da sablju vratim u korice i da ju položim na zemlju, štogod mirnije mogu, kojih šest stopa od kraja mojega lanca. Iza toga mi je zaiskao jedan od šupljih željeznih stubova; mislio je tim moje žepne pištolje. Ja ga izvadio i po želji mu protumačio, koliko sam god mogao, kako se on upotrebljava; nabio sam ga samo puščanim prahom, što mi se je u zatvorenoj kesi slučajno očuvao, da se nije prokvasio u moru, (od te neprilike svi oprezni mornari nastoje imenito da se obrane), pa sam najprije opomenuo cara, neka se ne plaši, i onda ispalio u zrak. Tu nastade još veće čudo, nego kad su ugledali sablju. Stotinama popadali ljudi, kao da su poginuli; i sam car, premda se je održao na nogama, nije neko vrijeme mogao da se snadje.

Predao sam oba pištolja isto onako, kako sam dao sablju, a onda kesu s puščanim prahom i tanad; zamolim ga, neka kesu drži podalje od vatre, jer će planuti od najmanje iskre i dići u zrak carsku palaču njegovu. Predao sam takodjer i sat, za kojim je car bio vrlo radoznao da ga vidi, te naložio, da ga dva njegova najveća gardista donesu na motki na ramenima, kao što vozari u Engleskoj nose bure piva. Čudio se je lupkanju njegovu i kazaljci za minute, koju je dobro razbirao, jer u njih je vid oštriji nego u nas; zapitao je svoje učenjake za mišljenje o tom, ali ta su se mišljenja razlikovala i razilazilà, vjerovat će mi čitalac i bez ponavljanja, premda ih zaista nisam sasvim razumijevao. Predao sam onda moj srebrni i bakreni novac, novčarku s deset krupnih zlatnih komada i nekoliko sitnijih; nož i britvu, češalj i srebrnu burmuticu, rubac i bilježnicu. Sablju, pištolje i kesu za barut otpremiše na kolima u skladište njegova veličanstva, ali druge mi stvari vratiše.

Imao sam, kako sam prije spomenuo, skrovit žep, na koji nisu naišli kod pretrage, a u žepu su mi bili naočari, (kojima se gdjekad služim radi slaboće mojih očiju), žepni durbin i nekoliko drugih sitnih potrepština, koje ne bi vrijedile caru, pa nisam mislio, da bih čašću bio obvezan da ih odajem, a i bojao sam se, da se ne bi pogubile ili iskvarile, ako ih izdam iz ruku.

TREĆA GLAVA.

Pisac zabavlja cara i njegovo plemstvo, muškarce i ženske, na vrlo neobičan način. — Opisuju se zabave lilliputskoga dvora. — Piscu se uz neke uvjete daje sloboda.

Moja blagost i dobro vladanje osvojiše toliko cara i njegov dvor, pa zaista i vojsku i narod uopće, da sam se uzeo nadati, kako ću za kratko vrijeme steći slobodu. Nastojao sam, kakogod sam mogao, da podržim to povoljno raspoloženje. Urodjenici su se sve manje bojali bilo kakve opasnosti od mene. Legnem ja gdjekad i pustim petoricu ili šestoricu, da mi igraju na ruci; a naposljetku se dječaci i djevojčice razjunačili, da dolaze i da se u mojoj kosi igraju skrivača. Bio sam sada dobro uznapredovao u jeziku, u razumijevanju i u govoru. Jednoga dana smislio car da me zabavi s nekoliko domaćih svečanih prizora, u kojima oni vještinom i sjajem natkriljuju sve narode, koje sam znao. Ništa me nije toliko zabavljalo, koliko pelivanska igra na tanku, bijelu koncu, razapetu koje dvije stope, a dvanaest palaca od zemlje. Zamolit ću za dopuštenje i za čitaočevu strpljivost, da to ispripovijedam opširnije.

Tu zabavu izvršuju samo one osobe, koje su kandidati za visoke službe ili za veliku milost na dvoru. Toj se umještini uče od mladosti, a nisu svagda od plemenita roda niti osobito odgojeni. Kad se isprazni koja visoka služba, bilo smrću bilo nemilošću, (što se često dogadja), onda petorica šestorica tih kandidata zamole cara, da bi njegovo veličanstvo i dvor zabavili igrom na užetu; pa koji odskoči najviše, a ne padne, nasljedjuje zvanje. Vrlo se

često i samim glavnim ministrima naredjuje, da pokažu svoju vještinu i da uvjere cara, kako nisu izgubili sposobnosti. Flimnapu, rizničaru dopušteno je, da na napetom užetu odskakuje barem palac više nego ikoji velikaš u svoj carevini. Vidio sam ga, kako se nekoliko puta redom premeće naglavce na drvenoj zdjeli, pričvršćenoj na konopac, koji nije deblji od običnoga kanapa u Engleskoj. Prijatelj moj Redresal, prvi tajnik za privatne poslove, po mojem je sudu, ako nisam pristran, drugi iza rizničara; drugi su dostojanstvenici skoro pojednaki.

Uz te se zabave dešavaju često kobne nezgode, od kojih su mnoge zapisane. Ja sam i sam vidio, kako su dva tri kandidata slomila koji ud. Ali još veća je opasnost, kad samim ministrima bude naredjeno, da pokažu svoju vještinu! Jer oni se natječu, da natkrile i sebe i svoje drugove, pa se toliko upinju, da će teško biti ikoga medju njima, koji nije pao, a neki od njih i dva tri puta. Kazivali su mi, kako bi Flimnap dvije tri godine prije mojega dolaska zacijelo bio slomio vrat, da nije jedan jastuk carev slučajno ležao na zemlji i ublažio mu pad.

Ima još jedna zabava, koja se prikazuje jedino pred carem i caricom i ministrom predsjednikom, u osobitim zgodama. Car polaže na stol tri tanka svilena konca, duga šest palaca; jedan je modar, drugi crven, a treći zelen. Ti se konci odredjuju za nagrade onima, koje car izvoli odlikovati osobitim znakom svoje milosti. Ceremonija se izvršava u svečanoj dvorani njegova veličanstva, gdje se kandidati moraju podvrći ispitu o svojoj vještini, koja je posve drugačije nego predjašnja, i takva, da ni izdaleka sličnu nisam vidio ni u kojoj drugoj zemlji u novom ili u starom svijetu. Car drži u rukama batinu, da bude na

oba kraja vodoravna, a kandidati prilaze jedan po jedan, sad preskakuju batinu, sad pužu ispod nje, unatrag i unaprijed, po nekoliko puta, kako se već batina diže ili spušta. Gdjekad drži car batini jedan kraj, a drugi kraj drži ministar predsjednik; gdjekad ju sasvim drži sam ministar. Koji najhitrije izvrši svoj posao i najdulje istraje u skakanju i puzanju, nagradjuje se modrom svilom; crvena se daje narednomu, a zelena trećemu, i svi oni obavijaju to dva puta oko pasa; pa na tom dvoru malo vidjaš odraslih osoba, da nisu okićene kojim od tih pasova.

Konji iz vojske i konji iz kraljevskih staja dovodili su se svaki dan preda me te nisu više zazirali, nego su mi dolazili do samih nogu i nisu se trzali. Konjanici su na njima preskakivali meni ruku, kad ju držim na zemlji; a jedan carev lovac, na većem trkaču, preskočio moju nogu, cipelu i sve; to je zaista bio silan skok. Sutradan mi poslužila sreća, da sam zabavio cara baš na vanredan način. Zamolio sam, neka naloži, da mi se donese nekoliko štapova, dugih dvije stope, a debelih kao obična trska; nato car zapovjedi nastojniku svojih šuma, da prama tomu izda naredbe; a sutradan izjutra došlo šest šumara, s isto toliko kola, i svaka kola vuče po osam konja. Uzmem devet od tih štapova, pobodem ih čvrsto u zemlju u četverokut, po dvije i pol stope, uzmem još četiri štapa i svežem ih paralelno uz svaki ugao, po prilici dvije stope od zemlje; onda pričvrstim rubac na onih devet štapova, što stoje uspravno, i razapnem ga na sve strane, dok se nije napeo kao lice na bubnju; a ona četiri paralelna štapa, što iskakuju po prilici pet palaca iznad rupca, na svakoj su strani služili za ogradu. Kad sam završio posao, zamolim cara, neka četa najbolje konjice, dvadeset i četiri momka, dodje i na toj se poljani vježba. Njegovo mi veličanstvo odobri predlog, te jednoga po jednoga dignem u rukama, sve na konjima i oboružane, s njihovim časnicima, koji će ih vježbati. Čim su se sredili, razdijelili se na dva dijela, pa se bore u tobožnjim okršajima, odapinju tupe strijele, trgaju mačeve, bježe i proganjaju, napadaju i uzmiču, ukratko, pokazuju najbolju vojničku disciplinu, što sam ikad vidio. Paralelni su štapovi čuvali njih i njihove konje, da ne spadnu sa stalka; a car je toliko uživao, da je naložio, neka se ta zabava ponovi nekoliko dana, i jednom izvolio da se je dao dići i da komanduje; s velikom je mukom nagovorio i samu caricu, neka dopusti, da je u zatvorenom stolcu njenu podržim dva lakta od stalka, tako da je mogla sasvim razmotriti svu vježbu. Sva sreća moja, što se u tim zabavama nije dogodila nikakva nezgoda; samo jednom žestok konj nekoga kapetana topnuo kopitom i probio mi u rupcu rupu, pa mu se noga omakla, te se srušili i jahač njegov i on sam; ali ja sam im odmah priskočio objici, pokrio jednom rukom rupu, a drugom rukom skinuo četu isto onako, kako sam ju i bio digao. Konj, što se je srušio, iščašio je gnjat, ali konjanik se nije ozlijedio; a ja sam pokrpio rubac, koliko sam mogao: ali nisam više htio da na ovako opasnim poduzećima okušavam jakost.

Po prilici dva tri dana prije nego što sam oslobodjen, kad sam baš zabavljao dvor ovakvim majstorijama, stigao skoroteča i javio njegovu veličanstvu, da su neki podanici njegovi, jašući blizu onoga mjesta, gdje sam ja bio uhvaćen, spazili na zemlji veliku crnu stvar, koja je vrlo neobična oblika, kojoj se rubovi prostiru uokolo, kolika je spavaća soba njegova veličanstva, a sredina se ispinje, koliko je visok čo-

vjek; nije živo stvorenje, kako su se isprva pobojali, jer leži u travi i ne miče se, a neki su od njih nekoliko puta obišli uokolo; penjali su se jedni drugima na ramena, popeli se na vršak, koji je plosnat i ravan, tampali po vršku i razabrali, da je stvar u nutrini šuplja; oni pokorno sude, da je to valjda nešto Gorostasovo; a ako njegovo veličanstvo izvoljava, oni će se poduhvatiti i dovesti to na samih pet konja. Vidio sam odmah, šta oni misle, te sam se od srca veselio, što to doznajem. Čini mi se, kad sam nakon brodoloma prvi put stupio na obalu, bio sam tako zbunjen, da mi je, čim sam izišao na kopno, prije nego što sam došao na ono mjesto, gdje sam zaspao, spao šešir, koji sam uzicom bio privezao za glavu, dok sam veslao, pa mi se nije otrgnuo za sve vrijeme, dok sam plivao; kako mislim, uzica se je otrgla nekom prigodom, koju nisam opazio, pa sam mislio, da sam šešir izgubio na moru. Zamolim njegovo carsko veličanstvo, neka zapovjedi, da mi se što brže donese, te mu opišem upotrebu i svojstvo šešira: a sutradan stigoše s njim vozari, ali nije baš bio u dobru stanju; bili su mu na obodu provrtali dvije rupe, poldrug palca od ruba, i u rupe zakvačili dvije kuke; te su kuke dugačkim užetom privezali za konjsku ormu i tako odvukli moj šešir dalje od pol engleske milje; ali kako je u tom kraju zemlja vanredno glatka i ravna, manje mi se je šešir oštetio, nego što sam se nadao.

Dva dana iza te prigode zapovjedio car, da onaj dio njegove vojske, što je smješten u prijestolnici i oko nje, bude spreman, te smislio da se zabavi na vrlo neobičan način. Naložio mi, da stanem kao kolos i da raskrečim noge, kolikogod mogu. Onda naredio svojemu generalu, (staromu, iskusnomu vojvodi i velikomu zaštitniku mojemu,) neka poreda čete u zbijene redove i neka ih provede ispod mene, po dvadeset i četiri pješaka u redu, po šesnaest konjanika, uz bubnjanje, razvijenih zastava, s ispruženim kopljima. Taj se je vojni zbor sastojao od tri tisuće konjanika. Car je uz prijetnju smrtne kazne naložio, da na tom maršu mora svaki vojnik obdržavati prema mojoj osobi najstrožu pristojnost; ali to ipak nije odvratilo nekoje mladje časnike, kad su stupali ispod mene, da ne uznesu oči; a priznajem istinu, hlače su mi u to vrijeme bile u tako lošem stanju, da im je bilo prilike za smijeh i za divljenje.

Slao sam tolike dopise i molbenice za moje oslobodjenje, da je car napokon spomenuo tu stvar prvo u kabinetu, a onda u potpunom vijeću; tamo se nije nitko protivio, nego jedini Skyresh Bolgolam, koji je bez ikakva povoda htio da mi bude krvni neprijatelj. Ali cijelo vijeće odlučilo protiv njega, a car potvrdio. Taj je ministar bio g a l b e t, ili državni admiral, uživao je veliko povjerenje u svojega gospodara i bio je čovjek jako vješt poslovima, no mrzovoljaste i opore naravi. Naposljetku ga ipak navratili, da pristane; ali je uspio, da je on sam imao da sastavi članke i uvjete, uz koje ću biti oslobodjen i na koje moram da prisegnem. Te mi je članke donio glavom Skyresh Bolgolam, a dopratila ga dva podtajnika i nekoliko odličnih ljudi. Kad su mi se pročitali članci, zaištu mi, neka se zakunem, da ću ih obdržavati; prvo sam se zakleo na način običajan u mojoj domovini, a zatim po metodi, koju propisuju njihovi zakoni, to jest, uhvatio sam lijevom rukom desnu nogu, srednji prst desne ruke položio na tjeme, a palac na kraj desnoga uha. No čitalac će biti možda radoznao, da štogod dokuči o stilu i osobitom načinu izražavanja u toga naroda i da dozna članke, na osnovu kojih sam

opet zadobio slobodu, pa sam preveo svu tu ispravu, riječ po riječ, koliko sam god bio kadar, i evo ju prikazujem javnosti.

GOLBASTO MOMAREM EVLAME GURDILO SHEFIN MULLY ULLY GUE, najmoćniji car lilliputski, užitak i trepet svemira, kojemu se država prostire pet tisuća b l u s t r u g a (po prilici dvanaest milja uokolo) do kraja zemlje; vladar svim vladarima, veći od sinova čovječjih; kojemu noge gaze po zemlji, a glava mu se dodiruje sunca; na čiji mig vladarima zemaljskim998 dršću koljena; ljubak kao proljeće, ugodan kao ljeto, rodan kao jesen, strahovit kao zima. Najuzvišenije veličanstvo njegovo predlaže Gorostasu, koji je nedavno stigao u našu nebesku državu, ove članke, na koje će on svečano priseći, da će ih obdržavati:

I. Gorostas ne smije otići iz naše države bez našega dopuštenja pod našim velikim pečatom.

II. Ne smije se usuditi da dodje u našu prijestolnicu bez našega naročitoga naloga; u to će se vrijeme stanovnici na 2 sata upozoriti, da ne odlaze od kuće.

III. Spomenuti Gorostas mora ograničiti svoje šetnje na naše glavne ceste i ne smije pokušati da hoda ili da liježe na kojoj livadi ili žitnoj njivi.

IV. Kad hoda po rečenim cestama, mora nadasve paziti, da ne pogazi kojega od naših ljubeznih podanika, njihove konje ili kola, i da ne uzima u ruke nikoga od naših podanika bez vlastitoga pristanka njihova.

V. Ako kojemu skoroteči bude vanredna žurba, Gorostas će morati da nosi u džepu glasnika i konja šest dana puta, po jedan put u svakom mjesecu; i da spomenutoga glasnika (ako se bude tako zahtijevalo) živa i zdrava vrati pred naše carsko lice.

VI. On će biti naš saveznik protiv naših neprijatelja na ostrvu Blefuscu, i učinit će, štogod bude mogao, da uništi njihovu mornaricu, koja se sada sprema, da udari na nas.

VII. Rečeni će Gorostas u dokolici pomagati i biti na ruku našim radnicima, pomoći će im, da odvaljaju neko kamenje za zid glavnoga parka i drugih kraljevskih gradjevina.

VIII. Rečeni će Gorostas u roku od dva mjeseca predati tačan izvještaj o opsegu naše države, pošto bude sračunao svoje korake uokolo po obali.

Naposljetku, nakon svečane prisege njegove, da će obdržavait sve spomenute članke, rečeni će Gorostas dobivati dnevni obrok jela i pića, dovoljan za prehranu 1724 naša podanika, sa slobodnim pristupom k našoj carskoj osobi i s drugim znacima naše milosti. Dato u našoj palači u Belfaboracu, dvanaestoga dana devedeset i prvoga mjeseca našega vladanja.

Prisegao sam i potpisao sve te članke s velikim veseljem i zadovoljstvom, premda neki od njih nisu onako časni, kako bih želio; to je proizašlo jedino od zlobe Skyresh Bolgolama, vrhovnoga admirala; nato mi odmah razriješili povezice i ja se stvorio u potpunoj slobodi. Car mi je sam glavom iskazao čast, te je pribivao cijeloj ceremoniji. Ja sam mu iskazao zahvalnost, pao ničice njegovu veličanstvu pred noge; ali on mi zapovjedio, da ustanem; a nakon mnogih ljubeznih riječi, koje ne ću da ponavljam, da ne budem pokudjen za taštinu, nadovezao on, »kako se nada, da ću se pokazati korisnim službenikom i da ću zavrijediti sve one milosti, što mi je iskazao, ili će mi ih u budućnosti iskazati«.

Čitalac neka izvoli primijetiti, da u posljednjem članku o zadobivanju moje slobode car ustanovljuje meni onoliku množinu jela i pića, kolika je dovoljna za prehranu 1724 Lilliputanaca. Nakon nekoga vremena, kad sam upitao nekoga prijatelja na dvoru, kako su pogodili da ustanove taj odredjeni broj, odgovorio je on, da su matematičari njegova veličanstva kvadrantom izmjerili visinu mojega tijela i našli, da nadmašuje njihova tjelesa u razmjeru od dvanaest prama jednomu, pa su po sličnosti svojih tjelesa zaključili, da moje tijelo sadržava barem 1724 njihova tijela, iziskuje dakle toliko hrane koliko treba za prehranu tolikoga broja Lilliputanaca. Po tom može čitalac da razabere oštroumnost toga naroda, a isto tako razborito i savršeno gospodarstvo toga velikoga vladara.

ČETVRTA GLAVA.

Opisuje se Mildendo, prijestolnica Lilliputanaca, zajedno s carevom palačom. — Razgovor piščev s jednim glavnim tajnikom o poslovima u carevini. — Pisac se nudi, da caru služi u ratovima.

Kad mi je data sloboda, bila mi je prva molba, neka mi se dopusti, da vidim Mildendo, prijestolnicu; car mi to s drage volje dopustio, ali s naročitim nalogom, »da ne ozljedjujem ni žitelje ni njihove kuće«. Narodu je proglasom javljena moja namjera, da pohodim grad. Zid što opasava grad, visok je dvije stope i pol, a najmanje jedanaest palaca debeo, tako da po njemu mogu konji sasvim sigurno voziti kočiju, a u razmacima od deset stopa flankiraju ga jake kule.

Prekoračim veliku zapadnu kapiju i prodjem dvije glavne ulice sasvim polagano i postrance, jedino u kratkom prsluku mojem, od straha, da ne bih skutovima mojega kaputa oštetio kućama krovove i žljebove. Hodao sam s najvećom opreznošću i pazio, da ne bih zgazio kojega potragljivca, koji je možda zaostao na ulici; premda je bio vrlo strog nalog, da radi vlastite opasnosti ostaju u kućama. Tavanski prozori i kućna sljemena bila su tako posuta gledaocima, te sam mislio, da još nikad na svojim putovima nisam vidio napučenije mjesto. Grad je prava četvorina jer svaka je strana zida duga pet stotina stopa. Dvije velike ceste, što unakrst presijecaju grad i dijele ga na četiri četvrti, široke su pet stopa. Uličice i prolazi, u koje nisam mogao da ulazim, nego sam ih samo razgledavao, kako sam prolazio, široki su od dvanaest do osamnaest palaca.. U gradu može da se smjesti pet stotina tisuća duša: kuće imaju od tri do pet katova; dućani su i tržišta obilno opskrbljena.

Careva je palača središte u gradu, i tu se sastaju dvije glavne ulice. Okružena je zidom, koji je dvije stope visok i dvadeset stopa udaljen od zgrada. Imao sam od cara dozvolu, da prijedjem taj zid; pa kako je tolik razmak izmedju zida i palače, mogao sam lako da ju ogledam sa svake strane. Vanjsko je dvorište četvorina od četrdeset stopa te obuhvata dva druga dvorišta: u najunutarnjijem su dvorištu kraljevske sobe, koje sam jako želio da vidim, ali sam razabrao, da je to vanredno teško; jer velike kapije iz jedne četvorine u drugu samo su osamnaest palaca visoke i sedam palaca široke. No zgrade u vanjskom dvorištu u najmanju su ruku pet stopa visoke, pa ih ne bih mogao prekoračiti, a da ih silno ne oštetim, premda su zidovi čvrsto izgradjeni od klesana kamena i četiri pal-

ca debeli. U to isto vrijeme poželio car jako, da mu vidim palaču, kako je sjajna; ali to sam uzmogao istom za tri dana, pošto sam za tih dana sasjekao nožem nekoliko najvećih drveta u kraljevskom parku, kojih sto lakata od grada. Od toga sam drveća napravio dvije klupice, svaku po prilici tri stope visoku i dovoljno jaku, da drži moju težinu. Pošto je narod bio po drugi put obaviješten, podjem ja opet gradom k palači s mojim dvjema klupicama u rukama. Kad sam došao k vanjskom dvorištu, stanem na jednu klupicu, a drugu uzmem i polagano ju spustim na prostor izmedju prvoga i drugoga dvorišta, kojemu ima osam stopa. Onda sasvim zgodno prekoračim zgradu s jedne klupice na drugu i potegnem onu prvu klupicu kukastim štapom za sobom. Takvom majstorijom dodjem u najnutarnjije dvorište, legnem na bok, prikučim lice prozorima na srednjim katovima, koje su namjerice pootvarali, i ugledam najsjajnije odaje, što se mogu zamisliti.

Tu sam vidio caricu i mlade prinčeve, u njihovim odjelitim stanovima, s glavnom pratnjom njihovom. Njeno veličanstvo carica izvoljela mi se vrlo milostivo nasmijati i pružila mi kroz prozor ruku, da ju poljubim.

Ali ne ću da dalje ovakove opise iznosim čitaocu unaprijed, jer ih ostavljam za veće djelo, koje je sad skoro gotovo za štampu, a sadržava opći opis te carevine, od prvoga joj postanka, kroz duge povorke vladalaca; s podrobnim vijestima o njihovim ratovima, politici, zakonima, znanosti i religiji; njihovim biljkama i životinjama; njhovim osobitim običajima i navikama, s drugim vrlo zanimljivim i korisnim stvarima; jer sada mi je glavna namjera da izvijestim samo o onim zgodama i poslovima, što su se

dešavali općinstvu ili meni samom za mojega boravka od devet po prilici mjeseci u toj carevini.

Jednoga jutra, nekih četrnaest dana nakon toga, kako sam oslobodjen, došao mojoj kući Reldresal, glavni tajnik (kako ga nazivaju) za privatne poslove, i s njim samo jedan sluga. Naložio svojoj kočiji, neka podalje pričeka, i zaiskao, da ga poslušam jedan sat: na to sam pristao s drage volje, i radi časti i radi osobne vrijednosti njegove, a i radi mnogih usluga, što mi ih je iskazao za mojega moljakanja na dvoru. Ponudim se, da ću leći, kako bi mi se zgodnije primaknuo uhu; ali on je volio, da ga za našega razgovora držim u ruci. Otpočeo je čestitajući mi slobodu; rekao mi, »da on prisvaja sebi nešto zasluge u tom«; ali ipak dodao, »kako ne bih možda tako brzo stekao slobodu, da nije današnjega stanja na dvoru. Jer kakogod se«, veli, »naše prilike činile strancima sjajne, more nas dva silna zla; ljut razdor na domu i opasnost spolja, da nas ne napadne nadasve silan neprijatelj. Što se tiče onoga prvoga, treba da znate, da se dulje od sedamdeset mjeseci bore u toj carevini dvije stranke, zvane t r a m e c k s a n i s l a m e c k s a n, po visokim i niskim petama na cipelama, po kojima se razlikuju. Tvrdi se doduše, da su visoke pete najprikladnije za naš starinski ustav; ali bilo kako mu drago, njegovo je veličanstvo odlučilo da jedino niske pete upotrebljava u našoj državnoj upravi i u svim službama, koje daje kruna, što i zacijelo vidite: a naročito, da su njegova veličanstva carske pete najmanje za d r u r r niže nego u ikoga na dvoru. (Drurr je po prilici četrnaesti dio palca). Razmirica medju tim dvjema strankama bjesni toliko, da jedni s drugima ne će ni da jedu ni da piju, ni da se razgovaraju. Mi sudimo, da tramecksan, ili visoke pete,

nadmašuju nas brojem; ali sva je vlast u našim rukama. Bojimo se, da je njegova carska visost, carević nasljednik, nešto sklon visokim petama; opažamo barem očito, da mu je jedna peta viša od druge, te on nahramuje u hodu. A sad, usred tih domaćih nemira, prijeti nama upad s ostrva Blefuscu, druge velike carevine na svijetu, koja je skoro toliko velika i moćna, koliko i carevina njegova veličanstva. Jer što smo čuli, kako vi tvrdite, da na svijetu ima i drugih kraljevina i država, napučenih ljudskim stvorovima, koji su toliki, koliki ste vi, o tom naši filozofi jako sumnjaju i prije bi rekli, da ste vi spali s mjeseca ili s koje zvijezde; jer sto smrtnika vaše veličine zacijelo bi za kratko vrijeme uništilo sve plodine i stoku u državi njegova veličanstva: osim toga, naša historija od šest tisuća mjeseci ne spominje nikakvih drugih krajeva osim dviju velikih carevina Lilliput i Blefuscu. Te dvije silne države vode, kako sam vam kanio kazati, već preko trideset i šest mjeseci najljući rat. Otpočeo se ovakvom zgodom: priznaje se svagdje, prvobitni je način, da se jajetu, kad bi da ga jedeš, razbija tušika; ali djed sadašnjega veličanstva, dok je bio dječak, htio jednom da pojede jaje, pa kad ga je razbijao po starinskom običaju, desilo mu se, da je posjekao prst; nato car, otac njegov, izdao edikt i naložio svojim podanicima, pod prijetnjom velikih kazni, da moraju jajima razbijati vršiku. Tomu je zakonu silno zamjerio narod, te nam pripovijeda naša historija, da je radi toga buknulo šest ustanaka; jedan je car u ustanku izgubio život, a drugi krunu. Te su gradjanske bune neprestano podsticali vladari blefuščanski, a kad bi se bune ugušile, prognanici su se svagda sklanjali u tu carevinu. Računa se, da je jedanaest tisuća ljudi u različita vremena

voljelo pretrpjeti smrt nego se pokoriti i razbijati jajima vršiku. O toj se je prepirci napisalo mnogo stotina debelih knjiga; ali tušičarske su knjige odavno zabranjene, a sva stranka zakonom proglašena nesposobnom, da vrši službu. Za tih nemira carevi su nam blefuščanski prigovarali po svojim poslanicima i krivili nas, da stvaramo raskol u vjeri, jer diramo u osnovnu nauku velikoga proroka našega Lustroga, u pedeset i četvrtom poglavlju Blundecrala, našega alkurana. Ali se misli, da je to puko izvrtanje teksta, jer riječi glase ovako: da svi vjernici razbijaju jaja na pravom kraju; a koji je pravi kraj, treba po mojem pokornom mišljenju da se prepusti svačijoj savjesti, ili barem poglavarskoj vlasti, da ona odluči.

»Sada su tušičarski prognanici stekli toliku vrijednost na dvoru belfuščanskoga cara i toliku tajnu pomoć i podsticanje od svoje stranke u domovini, da se trideset i šest mjeseci vodi izmedju te dvije carevine krvav rat, s različitim uspjehom; za to smo vrijeme izgubili četrdeset velikih brodova i još mnogo više manjih ladja, zajedno s trideset tisuća najboljih naših mornara i vojnika; a gubitak, što je pretrpio neprijatelj, računa se da je nešto veći nego naš. Ali oni su sada opremili brojno brodovlje i baš se pripravljaju da udare na nas; a njegovo carsko veličanstvo, uzdajući se jako u vašu hrabrost i snagu, naredilo je meni, da vam predočim ovaj izvještaj o njegovim poslovima«.

Zamolim tajnika, neka isporuči caru moju poniznu pokornost i neka mu javi, »kako meni, koji sam tudjinac, ne dolikuje, mislim, da se miješam u stranke; ali ja sam pripravan založiti glavu te braniti njegovu osobu i državu od sviju napadača«.

PETA GLAVA.

Pisac vanrednom ratnom lukavštinom sprečava provalu. — Daje mu se visok počasni naslov. — Dolaze poslanici cara belfuščanskoga i mole mir. — U caričinim odajama buknuo požar; pisac pomaže i spasava preostali dio palače.

Lilliput je dio kontinenta, ali carevina Belfuscu je ostrvo na sjeveroistoku od kopna, odijeljeno od njega jedino kanalom, širokim osam stotina lakata. Nisam ga još vidio, pa sam se na taj glas o namjeravanoj provali uklanjao, da se ne javljam na toj strani obale, od straha, da me ne bi opazio koji neprijateljski brod, jer neprijatelji nisu još znali za mene; svaki je naime saobraćaj izmedju tih dviju carevina strogo bio zabranjen za vrijeme rata, pod prijetnjom smrtne kazne, a za sve je brodove car naš proglasio zaustavu. Kazao sam njegovu veličanstvu, kakav sam plan smislio, da bude osvojena sva neprijateljska mornarica, koja je, kako nam javljaju naše izvidnice, usidrena u luci, pripravna da otplovi s prvim povoljnim vjetrom. Raspitao sam se u najiskusnijih mornara o dubljini u kanalu, koju su oni često mjerili, te mi rekoše, da je kanal za plime dubok u sredini sedamdeset g l u m g l u f f a, to jest od prilike šest stopa po evropskoj mjeri, a inače najviše pedeset glumgluffa. Otišao sam na sjeveroistočnu obalu, prema Blefuscu, legao tamo za jedan brežuljak, izvadio moj mali durbin i razgledao usidrenu neprijateljsku mornaricu, koja se je sastojala od pedesetak ratnih brodova i velikoga broja prevoznih ladja: onda sam se vratio kući i naručio (jer na to sam bio ovlašten) veliku množinu najjačih užeta i željeznih šipki. Uže je bilo

debelo po prilici kao konac, a željezne šipke onoliko duge i onakva oblika kao pletaća igla. Potrostručio sam uže, da bude jače i radi toga istoga razloga spleo tri željezne šipke, a krajeve im savinuo u kuke. Kad sam tako pedeset kuka pričvrstio na isto toliko užeta, vratim se na sjeveroistočnu obalu, svučem kaput, izujem cipele i čarape, te po prilici pol sata prije plime podjem u mojem kožnom kaputiću u more. Gazio sam, koliko sam god brzo mogao, i u sredini preplivao tridesetak lakata, dok nisam osjetio pod nogama tlo. Stigao sam k brodovlju za manje od pol sata. Kad su me neprijatelji ugledali, toliko su se poplašili, da su poskakali s brodova i otplivali na obalu, gdje nije bilo manje od trideset tisuća ljudi: onda ja prihvatio svoje konope, zakačio kuku za provu na svakom brodu i sve konope svezao na kraju. Dok sam to radio, poodapinjali neprijatelji nekoliko tisuća strijela, te mi se mnoge pozabadale u ruke i u lice; a nisu me samo ljuto pekle, nego i mnogo mi smetale u poslu. Najviše sam se bojao za oči, i zacijelo bih ih bio izgubio, da se nisam ujedanput dosjetio pomoći. Imao sam, osim drugih potrepština, u skrivenom žepu naočare, koji su umakli, kako sam spomenuo, carevim pretraživačima. Izvadim ih, namjestim ih na nosu, štogod sam čvršće mogao, i tako oboružan nastavim junački posao, unatoč naprijateljskim strijelama, od kojih su me mnoge pogodile u stakla na naočarima, ali nisu ništa drugo izradile, nego ih jedino malo razdesile. Bio sam sada zakačio sve kuke, pa ću uhvatiti čvor u ruku i započeti da vučem; ali ni jedan se brod ne miče, jer svi su prejako usidreni, preostao mi dakle još najsmioniji dio mojega posla. Ispustim zato uže, ostavim kuke zakačene za brodove i odrešito prerežem nožem konope.

na kojima su sidra, pa podobivam koje dvije stotine strijela u lice i u ruke; onda prihvatim zauzlani kraj konopaca, za koje su moje kuke svezane, te sasvim lako povučem za sobom pedeset najvećih neprijateljskih ratnih brodova.

Blefuščani, koji nisu ni sanjali, šta ja namjeravam, u prvi se mah zbunili od čuda. Vidjeli su, kako presijecam konope, ali su mislili, da kanim jedino pustiti brodove, neka plove nasumce, ili neka se sudaraju; ali kad razabraše, da se cijelo brodovlje u redu kreće, i vidješe, da ja za kraj vučem, zavriskali toliko od boli i od očaja, da to skoro i ne mogu da opišem ni da smislim. Kad sam bio izmaknuo opasnosti, zastanem časkom, da poistrgam strijele, što su mi se zabole u ruke i u lice, i namažem se malo onom istom mašću, što mi dadoše, kad sam došao, kako sam prije spomenuo. Onda skinem naočare, počekam po prilici sat, dok more nije malo opalo, pregazim sa svojim tovarom sredinu te živ i zdrav stignem u kraljevsku luku lilliputsku.

Car i sav dvor njegov stajali su na obali i iščekivali toj velikoj pustolovini završetak. Vidjeli su, da brodovi napreduju u veliku polumjesecu, ali nisu razabirali mene, koji sam do prsiju bio u vodi. Kad sam dospio nasred kanala, još se gore uznemirili, jer sam bio u vodi do vrata. Car je rasudio, da sam se ja udavio, a neprijateljsko se brodovlje dušmanski primiče: ali nabrzo ga minuo strah; uz svaki korak kanal mi je sve plići, te ja za kratko vrijeme stigao, da su me mogli čuti, digao u vis konop, za koji je privezano brodovlje, i zaviknuo na sav glas: »živio presilni kralj lilliputski!« Kad sam izišao na kopno, veliki me je vladar taj dočekao sa svakom hvalom, što

može da bude, i odmah me imenovao n a r d a c o m, a to je najviša čast kod njih.

Njegovo veličanstvo zaželi, da kojom prilikom dovučem u njegove luke i sve druge neprijateljske brodove. I toliko je neizmjerno častohleplje vladarsko, te se čini da nije ništa manje zamišljao, nego da svu carevinu blefuščansku prevrati u svoju provinciju i da njome upravlja po potkralju; da uništi tušičarske prognanike i prisili narod, da jajima razbija vršiku, te po tom da on ostane jedini monarh na svem svijetu. Ali ja sam nastojao da ga od te nakane odvratim, mnogim argumentima, uzetima iz politike i pravednosti; izjavio sam otvoreno, »kako ne ću nikad da budem orudje, koje bi slobodan i hrabar narod stjeralo u ropstvo«; pa kad se je o toj stvari raspravljalo u vijeću, najrazboritiji je dio ministara bio mojega mišljenja.

Ta moja otvorena, odvažna izjava toliko je bila oprečna carevim osnovama i politici, da mi on to nikad nije mogao da oprosti. Spomenuo ju je na vrlo vješt način u vijeću, u kojem su se, kako mi rekoše, neki najrazboritiji činili barem po svojoj šutnji da su mojega mišljenja; ali drugi, koji su mi bili tajni neprijatelji, nisu mogli da suzdrže neke riječi, što nišane na mene; i od toga se vremena započela spletka kod cara i ministarska zavjera, pakosno uperena protiv mene, koja je buknula za manje od dva mjeseca i skoro me sasvim upropastila. Tako su slabe vrijednosti i najveće zasluge vladarima, kad se bace na tezulju s odbijanjem, da ne ćeš da udovoljavaš njihovim strastima.

Koje tri nedjelje nakon toga junačkoga djela došlo svečano poslanstvo iz Blefusca i ponizno ponudilo mir; brzo se je i sklopio, uz uvjete vrlo povoljne

za našega cara, ali time ne ću da dosadjujem čitaocu. Bilo je šest poslanika s pratnjom od nekih pet stotina osoba: a ulazak im je bio zaista veličanstven, prema veličini njihova gospodara i važnosti njihova posla. Kad se je sklopio ugovor, pri čemu sam im ja iskazao nekoliko dobrih usluga po ugledu, što sad uživam, preuzvišena gospoda, koja su privatno doċula, koliki sam im prijatelj, dodjoše k meni u formalan posjet. Započeli s mnogim komplimentima o mojoj hrabrosti i plemenitosti, pozvali me u svoju kraljevinu, u ime svojega gospodara cara, i poželjeli, da im pokažem nekoliko primjera svoje silne jakosti, o kojoj su slušali tolika čudesa; s drage volje sam im učinio tu uslugu, ali ne ću čitaocu da dosadjujem pojedinostima.

Pošto sam preuzvišenu gospodu zabavio neko vrijeme, na beskrajno zadovoljstvo i iznenadjenje njihovo, zamolim ih, da mi iskažu čast i izjave moje najponiznije poštovanje caru, gospodaru njihovu, kojemu su se vrline razglasile, da im se pravo sav svijet divi, i kojemu sam se ja odlučio pokloniti kraljevskoj osobi, prije nego što se budem vratio u svoju domovinu. Prama tomu, čim sam stekao čast da budem s našim carem, zamolio sam ga za potpunu dozvolu, da se poklonim belfuščanskom monarhu, a on mi to izvolio dopustiti, kako sam opazio, na vrlo hladan način; ali nisam mogao da dokučim uzrok, dok mi nije netko došapnuo, »da su Flimnap i Bolgolam prikazali moje općenje s tim poslanicima kao znak nenaklonosti«, od koje mi je, siguran sam, srce bilo posve čisto. A to je bilo prvi put, da sam započeo dobivati neki nejasni pojam o dvorovima i o ministarstvima.

Treba spomenuti, da su ti poslanici razgovarali sa mnom po tumaču, jer jezici se u tim dvjema carevinama razlikuju kao ikoja dva jezika u Evropi, a svaki se narod ponosi starinom, krasotom i snagom svojega vlastitoga jezika, te otvoreno prezire susjedov jezik: ali naš se car okoristio probitkom, osvojenjem njihova brodovlja, te ih primorao, da predadu svoje vjerodajnice i da govore lilliputanskim jezikom. A mora se priznati, radi velikoga trgovačkoga i poslovnoga saobraćaja izmedju te dvije države, radi neprestanoga primanja prognanika, naizmjence kod njih, i radi običaja, da se mladi plemići i bogatiji odlčnici šalju iz jedne carevine u drugu, da vide svijet i razumne ljude i navade, te da se uljude, malo ima odličnih ljudi, ili trgovaca, ili mornara, koji žive u primorskim krajevima, da se ne bi znali razgovarati u oba jezika; o tom sam se uvjerio iza nekoliko nedjelja, kad sam došao da se poklonim caru belfuščanskomu, a to mi je bilo na pravi pravcati probitak u onim velikim nezgodama od zlobe mojih neprijatelja, kako ću pripovjediti na pravom mjestu.

Čitalac se sjeća valjda, da su nemili bili nekoji od onih članaka, što sam ih potpisao, da steknem slobodu, jer su mi bili odviše ropski; i ništa me osim ljute nevolje ne bi prisililo, da se pokorim. Ali sada sam bio nardac najvišega stepena u carevini, pa su se takve dužnosti smatrale da su meni ispod časti i car mi ih (moram mu priznati) nije spominjao ni jedan jedini put. Medjutim mi se nabrzo desila prilika, da iskažem caru, barem kako sam tada mislio, nadasve znatnu uslugu. O ponoći me uzbunila vika mnogo stotina ljudi pred mojim vratima, pa kako me je naglo probudila, nekako sam se i uplašio. Čujem, kako se neprestano ponavlja riječ burglum: nekoji

se carevi dvorani progurali kroz svjetinu i zamolili me, da odmah dodjem k palači, gdje su se zapalile odaje njena veličanstva, po nemarnosti jedne počasne gospodjice, koja je čitala roman i zaspala. Skočim odmah, pa kako se je bilo naredilo, da mi se raščisti put a i bila je takodjer mjesečina, pošlo mi je za rukom, da stignem do palače, a da ne pogazim nikoga. Razabrah, da su već prislonili ljestve na zidove od odaja i dobro su opskrbljeni vedrima, ali voda je podaleko. Ta su vedra bila, kolik je velik naprstak, a jadnici su mi ih donosili, koliko su god brzo mogli; ali plamen je bio tako žestok, da im je to slabo koristilo. Bio bih lako zagušio plamen kaputom, ali sam ga na nesreću ostavio bio kod kuće i došao u samom kožnom prsluku. Zgoda se je činila sasvim očajnom i jadnom i ta bi veličanstvena palača zacijelo izgorjela do temelja, da se ja nisam snašao, kako mi i nije običaj, te se iznenada dosjetio pomoći. Bio sam se te večeri obilno napio vrlo slasna vina, koje se zove g l i m i g r i m, (Blefuščani ga zovu flunec,) ali naše se vino smatra boljom vršću, jer je vrlo diuretsko. Na svu sreću, nisam se bio još ni malo ispraznio. Vrućina, što me je obuzela, kad sam se primaknuo k vatri i uzeo je gasiti, uzdjelovala vinom na mokraću, te ju ja ispraznio u tolikoj množini i upravio ju tako dobro na prava mjesta, da se je za tri časa sasvim ugasila vatra i od uništenja se spasao preostali dio te sjajne zgrade, koju su gradila mnogo pokoljenja.

Bilo se je sada razdanilo i ja se vratio kući, ne čekajući da čestitam caru; jer ako mu i jesam iskazao vrlo odličnu uslugu, ipak nisam znao, kako će se njegova veličanstva dojmiti način, kojim sam tu uslugu izvršio: po državnim osnovnim zakonima stiže naime smrtna kazna svakoga, ma kojega staleža bio,

tkogod se pomokri u području te palače. Ali me je nešto ojunačila poruka njegova veličanstva, »da će naložiti vrhovnomu sucu, neka mi se dade formalni oprost«; no ipak nisam mogao da ga dobijem; a privatno mi se je reklo, da se carica strahovito zgraža, šta sam ja to učinio, te se je uklonila u najdalji dio u dvoru i čvrsto je odlučila, da se ta zgrada nikad više ne opravlja za njenu upotrebu; a pred svojim najpouzdanijim osobama nije se mogla suzdržati, da se ne zavjetuje na osvetu.

ŠESTA GLAVA.

O lilliputskim žiteljima; njihove znanosti, zakoni i običaji; način, kako oni odgajaju djecu. — Piščev način života u toj zemlji. — Njegova obrana jedne odlične dame.

Razmirice i spletke tako su obične na dvorovima, te ne moram zastajati na klevetama, koje su izmišljali zavidnici, da još gore uzbune caricu protiv mene, nego ću da se svratim na drugačiju stvar. Premda kanim da opis te carevine ostavim za posebno djelo, ipak volim da udovoljim medjutim radoznalomu čitaocu s nekoliko glavnih pojmova. Kako je urodjenicima obična visina nešto manja od šest palaca, isto je tako tačan razmjer svim drugim životinjama, pa i biljkama i drveću: na primjer, najveći su konji i volovi visoki izmedju četiri i pet palaca, ovce poldrug palca po prilici; guske su im nekako kao vrabac, i tako redom dalje, do najsitnijega, što ja svojim očima skoro i nisam razbirao; ali priroda je udesila Lilliputancima oči, da im sve stvari budu zgodne za vid: oni vide vrlo jasno, ali ne vide na veliku daljinu. Da

pokažem, kako im je oštar vid za predmete, koji su im blizu, uživao sam gledajući, kako kuhar čupa ševu, koja nije tolika, kolika je obična muha; i kako mlada djevojka udijeva nevidljivu svilu u nevidljivu iglu.

Najviše im je drveće visoko kojih sedam stopa; mislim nekoje od onih drveta u velikom kraljevskom parku, kojima sam upravo stisnutom pesnicom mogao da dosegnem do vrška. Druge su rasline u tom istom razmjeru; ali to prepuštam čitaočevoj uobraziiji.

Sada ću tek malo da spomenem o njihovim znanostima, koje su za mnogih pokoljenja cvale kod njih u svim granama: no njihov način pisanja vrlo je neobičan, jer ne pišu ni s lijeve strane na desnu, kao Evropljani, ni s desne na lijevu, kao Arapi, ni odozgor dolje, kao Kitajci, nego popriječko, iz jednoga ugla na papiru u drugi ugao, kao gospodje u Engleskoj.

Mrtvace pokopavaju naglavce, jer misle, da će za jedanaest tisuća mjeseci svi opet uskrsnuti; za to će se vrijeme zemlja (koju oni drže plosnatom) preokrenuti, tako da će oni, kad uskrsnu, stajati već na nogama. Učenjaci njihovi priznaju, da je ta nauka nesklapna; ali se i dalje radi tako, da se ugodi svjetini.

Ima u toj carevini nekih vrlo čudnih zakona i običaja; pa da nisu upravo oprečni zakonima i običajima u mojoj vlastitoj dragoj otadžbini, snašla bi me napast, da im štogod kažem za opravdanje. Samo bi se trebalo željeti, da se i izvršuju. Prvo, što ću da opomenem, tiče se prijavitelja. Sva zločinstva protiv države kažnjavaju se ovdje s najvećom strogošću; ali ako okrivljenik u istrazi jasno dokaže svoju nedužnost, tužitelj se odmah kažnjava sramotnom smrću; a nedužni se, povrh imetka i zemlje, odštećuje još

četvorostruko za gubitak vremena, za opasnost, u koju je zapao, za nevoljni zatvor i za sve troškove, u koje se je dao za svoju obranu; ili, ako ne bi doseglo tužiteljevo, naknadjuje obilno kruna. Car mu daje i neki javni znak svoje milosti i nedužnost se njegova proglašuje po svem gradu.

Prevaru smatraju oni za veće zločinstvo nego kradju, i zato im je rijetko, da prevaru ne bi kaznili smrću; jer vele, da paska i opreznost, uz sasvim običan razum, mogu čovjekovo dobro očuvati od tatova, ali poštenju nema obrane od veće lukavštine; pa kako mora da bude neprestana saobraćaja, kupovanja i prodavanja, i davanja na vjeru, gdje se dopušta i trpi prevara, ili nema zakona, da ju kazni, pošteni trgovac svagda propada, a lupež se koristi. Sjećam se, zauzeo sam se jednom kod kralja za jednoga krivca, koji je svojega gospodara oštetio za veliku svotu novaca, dobivenu po njegovu nalogu, te utekao s novcima; da stvar ublažim, reći ću caru, da je to samo povreda povjerenja, ali caru se je činilo strahovitim, što bih ja da branim zlodjelo, koje je do krajnosti zagrdjelo; i zaista nisam skoro ništa znao da uzvratim, nego jedino onaj obični odgovor: druga zemlja, druga navada; jer sam se ljuto, priznajem, zastidio*).

Nagradu i kaznu zovemo doduše dvjema petama, na kojima se kreće svaka vladavina, ali ja nisam nikad vidio, da to načelo izvršuje ikoji narod osim Lilliputanaca. Tkogod ovdje može da dobavi dovoljan dokaz, da je sedamdeset i tri mjeseca strogo održavao zakone svoje domovine, ima pravo na neke povlastice, prema staležu i životnim prilikama, s raz-

*) Otad je parlamenat stvorio zakon, po kojem se povrede povjerenja proglašuju zločinstvom. — Orig.

mjernom svotom novaca, iz zaklade, koja je određjena za tu svrhu: on dobiva i naslov snilpall, to jest zakonski, i taj mu se naslov dodaje imenu, ali ne ostaje njegovu potomstvu. A tim se je ljudima učinilo silnim nedostatkom našega državnoga života, kad sam im rekao, da se naši zakoni podržavaju jedino kaznama, a o nagradi nema ni spomena. Zato se u njihovim sudnicama lik Pravde prikazuje sa šest očiju, dva sprijeda, dva straga i sa svake strane po jedno, da se označi opreznost, s otvorenom kesom zlata u desnici i s mačem u koricama u ljevici za znak, kako je voljnija da nagradjuje nego da kažnjava.

U odabiranju ljudi za sve službe paze više na čestito vladanje nego na velike sposobnosti; jer kad čovječanstvu treba vlade, sude oni, da je obična mjera ljudskoga razuma podesna za bilo koje mjesto; a Providnost nije nipošto naumila da rukovanje javnih posala učini nekom tajnom, koju može da razumije jedino nekoliko ljudi visoka uma, kakvih se rijetko i trojica radjaju u stoljeću: nego oni sude, da su istinitost, pravednost, umjerenost, i što je nalik, svakomu čovjeku u vlasti; izvršivanje tih vrlina, te još iskustvo i dobra namjera, osposobljuju svakoga za službu domovini, osim gdje treba nauke. No oni misle, da se nedostatak moralnih vrlina ne može nipošto naknaditi višim umnim sposobnostima, pa se službe ne mogu nikad predavati u tako opasne ruke, kao što su u ovako osposobljenih osoba; griješke barem, što se čine od neznanja, s poštenom voljom, nikad nemaju onakvih kobnih posljedica za javno dobro, kao što smicalice čovjeka, kojega su sklonosti navele, da bude nevaljalac i koji ima velikih sposobnosti, da udešava, umnožava i brani svoje nevaljanštine.

Isto tako nevjera u Božju Providnost čini čovjeka nesposobnim, da obnaša ikakvu javnu službu; jer kad kraljevi proglašuju sebe za zastupnike Providnosti, misle Lilliputanci, da ništa ne može biti besmislenije, nego da vladar uzima u službu ljude, što ne priznaju onu vlast, pod kojom on radi.

Pripovijedajući o tim i o daljim zakonima, želim kazati, da mislim samo osnovne uredbe, a ne mislim nadasve sramotne nevaljanštine, u koje je po izrodjenoj prirodi ljudskoj zapao taj narod. Jer što se tiče one odurne navade, da igranjem na užetu stječu visoke službe, ili skakanjem preko batina i puzanjem ispod njih znakove milosti i odlike, neka čitalac zna, da je to prvi uveo djed današnjeg cara, a do današnjega je vrhunca uznapredovalo uz postepeni porast stranaka i strančarstva.

Nezahvalnost je kod njih teško zločinstvo, kao što čitamo da je bilo i u nekim drugim zemljama, jer oni umuju ovako: tkogod svojemu dobrotvoru uzvraća zlom, mora da bude opći neprijatelj drugim ljudima, od kojih nije primio dobra, i zato takav čovjek nije prikladan da živi.

Njihovi pojmovi o roditeljskim i dječjim dužnostima vanredno se razlikuju od naših. Kako se združenje muškarca i žene osniva na velikom prirodnom zakonu, da bi se množio i nastavljao rod, tvrde Lilliputanci, da muškarce i žene združuje poput drugih životinja požuda, i da njihova nježnost spram djece potječu iz toga istoga prirodnoga načela: radi toga oni ne priznaju, da bi dijete dugovalo ocu ikakvu zahvalnost, jer ga je stvorio, niti materi, jer ga je rodila na svijet, što i nije samo po sebi nikakvo dobročinstvo, kad se uoče nevolje ljudskoga života, a dobročinstvo nisu ni smišljali roditelji, nego su im u tim

ljubavnim sastancima drugačije bile zabavljene misli. Ovako i nalik rasudjuju oni i misle, da su roditelji posljednji od sviju, kojima se ima povjeriti odgoj njihove vlastite djece; zato imaju u svakom gradu javna odgojilišta, kuda svi roditelji, osim kolibara i težaka, moraju slati djecu i mušku i žensku, da se othranjuju, kad im bude dvadeset mjeseci, jer u toj dobi misli se da imaju nešto zametaka za učenje. Tih škola ima nekoliko vrsti, prama različitim staležima i za oba roda. Imaju neke učitelje, vrlo vješte da pripravljaju djecu za onakve prilike u životu, kakve dolikuju stepenu njihovih roditelja, vlastitim njihovim sposobnostima, pa i sklonostima. Najprije ću da kažem nešto o muškim odgojilištima, a onda ću o ženskim.

Odgojilišta za muškiće plemenita ili odlična roda imaju znatne i učene profesore i po nekoliko njihovih zamjenika. Odjeća i hrana je dječja priprosta i jednostavna. Odgajaju se u načelima poštenja, pravde, hrabrosti, čednosti, blagosti, religije i ljubavi domovinske; vazda su zaposleni kakvim radom, osim kad jedu i spavaju što vrlo kratko traje, i za ona dva sata za odmor, koji se sastoji od tjelesnih vježba. Do četvrte ih godine oblače muškarci, a onda moraju da se oblače sami, ma iz kakva visoka staleža bili; a ženske službenice, koje su po dobi kao naše od pedeset godina, vrše samo najprostiju službu. Oni ne smiju ni da govore sa slugama, nego odlaze zajedno, u manjem ili u većem broju, i zabavljaju se, a uvijek pod paskom kojega profesora ili kojega od njegovih zamjenika; time se uklanjaju onim ranim lošim dojmovima budalaštine i opačine, kojima su izvrgnuta naša djeca. Roditelji smiju da ih vidjaju samo dva puta u godini; posjet smije da traje samo jedan sat;

dopušta im se, da poljube dijete pri rastanku; ali u takvim je zgodama svagda nazočan profesor i on ne dozvoljava, da šapću, ili da se služe nježnim riječima, ili da donose ikakve darove, igračke, slatkiše ili nalik.

Carevi činovnici naplaćuju od svake porodice plaću za odgoj i uzdržavanje dječje, ako ne bude plaćeno, kad treba.

Odgojilišta za djecu običnoga svijeta, veletržaca, trgovaca i zanatnika, uredjena su razmjerno na isti način; samo se oni, koji će u poslovni život, daju od jedanajste godine u nauku, a djeca odličnih ljudi nastavljaju da uče sve do petnaeste godine, što odgovara našoj dvadesetiprvoj godini; ali posljednjih se triju godina postepeno popušta konfinacija.

U ženskim se odgojilištima otmene djevojčice odgajaju isto kao i muškarci, samo ih oblači čestita ženska služinčad, ali svagda u nazočnosti kojega profesora ili zamjenika, doklegod ne mogu da se oblače same, to jest kad im bude pet godina. Ako se pak opazi, da bi se te dvorkinje ikad usudile da zabavljaju djevojčice grozovitim ili glupim pričama, ili običnim budalaštinama, kojima se kod nas bave sobarice, javno ih tri puta prošibaju kroz grad, zatvaraju ih na godinu dana i na sav ih život protjeruju u najzabitniji kraj zemlje. Zato se ovdje mlade dame isto tako kao i muški stide da budu strašive i glupe i preziru svaku gizdu, osim pristojnosti i čistoće: i nisam opazio, da se radi različita roda ikako različito odgajaju, jedino ženski radovi nisu nikako toliko naporni, a o domaćem im se životu daju neke upute i manje se znanje iziskuje od njih: jer njima je načelo, da u otmena svijeta žena treba da bude uvijek razumna i ugodna družica, jer ne može ona uvijek biti

mlada. Kad djevojkama bude dvanaest godina, a to je kod njih doba za udaju, roditelji ih ili skrbnici vode kući, te silnu hvalu iskazuju profesorima, rijetko bez suza djevojčinih i drugarica njenih.

U ženskim odgojilištima niže vrste poučavaju se djeca u svakojakim poslovima, koji su prikladni za njihov rod i različite im staleže; one, koje se daju u nauku, otpuštaju se sa sedam godina, druge se zadržavaju do jedanaeste godine.

Slabije porodice, kojima su djeca u tim odgojilištima, moraju osim što niže godišnje plaće uručivati upravitelju odgojilišta jedan dio mjesečne zarade, da to bude djetetu miraz; i zato zakon ograničava svim roditeljima troškove. Jer Lilliputanci misle, da ništa ne može da bude nepravednije, nego kad ljudi služe svojoj požudi te radjaju na svijet djecu, a općinstvu prepuštaju teret, da ih izdržavaju. Što se tiče odličnih ljudi, oni zajamčuju, da će za svako dijete odrediti neku svotu prema svojemu staležu, a tim glavnicama upravljaju uvijek s valjanom štedljivošću i s najsavršenijom pravednošću.

Težaci i nadničari drže djecu kod kuće, jer njima je jedini posao, da oru i obradjuju zemlju, i zato je njihov odgoj od slabe važnosti za javnost: ali starci i bolesnici njihovi opskrbljuju se u bolnicama; jer prosjačenje je posao, koji se ne zna u toj carevini.

A ovdje ću možda zabaviti radoznaloga čitaoce, ako ga nešto obavijestim o mojoj služinčadi i o mojem načinu života u toj zemlji za boravka od devet mjeseci i trinaest dana. Kako sam vješt zanatskim poslovima, a i prisilila me nevolja, sadjelao sam si iz najvećega drveća u kraljevskom parku prilično zgodan stol i stolicu. Dvije se stotine švelja zaposlilo, da mi sašiju košulje i prteninu za postelju i stol, sve

od najjače i najdeblje vrsti, što se je mogla nabaviti, a ipak su morale nekoliko puta da presavijaju platno jer i najdeblje je platno bilo prilično tanje od batista. Platno im je obično široko tri palca, a truba ima tri stope. Švelje su mi uzele mjeru, dok sam ležao na zemlji; jedna mi stala na vrat, druga nasred noge, te uhvatile jako uže za oba kraja i nategle ga, a treća mjeri užetu duljinu mjerom, dugom jedan palac. Onda mi izmjerile desni palac i ništa im više nije trebalo; jer po računu, da je dva puta oko palca što i jedan put oko ručnoga zgloba, a isto tako oko vrata i oko struka, te onda po mojoj staroj košulji, koju sam za obrazac razastro pred njih na zemlju, udesile su me one sasvim. Na isti se način zaposlilo tri stotine krojača, da mi sašiju odjeću; ali ti su drugačije izmajstorisali, da mi uzmu mjeru. Ja kleknuo a oni uspeli ljestve od zemlje do mojega vrata; po tim ljestvama popeo se jedan i spustio olovnicu od moje ogrlice do tla, što je upravo odgovaralo duljini mojega kaputa; ali struk i ruke izmjerio sam ja sam. Kad mi je bila sašivena odjeća, a to se je uradilo u mojoj kući, (jer i u najveću kuću ne bi bila stala moja odjeća), nalikovala je na one krpare, što ih prave u Engleskoj gospodje, samo je moja odjeća bila sva od jedne boje.

Imao sam tri stotine kuhara, koji su mi priredjivali hranu u zgodnim malim kućercima, sagradjenima oko moje kuće; u tima su živjeli oni i njihove porodice, i svaki mi je priredjivao po dva jela. Uzimao sam u ruku po dvadest slugu i metao ih na stol; još ih je stotina čekala dolje na zemlji, neki sa zdjelama mesa, neki s bačvama vina i drugih pića, privezanima za pleća, a sve su to oni sluge gore, kako bih ja poželio, na vrlo domišljat način uzvlačili nekim užetima, kao što mi u Evropi uzvlačimo iz stu-

denca kabao. Zdjela njihova mesa bila mi je dobar zalogaj, a bačva njihova pića priličan gutljaj. Ovnovina im zaostaje za našom, ali govedina im je izvrsna. Dobio sam tolik bubrežnjak, da sam ga morao u tri zalogaja pojesti; ali to je rijetko. Sluge mi se zaprepastili, kad vidješe, kako ja to jedem kosti i sve, kao što mi u našoj zemlji jedemo ševinu nogu. Guske i pure sam im jeo u jednom zalogaju i priznajem, da daleko nadmašuju naše. Sitnije živadi njihove mogao sam dvadesetak tridesetak komada da nataknem na moj nož.

Jednoga dana njegovo carsko veličanstvo, kako je bilo izviješteno o mojem načinu života, poželjelo, »da bi on i njegova kraljevska supruga, s mladim prinčevima i pricesama kraljevske krvi, bili tako sretni«, izvolio je to okrstiti, »da objeduju sa mnom«. Došli dakle, a ja ih na paradnim stolicama smjestio na stolu upravo sučelice meni, s gardom njihovom oko njih. Flimnap, vrhovni rizničar, bio je sa svojom bijelom palicom takodjer tu; i opazio sam, da me je često pogledavao kisela lica, ali ja sam se pričinjao, da to ne primjećujem, nego sam jeo više nego obično, u čast mojoj dragoj domovini, a i da zadivim dvor. Imam osobitih razloga, zašto mislim, da je taj posjet njegova veličanstva pribavio Flimnapu priliku, da mi kod svojega gospodara iskaže rdjavu uslugu. Taj mi je ministar bio uvijek tajni neprijatelj, premda me je javno milovao više, nego što je bio običaj mrzovoljastoj naravi njegovoj. Prikazao je caru »loše stanje njegove riznice; da je morao uz velike kamate uzajmiti novaca; da državni bonovi ne će cirkulirati niže od devet po sto ispod pariteta; da sam ja stajao njegovo veličanstvo više od poldrug milijuna s p r u g a (najkrupniji njihov zlatni novac, debeo po prilici kao šljoka); sve u sve, da bi za cara bilo probitačno, kad bi ulučio prvu zgodnu priliku i otpustio mene«.

Moram ovdje da obranim dobri glas jedne odlične dame, koja je nekriva trpjela radi mene. Rizničar smislio da bude ljubomoran na svoju ženu, po pakosti nekih gadnih jezičina, koje su ga izvijestile, da je gospodja planula silnom ljubavlju za mene; a po dvoru je kolala neko vrijeme brbljarija, da je ona jednom došla sama u moj stan. Svečano izjavljujem, da je to najbezočnija laž, bez ikakva temelja; gospodja je jedino izvoljavala da me časti nedužnim dokazima iskrenosti i prijateljstva. Priznajem, dolazila je često u moju kuću, ali svagda javno, i nikad nije dolazila bez tri osobe još u kočiji, obično sa sestrom kćerkom i kojom osobitom znanicom; ali to je bio običaj i mnogim drugim dvorskim damama; i ja se još pozivam na sve redom sluge moje, da li su ikad pred mojim vratima vidjeli kočiju, a nisu znali, koje su osobe u njoj. U tim zgodama, kad mi sluga javi, običavao sam izići odmah na vrata, uljudno pozdraviti, vrlo brižljivo dići u rukama kočiju i dva konja, (jer ako je bilo šest konja, postiljon bi svaki put ispregao četiri), i postaviti ih na stol, na kojem sam udesio pomičan okvir, pet palaca visok, da spriječim nezgode; i često su mi na stolu bivale u isti mah četiri kočije i konji, s mnogim društvom, a ja sjedim na stolici i saginjem lice k njima; pa dok sam zabavljen s jednim društvom, kočijaši lijepo vozikaju druge po mojem stolu. Proveo sam mnogo popodne vrlo ugodno u tim razgovorima. No ja izazivam rizničara, ili dva njegova doušnika, (nazvat ću ih imenom, pa neka se time koriste), Clustrila i Drunla, neka dokažu, da je itko dolazio incognito k meni, osim tajnika Reldre-

sala, koji je bio poslan po izričitom nalogu njegova carskoga veličanstva, kako sam prije pripovjedio. Ne bih toliko dugo zastajao na toj pojedinosti, da to nije stvar, koja se toliko tiče dobroga glasa odlične dame, da i ne govorim o mojem vlastitom dobrom glasu, ako i jesam tad bio u časti nardaca, a rizničar nije; jer sav svijet zna, da je on samo g l u m g l u m, što je za jedan stupanj niža titula, kao što je markiska za vojvodskom u Engleskoj; ali priznajem, da me je nadvisivao po položaju. Radi tih lažnih obavijesti, za koje sam kasnije doznao po nekoj zgodi, što nije podesno da bude spomenuta, rizničar se je neko vrijeme zlovoljio na ženu, a na mene još gore; naposljetku mu se doduše razbila sumnja i on se opet pomirio sa ženom, ali ja sam izgubio sve povjerenje njegovo, a razabrao sam, da vrlo nestaje mojega utjecaja i na samoga cara, kojim je zaista odviše vladao taj ljubimac.

SEDMA GLAVA.

Pisac doznaje za naum, da ga optuže radi veleizdaje, te bježi u Blefuscu. — Kako je primljen tamo.

Prije nego što ću da pripovjedim, kako sam otišao iz te kraljevine, bit će zgodno da spomenem nekoliko pojedinosti o osobitim spletkama, što su se dva mjeseca plele protiv mene. Sve dosad, za svega mojega života, nisam znao za dvorove, kuda po niskom staležu svojem nisam ni spadao. Slušao sam doduše i čitao dosta o ćudima moćnih vladara i ministara; ali nisam nikad slutio, da bi od toga bilo tako

strašnih posljedica u ovako dalekoj zemlji, kojom vladaju, mislio sam, posve drugačija načela, nego u Evropi.

Kad sam se baš spremao da pohodim cara belfuščanskoga, došla k mojoj kući kradom po noći, u zatvorenoj nosiljci, znatna dvorska ličnost, kojoj sam bio vrlo uslužan, kad je bila u najvećoj nemilosti njegova carskoga veličanstva), te ne kazujući ime zaiskala, da bude puštena u kuću. Nosači budu otpravljeni: ja turim nosiljku i gospodina u njoj u žep na kaputu, naložim jednomu pouzdanom slugi, neka kaže, da sam boležljiv te sam otišao spavati, zatvorim kućna vrata, metnem, kako mi je već navada, nosiljku na stol i sjednem pred nju. Pošto smo se kao obično pozdravili, a ja opazio, da je gospodinu zabrinuto lice i zapitao ga za uzrok, zaište on, »da ga strpljivo saslušam u jednoj stvari, koja se silno tiče moje časti i mojega života«. Govorio je evo ovo, jer ja sam zapisao, čim je on otišao od mene:

»Treba da znate«, rekao je, »da su radi vas sazvali onomad na najtajniji način nekoliko odbora državnoga vijeća, a tek su dva dana, kako se je njegovo veličanstvo sasvim odlučilo.

»Vrlo dobro znate vi, da je Skyresh Bolgolam (g a l b e t, ili vrhovni admiral) krvni neprijatelj vaš, skoro od samoga dolaska vašega. Prvih mu razloga ne znam; ali mržnja mu je porasla od vaših velikih uspjeha protiv Belfuscua, jer time je jako pomračena admiralska slava. Taj gospodin, u družbi s Flimnapom, rizničarom, kojemu se zna, da vam je radi svoje žene neprijatelj, s generalom Limtocom, s komornikom Lalconom, i s vrhovnim sucem Balmuffom, sastavio je članke, koji vas optužuju za veleizdaju i za druga teška zločinstva«.

Kako sam bio svijestan o svojim zaslugama i nekrivici, toliko me je uzrujao taj uvod, da ga htjedoh prekinuti; ali on me zamolio, da šutim, i nastavio ovako:

»Od zahvalnosti za usluge, što ste mi ih iskazali, obavijestio sam se o cijelom postupku i pribavio sam prepis tih članaka; vama za uslugu mećem ja u tom glavu na kocku.

ČLANCI ZA OPTUŽBU.

Quinbusa Flestrina, gorostasa.

Članak I.

»Premda se je zakonom izdanim za vlade njegova carskoga veličanstva Calina Deffara Plune, uzakonilo, da je svaki, koji bude mokrio u području kraljevske palače, kriv i kažnjiv za veleizdaju, ipak je rečeni Quinbus Flestrin, očito kršeći rečeni zakon, pod izlikom da gasi vatru, što je nastala u odajama premile carske supruge njegova veličanstva, pakosno, izdajnički i djavolski ispražnjivanjem svoje mokraće ugasio rečenu vatru, što je nastala u rečenim odajama, koje se nalaze i jesu u području rečene kraljevske palače, u opreci sa zakonom, odredjenim za taj slučaj itd., u opreci s dužnošću itd.«

Čl II.

»Kad je rečeni Quinbus Flestrin carsko brodovlje blefuščansko dovukao u kraljevsku luku i nakon toga mu njegovo carsko veličanstvo naložilo, neka zaplijeni sve druge brodove rečene carevine blefuščanske i tu carevinu prevrati u pokrajinu, kojom će upravljati potkralj odavde, te neka uništi i usmrti nesamo sve tušičke prognanike, nego takodjer i sve ljude u toj carevini, koji ne će da se odmah odreknu tušičke hereze; on, rečeni Flestrin, kao lažljiv izdajnik protiv

premilostivoga, prejasnoga carskoga veličanstva, zamolio je, da bude riješen od te službe, pod izlikom, da ne voli nasilovati savjest, ili ništiti nekrivu narodu slobоštine i živote«.

Čl. III.

»Kad su došli neki poslanici s blefuščanskoga dvora, da na dvoru njegova veličanstva mole mir, on, rečeni Flestrin, kao lažljiv izdajnik, pomagao je, podupirao, jačao i upućivao rečene poslanike, premda je znao, da su službenici vladara, koji je nedavno bio otvoren neprijatelj njegovu carskomu veličanstvu i u otvorenu ratu protiv rečenoga veličanstva«.

Čl. IV.

»Rečeni Quinbus Flestrin, protiv dužnosti vjerna podanika, pripravlja se sada za put na dvor i u carevinu blefuščansku, za koji je dobio od njegova carskoga veličanstva samo usmenu dozvolu, te pod izlikom te dozvole lažljivo i izdajnički namjerava da krene na taj put i da tim pomogne, ojača i podupre cara blefuščanskoga, koji je još nedavno bio neprijatelj i u otvorenu ratu s njegovim carskim veličanstvom, rečenim prije«.

— Ima još nekoliko članaka; ali to su najvažniji i iz njih sam vam pročitao izvadak.

Moram priznati, da je u raznim debatama o toj optužbi njegovo veličanstvo mnogo puta dokazalo svoju veliku blagost; jer je često naglašivao službe, koje ste mu vi iskazali, i nastojao da ublaži vaše krivice. Rizničar i admiral prionuli, neka vam se po noći potpali kuća, pa da poginete najmučnijom i najsramotnijom smrću; a general je trebao da se postavi s dvadeset tisuća momaka, oboružanih otrovnim stri-

jelama, da vam se poodapinju u lice i u ruke. Nekim vašim slugama trebalo se tajom naložiti, neka vam košulje i ponjave poliju otrovnim sokom, koji će vas brzo natjerati, da sami uzmete trgati svoje vlastito tijelo i da umrete u najljućim mukama. General se složio s tim mišljenjem, tako da je dugo bila većina protivna vama; ali kako je njegovo veličanstvo odlučilo da vama, ako se bude moglo, očuva život, komornik je to najzad odvratio.

Iza te zgode naložio car Reldresalu, prvomu tajniku za lične poslove, koji vam se je uvijek pokazivao istinskim prijateljem, neka mu izjavi svoje mišljenje, i on je to učinio i tim opravdao dobri sud, što ga vi imate o njemu. Priznao je, da su vaša zlodjela velika, ali još vazda ima prilike za milost, za najdičniju vrlinu vladarsku, radi koje tako pravo i slave njegovo veličanstvo. Prijateljstvo izmedju vas i njega, reče, toliko se je pročulo po svijetu, da ga prepoštovano vijeće smatra možda pristranim: ali on se pokorava nalogu, što mu je dat, te će otvoreno da izjavi svoje mišljenje. Ako njegovo veličanstvo, uvažavajući vašu službu i povodeći se za svojim milostivim raspoloženjem, bude izvoljelo pošledjeti vam život i jedino naložiti, da vam se iskopaju oba oka, misli on pokorno, da će tim načinom donekle udovoljiti pravdi i sav će svijet odobravati carevoj blagosti, a i velikodušnomu postupku onih, kojima je čast da su mu savjetnici. Gubitak očiju ne će vam biti smetnja tjelesnoj jakosti, kojom i dalje možete da koristite njegovu veličanstvu: sljepoća još povećava hrabrost, jer nam sakriva opasnosti; strah vaš za oči bješe vam najveća neprilika, kad ste prevozili neprijateljsko brodovlje; i dosta će vama biti, ako budete gledali ministarskim očima, kad i najveći vladari ne čine drugačije.

Taj je predlog dočekalo cijelo vijeće s najvećim neodobravanjem. Admiral Bolgolam nije mogao da suspregne žestinu, nego ustao bijesan i rekao, da se čudi, kako se je tajnik usudio te iskazao mišljenje, da bi se izdajniku očuvao život: službe, što ste ih vi izvršili, poradi sviju istinskih državnih razloga vrlo otegoćuju vaša zločinstva; vi, koji ste bili kadri da mokrenjem ugasite požar u odajama njena veličanstva, (to je spomenuo sa zgražanjem), mogli biste u drugo doba tim istim načinom upriličiti poplavu i potopiti svu palaču; a ona ista jakost, što vam je omogućila, da ste dovezli neprijateljsko brodovlje, mogla bi vam, čim budete nezadovoljni, poslužiti, da ga opet odvezete natrag; on ima valjanih razloga da misli, da ste vi u srcu tušičar; a kako se izdaja započinje u srcu, prije nego što se javlja u otvorenim djelima, optužuje vas radi toga kao izdajnika i iziskuje zato, da budete smaknuti.

Rizničar je bio istoga mišljenja: predočio je, u kakvu je nepriliku zapao dohodak njegova veličanstva radi troška vašeg uzdržavanja, koji će naskoro toliko porasti, da se ne će moći podnositi: tajnikov naum, da vam se iskopaju oči, nije nipošto lijek od toga zla, nego bi ga po svoj prilici i pogoršao, kao što je jasno iz obične prakse, kad budu oslijepljene neke vrste životinja, jer iza toga se brže goje i prije debljaju; njegovo posvećeno veličanstvo i vijeće, suci vaši, u savjesti su svojoj potpuno uvjereni o vašoj krivici, a to je dovoljan razlog, da vas osude na smrt, ako i nema formalnih dokaza, što ih iziskuje strogo slovo zakonsko.

Ali njegovo carsko veličanstvo, odlučno protivno smrtnoj kazni, milostivo je izvoljelo kazati, da se može, kad vijeće misli, da je gubitak očiju prelaka osu-

da, odrediti kasnije koja druga osuda. A vaš prijatelj tajnik zamolio ponizno, da ga opet saslušaju, te uzvratio na ono, što je prigovorio rizničar radi velikoga troška, u kojem je njegovo veličanstvo za vaše uzdržavanje, i rekao, da njegova preuzvišenost sama raspolaže carevim dohotkom, pa može lako doskočiti tomu zlu, ako budc postepeno smanjivala vašu opskrbu; od toga ćete vi, radi nedostatka dovoljne hrane, oslabiti i izmršaviti, i izgubiti apetit, i uginuti za malo mjeseci; i ne će onda biti toliko opasan smrad vašega trupa, kad se bude smanjio za više nego polovicu; a čim vi umrete, može vam pet šest tisuća podanika njegova veličanstva za dva tri dana zguliti meso s kostiju, odvesti ga na tačkama i spaliti u dalekim krajevima, da predusretnu zarazu, a kostur ostaviti za spomen, da mu se potomci dive.

Tako se je, po velikom prijateljstvu tajnikovu, izravnala cijela stvar. Strogo se je naložilo, da se ima tajiti, kako će vas postepeno moriti gladom; ali presuda, da će vam se iskopati oči, upisana je u knjige; nitko se nije protivio, osim admirala Bolgolama, koji je caričina kreatura, pa ga njeno veličanstvo neprestano podbada, neka ne odustaje od vaše smrti, jer ona je u vječitoj pakosti na vas, radi onoga gadnoga i nezakonitoga načina, kojim ste se poslužili, da ugasite u njenim odajama požar.

Za tri dana bit će vaš prijatelj tajnik poslan k vašoj kući, da vam pročita članke te optužbe, a onda da vam objavi veliku blagost i milost njegova veličanstva i vijeća, po kojoj ste osudjeni jedino, da izgubite oči, te njegovo veličanstvo i ne sumnja, da ćete se tomu zahvalno i ponizno pokoriti; a dvadeset vidara njegova veličanstva stajat će i pazit će, da se operacija valjano izvrši, kad vi budete ležali na zemlji, te vam budu u oči odapete oštre oštracate strijele.

Prepuštam vašemu razboru, šta ćete da učinite; a da se uklonim sumnji, moram odmah da se vratim isto onako kradom, kako sam i došao.

Gospodin učini tako, a ja ostadoh sam, u silnim sumnjama i tjeskobama.

Taj vladar i njegovi ministri bili su uobičajili, (sasvim drugačije, rekoše mi, nego što je bila navada za predjašnjih vremena), da nakon toga, kad dvor odredi koje okrutno smaknuće, da se ugodi ili carevoj osvetljivosti, ili zlobi kojega ljubimca, svaki put car besjedi svemu vijeću besjedu, te izjavljuje svoju veliku blagost i nježnost, kao svojstva, koja zna i priznaje sav svijet. Ta se je besjeda odmah objavljivala po svoj kraljevini; i ništa nije toliko strašilo narod, koliko to veličanje carske milosti; jer se je opazilo: štogod je hvala veća i upornija, to je nečovječnija kazna i nedužniji mukotrpnik. No što se mene tiče, moram priznati, da nisam stvoren za dvoranina ni po rodjenju ni po odgoju, pa sam tako slabo sudio o tim stvarima, te nisam mogao da razaberem blagost i milost te presude, nego sam rasudio, (možda pogriješno), da je presuda prije kruta nego blaga. Nekoliko sam puta pomislio da izidjem pred sud; jer ako i nisam mogao poricati činjenice, što se utvrdjuju u nekim člancima, ipak sam se nadao, da će mi priznati neku olakšicu. Ali kako sam za života čitao o mnogim političkim parnicama, te sam svagda vidio, da se svršavaju onako, kako je sucu po volji da ih navrati nisam se usudio da se pouzdam u tako opasnu odluku, u tako kritičnoj prilici i protiv tako moćnih neprijatelja. U jedan sam se mah bio čvrsto odlučio na otpor: jer dok sam na slobodi, teško da bi me nadvladala sva vojna sila carevinska i lako bih kamenjem razmrskao prijestolnicu; ali sam odmah sa zgražanjem

odbacio taj naum, kad sam se sjetio zakletve moje caru, onih milosti, što mi je iskazao, i visoke časti nardačke, kojom me je odlikovao. A i nisam još poznavao zahvalnost medju dvoranima, da bih se uvjerio, kako me sadašnja krutost njegova veličanstva oslobodjava sviju predjašnjih obveza.

Naposljetku sam stvorio odluku, koja će mi se valjda pokuditi, i ne će se pokuditi krivo; jer priznajem, da svojoj velikoj brzini i nedovoljnomu iskustvu dugujem hvalu, što sam očuvao oči, dakle i slobodu; no da sam tada znao vladarsku i ministarsku narav, koju sam otad promatrao na mnogim drugim dvorovima, i njihove metode, kako postupaju sa zločincima, još manje krivljima od mene, bio bih se s drage volje i odmah pokorio tako lakoj kazni. Ali kako me je vitlala mladačka naglost, a njegovo mi veličanstvo dopustilo, da pohodim cara blefuščanskoga, ulučio sam tu priliku, dok još nisu protekla tri dana te sam prijatelju tajniku poslao list i javio mu odluku svoju, da ću po dozvoli, što sam ju dobio, krenuti ljetos u Belfuscu; i ne čekajući odgovor, odem na onu stranu ostrva, gdje je naše brodovlje. Zgrabim velik ratni brod, svežem za provu uže, dignem sidra, svučem se, položim haljine (zajedno s pokrivačem, koji sam donio pod pazuhom) u ladju, povučem ju za sobom, te i gazeći i plivajući stignem u kraljevsku luku blefuščansku, gdje me je odavno očekivao narod: oni mi dadoše dva vodića, da me odvedu u glavni grad, koji se zove istim imenom. Držao sam ih u rukama, dok se nisam na dvjesta lakata primaknuo gradskoj kapiji, i zamolio ih, »neka moj dolazak jave kojemu državnom tajniku, i neka mu obznane, da ja ovdje očekujem nalog njegova veličanstva«. Po prilici za sat stigao mi odgovor, »da njegovo veličanstvo, zajedno s kraljevskom porodicom i dvorskim dostojanstvenicima, dolazi iz grada, da primi mene«. Podjoh još sto lakata. Car i pratnja njegova sjahali s konja, carica i dame sišle s kočija, a nisam opazio da bi bili u ikakvu strahu ili nemiru. Ja legnem na zemlju, da njegovu veličanstvu i carici poljubim ruke. Reći ću njegovu veličanstvu, »da sam došao po svojem obećanju i s dopuštenjem mojega gospodara cara, da mi bude čast te da vidim ovako moćna monarha, i da mu ponudim svaku službu, koja mi je u moći, ako je u skladu s mojom dužnošću prama mojemu vlastitom vladaru«; a nisam ni riječ spomenuo o nemilosti, jer dosad nisam bio na redoviti način obaviješten o tom, pa sam se mogao pričinjati, da ništa ne znam ni o kojem takvom naumu; a i nisam razložito mogao zamisliti, da će car otkriti tu tajnu, dok sam izvan dohvata njegove vlasti; ali nabrzo se pokazalo, da sam se u tom prevario.

Ne ću da dosadjujem čitaocu potankim opisivanjem o mojem primitku na tom dvoru; primitak je bio u skladu s velikodušnošću ovako velika vladara; niti o neprilikama, u koje sam zapao, jer nisam imao kuće ni postelje, te sam morao da ležim na zemlji, omotan mojim pokrivačem.

OSMA GLAVA.

Pisac sretnim slučajem ulučuje priliku, da ode iz Blefuscua, te se nakon nekih nezgoda vraća živ i zdrav u domaju.

Tri dana nakon dolaska išetao sam se od radoznalosti na sjeveroistočnu obalu na ostrvu i po prilici u daljini od pol milje smotrio u moru nešto, što

nalikuje na izvrnut čamac. Izujem cipele i čarape, pregazim dvije tri tisuće lakata i razaberem, da struja doplavljuje tu stvar; vidio sam onda jasno, da je zbiljski čamac, a rasudio sam, da ga je valjda kakva bura otrgla od koje ladje i zamolim njegovo carsko veličanstvo, neka mi uzajmi dvadeset najvećih brodova, što su mu preostali, kad je izgubio brodovlje, i tri tisuće mornara pod zapovjedništvom njegova viceadmirala. Brodovlje otplovi unaokolo, a ja se najprećim putem vratim k obali, gdje sam bio otkrio čamac. Razabrao sam, da ga je struja doplavila još bliže. Mornari su bili svi opremljeni užetima, što sam ja unaprijed zasukao, da budu dovoljno jaka. Kad su se brodovi primaknuli, skinem se i uzmem gaziti, dok se nisam približio čamcu bliže od sto lakata, a nakon toga sam morao da plivam, dok nisam stigao do čamca. Mornari mi dobacili jedan kraj užeta, koje sam privezao za rupu sprijeda na čamcu, a drugi kraj za jedan ratni brod; ali posao mi je slabo polazio za rukom, jer mi pod nogama nije bilo zemlje te nisam mogao da radim. U toj neprilici morao sam da otplivam za čamac i da ga poguram, koliko sam god puta mogao jednom rukom; a kako mi je struja bila povoljna, potjerao sam ga toliko, da mi je brada bila nad vodom a nogama sam dohvatio zemlju. Otpočinuo sam dva tri časa, a onda opet uzeo gurati čamac i tako neprestance, dok mi more nije bilo nego samo do pazuha; kako se je sada najteži posao bio uradio, izvučem druge moje konopce, što su bili složeni na jednom brodu, te ih privežem najprije za čamac, a onda za devet ladja, što su me pratile; vjetar je bio povoljan, pa su mornari vukli a ja sam gurao, dok se nismo primakli na četrdeset lakata kopnu; počekam, dok nije prošla plima, te izvučem

čamac uz pomoć dviju tisuća ljudi s konopcima i spravama, prevrnem nekako čamac, i vidim, da je samo malo oštećen.

Ne ću da dosadjujem čitaocu, koliko sam se mučio, dok nisam nekim veslima, za koja sam potrošio šio deset dana, da ih izdjelam, dotjerao moj čamac u kraljevsku luku blefuščansku, gdje se je o mojem dolasku zgrnuo silan svijet i nije mogao da se prečudi gledajući tako golemu ladju. Caru rekoh, »da je dobra sreća dobavila meni taj čamac, da me odveze kuda, odakle bih se mogao vratiti u domovinu; i zamolio sam njegovo veličanstvo za nalog, da dobijem gradje i da ga popravim; ujedno da mi dopusti, da otputujem«, što mi je nakon maloga ljubeznoga riječkanja izvolio dopustiti.

Za svega toga vremena jako sam se čudio, što nisam čuo, da je naš car poslao radi mene ikakva glasnika na dvor blefuščanski. No kasnije su me tajno izvijestili, da njegovo veličanstvo car nije ni sanjao da ja išta znam o njegovim nakanama, nego je mislio, da sam ja otišao u Blefuscu jedino za to, da bih ispunio obećanje, prema dozvoli, što mi je dao i sav je naš dvor znao za nju, a vratit ću se za nekoliko dana, dok se svrši formalnost. Ali naposljetku ga zbunilo moje dugo izbivanje, te pošto se je posavjetovao s rizničarom i s drugim spletkarima, bude jedan odličan čovjek poslan s prepisom onih članaka protiv mene. Taj je izaslanik bio upućen, da prikaže monarhu blefuščanskom »veliku blagost svojega gospodara, koji se zadovoljava da me ne kazni ljuće nego gubitkom očiju; da sam ja izmaknuo pravdi; pa ako se ne vratim za dva sata, bit ću lišen naslova nardačkoga i proglašen izdajnikom«. Izaslanik je dodao još, »kako radi održanja mira i prijateljstva

medju obadvjema carevinama gospodar njegov očekuje, da će brat njegov u Blefuscu naložiti, da ja budem svezanih ruku i nogu vraćen u Lilliput, kako bih bio kažnjen kao izdajnik«.

Car blefuščanski probavio tri dana vijećajući, te uzvratio odgovor, koji se je sastojao od mnogih uljudnosti i ispričavanja. Rekao, »što se tiče toga, da me pošlje svezana, zna njegov brat, da se to ne može; ja sam mu doduše oteo brodovlje, ali on mi duguje veliku zahvalnost za mnoge usluge, što sam mu iskazao, da se je sklopio mir. No ipak će se oba veličanstva nabrzo zadovoljiti, jer ja sam našao na obali golemu ladju, koja može da me nosi morem, a on je naložio, da se ta ladja popravi, uz moju pomoć i pod mojom upravom; i on se nada, da će se za nekoliko nedjelja obje carevine osloboditi toga, »tako nepodnosivoga tereta«.

S tim se odgovorom vratio izaslanik u Lilliput, a car mi blefuščanski ispripovijedao sve, što se je dogodilo; ujedno mi ponudio (ali uz najstrožu tajnu) milostivo okrilje svoje, ako budem voljan da ostanem u njegovoj službi; smatrao sam ga doduše iskrenim u tom, ali sam odlučio da se nikad više ne uzdam u vladare ili ministre, gdjegod mogu da se klonim toga; ponizno sam zato zamolio, sa svom dužnom zahvalom dobrostivim namjerama njegovim, neka mi ne zamjeri. Rekao sam mu, »kad mi je sreća, dobra ili loša, namakla ladju, volijem da se otputim oceanom nego da budem povod razmirici medju dvojicom ovako moćnih monarha«. Nije mi se učinilo, da je car išta zamjerio mojemu odgovoru, a po nekoj sam zgodi razabrao, da se je vrlo veselio mojoj odluci, i isto tako većina njegovih ministara.

Ti su me razlozi naveli, da sam svoj odlazak požurio nešto brže nego što sam kanio, a tomu je vrlo spremno pripomogao dvor, koji je želio, da samo odem. Zaposlilo se pet stotina radnika, da pod mojom upravom načine za moj čamac dva jedra, sašivajući trinaest redova najjačega platna njihova, jedan red na drugi. Namučio sam se, dok sam načinio konope i užeta, splećući deset, dvadeset ili trideset najdebljih i najjačih njihovih. Velik kamen, koji sam nakon duga traženja slučajno našao, poslužio mi za sidro. Dobio sam loj od tri stotine krava, da namažem čamac, i za druge potrebe. Silno sam se namučio, dok sam za vesla i za jarbole sasjekao nekoliko najvećih stabala, ali pri tom su mi mnogo bili na ruku tesari s brodova njegova veličanstva, koji su mi pomogli da izblanjam drvo, kad sam bio svršio najteži posao.

Po prilici za mjesec dana, kad se je sve bilo prigotovilo, poručim njegovu veličanstvu po naloge i da se oprostim. Car i kraljevska porodica izidju iz palače; ja legnem ničice, da mu poljubim ruku, koju mi je vrlo milostivo pružio; isto su učinile i carica i mlade carske princese. Njegovo me veličanstvo obdarilo s pedeset kesa i u svakoj s dvjesta s p r u g a, te svojom slikom u cijeloj veličini, a ja sam tu sliku turio odmah u rukavicu, da ju očuvam od oštete. Bilo je pri mojem odlasku odviše formalnosti, da bih sada njima dosadjivao čitaocu.

Opskrbio sam čamac mesom jedne stotine volova i triju stotinu ovaca, kruhom i pićem spram toga, i tolikim priredjenim jelom, koliko su mogle da zgotove četiri stotine kuhara. Ponio sam šest živih krava i dva bika, isto toliko ovaca i ovnova, da ih donesem u domovinu i rasplodim pasminu; a da ih prehranim

na čamcu, uzeo sam priličnu baglju sijena i vreću ži-
ta. Bio bih volio ponijeti tuce urodjenika, ali to nije car ni za što htio da dopusti; i ne samo da su mi pomno pretražili žepove, nego mi njegovo veličanstvo zaiskalo i časnu riječ, »da ne ću ponijeti ni jednoga od njegovih podanika, bez njegova vlastita pristanka i želje«.

Kad sam tako pripravio sve, kakogod sam mogao, odjedrim dne 24. septembra 1701. u 6 sati izjutra; kad sam odmaknuo koje četiri milje na sjever, a vjetar bio jugoistočnjak, smotrim u šest sati naveče malo ostrvo, po prilici pol milje na sjeverozapad. Otplovim onamo i bacim sidro na ostrvu, koje mi se je činilo da nije nastanjeno, na strani zaklonitoj od vjetra. Onda se malo okrijepim i legnem da otpočinem. Spavao sam dobro, mislim, najmanje šest sati, jer dva sata pošto sam se razbudio, vidio sam da sviće. Bila je vedra noć. Zajutarkovao sam prije izlaska sunčanoga, pa kako je vjetar bio povoljan, dignem sidro i odjedrim onim istim pravcem, kojim sam jedrio i jučer, a pri tom sam se ravnao po mojem žepnom kompasu. Kanio sam da stignem, ako budem mogao, na koje od onih ostrva, o kojima sam razložito sudio da su na sjeveroistoku Van Diemenovoj zemlji. Cijeloga toga dana nisam ništa otkrio; ali sutradan, oko tri sata poslije podne, kad sam računao da sam od Blefuscua prevalio dvadeset i četiri milje, spazim brod, koji jedri k sjeveroistoku; ja sam plovio ravno k jugu. Doviknem mu, ali nisam dobio odgovor; no ja sam ga prestigao, jer vjetar je bio popustio. Pojedrim, koliko sam god mogao, te za pol sata spazi me on, istakne zastavu i ispali top. Ne može se iskazati, kako sam se obradovao, kad sam se iznenada ponadao, da ću opet ugledati ljubljenu moju domovinu i milu svoju

što sam ostavio u njoj. Brod spustio jedra i ja ga stigao izmedju pet i šest sati naveče, dne 26. septembra; a srce mi zaigralo, kad sam ugledao englesku zastavu. Poturam moje krave i ovce u žepove na kaputu i popnem se na brod s malim mojim tovarom živeža. Bio je engleski trgovački brod, koji se Sjevernim i Južnim morem vraća iz Japana; kapetan, gospodin John Biddel iz Deptforda, bio je vrlo uljudan čovjek i izvrstan pomorac. Bili smo sada na 30. stupnju južne širine; na brodu je bilo kojih 50 momaka; a tu sam sastao staroga druga, nekoga Petera Williamsa, koji me je lijepo preporučio kapetanu. Taj je gentleman ljubezno postupao sa mnom i zaiskao, da mu kažem, otkud dolazim i kuda moram da putujem; rekoh mu u nekoliko riječi, ali on pomislio da ludujem, i da su mi opasnosti, što sam pretrpio, pomutile pamet; nato ja izvadim iz žepa crnu moju stoku i ovce, i to ga je, nakon velika čuda, uvjerilo, da govorim istinu. Onda mu pokažem zlato, što mi je dao car blepuščanski, te sliku njegova veličanstva u svojoj veličini i još nekoliko rijetkosti iz te zemlje. Dao sam mu dvije kese, svaku s dvjesta spruga, i obećao mu, dok stignemo u Englesku, da ću mu pokloniti steonu kravu i sjajnu ovcu.

Ne ću da dosadjujem čitaocu potankim pripovijedanjem o tom putu, koji je najvećim dijelom bio vrlo sretan. Stigli smo u Downs dne 13. aprila 1702. Jedina mi je nezgoda bila, što su mi štakori na brodu odnijeli jednu ovcu: našao sam u jednoj rupi kosti njene, sasvim oglodane. Drugu sam stoku iskrcao živu i zdravu, te ju pustio da pase po travnjaku u Greenwichu, gdje je trava bila sitna i divno ih je hranila, premda sam se vazda bojao protivnoga: a i ne bih ja njih očuvao za tako duga puta, da mi kape-

tan nije prepustio nešto svojega najboljega dvopeka, koji je izmrvljen u prah i smiješan s vodom bio njima stalna hrana. Za onoga kratkoga vremena, što sam probavio u Engleskoj, prilično sam zaradio pokazujući moju stoku mnogim odličnim ljudima i drugima; a prije nego što sam krenuo na drugi put, prodao sam ju za šest stotina funti. Od mojega posljednjega povratka vidim da se je pasmina znatno razmnožila, osobito ovce, koje će, nadam se, finom svojom vunom mnogo koristiti tvornicama vunene robe.

Ostao sam kod žene i djece samo dva mjeseca, jer moja nezasitljiva želja, da vidim tudje zemlje, nije trpjela da bih ostao dulje. Ostavio sam ženi petnaest stotina funti i nastanio je u dobroj kući u Redriffu. Drugu sam imovinu svoju ponio, nešto u novcu i nešto u robi, nadajući se, da ću povećati imutak. Najstariji stric moj John bio mi je namro posjed kod Eppinga, s godišnjim prihodom od kojih trideset funti, a uzeo sam u zakup Crnoga bika u Fetter-lane, koji mi je donosio još mnogo više; nisam dakle bio ni u kakvoj opasnosti, kad sam općini ostavio svoju porodicu. Moj sin Johnny, okršten tako po stricu, bio je u latinskoj školi i poslušan dječak. Kći moja Betty (koja je sada dobro udata i ima djece) učila je onda ručni rad. Oprostio sam se sa ženom i sinom i kćerju, uz suze s obiju strana, i ukrcao se na Adventure, trgovački brod od tri stotine tona, koji je putovao u Surat, pod zapovjedništvo kapetana Johna Nicholasa iz Liverpoola. Ali pripovijest o tom putovanju mora se prepustiti drugomu dijelu mojih putova.

Drugi dio

Put u Brobdingnag

PRVA GLAVA.

Opisuje se velika bura; dugi se čamac šalje po vodu, pisac odlazi na čamcu, da razgleda zemlju. — Ostavljaju ga na obali, hvata ga jedan urodjenik, te ga nose u ratarsku kuću. — Kako su ga primili, i nekoliko zgoda, što su se tu desile. — Opisuju se žitelji.

Kako su mi priroda i sudbina odredile radin i nemiran život, to sam dva mjeseca nakon povratka opet krenuo iz domovine i ukrcao se u Downsu, dne 20. juna 1702., na Adventure, pod zapovjedništvom kapetana Johna Nicholasa, iz Cornwalla, za put u Surat. Bio nam je vrlo povoljan vjetar, doklegod nismo stigli do Rta dobre nade, gdje smo pristali, da uzmemo svježe vode; ali jer smo našli pukotinu, iskrcali smo svoje stvari i prezimili tu; kako se je kapetan razbolio od groznice, nismo mogli da odemo s Rta sve do konca marta. Onda odjedrimo i dobro smo putovali, doklegod nismo prošli Madagaskarski tjesnac; ali kad budemo tomu ostrvu na sjeveru, po prilici na petom stupnju južne širine, vjetrovi, koji po tim morima, kako se opaža, dušu stalnim, jednakim smjerom izmedju

sjevera i zapada, od početka decembra do početka maja, počeli 19. aprila duhati mnogo žešće i mnogo zapadnije nego obično i tako nastavili dvadeset dana redom: za to nas vrijeme potjerali nešto k istoku od Molučkih ostrva, po prilici tri stupnja sjeverno od ekvatora, kako je naš kapetan ustanovio motrenjem, koje je izvršio 2. maja, kad je vjetar prestao i bila potpuna tišina; tomu sam se jako obradovao. Ali on je bio vrlo iskusan u plovidbi po tim morima, pa nam naredio, da se pripravimo protiv bure, koja je sutradan i zaista nastala, jer je zaduhao južnjak, nazvan južni monsun.

Činilo nam se, da će se vjetar razbješnjeti, te skinemo jedro s priječke i pripravimo se da razapnemo prveno jedro; ali kako je vjetar zagrdio, pogledamo, jesu li topovi valjano pričvršćeni, i razapnemo krmeno jedro. Brod se jako nagnuo, te pomislimo, da je bolje pojedriti ispred valova, nego uvući jedra ili ploviti bez jedara. Podvežemo prveno jedro i razapnema ga i pritegnemo na krmi prednji zateg; krmilo se je ljuto borilo s burom. Brod je junački istrajao. Zametnemo prednji konop, ali jedro puklo, te mi svučemo križ s jarbola i spravimo jedro u brod i sve poskidamo s njega. Bila je vrlo ljuta bura; valovi se kidali vanredno i opasno. Potegnemo priteg s ručke na krmilu i pomognemo krmilaru. Nismo htjeli da spuštamo košno jedrilo, nego smo ga ostavili, neka stoji, jer je vrlo dobro letjelo pred valovima, a znali smo, dok stoji košno jedrilo, dotle je sigurniji brod i bolje plovi morem, jer pred nama je bila otvorena pučina. Kad je bura prošla, razapnemo prveno i veliko jedro i upravimo brod. Onda razapnemo krmeno jedro, veliko košno jedro i prednje košno jedro. Pravac nam je bio istokosjeveroistok, vjetar je bio jugozapadnjak.

Iznesemo na palubu uzde s desne strane, a odbacimo praće s jedara i klobučnice; namjestimo praće na zavjetrenoj strani, potegnemo vjetrene buline, čvrsto ih potegnemo, nategnemo ih, prevučemo uzde krmenoga jedra prama vjetru, i udesimo sasvim onako, kako treba da bude. Za te bure, iza koje je navalio jak zapadojugozapadnjak, bili smo odneseni, po mojem računu, kojih pet stotina morskih milja na istok, tako da ni najstariji mornar na brodu nije znao reći, na kojoj smo strani svijeta. Živež nam dobro istrajao, brod nam je bio čvrst i sva momčad dobra zdravlja, ali nam je bila krajna nevolja za vodu. Mislili smo, da nam se je najbolje držati istoga pravca, bolje nego da bismo krenuli sjevernije, jer to bi nas moglo odvesti k sjeverozapadnomu dijelu Velike Tatarije ili u Ledeno more.

Dne 16. juna 1703. jedan dječak spazi s jarbola kopno. Dne 17. ugledamo sasvim neko veliko ostrvo, ili kontinenat (jer nismo znali šta je); na južnoj mu je strani uska prevlaka, koja se promalja u more, i draga, koja je preplitka, da bi u nju mogao brod od više nego sto tona. Bacimo sidro morsku milju od te drage, a naš kapetan pošlje u dugom čamcu dvanaestoricu svojih momaka, dobro oboružanih, sa sudjem za vodu, ako se bude mogla naći. Zamolim ga za dopuštenje, da odem s njima, pa da vidim kraj i da otkrijem, ako šta budem mogao. Kad izidjosmo na kopno, nismo vidjeli niti rijeke, niti izvora, niti kakva traga žiteljima. Naši momci krenu dakle obalom, da blizu mora nadju štogod svježe vode, a ja odem sam na drugu stranu po prilici milju i tamo vidim sam neplodan i kamenit kraj. Stadoh se sada dosadjivati, pa jer nisam ništa vidio, što bi mi zaokupljalo radoznalost, vratim se polako k drazi, a kako mi je more

bilo cijelo pred očima, spazim, da su naši momci već ušli u čamac te iz petnih žila veslaju k brodu. Htjedoh baš da im doviknem, premda bi to slabo koristilo, kad smotrim golemo smotrenje, gdje za njima ulazi u more, štogod brže može: ne gazi mnogo dublje od koljena, a korača silnim koracima: ali naši mu momci odmakli pol morske milje, a kako je more ovuda puno oštrih klisura, nije neman mogla da stigne čamac. To su mi kasnije pripovijedali, jer ja se nisam usudio da stanem i da vidim konac toj zgodi, nego sam otrčao što sam brže mogao onim istim putem, kojim sam prvo bio pošao, a onda se uspeo na strm brežuljak, odakle mi je neki vidik po okolici. Vidim, da je sasvim obradjena; ali me je najprije iznenadilo, koliko je duga trava, što je na toj zemlji odredjena za sijeno, a visoka je kojih dvadeset stopa.

Izidem na glavnu cestu, jer takvom se je činila meni, premda je žiteljima služila jedino za stazu po ječmenoj njivi. Ovud sam koracao neko vrijeme, ali sam malo mogao da vidim s obiju strana, jer je bila bliska žetva, a žito se ispelo najmanje četrdeset stopa. Hodao sam pol sata do kraja njivi, koja je bila ogradjena živicom, visokom bar sto i dvadeset stopa, a drveće je toliko visoko, da mu i nisam znao sračunati visinu. Tu je bio nogostup, za prelaz iz jedne njive u drugu. Imao je četiri stepenice i kamen, koji moraš prekoračiti, kad dodješ na najvišu stepenicu. Nisam se mogao popeti na taj nogostup, jer svaka je stepenica bila visoka šest stopa, a gornji kamen dvadesetak. Nastojao sam da nadjem u živici kakvu rupu, kad smotrim na bližnjoj njivi jednoga žitelja, kako ide k nogostupu, a iste je veličine kao i onaj, kojega sam vidio, gdje u moru proganja naš čamac. Učinio mi se velik kao obični zvonik, a korača

koracima od desetak lakata, koliko sam po prilici mogao da pogodim. Spopao me krajnji strah i čudo, te potrčim, da se sakrijem u žitu; odande sam ga vidio, kako se s vrha nogostupa obazire natrag na bližnju njivu s desne strane, i čuo ga, kako govori glasom, za nekoliko stupanja glasnijim od govorne trube: ali buka je bila tako visoko u zraku, te sam u prvi mah zaista pomislio, da je grmljavina. Nato dodje k njemu sedam nemani, kakav je i sam, sa srpovima u rukama, a svaki srp po prilici tolik, koliko je šest kosa. Ti ljudi nisu bili tako dobro odjeveni kao onaj prvi, kojemu su, čini se, sluge ili radnici, jer na nekoliko riječi, što je kazao, podjoše da kose žito na njivi, gdje sam ja ležao. Držao sam se od njih, štogod sam mogao dalje, ali sam se kretao sa silnom mukom, jer žitne stabljike nisu gdjekada bile razdaleko više od jedne stope, tako da sam se jedva provlačio izmedju njih. Ali ipak sam se gurao, dok nisam došao na jedno mjesto na njivi, gdje je žito bilo poleglo od kiše i od vjetra. Ovdje nisam mogao ni korak naprijed, jer stabljike su se bile tako ispreplele, da nisam mogao propuzati izmedju njih, a osje je na povaljenim klasovima bilo tako tvrdo i šiljato, da me je kroz odjeću bolo u meso. U taj isti mah začujem, kako žeteoci nisu za mnom dalje od sto lakata. Bio sam sasvim klonuo od umora, svega me svladala tuga i očaj, te legnem izmedju dvije brazde i od srca zaželim, da bih ovdje dokončao svoje dane. Žalio sam samotnu ženu moju i djecu, siročad bez oca. Jadikovao sam radi svoje gluposti i tvrdoglavosti, što sam opet krenuo na put, unatoč savjetu sviju mojih prijatelja i rodjaka. U tom strašnom duševnom uzbudjenju nisam mogao da se otresem misli o Lilliputu, gdje su me žitelji gledali kao najveće čudo, što

se je ikad javilo na svijetu; gdje sam bio moćan da polegnem rukom carsko brodovlje i da izvršim ona druga djela, što će se dovijeka spominjati u ljetopisima te carevine, a potomstvo će teško i vjerovati u njih, premda ih posvjedočavaju milijuni ljudi. Razmišljao sam, koliko poniženje moram da pretrpim, što se u ovom narodu činim tako neznatnim, kako bi se pojedinac Lilliputanac činio medju nama. Ali to mi se je činilo još i najmanjom nesrećom mojom; jer kad su ljudski stvorovi u razmjerju sa svojom veličinom divljiji i okrutniji, čemu bih se ja i nadao, nego da budem zalogaj u ustima prvomu od tih golemih barbara, koji me uhvati. Bez sumnje imaju pravo filozofi, kad vele, da ništa nije veliko ni malo, nego jedino po uporedbi. Moglo bi se svidjeti sudbini da dosudi Lilliputancima, te da oni nadju koji narod, gdje bi ljudi bili onako sićušni prema njima, kako su oni bili prema meni. A tko zna, da li i to čudno pleme smrtničko nije isto tako nadmašeno u kojem dalekom kraju na svijetu, koji još nismo otkrili?

Kako sam se uplašio i zbunio, nisam mogao da se okanim tih misli, kad se jedan od žetelaca približi na deset palaca k brazdi, u kojoj sam ležao, i utjera me u strah, da će me prvim korakom na smrt zgaziti njegova noga ili prepoloviti njegov srp. Kad se je dakle opet krenuo, zavrisnem glasno od straha, koliko sam god mogao; nato golemi stvor zastao, časak razgledavao pod sobom i naposljetku opazio, gdje ležim na zemlji. Razmatrao me neko vrijeme, kao kad se čovjek stara da oprezno uhvati malu, opasnu životinju na taj način, da ga ne bi mogla ni ogrepsti ni ugristi, kao što sam i ja u Engleskoj znao činiti s lasicom. Naposljetku se usudio da me kažiprstom i palcem uhvati odostrag, za struk, te me

primakne na tri lakta k očima, da mi bolje razmotri lik. Pogodio sam, šta bi on i dobra mi sreća moja dala toliko sabrana duha, te sam odlučio da se ni najmanje ne opirem, dok me je držao u zraku preko šezdeset stopa nad zemljom, premda mi je bolno gnječio bokove, od straha, da mu se ne omaknem izmedju prstiju. Jedino sam se usudio da uznesem oči k suncu, da moleći sklopim ruke i da izgovorim nekoliko riječi poniznim, žalostivim glasom, kakav doliкuje stanju, u kojem sam: jer svakoga sam se časa bojao, da me ne bi tresnuo o zemlju, kao što običavamo da činimo sa svakom malom, mrskom životinjom, koju bi da uništimo. Ali sreća mi dala, da mu se je milio moj glas i moje kretnje, te me uzeo gledati kao neku rijetkost i jako se čudio slušajući me, kako izgovaram razgovijetne riječi, premda ih nije razumijevao. Medjutim nisam ja odustajao da jecam i da lijem suze i da glavu naginjem na obje strane, da mu prokažem, kolikogod mogu, kako me ljuto boli, što me gnječi palcem i prstem. Čini se da je razumio, šta ja mislim, jer je digao kaputu kraj, nježno me položio u kaput i odmah otrčao sa mnom k gospodaru svojemu, koji je bio imućan seljak, onaj isti, kojega sam prvoga vidio na njivi.

Kad je seljak (kako sudim po njihovu razgovoru) čuo od sluge, šta mu pripovijeda o meni, uzeo malu slamčicu, po prilici kolika je palica, i njom odignuo krajeve na mojem kaputu; mislio je, čini mi se, da je to neka vrsta pokrovca, što mi je dala priroda. Oduhnuo mi kosu, da mi bolje vidi lice. Sazvao oko sebe svoje težake i zapitao ih, kako sam doznao kasnije, »jesu li ikad u polju vidjeli stvorčić, koji bi nalikovao na mene?« Onda me tihano položio četvoronoške na zemlju, ali ja odmah ustao i uzeo

polagano hodati amo tamo, neka ljudi vide, da ne kanim uteći. Svi oni posjedali uokrug oko mene, da bolje promatraju moje kretnje. Ja skinem šešir i duboko se poklonim seljaku. Kleknem, dignem ruke, uznesem oči i izgovorim nekoliko riječi, štogod sam glasnije mogao; izvadim iz žepa kesu sa zlatnicima i ponizno ju ponudim njemu. On ju primi na dlan, onda ju prinese sasvim k oku, da vidi, šta je, zatim ju prevrne nekoliko puta šiljkom pribadače, (koju je izvadio iz rukava.) ali nije znao, šta bi s njom. Nato mu ja učinim znak, neka položi ruku na zemlju. Onda uzmem kesu, otvorim ju i sve mu zlato saspem na dlan. Bilo je tu šest španjolskih komada po četiri pistole, i još dvadesetak tridesetak komada sitnijega novca. Vidio sam, kako je na jeziku ovlažio vršak maloga prsta i dignuo jedan od mojih najkrupnijih komada, a onda drugi; ali se je činilo da nikako ne zna, šta su. Dade mi znak, neka ih opet turim u kesu, a kesu opet u žep, pa pošto sam ju nekoliko puta ponudio njemu, smatrao sam da mi je najbolje učiniti to.

Medjutim se seljak uvjerio, da sam ja zacijelo razuman stvor. Govorio mi je nekoliko puta; ali zvuk njegova glasa probijao mi je uši, kao da je od vodenice, premda su mu riječi bile prilično razgovijetne. Odgovarao sam mu u nekoliko jezika, štogod sam glasnije mogao, a on mi često primicao uho na dva lakta daljine: ali uzalud, jer mi se nismo nikako razumijevali. Onda on otpravio sluge na posao, izvadio iz žepa rubac, složio ga u dvoje i razastro ga na lijevu ruku, koju je bio položio ploštimice na zemlju, da dlan bude gore, i učinio mi znak, neka mu stupim na ruku, što sam i lako mogao da učinim, jer nije bila deblja od jedne stope. Mislio sam, da mi

je dužnost pokoravati se, pa sam se od straha, da ne padnem, sav ispružio na rupcu, a on me okrajcima rupca omotao do glave, da bude sigurnije, i tako me odnio k svojoj kući. Tamo zovnuo ženu i pokazao me njoj; ali ona zavrisnula i pobjegla natrag, kao što u Engleskoj bježe ženske, kad spaze krastavu žabu ili pauka. No kad je časkom promotrila moje vladanje i kako ja dobro pazim na znakove, što mi ih daje njen muž, umirila se brzo i malo se po malo sasvim razblažila prema meni.

Bilo je oko dvanaest sati u podne i jedan sluga donio objed. Bilo je samo jedno hranivo mesno jelo, (prikladno za priproste prilike ratarske,) u zdjeli, kojoj je promjer po prilici dvadeset i četiri stope. Društvo bješe seljak i njegova žena, tri djeteta i stara baka. Kad su posjedali, smjesti me seljak podalje od sebe na stol, koji je bio trideset stopa visok od poda. Strahovito sam se bojao i držao se što sam dalje mogao od ruba, od straha, da ne spadnem. Žena isjecka zalogaj mesa, onda izmrvi na drven tanjur nešto kruha i postavi to pred mene. Ja joj se duboko poklonim, izvadim svoj nož i viljušku i uzmem jesti, na silnu radost njihovu. Domaćica pošlje djevojku po malu rakijsku čašicu, u koju mogu da stanu dva galona, i nalije ju pićem; ja s teškom mukom dignem obadvjema rukama sud, te na najuljudniji način otpijem za gospodjino zdravlje, izgovarajući riječi engleski, štogod glasnije mogu, a to je u društvu razbudilo takav srdačan smijeh, da sam skoro ogluvio od buke. Piću je bio okus kao slaboj jabukovači, i nije bilo neugodno. Onda mi gospodar dade znak, da pridjem k njegovu tanjuru, ali kako sam koračao po stolu, a bio sam za sve to vrijeme u silnu strahu, što će dobrostivi čitalac lako ra-

zumjeti i oprostiti, desilo se, da sam se spotaknuo o koru i pao ploštimice na lice, ali se nisam ozlijedio. Ustanem odmah, pa kad sam opazio, da su dobri ljudi u velikoj brizi, skinem šešir, (koji sam od uljudnosti držao pod pazuhom,) te mašući njime iznad glave zaviknem tri puta: hura, da pokažem, kako se pri padu nisam ozlijedio. Ali kad sam koračao k mojemu gospodaru, (kako ću ga odsad zvati,) najmladji sin njegov, koji je sjedio do njega, nestašan dječak od desetak godina, uhvatio mene za noge i držao me tako visoko u zraku, da mi je drhtao svaki ud; no otac me njegov istrgnuo i u isti mu mah odvalio po lijevom uhu takvu zaušnicu, da bi njom oborio na zemlju evropsku konjaničku četu, te mu naredio, neka se nosi od stola. Ali ja sam se bojao, da dječak ne bi bio kivan na mene, i dobro sam se sjećao, kako su kod nas sva djeca od prirode zlobna vrapcima, kunićima, mačićima i štenićima, pa sam se bacio na koljena te pokazujući na dječaka objasnio gospodaru, koliko sam god mogao, da ja želim, neka oprosti sinu. Otac se privolio i dječak sjeo opet na svoje mjesto, ja onda prišao k njemu i poljubio mu ruku, a gospodar ju prihvatio i naložio mu, neka me nježno pogladi njom.

Usred objeda skoči gospodarici na krilo ljubimica njena mačka. Začujem za sobom huku, kao od tuceta čaraparskih razboja, kad rade; okrenem glavu i razaberem, da to kvrči ta životinja, koja mi se je učinila da je tri puta veća od vola, kako sam sračunao, kad sam joj vidio glavu i jednu šapu, dok ju je gospodarica hranila i gladila. Divlji lik te životinje sasvim me zbunio, premda sam stajao na drugom kraju stola, preko pedeset stopa od nje; i premda ju je gospodarica držala, od straha, da ne bi skočila

i mene ščepala pandžama. Ali se nije desila opasnost, jer mačka nije ni najmanje marila za mene, kad me je gospodar metnuo tri lakta od nje. A kako su mi uvijek kazivali i ja sam se za svojih putova iskustvom uvjerio o istini, da divlju životinju, ako bježiš od nje ili odaješ strah, navodiš time zacijelo, da potekne za tobom ili da napadne na tebe, to ja odlučim da u toj opasnoj zgodi ne pokažem nikakvu uznemirenost. Prošetao sam se neustrašivo pet šest puta mački ispred same glave i prišao joj na pol lakta; nato uzmakla ona, kao da se je jače uplašila od mene. Manje sam se bojao pasa, kojih su tri četiri ušla u sobu, kako je običaj u seljačkim kućama; jedan je od njih bio buldog, tolik, kolika su četiri slona, i jedan hrt, koji je bio nešto veći od buldoga, ali nije bio tako krupan.

Kad je objedu bio skoro kraj, udje dojkinja s djetetom od godine dana u naručaju, koje me odmah opazi i udari u vrisak, da bi se čulo od London Bridge u Chelsea, jer me je po dječjem običaju zaiskalo za igračku. Mati, sva puka popustljivost, zgrabi mene i pruži me k djetetu, a dijete me odmah uhvati za struk i turi moju glavu u usta, ali ja se tamo uzvikao na sav glas, tako da se je derište uplašilo i ispustilo me, i sigurno bih bio skrhao vrat, da mati nije držala ispod mene pregaču. Dadilja, da umiri svoje napršče, poslužila se čegrtaljkom, kao nekim šupljim sudom, koji je napunjen velikim kamenjem i užetom je privezan djetetu oko struka; ali sve utaman; tako da se je morala uteći posljednjemu sredstvu, nadojila ga. Moram priznati, da mi se ništa nikad nije tako zgadilo, kao kad sam ugledao grdnu joj dojku, koju i ne znam s čim bih uporedio, da radoznalomu čitaocu prikažem veličinu, oblik i boju

njenu. Iskočila je šest stopa, a objam joj nije manji od šesnaest stopa. Bradavica je na njoj kao pol moje glave, a i na bradavici i na sisi tako je boja išarana mrljama, bubuljicama i pjegama, da ništa ne može biti odurnije: jer ja sam ju vidio iz blizine, kad je sjela, da udobnije doji, a ja sam stajao na stolu To me je navelo na misao o lijepoj koži naših engleskih dama, koja se nama tako lijepa čini jedino zato, jer su one naše veličine, te im samo kroz povećalo možemo da vidimo mane; onda se pokusom uvjeravamo, da se najgladja i najbjelja koža čini hrapava i prosta i loše boje.

Sjećam se, kad sam bio u Lilliputu, da su mi se lica tih maljucnih ljudi činila najljepša na svijetu; o toj sam stvari razgovarao tamo s jednim učenjakom, koji mi je bio intiman prijatelj, i on mi rekao, da mu se moje lice čini mnogo ljepše i gladje, kad me gleda sa zemlje, nego kad me gleda iz bližega, kad ga ja dignem na ruku i primaknem ga sasvim, a to mu je bio, priznao mi je, isprva vrlo neugodan pogled. Rekao je, »da mi na licu razabira velike rupe, da su zalomci moje brade deset puta deblji nego čekinje u nerasta, a lice mi je od nekoliko boja, sve zajedno nemilo«, premda s dopuštenjem moram reći o sebi, da sam toliko lijep, koliko i većina ljudi mojega spola i iz mojega zavičaja, a sunce me je vrlo malo opalilo, koliko sam god putovao. U drugu ruku, kad sam s njim razgovarao o damama na tom carskom dvoru, običavao mi je on govoriti: »jedna ima pjege, druga prevelika usta, treća prevelik nos«; a ja nisam ništa od toga mogao da razaberem. Priznajem, to je razmatranje bilo prilično jasno; ali nisam ipak mogao da ga propustim, kako ne bi čitalac mislio, da su oni golemi stvorovi zaista nakazni: jer moram da

im budem pravedan i da kažem, oni su milo pleme ljudsko; a osobito crte na licu mojega gospodara, premda je bio samo seljak, činile su mi se vrlo proporcijonirane, kad bih ga gledao iz visine od šezdeset stopa.

Kad smo odručali, otišao moj gospodar k svojim težacima, a koliko sam mu mogao da razaberem po glasu i po kretnjama, naložio strogo ženi, da vodi brigu o meni. Bio sam veoma umoran i pospan, a kad mi je to opazila gospodarica, položila me na svoj vlastiti krevet i pokrila me čistim, bijelim žepnim rupcem, ali većim i debljim nego što je veliko jedro na ratnoj ladji.

Spavao sam po prilici dva sata i sanjao, da sam kod kuće sa ženom i djecom, a to mi je otežalo jad, kad sam se probudio i razabrao, da sam sam, u golemoj sobi, koja je široka između dvije i tri stotine stopa i visoka oko dvjesta stopa, a ja ležim na krevetu, široku dvadeset lakata. Gospodarica moja otišla po svojim kućanskim poslovima, a mene zaključala unutri. Krevet je bio osam lakata iznad poda. Neka mi je prirodna potreba iziskivala, da sidjem. Nisam se usudio da zovem; a da i jesam, bilo bi uzalud zvati ovakvim glasom, kakav je moj, i na toliku veliku daljinu, kao što je izmedju sobe, gdje ja ležim, i kuhinje, gdje je obitelj. Dok sam bio u tim prilikama, dva parcova uspuzala uz zavjese i ustrčkala se njuškajući po krevetu. Jedan mi od njih došao gotovo do lica, te ja uplašen ustao i trgnuo kratki mač, da se obranim. Te se strahovite životinje obezobrazile da s obiju strana napadnu na mene i jedna mi od njih položila prednje šape na ogrlicu; ali mi je poslužila dobra sreća, te sam joj rasporio trbuh prije nego što je mogla da mi ikoliko naudi. Parcov mi se

sruši do nogu; a drugi, kad je vidio drugarovu sudbinu, izmaknuo, ali s čestitom ranom na ledjima, koju sam mu zadao, dok je bježao, tako da mu je zakapala krv. Nakon toga junačkoga djela ushodam se polagano po krevetu, da uhvatim daha i da se snadjem. Ti su stvorovi bili toliki, kolik veliki buldog, ali kudikamo hitriji i divljiji, te da sam otpasao pojas, kad sam lijegao da spavam, zacijelo bi me rastrgali na komadiće i proždrli. Izmjerio sam mrtvomu parcovu rep i uglavio, da je dug dva lakta, manje jedan palac; ali mi se je oduravalo da trup svlačim s kreveta, gdje je ležao i svejednako krvario. Opazio sam, da u njem ima još života, ali kad sam ga svojski sjeknuo po vratu, dotukao sam ga sasvim.

Naskoro zatim došla u sobu gospodarica, pa kad je vidjela, da sam sav krvav, dotrčala i digla me u ruci. Ja joj smješkajući se pokažem mrtvoga parcova i učinim još drugih znakova, kako bih joj pokazao, da nisam ozlijedjen; ona se tomu jako obradovala i zovnula sluškinju, neka mašicama prihvati mrtvoga parcova i baci ga kroz prozor. Onda me posadila na stol, a ja joj tamo pokazao svoj mač, sav krvav, obrisao ga o kraj na kaputu i opet zataknuo u korice. Žurilo mi se da obavim više nego jednu stvar, koju ne može nitko obaviti mjesto mene, te zato uznastojim da obavijestim domaćicu, neka me metne na pod; kad je to učinila, nije mi stidljivost dopuštala, da dalje kazujem, nego joj pokažem na vrata i nekoliko se puta poklonim. Dobra žena s teškom mukom razumjela napokon, šta bih ja, uzela me opet u ruku, otišla u vrt i tamo me spustila na zemlju. Ja odem kojih dvjesta lakata u stranu, mahnem joj, neka ne gleda i neka ne ide za mnom, sakrijem se iz-

medju dva lista kiseljakova i tamo obavim prirodne nužde.

Nadam se, da će mi dobrostivi čitalac oprostiti, što se zadržavam kod ovih ili sličnih pojedinosti, jer ma kako se one neznatne činile puzavim, prostim dušama, ipak će zacijelo pomoći kojemu filozofu, da proširi svoje misli i uobrazilju i da ih upotrebi na dobro javnomu i privatnomu životu, a to mi i jest jedina nakana, kad svijetu prikazujem ovaj i druge izvještaje o mojim putovima; u njima sam se nadasve starao za istinu, a nisam išao ni za kakvom učenom ili stilskom kićenošću. Ali sva slika toga puta toliko se je silno dojmila moje duše i tako mi se duboko uvriježila u pamet, da nisam ispustio ni jednu bitnu zgodu, kad sam to predavao na papir; no kad sam pomno pregledao, izbrisao sam nekoliko manje važnih mjesta, koja su bila u prvom mojem rukopisu, od straha, da me ne bi pokudili, kako sam dosadan i tričav, a radi toga često kude putnike, što možda i nije nepravo.

DRUGA GLAVA.

Opis seljakove kćeri. — Pisca nose u trgovište, a onda u glavni grad. — Potankosti o njegovu putu.

Domaćica mi je imala kćer od devet godina, dijete prilično sposobno za svoje doba, veoma spretno s iglom i vješto da oblači svoju lutku. Mati njena i ona izmudrile, kako će mi za noć udesiti lutkinu kolijevku; metnule kolijevku u malu ladicu, a ladicu postavile na obješenu dasku, radi straha od parcova. To mi je bila postelja za sve vrijeme, dok sam boravio kod tih ljudi, ali mi se je sve zgodnije ude-

šavala, kad sam stao da učim njihov jezik i da kazujem, što trebam. Ta je djevojčica bila tako spretna, da me je znala, čim sam se jedan ili dva puta skinuo pred njom, oblačiti i svlačiti; ali ja joj nisam nikad dodijavao time, kadgod mi je pustila, da to činim sam. Sašila mi je sedam košulja i nešto druge rubenine od najtanjega platna, što se je moglo nabaviti, a zapravo je bilo deblje od prtišta za vreću; a prala ih je uvijek sama svojim rukama. Ona mi je bila i učiteljica i učila me jeziku; kad ja pokažem koju stvar, rekla bi mi, kako se to zove u njenu jeziku, tako da sam za nekoliko dana znao zaiskati, štogod zaželim. Bila je veoma dobroćudna i nije bila viša od četrdeset stopa; malena za svoje godine. Nadjenula mi je ime Grildrig i to ime prihvatila porodica, a zatim sva kraljevina. Ta riječ znači ono, što Latini zovu n a n u n c u l u s, Talijani h o m u n c e l e t i n o, a Englezi m a n n i k i n, patuljak. Njoj ja najviše zahvaljujem, što sam se održao u toj zemlji; nikad se nismo rastajali, dok sam bio tamo; zvao sam ju svojom Glumdalcliteh, ili malom dadiljom: i skrivio bih veliku nezahvalnost, kad bih propustio ovaj časni spomen o njenoj brizi i ljubavi za mene, pa od srca želim, da bih joj mogao uzvratiti kako ona zaslužuje, mjesto da budem nedužni, ali nesretni uzrok njenoj nevolji, kako imam i odviše razloga da strahujem.

Stali sada doznavati i govoriti po susjedstvu, da je moj domaćin našao u polju čudnu životinju, otoliku, kolik je po prilici splacnuck, ali u svakom udu građenu sasvim kao ljudsko stvorenje, za kojim se povodi i u svakom svojem dijelu; čini se da govori nekim svojim vlastitim, sitnim jezikom, hoda uspravno na dvije noge, pitoma je i uljudna, dolazi, kad je zovneš, radi, štogod joj zapovjediš, udovi su joj najljepši na svijetu, a lice krasnije nego u plemićke kćeri, kojoj su tri godine. Drugi seljak, koji je živio sasvim blizu i bio osobit prijatelj mojemu domaćinu, došao u posjet, da se izvijesti o istinitosti te zgode. Odmah budem pokazan i postavljen na stol, po kojem sam hodao, kako su mi zapovijedali, vadio mač, opet ga zaticao, klanjao se domaćinovu gostu i govorio mu: dobro došao, baš kako me je naučila moja mala dadilja. Taj je čovjek bio star i buljook, pa natakuuo naočare, da me bolje promotri: nisam se mogao suzdržati, da se tomu od srca ne nasmijem, jer oči su mi se njegove činile da su puni mjesec, koji na dva prozora sija u sobu. Naši domari razabrali uzrok mojemu veselju, te se pridružili mojemu smijehu, a starac je bio toliko lud, da se je na to rasrdio i zbunio. Bio je na glasu, da je velik škrtac; a na nesreću moju, i zaslužio je taj glas, jer on je mojemu gospodaru dao prokleti savjet, neka me kao znamenitost pokazuje o sajamskom danu u bliskom gradu, do kojega je bilo pol sata jahanja, po prilici dvadeset i dvije milje od naše kuće. Naslutio sam, da se snuje neko zlo, kad sam vidio, kako domaćin i prijatelj njegov dugo šapuću i pokatkad pokazuju na mene; a od straha mi se pričinilo, da sam im načuo i razumio nekoje riječi. Ali sutradan mi izjutra Glumdalclitch, mala moja dadilja, ispripovijedala cijelu stvar, koju je lukavo ispipala od majke. Sirotica me djevojka položila na grudi i briznula u plač od stida i žalosti. Bojala se, da mi se ne bi desila nesreća od surovih, prostih ljudi, koji će me možda izgnječiti na mrtvo ime ili mi slomiti koji ud, kad me budu uzimali u ruke. Bila je i to opazila, kako sam ja po prirodi čedan,

kako strogo pazim na svoju čast i za koliku ću uvredu smatrati, ako budem za novce javno izložen, da me gleda najprostiji svijet. Tata i mama, veli, bili su joj obećali, da će Grildrig biti njen, ali sad ona vidi, da joj kane učiniti kao i lanjske godine, kad su joj tobože poklonili janje, a kad se janje ugojilo, prodali ga mesaru. Što se mene tiče, mogu istinski ustvrditi, da sam se manje zabrinuo nego moja dadilja. Čvrsto sam se nadao i nikad me nije ostavljala nada, da ću se jednoga dana opet domoći slobode; a što se tiče sramote, da će me voditi kao neko čudovište, smatrao sam sebe u toj zemlji pukim strancem, pa mi se takva nezgoda ne može nikad uzeti za pokudu, ako se ikad vratim u Englesku; i sam kralj Velike Britanije morao bi u mojim prilikama pretrpjeti tu nevolju.

Moj domaćin poslušao prijateljev savjet, te me prvoga sajamskoga dana odnio u škatulji u susjedni grad, a na jastučiću iza sedla poveo malu kćerku, moju dadilju. Škatulja je bila sa sviju strana zatvorena, s malim vratašcima za mene, da mogu ulaziti i izlaziti, i s nekoliko izbušenih rupa, da može ulaziti zrak. Djevojčica je bila tako brižna, te je u škatulju metnula strunjaču iz lutkina kreveta, da na nju legnem. Ali ipak sam se strašno protresao i razdesio na tom putu, premda je potrajao samo pol sata; jer konj je svakim korakom prevaljivao četrdesetak stopa, a kasao je tako visoko, da je trešnja bila isto onakva, kao kad se za silne bure diže i spušta brod, samo mnogo češća. Put nam je bio nešto dalji nego od Londona do St. Albansa. Domaćin je moj odsjeo u gostionici, kuda se je obično svraćao; pa kad se je malo posavjetovao s gostioničarom i posvršavao neke potrebne priprave, najmio g r u l t r u d a, telala, neka po

gradu objavi, da se kod Zelenoga Orla može vidjeti neobično stvorenje koje nije toliko, kolik je s p l a c n u c k, (životinja u tom kraju, vrlo lijepa oblika, kojih šest stopa duga,) koja svakim udom svojega tijela nalikuje na ljudsko stvorenje, zna da govori nekoliko riječi i izvodi stotinu zabavnih majstorija.

Postavili me u gostionici na stol u najvećoj sobi, koja je mogla imati do tri stotine četvornih stopa. Moja je mala dadilja stajala na niskoj klupici pokraj stola, da pazi na mene i da naredjuje, šta treba da radim. Da ne bude gužve, puštao je gospodar moj u isti mah samo po trideset ljudi, da me gledaju. Šetao sam se po stolu, kako mi je djevojčica odredjivala: zadavala mi je pitanja, koliko je znala da razumijem jezik, a ja sam odgovarao, štogod sam glasnije mogao. Okretao sam se nekoliko puta k društvu, ponizno se klanjao, pozdravljao ih dobrodošlicom i služio se još nekojim riječima, što sam bio naučio. Uzmem naprstak s pićem, što mi je Glumdalclitch dala za čašu i ispijem ga njima u zdravlje. Izvučem bodež i zamašem njime, kako to čine mačevaci u Engleskoj. Moja mi dadilja dala slamku, a ja njome uzeo baratati kao kopljem, jer tu sam umještinu naučio za mladosti. Toga su me dana pokazivali dvanaestorim društvima, dok nisam skoro poginuo od umora i muke; jer koji su me vidjeli, pričali su takva čudesa, da su ljudi gotovo provaljivali vrata, da udju. Gospodar moj u svojem vlastitom interesu nije trpio, da me dira nitko osim dadilje; a da se spriječi opasnost, bile su oko stola ponamještane klupe u tolikoj daljini, da nisam nikomu bio na dohvatu. No neki nesretni djačić nanišanio lešnjakom ravno meni u glavu i samo me za dlaku promašio; a lešnjak je doletio tako žestoko, da bi mi zacijelo izbio mozak, jer je bio

*

gotovo tolik, kolika je mala bundeva; ali sam stekao zadovoljštinu, kad sam vidio, da su mladoga nevaljalca istukli i istjerali iz sobe.

Gospodar je moj oglasio javnosti, da će me opet pokazivati budućega sajamskoga dana; a medjutim mi je pripravio zgodnije vozno sredstvo, i pravo je učinio, jer ja sam se toliko bio izmučio prvim svojim putovanjem i zabavljanjem općinstva, za osam dana redom, da sam jedva mogao da stojim na nogama ili da izgovorim riječ. Prošla su najmanje tri dana, dok se nisam opet oporavio; ali da mi ne bude mira kod kuće, sva susjedna gospoda, sto milja unaokolo, kad su čuli za moju slavu, podolazili u gospodarovu kuću, da me vide. Teško da ih je bilo manje od trideset osoba, sa ženama i djecom, (jer kraj je vrlo napučen,) a gospodar je iskao, kad me pokazuje kod kuće, da mu se plati kao za punu sobu, makar to bila samo jedna porodica, tako da sam neko vrijeme bio slabo na miru po svaki dan u sedmici, (osim srijede, koja je njihova nedjelja,) premda me nisu nosili u grad.

Kad je moj gospodar vidio, koliko bih mu ja mogao koristiti, odluči da me odnese u najznatnije gradove u kraljevini. Opskrbio se zato svim potrepštinama za put, uredio domaće poslove, oprostio se sa ženom i 17. avgusta 1703., po prilici dva mjeseca poslije mojega dolaska, krenemo u glavni grad, koji je nekako u sredini države i koje tri tisuće milja od naše kuće. Gospodar je kćer svoju Glumdalclitchu posadio iza sebe na konja. Ona me je nosila u krilu u škatulji, koju je privezala o pas. Škatulju je djevojka postavila najmekšim suknom, što je mogla dobiti, dobro ju popodila pokrivačem, opremila ju krevetom svoje lutke, opskrbila me rubljem i drugim potrepštinama i udesila sve, štogod je mogla udobnije.

Nismo imali drugoga društva osim momka iz kuće, koji je za nama jahao s prtljagom.

Gospodar je kanio da me pokazuje po svim gradovima uz put, i da pedeset ili sto milja zakreće s puta u svako selo ili odličnu kuću, gdje može da se nada dobitku. Putovali smo lagano, ali nismo prevaljivali više od sto i četrdeset do sto i šezdeset milja na dan, jer Glumdalcliteh, da poštedi mene, tužila se je, da je umara konjski kas. Često me je vadila iz škatulje, kako sam sâm želio, da se nadišem zraka i da mi pokaže kraj, ali me je uvijek držala na uzici. Prešli smo pet šest rijeka, koje su mnogo šire i dublje nego Nil ili Ganges i teško da je koji potočić bio tako malen kao Temza kod londonskoga mosta. Putovali smo deset nedjelja i pokazivan sam u osamnaest velikih gradova, osim sela i privatnih porodica.

Dne 26. oktobra stigosmo u glavni grad, koji se njihovim jezikom zove L o r b r u l g r u d, ili Ponos Svemira. Moj se gospodar nastanio u glavnoj ulici gradskoj nedaleko od kraljevskoga dvora, te izdao oglase u običnom obliku, u kojima je bio tačan opis moje osobe i svojstava. Najmio veliku sobu, prostranu tri do četiri stotine stopa. Nabavio stol od šezdeset stopa u promjeru, na kojem ću ja da igram svoju ulogu, i ogradio ga uokolo, tri stope od ruba i isto toliko visoko, da ne bih spao. Pokazivali su me po deset puta na dan, na čudo i na zadovoljstvo svemu svijetu. Prilično sam sada govorio njihov jezik i sasvim sam razumio svaku riječ, koja mi se kaže. Osim toga sam naučio njihov alfabet i znao sam pokadšto da protumačim koju rečenicu, jer mi je Glumdalclitch bila učiteljica, dok smo bili kod kuće i u dokolne sate za našega puta. Nosila je u džepu malu knjižicu, koja nije bila veća od Sansonova atla-

sa; to je bilo pučko djelo za mlade djevojke, koje prikazuje njihovu vjeru: po tom me je učila slovima i tumačila mi riječi.

TREĆA GLAVA.

Pisca pozivaju na dvor. — Kraljica ga kupuje od gospodara njegova, seljaka, i pokazuje ga kralju. — On raspravlja s velikim učenjacima njegova veličanstva. — U dvoru se odredjuje piscu soba. — U velikoj je milosti kraljičinoj. — Ustaje na obranu časti svoje domovine. — Njegove prepirke s kraljičinim patuljkom.

Ti poslovi, kojima sam se mučio svaki dan, za malo su mi nedjelja silno naudili zdravlju: što je gospodar više zaradjivao, to je postajao nezasitniji. Sasvim mi nestalo trbuha i gotovo sam se bio pretvorio u kostur. Seljak to opazio, pa kako je zaključio, da moram nabrzo umrijeti, odlučio da izbije iz mene probitak, štogod veći može.

Dok je on tako premišljao i odlučivao u sebi, došao iz dvora jedan s a r d r a l, ceremonijar, i naložio mojemu gospodaru, da me odmah onamo odnese za zabavu kraljici i njenim damama. Neke su od tih dama dolazile već, da me vide, te su pripovijedale čudesa o mojoj ljepoti, vladanju i finom taktu. Njeno veličanstvo i njena pratnja uživali su nadasve, kako se ja ponašam. Kleknuo sam i zamolio za čast, da joj poljubim carsku nogu; ali milostiva vladarica, pošto su me postavili na stol, pružila mi mali prst, a ja ga ogrlio obadvjema rukama i s najvećom smjerpošću pritisnuo usne na vrh prstu. Ona me zapitala nekoliko općenitih pitanja o mojoj domovini i mojim putovima, a ja odgovorio, koliko sam god mogao jasno i u malo riječi. Upitala me, »bih li volio da živim na dvoru.« Ja se poklonio sve do stola i odgovorio ponizno, »da sam rob gospodarov; ali kad bih sam odlučivao sobom, ponosio bih se, da mogu život posvetiti službi njena veličanstva«. Onda ona zapitala mojega gospodara, »bi li me htio prodati za dobru cijenu?« Kako se je on bojao, da ne ću poživjeti mjesec dana, bio je prilično pripravan da se rastane sa mnom, te zaiskao tisuću zlatnika, koji su mu odmah odredjeni za isplatu, svaki komad debeo po prilici osam stotina moidora*); ali ako se uzme na um razlika sviju stvari kod njih i u Evropi i visoka cijena zlata kod njih, teško da je ta svota bila tolika, koliko bi vrijedila tisuća guineja u Engleskoj. Ja onda rekoh kraljici: »kad sam sada najpokorniji stvor i sluga vašega veličanstva, moram zamoliti za milost, da Glumdalcliteh, koja me je uvijek njegovala s tolikom pažnjom i dobrotom, bude primljena u vašu službu i da mi i dalje bude dadilja i učiteljica«.

Njeno se veličanstvo privoljelo mojoj molbi i lako steklo pristanak seljakov, jer on se je jako veselio, što mu se je kći progurala na dvor, a i sirotica djevojka nije mogla da sakrije radost. Moj bivši gospodar ode, pošto se je oprostio sa mnom i rekao mi, da me je ostavio u dobroj službi; nisam mu uzvratio ni jednu riječ, nego mu se samo malo poklonio.

Kraljica je opazila moju hladnoću, pa kad je seljak izišao iz sobe, zapitala me za uzrok. Usudio sam se da kažem njenu veličanstvu, »da bivšemu go-

---

*) Portugiski dukat.

spodaru mojemu ne dugujem nikakvu drugu hvalu, nego što nije smrskao mozak jadnomu, bezazlenomu stvoru, slučajno nadjenomu na njegovu polju, ta se pak hvala obilato naknadjuje dobitkom, što je stekao pokazujući mene po polovici kraljevine, i cijenom, koja mu je sad isplaćena za mene. Život, kojim sam dosad živio, toliko je bio mučan, da bi ubio životinju, deset puta jaču od mene. Zdravlje mi je vrlo oslabilo od neprestanoga truda, da u svako doba dana zabavljam svjetinu; a da moj gospodar nije mislio, da mi je život u opasnosti, ne bi me njeno veličanstvo tako jeftino kupilo. Ali kako sam izmaknuo strahu, da bi sa mnom zlo postupali pod okriljem tako velike i dobre carice, koja je ukras prirodi, ljubimica svijetu, radost podanicima, feniks stvaranja, to sam se ponadao, da će se pokazati, kako je neosnovano strahovanje mojega bivšega gospodara, jer sam već razabrao, kako mi je oživio duh pod dojmom njene nadasve uzvišene nazočnosti«.

To je bio sadržaj mojega govora, koji sam izrekao sa silnim zabunama i neodlučno. Posljednji je dio bio sasvim sastavljen u stilu, koji je običan tomu narodu, a nekoliko me je tih rečenica naučila Glumdalclitch, dok me je nosila u dvor.

Kraljica je bila veoma obzirna spram mojih nedostataka u govoru, ali se začudila tolikoj domišljatosti i razboru u tako maljucnu stvoru. Uzela me u svoju vlastitu ruku i odnijela me kralju, koji je bio tada u svojem kabinetu. Njegovo veličanstvo, vrlo dostojanstven vladar stroga lica, nije na prvi pogled razabrao moju spodobu, nego hladno zapitao kraljicu, »otkad ona voli splacnucka«, jer sam mu se time valjda učinio, kako sam ležao na prsima na desnoj ruci njena veličanstva. Ali vladarica, koja je silno duhovita i dosjetljiva, polako me postavila na noge na pisaći stol i naložila mi, da sam izvijestim njegovu veličanstvu o sebi, što sam i učinio u vrlo malo riječi, a kad je puštena u kabinet Glumdalclitch, koja je čekala pred vratima i mučila muku, što joj nisam pred očima, potvrdila i ona sve, što se je dogodilo od mojega dolaska u kuću njena oca.

Kralj je doduše bio učen kao itko u njegovoj zemlji, obrazovan u filozofskoj nauci i osobito u matematici; ali kad je tačno razmotrio moju spodobu i vidio, kako uspravno hodam, zamislio je, prije nego što sam počeo da govorim, da sam ja neki satski stroj, (taj se je posao u toj zemlji vrlo usavršio), napravljen od nekoga domišljatoga umjetnika. No kad mi je čuo glas i kad je razabrao, da je pravo i razborito, što sam kazao, nije mogao da sakrije, kako se čudi. Nije nikako bio zadovoljan s izvještajem mojim o načinu, kako sam došao u njegovu kraljevinu, nego je mislio, da su tu stvar ugovorili Glumdalclitch i njen otac, koji su me naučili nekoliko riječi, da me za bolju cijenu prodadu. U toj misli zadao mi nekoliko drugih pitanja i dobio svaki put razborite odgovore, koji su bili nedostatni jedino po stranom naglasku i nepotpunom poznavanju jezika, s nekim seljačkim rečenicama, što sam ih naučio u seljakovoj kući, a nisu pristajale ugladjenom dvorskomu tonu.

Njegovo veličanstvo poslalo po tri velika učenjaka, koji su onda bili u nedjeljnoj službi, po običaju u toj zemlji. Ta gospoda časkom vrlo oštro promotrila moju spodobu, a onda se razidjoše u mišljenju o meni. Svi su se složili, da nisam mogao biti stvoren po pravilnim zakonima, jer nisam sazdan sa sposobnošću, da branim život bilo brzinom, bilo penjanjem na drveće, bilo kopanjem jama u zemlji. Po zubima,

koje su mi razmotrili vrlo pomno, razabraše, da sam mesožderna životinja; ali kako je većina životinja jača od mene, a poljski miš i neki drugi su prebrzi, nisu mogli da zamisle, čime se ja hranim, osim ako jedem puževe i kukce; a da ja to valjda ne mogu, ponudili su se da dokažu mnogim učenim dokazima. Jedan je od tih vještaka, čini se, mislio, da sam ja embrijon ili nedonošče. Ali to mišljenje zabaciše ona druga dvojica, koji su razabrali, da su mi udovi potpuni i savršeni, i da sam živio više godina, što je očito po mojoj bradi, jer kroz povećalo joj se jasno razbiraju dlake. Nisu priznavali, da sam patuljak, jer moja se maloća nije mogla ni s čim uporediti, a kraljičin je ljubimac patuljak najmanji, za koga se je ikad znalo u kraljevini, a visok je skoro trideset stopa. Nakon silne debate zaključiše jednodušno, da sam jedino r e l p l u m s c a l c l a t h, doslovce prevedeno lusus naturae*); odluka je posve skladna s modernom filozofijom evropskom, jer profesori te filozofije preziru izgovaranje na tajnovite zgode, kojim su Aristotelovi nasljedovatelji uzalud nastojali da sakriju svoje neznanje, pa su pronašli to čudesno rješenje sviju poteškoća za neiskazano unapredjenje čovječjega znanja.

Nakon toga odlučnoga zaključka zamolim, da mene poslušaju dvije tri riječi. Obratim se kralju, uvjeravajući njegovo veličanstvo, »da ja dolazim iz zemlje, koja obiluje s više milijuna muških i ženskih mojega rasta; gdje su životinje, drveće i kuće sve u tom razmjeru, gdje ja mogu da se branim i da se hranim isto kao i ma koji podanik njegova veličanstva ovdje; to mi je sav odgovor dokazima one gospode«.

*) Igra prirode.

Na to odgovoriše oni jedino prezirnim smiješkom i rekoše, »da me je seljak vrlo dobro naučio moju lekciju«. Kralj, koji je bio mnogo razumniji, otpusti učenjake i pošlje po seljaka, koji na svu sreću nije još bio otišao iz grada. Ispitao ga dakle najprije samoga, onda ga suočio sa mnom i s djevojčicom, te njegovo veličanstvo uzelo misliti, da bi mogla biti istina, što smo mu kazivali. Zamoli kraljicu, neka naloži, da se osobito staraju za mene; a bio je toga mišljenja, neka bi Glumdalclitchi i dalje bila služba, da dvori mene, jer je bio opazio, kako se mi jako volimo. Udesila joj se prikladna soba na dvoru; imala je kao neku odgojiteljicu, koja je bila odredjena da joj se stara za odgoj, djevojku, koja će ju oblačiti, i dvije druge sluškinje za proste poslove; ali briga za mene bila je povjerena jedino njoj. Kraljica zapovjedi svojemu vlastitomu umjetnomu stolaru, neka napravi škatulju, koja će mi služiti za spavaću sobu, prema modelu, u kojem se budemo složili Glumdalclitch i ja. Taj je čovjek bio vro darovit vještak, te je po mojoj uputi načinio meni za tri nedjelje drvenu sobu od šesnaest četvornih stopa, visoku dvanaest stopa, sa zasovnim prozorima, vratima, i s dvjema komoricama, nalik na londonsku spavaću sobu. Daska, koja je činila strop, mogla se je na dvije baglame dizati i spuštati, da se u škatulju može metnuti postelja, koju je načinio tapetar njena veličanstva, te ju je Glumdalclitch svaki dan vadila i zračila, svojim ju rukama spremala, spuštala ju za noć i zatvarala nada mnom krov. Vješt zanatnik, koji je bio na glasu radi sitnih stvarčica, pothvatio se da mi načini dvije stolice, s naslonima i stalcima, od materijala, prilično slična slonovoj kosti, i dva stola, s ormarom, kuda ću metati svoje stvari. Soba je bila sa sviju strana

obložena jastucima, isto tako pod i strop, da se spriječi svaka nezgoda radi nemarnosti onih, koji me nose, i da se ublaži treskanje, kad se vozim u kočiji. Zamolim za vrata bravu, kako bih spriječio parcove i miševe, da mi ne ulaze. Nakon nekoliko pokušaja načinio kovač najmanju bravu, što se je ikad vidjela kod njih, a ja sam znao jednu veću bravu na vratima neke gospodske kuće u Engleskoj. Izvještačio sam, da ključ nosim u svojem džepu, jer sam se bojao, da ga Glumdalclitch ne bi izgubila. Kraljica odredila također, da mi se od najfinije svile, što se može najamiti, načini odjeća, koja nije mnogo deblja bila od engleskoga biljca i vrlo mi je neprilična bila, dok se nisam naučio na nju. Bila je po modi u kraljevini, nešto na perzijsku, nešto na kitajsku modu, a vrlo je dostojanstvena i pristojna odjeća.

Kraljica je tako zavoljela moje društvo, da nije mogla da objeduje bez mene. Imao sam stol na istom stolu, na kojem je jelo njeno veličanstvo, baš uz lakat njen, i stolicu, na kojoj sam sjedio. Glumdalclitch je stajala na klupici na podu blizu mojega stola, da mi pomaže i da se brine za mene. Imao sam potpun pribor srebrnih zdjela i tanjira i drugih potrepština, koje spram kraljičinih nisu bile veće nego što sam vidio u londonskoj trgovini igračaka, za opremu lutkinoj kući: moja ih je mala dadilja držala u srebrnoj škatulji u džepu, davala mi ih za jelom, kad sam ih trebao, i uvijek ih sama čistila. S kraljicom nije ručavao nitko osim dviju kraljevskih princesa, od kojih je starijoj bilo šesnaest godina, a mladjoj u ono doba trinaest godina i mjesec dana. Njeno je veličanstvo običavalo da na koju od mojih zdjela metne zalogaj mesa, a ja bih ga tamo isjeckao, i ona je uživala gledajući me, kako u miniaturi jedem; jer kraljica (koja je

zaista imala baš slab želudac) zalagala je kao zalogaj toliko, koliko bi 12 engleskih seljaka pojelo za ručak, što mi je neko vrijeme vrlo odurno bilo gledati. Smrskala bi zubima ševino krilo, kosti i sve, premda je bilo devet puta veće nego krilo odrasla purana; a u usta bi uzimala tolik komad kruha, kolika su dva hljeba po dvanaest pennyja. Pila je iz zlatne čaše više nego hogshead*) nadušak. Noževi su joj bili dva puta dulji nego kosa, nastavljena ravno na kosište. Žlice, vilice i druge sprave bile su u tom istom razmjeru. Sjećam se, kako me je Glumdalclitch odnijela, zbog radoznalosti, da vidim neku dvorsku gozbu, gdje se je u isti mah dizalo deset ili dvanaest tih golemih noževa i viljušaka, te sam pomislio, da nikad donda nisam vidio tako strahovit prizor.

Običaj je, da svake srijede, (koja je, kako rekoh, njihova nedjelja), kralj i kraljica, s kraljevskim porodom muškim i ženskim, objeduju zajedno u odajama njegova veličanstva, kojemu sam ja sada postao velik miljenik; a onda bi mu moju stoličicu i stolić postavljali uz lijevu ruku, ispred jednoga slanika. Taj je vladar volio razgovarati sa mnom, ispitivati me o običajima, religiji, zakonima, vladavini i znanostima u Evropi, a ja sam ga o tom izvijestio, koliko sam god mogao. Shvaćanje mu je bilo tako bistro i sud tako valjan, da je vrlo pametno razmatrao i raspravljao o svem, što sam kazivao. Ali priznajem, kad sam mu nešto preobilno nagovorio o ljubljenoj domovini mojoj, o našoj trgovini i ratovima na moru i na kopnu, o našim raskolima u religiji i strankama u državi, toliko su predvladale predrasude njegova odgoja, da se nije mogao uzdržati, nego me uzeo u desnu ruku, malko me pljesnuo drugom rukom, prasnuo u smijeh i zapi-

*) 238 litara i pol.

tao me, jesam li whig ili tory. Onda se okrenuo k ministru predsjedniku, koji je stajao iza njega s bijelom palicom, gotovo tolikom, kolik je veliki jarbol na Royal Sovereignu, i primijetio, »kako je kukavna stvar ljudska veličina, koju mogu da oponašaju ovako maljucni kukci, kao što sam ja; a ipak«, reći će, »usudjujem se tvrditi, da ti stvorovi imaju svoje titule i staleške odlike; grade mala gnijezda i jazbine, koje nazivaju kućama i gradovima; koče se i gizdaju se u kočiji; ljube, bore se, prepiru se, varaju, izdaju«. I tako je nastavio, a ja crvenio i blijedio od zgražanja, što čujem, da se ovako prezirno govori o našoj plemenitoj zemlji, gospodarici u umjetnostima i oružju, biču Francuskoj, sudiji Evrope, sjedištu kreposti, pobožnosti, časti i istine, ponosu i zavisti svijeta.

Ali nisam bio u prilikama, da zamjeram uvredama, te sam iza zrela promišljanja uzeo sumnjati, jesam li uvrijedjen ili nisam. Jer za nekoliko sam se mjeseci naučio da gledam taj svijet i da se razgovaram s njim, razabrao sam, da je svaka stvar, na koju bacim pogled, razmjerno velika, i toliko me je prošao strah, što me je u prvi mah snalazio od njihove glomaznosti i lika, kao da gledam društvo engleskih lordova i ladyja u sjajnim svečanim haljinama, kako igraju raznolike uloge svoje, na najuljudniji se način šepireći, klanjajući i brbljajući; da istinu reknem, silna mi je napast bila, da im se nasmijem isto onako, kako su se kralj i njegovi velikaši smijali meni. A i nisam se zaista mogao uzdržati, da se ne nasmijem sam sebi, kad bi me kraljica pred ogledalom uzela na ruku i u ogledalu nam se sva savcata javila oba lika naša; ništa ne bi moglo biti smješnije nego ta uporedba, tako da sam zbilja počeo misliti, da mi se obična spodoba moja silno srozava.

Ništa me nije toliko ljutilo i mučilo, koliko kraljičin patuljak; bio je najmanjega rasta, što je ikad bio u toj zemlji, (jer zaista mislim, da nije bio visok trideset stopa,) pa kad je vidio stvorenje, koje je toliko manje od njega, obezobrazio tako, da se je svagda šepirio i kočio, kad bi kraj mene prolazio u kraljičinu predsoblju, dok sam ja stajao na kojem stolu i razgovarao se s dvoranima i dvorankama, i rijetko bi propustio, da ne priklopi koju ujedljivu riječ o mojoj maloći; mogao sam da mu se svetim jedino time, da ga zovem bratom, da ga izazivam na hrvanje, i takvim uzvraćanjem, kakvo je obično u ustima dvorskih paževa. Jednoga dana za objedom taj se zlobni derančić toliko naljutio na nešto, što sam mu bio rekao, da se je popeo na ručni naslon na stolici njena veličanstva, uhvatio oko pasa mene koji sam sjedio, ne misleći ni o kakvom zlu, ispustio me u veliku srebrnu zdjelu sa skorupom i onda otrčao, štogod brže može. Zapao sam preko glave i ušiju, te da nisam bio dobar plivač, bilo bi mi zlo i naopako; jer Glumdalclitch je u taj čas slučajno bila na drugom kraju u sobi, a kraljica se tako uplašila, te nije bila sabrana, da bi mi pomogla. Ali mala moja dadilja dotrčala, da me izbavi, i izvukla me, pošto sam progutao više od quarta*) skorupa. Strpali me u krevet; no nisam pretrpio druge štete nego što sam izgubio odijelo, koje mi se je sasvim iskvarilo. Patuljka svojski išibali, a da ga još kazne, primorali ga, da ispije zdjelu skorupa, u koju me je bacio: i nikad se više nije vratio u milost; naskoro iza toga poklonila ga je kraljica vrlo odličnoj gospodji, tako da ga nisam više vidio, na preveliko zadovoljstvo moje: jer i ne znam reći, do

*) Litra i desetina.

kakve bi krajnosti ovako pakostan deran dotjerao svoju osvetljivost.

Prije toga je zbio sa mnom grdnu vragoliju, kojoj se je kraljica nasmijala, ali se u isti mah i jako rasrdila, te bi ga bila odmah otjerala, da ja nisam velikodušan i zauzeo se za njega. Njeno veličanstvo kraljica bila je uzela na tanjur kost, istresla iz njega moždinu i postavila kost opet na zdjelu, da stoji uspravno, kako je prije stajala; patuljak uvrebao priliku, kad je Glumdalclitch otišla k poslužnomu stolu, popeo se na klupicu, na kojoj je ona stajala, da me za jelom dvori, zgrabio me obadvjema rukama, stisnuo mi noge i ugurao u kost preko struka, te sam neko vrijeme bio u tom škripcu i prikazivao vrlo smiješnu figuru. Mislim, da je potrajalo gotovo časak, dok nisu razabrali, šta mi se je dogodilo, jer sam držao, da mi je ispod časti vikati. Ali kako vladari rijetko dobivaju vruće jelo, nisu mi se ošurile noge, samo su mi nastradale čarape i hlače. Po mojoj molbi patuljak nije drugačije kažnjen, nego što je svojski išiban.

Kraljica se je često rugala mojoj plašljivosti i običavala me pitati, jesu li ljudi u mojoj domovini isto takve kukavice kao ja. Povod je bio ovaj: kraljevinu jako uznemiruju ljeti muhe, pa dok sam sjedio za objedom, nije mi bilo nikad spokoja od tih nemilih kukaca, što mi neprestance zuje i bruje oko ušiju, a svaki je tolik, kolika je dunstableska ševa. Gdjekad su mi sjedale na jelo i ostavljale iza sebe odurni svoj izmet ili upljuvak, što sam ja dobro vidio, ako i nisu vidjeli ondjašnji urodjenici, kojima su oči krupnije i ne razbiraju sitnije stvari tako jasno kao moje oči. Gdjekad su mi se sustavljale na nosu ili na čelu, a to me je diralo u živac, jer su gadno zaudarale; i lako sam razbirao onaj ljepak, što tim stvorovima omogućuje, kako kažu naši prirodopisci, da naglavce hodaju po stropu. Namučio sam se braneći se od tih odurnih životinja i nisam se mogao suzdržavati, da se ne trzam, kad bi mi sjedale na lice. Patuljku je bio običaj da tih kukaca nahvata u ruku, kako to kod nas rade školari, i da mi ih iznenada ispušta ispred nosa, da mene uplaši, a kraljicu da zabavi. Moja je obrana bila, da ih presijecam nožem, dok lete po zraku, i jako su se divili toj mojoj vještini.

Sjećam se, jednoga jutra, kad me je Glumdalclitch metnula u škatulji na prozor, kako je običavala za lijepih dana da me zrači, (jer se ne bih smio usuditi, da bi mi se škatulja objesila na čavao pred prozorom, kako mi to činimo s krletkama u Engleskoj,) digao ja jedan od mojih zasovnih prozora i sjeo za stol, da za doručak pojedem komad slatka kolača, kad mi uletjelo u sobu preko dvadeset osa, koje je domamio miris, te zabrujale kao prdaljice na gajdama. Neke od njih zgrabile moj kolač, te ga odnose komad po komad; druge mi se uzletjele oko glave i lica, bune me halabukom i zadaju mi žaokama silan strah. Uza sve to sam se odvažio, ustao, trgnuo bodež i navalio na njih u zraku. Četiri sam ih smaknuo, ali druge umakle, te ja odmah zatvorio prozor. Ti su kukci bili, kolike su jarebice: povadio sam žaoke i razabrao, da su duge poldrug palca, a šiljate kao igle. Sve sam ih brižno ostavio; s mnogim sam ih drugim rijetkostima pokazivao odonda po nekim krajevima u Evropi, te iza povratka u Englesku poklonio tri Gresham Collegeu a četvrtu zadržao sebi.

ČETVRTA GLAVA.

Opis zemlje. — Predlog za ispravak današnjih mapa. —Kraljevski dvor i nešto vijesti o glavnom gradu. — Piščev način putovanja. — Opis glavnoga hrama.

Kako sam putujući s Glumdalclitchom upoznao donekle zemlju, kanim da ju čitaocu sada ukratko opišem, koliko sam ju proputovao, a to nije više od dvije tisuće milja oko Lorbrulgruda, glavnoga grada. Jer kraljica, koju sam vazda pratio, nije nikad odlazila dalje, kad je kralja pratila na putovima, nego je tamo ostajala, dok se kralj ne vrati s pregledavanja svojih granica. Sva država toga vladara duga je po prilici šest tisuća milja, a široka tri do pet; odatle mogu jedino zaključiti, da se naši evropski geografi grdno varaju, kad misle, da izmedju Japana i Kalifornije nema ničega osim mora: jer ja sam uvijek sudio, da tu mora biti neka balansa zemlje, za ravnotežu s velikim kopnom Tatarijom; zato bi oni morali ispraviti svoje mape i karte te ovaj prostran komad zemlje dodati sjeverozapadnoj Americi, a u tom ću im ja s drage volje pomoći.

Kraljevina je poluotok, koji je na sjeveroistoku omedjen gorjem, visokim trideset milja, posve neprohodnim, jer su mu na vrhuncima vulkani: ni najučeniji ljudi ne znaju, kakvi smrtnici žive onkraj tih gora, i da li tamo ima uopće nastanjene zemlje. S druge tri strane kraljevina je omedjena oceanom. U svoj kraljvini nema ni jedne morske luke; a oni krajevi na obalama, gdje utječu rijeke, tako su puni šiljatih grebena, a more je obično tako burno, da se ovamo ne usudjuju ni s najmanjim svojim čamcem, tako da je taj narod sasvim izlučen iz svakoga saobraćaja s drugim svijetom. Ali velike su rijeke pune brodova i obiluju izvrsnim ribama: rijetko hvataju kakve ribe u moru, jer morske su ribe isto velike kao i u Evropi, nisu im dakle vrijedne da ih love; po tom je jasno, da se je priroda, kad je stvarala biljke i životinje tako neobične veličine, ograničila sasvim na taj kontinenat, a filozofima prepuštam, da tomu ustanove razloge. No ipak znaju pokadšto uhvatiti kita, koji se slučajno razbije o grebenima, a prosti svijet voli da ga jede. Tih sam kitova znao tako velikih, da je čovjek kita jedva nosio na ramenima; gdjekad su ih kao osobitost u koševima donosili u Lorbrulgrud: jednoga sam vidio u zdjeli na kraljevu stolu, što je vrijedilo kao rijetkost, ali nisam opazio, da se je kralju milio; jer zaista mislim, da mu je mrska bila veličina, premda sam vidio nešto većega kita u Grenlandiji.

Zemlja je dobro naseljena, jer ima pedeset i jedan grad, gotovo sto utvrdjenih mjesta i velik broj sela. Da zadovoljim radoznaloga čitaoca, bit će dovoljno da opišem Lorbrulgrud. Taj grad stoji u dva gotovo jednaka dijela s obiju strana uz rijeku, koja ga presijeca. Ima preko osamdeset tisuća kuća i oko šest stotina tisuća stanovnika. Dug je tri g l o m g l u n g a, (to jest po prilici pedeset i četiri engleske milje)*), a širok 2 i pol, kako sam ga izmjerio na kraljevskoj mapi, načinjenoj po kraljevu nalogu, koju su mi položili na tle, te se je razastrla sto stopa; nekoliko sam puta bosonog prošao promjer i obišao objam sračunao po skali i izmjerio prilično tačno.

Kraljevska palača nije pravilna gradjevina, nego hrpa zgrada, kojima ima po prilici sedam milja unaokolo: glavne su odaje visoke ponajviše dvije stotine i četrdeset stopa, a široke i duge razmjerno. Glum-

*) Engleska je milja 1524 m.

dalclitchi i meni dadoše kočiju, u kojoj ju je odgojiteljica njena vozila često, da razgleda grad ili da ide po dućanima; a ja sam svagda bio s njima, ponijele bi me u škatulji; no djevojčica me je, po mojoj vlastitoj želji, često vadila i držala me u ruci, da udobnije razmotrim kuće i svijet, kad prolazimo ulicama Sračunao sam, da je naša kočija po prilici tolika, kolika je četvorina Westminster Halla, ali nije potpuno toliko visoka: ali ne znam posve tačno. Jednoga dana naložila odgojiteljica našem kočijašu, da stane kod nekoliko dućana, pa tamo prosjaci uvrebali priliku, zgrnuli se i odovud i odonud uz kočiju i upriličili mi najstrašniji prizor, što je ikad vidjelo evropsko oko. Bila je tu žena s rakom na grudima, koje su joj strahovito natekle i bile pune rupa, od kojih bi se u dvije tri mogao ja lako uvući i sav nestati. Bio je tu čovjek s gušom na vratu, većom nego pet vreća vune; a drugi je čovjek imao drvene noge, po prilici dvadeset stopa visoke. Ali najodurnije je bilo gledati uši, što im mile po odjeći. Jasno sam razbirao prostim okom udove te gamadi, mnogo bolje, nego kroz mikroskop udove evropske uši i rila njihova, kojima riju kao svinje. To su bile prve uši, što sam ikad vidio, i prilično bih volio da koju od njih rasparam, kad bih imao podesnih sprava, koje sam po nesreći ostavio na brodu, premda je prizor bio zaista tako gadan, da mi se je posve prevrnuo želudac.

Osim velike škatulje, u kojoj su me obično nosili, odredila kraljica, da mi se načini još i manja škatulja, po prilici od dvanaest četvornih stopa a deset stopa visoka, za udobnije putovanje, jer ona je druga bila nešto prevelika Glumdalclitchi za krilo i nezgodna u kočiji: načinio ju je onaj isti vještak a ja sam ga upućivao pri cijeloj osnovi. Ta je putna sobica bila

potpuna četvorina, s prozorom na sredini na tri strane a na svakom prozoru izvana rešetka od željeznih šibaka, da se spriječe nezgode za dugih putova. Na četvrtoj strani, koja nije imala prozora, bile su pričvršćene dvije jake skobe, kroz koje bi osoba, što me nosi, kad poželim da putujem na konju, provukla remen i skopčala ga sebi oko struka. To je bila uvijek služba kojega ozbiljnoga, vjernoga sluge, u kojega sam se mogao pouzdati, bilo da sam kralja ili kraljicu pratio na njihovim putovanjima, bilo da sam bio voljan da razgledam vrtove, ili da posjetim koju odličnu damu ili državnoga ministra na dvoru, kad bi Glumdalclitch slučajno bila bolesna; jer ja sam se brzo upoznao i stali me cijeniti najviši činovnici, mislim, više radi milosti njihovih veličanstava, nego rad ikakve moje zasluge. Kad bi mi na putu dodijala kočija, pripasao bi koji sluga na konju moju škatulju i metnuo ju na jastuk pred sobom, i tu mi je bio potpun izgled po kraju, na tri strane, na tri moja prozora. U toj sam škatulji imao vojničku postelju, ležanku od mreže, koja je visjela sa stropa, dvije stolice i stol, koji su spretno bili pričvršćeni na pod, da ne bi bili bacakani, kako se kreće konj ili kočija. A kako sam odavno bio privikao na putovanje po moru, nisu mi te kretnje mnogo smetale, makar i bile gdjekad vrlo žestoke.

Kad me je god bila volja da razgledam grad, bilo je to uvijek u mojoj putnoj sobici, koju je Glumdalclitch držala u krilu, a ona je bila, po običaju u toj zemlji, kao u nekoj otvorenoj nosiljci, koju nose četiri čovjeka i dvojica ju prate u kraljičinoj livreji. Narod, koji je često slušao o meni, bio je vrlo radoznao i zgrtao se oko nosiljke, a djevojčica je bila

prijazna, zaustavljala nosače i uzimala me u ruku, da bi me zgodnije vidjeli.

Veoma sam želio da vidim glavni hram, osobito toranj njegov, koji se računa da je najviši u kraljevini. Zato me jednoga dana moja dadilja odnijela onamo, ali da istinu kažem, vratio sam se razočaran; jer visina mu nije iznad tri tisuće stopa, računajući od zemlje do najvišega vrška; a to, ako se uzme na um razlika medju veličinom tih ljudi i nama u Evropi, nije velika stvar, da joj se divimo, i ne može se prema razmjeru nikako jednačiti sa salisburyskim zvonikom. Ali ne ću da ogovaram narod, kojemu ću za svega života dugovati silnu zahvalnost, pa moram priznati, da se sve ono, što tomu čuvenom tornju nedostaje u visini, obilno nadoknadjuje krasotom i čvrstoćom; jer stijene su mu debele skoro sto stopa, gradjene od klesanih kamenova, od kojih svaki ima četrdesetak četvornih stopa, a sa sviju su strana ukrašene statuama bogova i careva, koje su isklesane iz mramora, veće od prirodne veličine, i smještene u odjelitim dupkama. Izmjerio sam mali prst, koji je otpao jednoj od tih statua i ležao neopažen u kojekakvu mrvežu, te sam razabrao, da je dug upravo četiri stope i jedan palac. Glumdalclitch ga umotala u svoj rubac i donijela ga u džepu kući, da joj bude medju drugim tričarijama, koje je vrlo voljela, kao što ih već vole djeca njenih godina.

Kraljevska je kuhinja zaista sjajna gradjevina, sa svodom na vrhu, i visoka oko šest stotina stopa. Velika peć nije tolika, kolika je kupola sv. Pavla, za deset je koračaja niža; ja sam kupolu namjerice izmjerio, kad sam se vratio. No da stanem opisivati kuhinjski roštilj, goleme lonce i kotlove, mesinu, što se vrti na ražnjevima i mnoge druge pojedinosti,

možda bi mi se teško i vjerovalo; barem bi koji strogi kritičar mogao pomisliti, da sam ponešto pretjerao, kako se često sumnja da putnici čine. Da bih izmaknuo toj pokudi, strah me je, nisam li se predaleko zaletio u drugu krajnost, pa ako ovo djelo slučajno bude prevedeno u brobdingnaški jezik, (to je obično ime kraljevini,) i bude poslano onamo, ne će li kralj i njegov narod imati razloga da se tuže, da sam im učinio krivicu, što ih prikazujem krivo i umaljujem ih.

Njegovo veličanstvo drži rijetko u svojim stajama više od šest stotina konja; obično su visoki od pedeset i četiri do šezdeset stopa. No kad na svečane dane izlazi, prati ga za paradu domobranska garda od pet stotina konjanika, i to sam zaista držao za najsjajniji prizor, što se ikad može vidjeti, dok nisam odio njegove vojske vidio u bojnom redu, o čem ću ulučiti drugu priliku da govorim.

PETA GLAVA.

Neke zgode, što su se desile piscu. — Smaknuće jednoga zločinca. — Pisac pokazuje svoju vještinu u plovidbi.

Pravo mogu da kažem, prilično bih sretno bio živio u toj zemlji, da me moja maloća nije izvrgavala raznim smiješnim i nemilim nezgodama; odvažit ću se da pripovjedim neke od njih. Glumdalclitch me je u manjoj škatulji mojoj nosila često u dvorske vrtove, a gdjekad me vadila iz škatulje i držala me u ruci, ili me spuštala na zemlju, da hodam. Sjećam se, patuljak je jednoga dana, dok još nije bio oti-

šao od kraljice, došao za nama u te vrtove, pa kad me je moja dadilja spustila na zemlju i ja se s njim sastao kod nekih patuljastih jabuka, morao sam da pokažem svoju domišljatost nesklapnom aluzijom na njega i drveće, koja slučajno u njihovu jeziku valja kao i u našem. Nato zlobni lupež uvrebao priliku, kad sam hodao ispod jednoga drveta, stresao drvo baš meni iznad glave, te mi kraj ušiju spalo tuce jabuka, svaka gotovo kao bristolska bačva*); jedna me gruhnula u ledja, kad sam se slučajno sagnuo, i oborila me ničice; ali druge ozljede nisam stekao, a patuljku su po mojoj želji oprostili, jer ja sam ga bio izazvao.

Jednoga drugoga dana ostavila me Glumdalclitch na mekoj tratini, a ona se podalje šetala s odgojiteljicom. Za to vrijeme udarila iznenada tako žestoka tuča, da me je njena sila oborila na zemlju: a kako sam ležao, gruhala me tuča tako ljuto po svem tijelu, kao da me tko udara teniskim loptama: uza sve to sam pogodio da četvoronoške otpužem i da se sklonim, ležeći ničice, u zavjetrinu pod majčinu dušicu, ali tako izgruhan od glave do pete, da deset dana nisam mogao izlaziti iz kuće. A tomu se i ne treba nikako čuditi, jer priroda održava u toj zemlji u svim svojim djelima onaj isti razmjer, pa je zrno tuče osamnaest stotina puta krupnije nego u Evropi; to mogu potvrditi po iskustvu, jer sam bio tako radoznao, da sam ih vagnuo i izmjerio.

Ali opasnija mi se je nezgoda dogodila u tom istom vrtu, kad je moja mala dadilja, misleći da me je metnula na sigurno mjesto, (što sam ju često molio da učini, da se mogu zanijeti u svoje misli), otišla

*) Barrel, 163 litre i pol.

s odgojiteljicom i nekim poznatim damama na drugu stranu u vrtu, a moju je škatulju bila ostavila kod kuće, da joj ne bude na smetnju, kad ju nosi. Dok nje nije bilo i ne bi me niti čula, dospio nekako u vrt mali bijeli prepeličar jednoga od glavnih vrtlara i slučajno naišao onamo u blizinu, gdje sam ja ležao: pas pošao za tragom, došao ravno k meni, uzeo me u usta, otrčao mašući repom pravce k gospodaru i polagano me spustio na zemlju. Na svu sreću, bio je tako valjano naučen, da me je odnio u zubima, a nije me ni najmanje ozlijedio, pa ni odjeću mi razderao. No siromah vrtlar, koji me je dobro znao i vrlo mi bio prijazan, uplašio se strahovito: prihvatio me nježno obadvjema rukama i zapitao me, kako mi je; ali ja sam bio u tolikoj stravi i bez daha, da nisam mogao ni riječ da izustim. Za nekoliko sam se časaka snašao i on me živa i zdrava odnio k mojoj maloj dadilji, koja se je medjutim bila vratila onamo, gdje me je ostavila, te zapala u smrtni strah, što se ja ne javljam, niti joj odgovaram, kad me zove. Oštro je prekorila vrtlara radi njegova psa. Ali zgoda se je zabašurila i nikad se nije doznala na dvoru, jer djevojčica se je bojala kraljičine srdžbe; a što se mene tiče, mislio sam zbilja, da mojemu ugledu ne bi bilo nauhar, kad bi se razglasila ovakva zgoda.

Ta je nezgoda odlučno navela Glumdalclitchu, da me nikad više izvan kuće ne pušta iz očiju. Dugo sam se već bojao te odluke i zato sam joj tajio neke sitne nezgodice, što su mi se dogadjale, dok sam ostajao sam. Jednom se survao na mene jastrijeb, koji je kružio nad vrtom, te da nisam odrešito trgnuo bodež i otrčao pod gust špalir, zacijelo bi me bio odnio u svojim čaporcima. Drugi put, kad sam hodao po vršku svježa krtičnjaka, zapao sam do vrata u rupu,

kroz koju je životinja poizbacivala zemlju, pa sam smislio laž, koja nije vrijedna spomena, da se ispričam, što sam iskvario odjeću. I još sam desnu goljenicu slomio na puževljoj kućici, o koju sam se slučajno spotaknuo, kad sam se šetao sam i mislio na siromašnu Englesku.

Ne znam reći, da li mi je bio veći užitak ili jad, kad sam na tim samotnim šetnjama opazio, kao da me se sitnije ptice nikako i ne boje, nego skakuću oko mene ni na lakat daljine, te traže crve i drugu hranu, s tolikom ravnodušnošću i sigurnošću, kao da i nema nikakva stvorenja blizu njih. Sjećam se, jedan je drozd toliko obezobrazio, da mi je kljucnuo iz ruke komad kolača, što mi je Glumdalclitch baš bila dala za doručak. Kad bih pokušao da uhvatim koju od tih ptica, srčano su se okretale protiv mene i htjele da me kljucaju po prstima, te se nisam usudjivao da im na dohvat primičem prste; onda bi bezbrižno odskakutale natrag, da love crve ili puževe, kao i prije. No jednoga dana uzeo ja debelu toljagu i svom ju silom bacio tako zgodno na jednu konopljarku, da sam ju oborio, pa je objeručke zgrabio za vrat i u slavlju potrčao s njom dadilji. Ali ptica, koja je bila samo omamljena, osvijestila se i premda sam ju držao od sebe, kolika je ruka, i bio joj izvan dohvata čaporcima, ipak me toliko izudarala krilima i odovud i odonud po glavi i po tijelu, da sam dvadeset puta pomislio, ne bih li ju pustio. No nabrzo me izbavio jedan od naših slugu, koji je ptici zakrenuo vrat, i ja sam ju po kraljičinoj zapovijedi sutradan dobio za objed. Koliko se sjećam, ta se je konopljarka činila da je nešto veća nego engleski labud.

Dvorske su gospodjice često pozivale Glumdalclitchu u svoje odaje i molile ju, neka me ponese,

da se nauživaju gledajući i dirajući mene. Često bi me skinule gola golcata i položile me u svu duž u njedra svoja, što mi je bilo vrlo odurno, jer da istinu kažem, koža im je veoma neugodno zaudarala. Ja to ne spominjem i ne smjeram na štetu tim odličnim damama, koje svakojako štujem; ali mislim da mi je u razmjeru prema mojoj maloći njuh bio oštriji i da one svijetle osobe nisu bile neugodnije svojim ljubavnicima, ili jedna drugoj, nego svijet istoga staleža nama u Engleskoj. A naposljetku, razabrao sam, da je prirodni dah njihov snošljiviji, nego kad upotrebljavaju parfume, od kojih sam se odmah onesvješćivao. Ne mogu da zaboravim, kako se jednoga toploga dana, kad sam se mnogo bio kretao, intiman prijatelj moj u Lilliputu oslobodio i potužio, da oko mene jako zaudara, premda mi je u tom isto tako mala krivica, kao i većini mojega spola; ali mislim, da je njegov njuh bio isto osjetljiv prema meni, kao i moj prema ovomu svijetu. U toj stvari ne mogu propustiti da priznam pravicu mojoj gospodarici kraljici i mojoj dadilji Glumdaclitchi, koje su bile mirisne kao ikoja dama u Engleskoj.

Najnemilije mi je bilo kod tih dvorskih gospodjica, (kad bi me dadilja odnijela k njima u posjet,) što sam vidio, da bez ikakva okolišanja postupaju sa mnom kao sa stvorenjem, koje nema nikakve požude: jer u mojoj su se nazočnosti svlačile gole golcate i oblačile košulje, a ja sam im bio smješten na toaletnom stolu, baš pred njihovim golim tjelesima, što mi zaista ni izdaleka nije bila napast, niti me je ičim drugim uzbudjivalo nego samo strahotom i gnušanjem: koža mi se njihova, kad pogledam iz blizine, činila tako gruba i hrapava, tako svakojako išarana, pogdjegdje s madežom, širokim kao tanjur,

i s dlakama, što vise s njega kao dretva, da ništa ne govorim o drugom na njihovim osobama. I nikako se nisu sustezale, dok sam ja nazočan, da ispražnjuju što su popile, najmanje po dva hogsheada, u posudu od više nego tri tone. Najljepša od tih dvorskih gospodjica, ljupka, vesela djevojka od šesnaest godina, znala me je gdjekad namjestiti, da joj uzjašem na bradavicu na sisi, uz mnoge druge vragolije, za koje će mi čitalac oprostiti, što ih ne pripovijedam potanje. Ali ja sam se tako ozlovoljio, da sam zamolio Glumdalclitchu, neka smisli kakovu ispriku, da nikad više ne bih odlazio k toj mladoj dami.

Jednoga dana došao mlad gospodin, nećak odgojiteljici moje dadilje, i saletio njih dvije, da odu vidjeti smaknuće. Bilo je to smaknuće čovjeka, koji je ubio dobra znanca toga gospodina. Glumdalclitchu nagovorili, da se i ona pridruži, jako preko volje, jer je po prirodi bila meka srca; a što se mene tiče, ja doduše zazirem od takvih prizora, ali me napastovala radoznalost, da vidim nešto, što sam držao da mora biti izvanredno. Zlikovca privezali na stolicu na stratištu, podignutom za tu svrhu, a glavu mu odsjekli od jednoga maha, mačem dugim četrdesetak stopa. Iz vena mu i arterija briznula tolika silna krv i u toliku visinu, da tomu brizgu, dok je trajao, nije bio ravan veliki j e t d' e a u*) u Versaillesu; a kad je glava pala na stratištu na pod, gruhnula je toliko, da sam se trgnuo, premda sam bio udaljen bar pol engleske milje.

Kraljica, koja je često običavala da mi sluša pripovijedanje o mojim morskim putovima i svaku je priliku znala ulučiti, da me razvedri, kad sam bio turoban, zapitala me, znam li ja baratati jedrom ili

*) Vodoskok.

veslom i ne bi li mi koristio zdravlju, da se malo prihvatim veslanja. Odgovorih joj, da veoma dobro umijem oboje: jer ako mi i jest pravo zanimanje, da sam na brodu bio vidar ili doktor, ipak sam često u nevolji morao da radim kao prost mornar. Ali ne razumijem, kako bih to mogao u njihovoj zemlji, gdje je najmanji čun onolik, kolik je kod nas brod prvoga reda; a takav čamac, kakvim bih ja mogao upravljati, ne bi nikako mogao ploviti po njihovoj rijeci. Njeno veličanstvo reče, »ako ja znam zasnovati čamac, njen će ga stolar načiniti, a ona će mi se pobrinuti za mjesto, gdje ću da jedrim.« Taj je čovjek bio vješt radnik, te je za deset dana načinio po mojim uputama paradan čamac, sa svom opremom, podesan za osam Evropljana. Kad je bio gotov, toliko se razdragala kraljica, da je s tim čamcem u krilu otrčala k kralju, a on naredio, da za pokušaj metnu čamac u cisternu punu vode i mene u čamac; tu nisam mogao da baratam s moja dva kratka ili mala vesla, jer nije bilo prostora. Ali kraljica je već bila smislila drugi plan. Naložila stolaru, da načini drveno korito, tri stotine stopa dugo, pedeset široko i osam duboko; pošto su ga dobro zasmolili, da ne bi propuštalo vodu, položili ga na pod uza zid, u daljoj odaji u palači. Na koritu je bila blizu dna pipa, da se ispusti voda, kad se ustoji; a dva su sluge lako mogla da ga napune za pol sata. Tu sam često znao da veslam sebi za razonodu, a i za razonodu kraljici i njenim damama, koje su sudile da se dobro zabavljaju mojom vještinom i okretnošću. Gdjekad bih razapeo jedro i onda mi je posao bio jedino da krmanim, a vjetar su domahivale dame svojim lepezama; kad se one umore, nekoliko bi njihovih paževa otpirivalo dahom moje

jedro, a ja bih pokazivao svoju vještinu krmaneći desno ili lijevo, kako me je volja. Kad svršim, Glumdalclitch bi svaki put odnijela moj čamac natrag u svoju sobu i objesila ga na čavao, da se suši.

U tom mi se poslu desila jednom nezgoda, koja me je skoro stajala života; jedan paž metnuo moj čamac u korito, a odgojiteljica, koja je pratila Glumdalclitchu, vrlo uslužno digla mene, da me smjesti u čamac; ali ja joj se slučajno iskliznuo iz prstiju i zacijelo bih iz visine od četrdeset stopa pao na pod, da me nije na najveću sreću moju zadržala pribadača, ubodena dobroj gospodji u pršnjak; glava te pribadače promakla meni izmedju košulje i pasa na hlačama, i tako ja zapadoh u zraku, dok mi nije Glumdalclitch pritekla u pomoć.

Drugi put je jedan sluga, kojemu je bio posao, da svaki treći dan napuni korito svježom vodom, tako nemaran bio, da mu je iz kabla iskliznula golema žaba, nije ju opazio. Žaba je ležala sakrivena, dok me nisu metnuli u čamac, a onda, kad je vidjela mjesto za otpočinak, popela se i toliko nagla čamac, da sam morao svom svojom težinom pretezati na drugu stranu, kako se ne bi izvrnuo. Kad je žaba ušla u čamac, preskočila mu jednim skokom pol duljine, onda mi preskočila preko glave, unatrag i unaprijed, prljajući mi lice i odjeću svojom odurnom sluzi. Po silnoj glavurdi učinila mi se najnakaznijom životinjom, što se može zamisliti. Ali ipak sam umolio Glumdalclitchu, neka me pusti, da sam svršim s njom. Udarao sam ju podugo veslom, dok ju nisam nakokon natjerao, da skoči iz čamca.

No najveća opasnost, što me je snašla u toj kraljevini, bila je od majmuna, kojemu je bio vlasnik jedan od kuhinjskih pisara. Glumdalclitch me zaključala u svojoj sobi, a ona otišla nekud po poslu, ili u posjet. Kako je bila silna vrućina, bio je prozor u sobi otvoren, isto tako i prozor i vrata na mojoj većoj škatulji, u kojoj sam obično živio, jer je bila prostranija i udobnija. Dok sam mirno sjedio za stolom i razmišljao, začujem, kako je nešto gruhnulo kroz prozor u sobu, te skakuće po njoj amo tamo; premda sam se jako zbunio, usudio sam se ipak da pogledam napolje, ali se nisam micao sa sjedišta; i onda spazim tu veselu životinju, kako skače i djipa gore dolje, dok nije najzad došla k mojoj škatulji, koju je, čini mi se, promatrala s velikim uživanjem i radoznalošću, te zavirivala na vrata i na svaki prozor. Ja uzmakoh u dalji kut u mojoj sobi ili škatulji; ali majmun je zagledao u nju sa svake strane i natjerao me u takav strah, te se nisam snašao, da se sakrijem, što sam lako mogao učiniti. Nakon nekoga vremena, što je protratio zirkajući, keseći se, mundžajući, pronašao me najzad, pa pružio šapu kroz vrata, kao što čini mačka, kad se igra s mišem, i napokon mene, premda sam se često premještao, da mu izmaknem, zgrabio za kraj kaputa, (koji je bio od ondašnje svile, te vrlo debeo i tvrd), i izvukao me. Uzeo me desnom prednjom šapom i držao me onako, kako dojilja drži dijete, koje će da doji, baš kako sam vidio u Evropi da ovakvo isto stvorenje čini s mačetom; a kad sam pokušao da se branim, stisnuo me tako čvrsto, da sam držao pametnijim pokoriti se. S dobrim razlogom vjerujem, da me je držao za mlado svoje vlastite pasmine, jer mi je često vrlo nježno drugom šapom milovao lice. U toj ga je zabavi prekinula buka na sobnim vratima, kao da ih netko otvara; nato on skoči iznenada na prozor, kroz koji je bio ušao, a odande po olovnim pločama i žljebovima, hodajući na

tri šape, a u četvrtoj držeći mene, dok se nije popeo na krov, odmah do našega. U času, kad me je iznio, čuo sam, kako je vrisnula Glumdalclitch. Sirotica djevojčica skoro svisnula; onaj se kraj u palači sav uzbunio; sluge otrčali po ljestve; stotine u dvoru vide majmuna, kako sjedi na kućnom sljemenu, drži me jednom prednjom šakom kao djetence, a drugom me hrani, trpa mi u usta neko jelo, što je istisnuo iz kese na jednoj strani svoje gubice, i tapša me, kad ne ću da jedem; mnogi se u svjetini dolje nisu mogli suzdržati, da se tomu ne nasmiju; a i ja mislim, da ih baš ne treba kuditi, jer nema sumnje, da je prizor bio smiješan svakom osim mene samoga. Neki su iz svijeta bacali gore kamenje, nadajući se da će stjerati majmuna, ali to bude strogo zabranjeno, po svoj prilici zato, da ne bi meni razmrskali glavu.

Prislonili sada ljestve i nekoliko se ljudi popelo; kad je to spazio majmun i razabrao, da su ga skoro svladali, a na tri noge ne može valjano da se žuri, ispustio me na žljebnjak i pobjegao. Tu sam sjedio neko vrijeme, pet stotina lakata od zemlje, očekujući svaki čas, da me oduhne vjetar ili da od vrtoglavice padnem i otkotrljam se od sljemena do žljebova; ali jedan valjan momak, izmedju slugu moje dadilje, popeo se, turio me u džep na hlačama i donio me dolje živa i zdrava.

Skoro me je zagušila gadarija, što mi je majmun natrpao u gušu; ali moja ju je mala dadilja iščačkala iglicom, a onda stadoh bljuvati i od toga mi je jako odlanulo. No bio sam tako slab i sav izgnječen, kako me je stiskivala ona nemila životinja, da sam četrnaest dana odležao u postelji. Kralj, kraljica i sav dvor slali su svaki dan i pitali za moje zdravlje; a njeno me je veličanstvo nekoliko puta pohodilo za

mojega bolovanja. Majmun bude ubijen i izdata zapovijed, da se takva životinja ne smije držati oko dvora.

Kad sam ozdravio te došao pred kralja, da mu zahvalim na dobroti, izvolio mi se on dobrano narugati radi te zgode. Zapitao me, šta sam mislio i snovao, dok sam bio u majmunovoj šapi; kako mi se mili jelo, kojim me je hranio; kakvim načinom hrani on; i je li mi svježi uzduh na krovu pobudio apetit? Želio je da zna, »šta bih u takovoj prilici učinio u svojoj domovini?« Rekoh njegovu veličanstvu, »da mi u Evropi nemamo majmuna osim onih, koji se kao rijetkosti donose iz drugih krajeva, a tako su maleni, da bih izišao na kraj s tucetom njih, ako bi se drznuli da napadnu na mene. A što se tiče te grdne životinje, s kojom sam nedavno imao posla, (bila je zaista, kolik je slon), kad bih bio od straha mogao smisliti, da se poslužim mačem, (govorio sam gledajući žestoko i udarajući šakom po balčaku), možda bih joj, kad je pipnula rukom u moju sobu, zadao takvu ranu, te bi bila sretna, da ruku izvuče brže nego što ju je turila«. To sam izgovorio čvrstim glasom, kao čovjek, koji je u brizi, da mu ne bi posumnjali o hrabrosti. A ipak moj govor nije urodio ničim drugim nego glasnim smijehom, od kojega se, uza sve poštovanje, što duguju njegovu veličanstvu, oni oko njega nisu mogli da suzdrže. To me je navelo na misao, kako je uzaludan pokušaj čovjeku, kad nastoji da brani svoju čast medju onima, koji ga toliko nadmašuju, da se ne može nikako jednačiti ni uporedjivati s njima. A ipak sam nakon povratka vidio, da moralna pouka mojega vladanja vrijedi vrlo često u Engleskoj, gdje će se kakav malen, prezren sluga, bez najmanjega prava po rodu, osobi, duhu ili

razboru, drznuti da se razmeće svojom važnošću i da se jednači s najvećim ljudima u kraljevini.

Ja sam svaki dan opskrbljivao dvor kojom smiješnom zgodom; a Glumdalclitch, premda me je nadasve voljela, ipak je bila toliko vragoljasta te je javljala kraljici, kad bih počinio kakvu budalaštinu, o kojoj je mislila da će biti njenu veličanstvu zanimljiva.

Kako je djevojčica pobolijevala, odvela ju odgojiteljica na čist zrak, po prilici sat daleko ili trideset milja od grada. Sišle one s kočije blizu stazice u polju, a Glumdalclitch metnula moju putnu škatulju na zemlju i ja izišao, da se prošetam. Na stazi je bila kravlja balega, te sam morao da okušam svoju okretnost i da je uznastojim preskočiti. Zatrčim se, ali na nesreću skočim prekratko i zapadnem baš u sredinu, sve do koljena. Prilično sam teško pregazio, a jedan me sluga obrisao rupcem, što je god čišće mogao, jer sam se bio gadno zaprljao; dadilja me zatvorila u škatulju, dok se nismo vratili kući; tamo bude kraljica nabrzo obaviještena, šta se je dogodilo, a sluga razglasio po dvoru, tako da je nekoliko dana sve veselje bilo na moj račun.

ŠESTA GLAVA.

Neki pronalasci piščevi, da ugodi kralju i kraljici. — Pokazuje svoju vještinu u muzici. — Kralj ga ispituje o prilikama u Engleskoj i on ga obavještava. — Kraljeve primjedbe o tom.

Kako sam bio na dvoru, običavao sam jedan ili dva puta u sedmici bivati kod kraljeva jutarnjega primanja, te sam ga često vidjao pod brijačevom rukom, što mi je isprva bilo silno strahovito gledati: jer britva je bila gotovo dva puta dulja nego obična kosa. Njegovo se je veličanstvo, po običaju u zemlji, brijalo samo dva puta u sedmici. Jednom sam predobio brijača, da mi da nešto sapunice ili pjene, te sam iz nje povadio četrdeset pedeset najkrupnijih odsječenih dlaka. Onda uzmem komad fina drveta, izrežem ga kao hrbat na češlju, a najmanjom iglom, što sam mogao da dobijem od Glumdalclitche, načinim nekoliko rupa u jednakim razmacima. U te sam rupe pričvrstio dlake tako vješto stružući i koso ih zašiljujući nožem, da sam načinio priličan češalj; to je bila zgodna naknada, jer su se mojemu češlju bili već toliko izlomili zubi, da mi nije gotovo ni služio; a nisam u toj zemlji znao ni jednoga tako finoga i tačnoga vještaka, koji bi se prihvatio, da mi načini drugi češalj.

A to me podsjeća na jednu zabavu, u kojoj sam probavio mnogo dokolnih sati. Zamolio sam kraljičinu sobaricu, neka mi sačuva iščešljanu kosu njena veličanstva, te sam je s vremenom dobio podosta; i pošto sam se posavjetovao s prijateljem umjetnim stolarom, kojemu je uopće bilo odredjeno, da izradjuje sitne stvarce za mene, naručim mu, neka mi načini stalke za dva naslanjača, koji nisu veći od ovih u mojoj škatulji, i da finim šilom izbuši rupice oko onih dijelova, gdje sam označio naslone i sjedišta; kroz te sam rupe propleo najdeblje vlasi, što sam mogao da odaberem, baš na način trskovih stolica u Engleskoj. Kad sam ih zgotovio, poklonio sam ih njenu veličanstvu, a ona ih je držala u svojem kabinetu i običavala ih pokazivati kao osobitosti, pa i zaista im se je čudio svatko, tko ih je ugledao. Kraljica je htjela, da sjednem na jednu od tih stolica, ali

*

ja sam odlučno odbio da ju poslušam i izjavio, da volijem tisuću puta umrijeti, nego nečasni dio svojega tijela smjestiti na tu dragocjenu kosu, što je nekad krasila njenu veličanstvu glavu. Od te sam kose (kako sam uvijek imao dara za mehaniku) napravio takodjer lijepu, malu kesu, dugu kojih pet stopa, s imenom njena veličanstva u zlatnim slovima, i s privolom kraljičinom dao ju Glumdalclitchi. Da istinu kažem, kesa je bila više za paradu nego za porabu, jer nije bila toliko jaka, da nosi težinu krupnijih novaca, i već zato ona nije držala u njoj ništa osim nekih sitnih igračaka, što ih djevojčice vole.

Kralj je uživao u muzici i često je na dvoru imao koncerata, na koje su gdjekad donosili mene i metali me u škatulji na stol, da ih slušam; ali buka je bila tako silna, da sam jedva razbirao melodije. Uvjeren sam, da toj buci nisu ravni svi bubnjevi i trube koje kraljevske vojske, da ti u isti mah zagruhaju i zaore baš kraj ušiju. Bila mi je navada, da mi škatulja bude što dalje odande, gdje sjede svirači, onda, da zatvaram na škatulji vrata i prozore i da zastirem prozore, i nakon toga mi se njihova muzika nije činila neugodna.

Za mladosti sam naučio svirati malo na spinetu. Glumdalclitch je imala u sobi spinet i dva puta joj u sedmici dolazio učitelj i učio ju: okrstio sam to spinetom, jer je ponešto nalikovalo na taj instrumenat i na isti su način svirali na njem. Munulo mi u glavu, da kralja i kraljicu zabavim na tom instrumentu kojom engleskom melodijom. Ali to se je činilo vanredno teško, jer spinet je bio gotovo šezdeset stopa dug, svaka tipka skoro stopu široka, tako da raširenim rukama nisam mogao zahvatiti više od šest tipaka, a da ih pritisnem, trebalo bi da svojski udarim pesnicom, što bi prevelik posao bio i bez uspjeha. Smislio sam ovakvu metodu: priredio sam dvije okrugle batine, debele po prilici kao obična toljaga; na jednom su kraju bile deblje nego na drugom, a deblje sam krajeve omotao komadima mišje kože, da ne bih, kad udaram, oštetio tipkama lice ili smetao zvuku. Pred spinet namjestili klupu, koje četiri stope ispod tipaka, a mene metnuli na klupu. Ja sam joj trčkao po duži amo tamo, štogod brže mogu, udarao mojim dvjema batinama po tipkama, po kojima treba, i smogao da odsviram jig,* na veliko zadovoljstvo njihovim veličanstvima; ali to mi je bio najteži napor, što me je ikad snašao, a ipak nisam mogao da udaram više od šesnaest tipaka, niti prema tomu da sviram zajedno bas i diskant, kako to čine drugi umjetnici; to je bilo na veliku štetu mojoj svirci.

Kralj je, kako sam prije spomenuo, bio vladar izvrsna uma, te bi često odredio, da me donesu u mojoj škatulji i metnu me na stol u njegovoj radnoj sobi: onda bi mi naložio, da iznesem iz škatulje stolicu i da sjednem u daljini od tri lakta na vrh njegova pulta, tako da sam bio gotovo u istoj visini s njegovim licem. Ovako sam imao nekoliko razgovora s njim. Jednoga sam se dana oslobodio i rekao njegovu veličanstvu, »da prezir, koji on iskazuje prema Evropi i drugomu svijetu, ne pristaje uz ona odlična duševna svojstva, što ih on ima: da se razum ne veća s tjelesnom veličinom; naprotiv, opazili smo u našoj zemlji, da ga u najgolemijih obično ima najmanje: da su izmedju drugih životinja pčele i mravi na glasu radi veće marljivosti, vještine i oštroumnosti, nego mnoge životinje većih vrsta; i za kakogod neznatna on mene drži, ja se nadam, da ću po-

*) Jig (džig), vesela irska igra za jednu ili za dvije osobe.

živjeti i iskazati njegovu veličanstvu kakvu znatnu uslugu.« Kralj me saslušao pažljivo i stao da stječe mnogo bolje mišljenje o meni, nego što je imao ikad prije. Zaiskao mi, »da ga potanko izvijestim o vladavini u Engleskoj, kolikogod mogu; jer ma kako vladari obično voljeli svoje ustanove, (tako je naime po prijašnjim mojim razgovorima sudio o drugim monarsima,) on bi se veselio, da čuje štogod, što vrijedi da se nasljeduje.«

Smisli sam, ljubezni čitaoče, koliko sam često poželio tada Demostenov ili Ciceronov jezik, koji bi me osposobio, da diku moje mile otadžbine proslavim u stilu jednaku njenim zaslugama i sreći.

Započeo sam govor, izvješćujući njegovo veličanstvo, da se naša država sastoji od dvaju ostrva, koji sastavljaju tri moćne kraljevine, pod jednim vladarom, osim naših naseobina u Americi. Zadržao sam se dugo pri plodnosti naše zemlje i temperaturi naše klime. Onda sam naširoko govorio o sastavu engleskoga parlamenta, što ga dijelom sastavlja odlično tijelo, nazvano House of Peers, velikaški dom: osobe najplemenitije krvi, s najstarijim i najprostranijim očevinama. Opisao sam onu vanrednu pomnju, što se uvijek posvećuje njihovu odgoju u umještinama i oružju, kako bi se osposobili, da budu savjetnici i kralju i kraljevini; da sudjeluju u zakonodavstvu; da budu članovi najvišega suda, protiv kojega nema priziva; i da budu prvoborci, uvijek pripravni, da svojom hrabrošću, vladanjem i vjernošću brane svojega vladara i domovinu. Oni su ures i branič kraljevini, dostojni nasljednici preslavnih predaka, kojima su časti bile nagrada za vrlinu, a potomstvo im se, kako se zna, nije nikad odrodilo od te vrline. Njima se pridružuje nekoliko svetih osoba, kao dio te skupštine,

pod imenom biskupa, kojima je posebno zvanje, da se brinu za religiju i za one, koji narod poučavaju u njoj. Vladar i najmudriji savjetnici njegovi traže i odabiraju njih izmedju onih svećenika, koji se najpravije ističu svetošću svojega života i dubljinom svoje učenosti; oni su zaista duhovni oci svećenstvu i narodu.

Drugi se dio parlamenta, rekoh, sastoji od skupštine zvane House of Commons, dom pučana, a to su sama prva gospoda, koju je sam narod probrao i odabrao radi velikih sposobnosti i ljubavi za domovinu, da predstavljaju mudrost svega naroda. A ta dva tijela sastavljaju najuzvišeniju skupštinu u Evropi, kojoj je zajedno s vladarom povjereno cijelo zakonodavstvo.

Onda sam prešao na sudove, kojima predsjedaju suci, oni časni mudraci i tumači zakona, da ljudima odlučuju o prijepornim pravima i svojini, a i da kažnjavaju zloću i štite nevinost. Spomenuo sam razumno upravljanje našim financijama, hrabrost i dična djela naših vojnih sila na moru i na kopnu. Sračunao sam broj našega naroda i procijenio, koliko bi miliuna moglo biti kod nas od svake vjerske sekte ili političke stranke. Nisam propustio ni naše sportove i zabave ili bilo koju osobitost, o kojoj sam mislio, da bi bila na čast mojoj domovini. A sve sam završio kratkim historijskim izvještajem o prilikama i dogadjajima za sto po prilici minulih godina.

Taj se je razgovor završio tek za pet audijencija, a svaka je potrajala po nekoliko sati; kralj je sve slušao s velikom pažnjom, često zapisivao, što govorim, i bilježio, što me kani pitati.

Kad sam završio te duge razgovore, njegovo veličanstvo kralj u šestoj audijenciji, prema svojim bi-

lješkama, iznio mnogo sumnja, pitanja i prigovora svakomu članku. Zapitao, »kakve se metode upotrebljavaju za obrazovanje duha i tijela našega mladoga plemstva, i u kakvoj vrsti posla provode oni obično prvi dio života, najpodesniji za učenje? Kako se postupa, da se ta skupština dopuni, ako koja plemenita porodica izumre? Kakve su sposobnosti potrebne onima, koji će da budu imenovani novim lordovima: je li se ikad dogodilo, da je tim unapredjenjima bio motiv vladarova volja, svota novaca data kojoj dvorskoj dami, ili namjera, da se ojača stranka, protivna javnim interesima? Koliko znanja imaju ti lordovi o zakonima svoje domovine i kako su ga stekli, te su se toliko osposobili, da u posljednjoj instanciji odlučuju o svojini svojih supodanika? Jesu li uvijek tako čisti od lakomosti, pristranosti ili oskudice, da kod njih ne može biti podmite ili druge kakve opake namjere? Jesu li oni sveti lordovi, o kojima sam govorio, unapredjivani uvijek radi znanja o vjerskim stvarima i radi sveta života; nisu li oni, dok su bili obični svećenici, nikad bili udvorice prema prilikama, ili duhovnici, ropski ponizni kakvom plemiću, čije će mišljenje i dalje pokorno slušati, pošto su primljeni u tu skupštinu?«

Zatim je poželio da zna, »kakve se lukavštine upotrebljavaju, kad se biraju oni, koje sam ja nazvao pučanima; ne može li koji stranac s punom kesom navratiti proste birače, da voliju odabrati njega nego svojega vlastelina ili najznatnijega gospodina u susjedstvu. Kako to, da ljudi toliko silno teže da dospiju u tu skupštinu, kad se priznaje, da je to velika poteškoća i trošak, često i propast njihovim porodicama, a nemaju nikakve plaće ili mirovine; jer to se čini takvim zanosnim poletom vrline i duha za opće dobro, te njegovo veličanstvo nekako sumnja, da to možda nije uvijek iskreno«. I poželio je da zna, »da li takva revna gospoda imaju kakvih namjera, da se naplate za trošak i poteškoće, na koje su se dali, kad su javno dobro žrtvovali osnovama slaba i nevaljala vladara, združena s pokvarenim ministarstvom«? Množio je pitanja i svojski me rešetao o svakoj sitnici u toj stvari, te me bez kraja ispitivao i iznosio prigovore, ali da to ponavljam, ne bi, mislim, bilo razborito niti zgodno.

Na ono, što sam kazao o našim sudovima, željelo je njegovo veličanstvo, da mu udovoljim u nekoliko tačaka: a to sam pogotovo mogao, jer sam se nekad skoro upropastio dugom parnicom kod vrhovnoga sudišta, koja se je riješila meni u prilog, ali na moj trošak. Zapitao me, »koliko se vrijeme obično trati, dok se ne rasudi izmedju pravice i krivice, i koliko je trošak? Smiju li advokati i govornici da brane u stvarima, za koje se očito zna, da su neprave, pravdaške ili nasilne? Opaža li se, da na tezulji pravde teži štogod strančarstvo vjersko ili političko? Jesu li branitelji govornici ljudi obrazovani u općem pravoznanstvu, ili samo u pokrajinskom, narodnom i drugom lokalnom običajnom pravu? Sudjeluju li oni ili njihovi suci išta kod sastavljanja onih zakona, kad si prisvajaju slobodu, da ih tumače i objašnjavaju po miloj volji? Jesu li ikad, u različito vrijeme, i branili i napadali istu stvar, te spominjali prijašnje slučajeve, da dokažu oprečna mišljenja? Jesu li oni bogat ili siromašan stalež? Dobivaju li kakvu novčanu nagradu za obranu ili za iskazivanje svojega mišljenja? A osobito, da li ih primaju za članove u donju kuću?«

Navratio se zatim na upravu naših financija i rekao, »da je mene valjda izdala pamet, jer sam naše poreze sračunao po prilici na pet šest milijuna na godinu, a kad sam uzeo spominjati izdatke, vidio je, da iznose više nego dva puta; njegove su bilješke o tom vrlo potanke, jer se je, kako mi reče, nadao, da bi mu moglo koristiti poznavanje našega postupka, a ne može biti, da bi se u svojim računima prevario. Ali ako je istina, što sam mu rekao, on se svejednako čudi, kako jedna kraljevina može da troši preko svoje imovine, kao kakav privatnik«. Zapitao me, »tko su naši vjerovnici i otkud smažemo novaca, da ih plaćamo«. Začudio se, kad mi je čuo pripovijedanje o našim teškim i skupim ratovima; »zacijelo smo, reče, svadljiv narod, ili živimo medju lošim susjedima, a generali su nam valjda bogatiji nego naši kraljevi?« Zapitao me, »šta se nas tiču poslovi izvan naših ostrva, nego jedino radi trgovine ili ugovora, ili radi obrane obala našim brodovljem?« Nadasve se začudio, kad je čuo, da govorim o plaćeničkoj stalnoj vojsci, usred mira i medju slobodnim narodom. Reče, »ako nama s našom privolom vladaju naši zastupnici, ne zna on da zamisli, koga se mi bojimo i s kim treba da se borimo; i htio bi da čuje moje mišljenje, da li kuću privatnikovu ne brani bolje on sam, njegova djeca i porodica, nego pol tuceta lupeža, pokupljenih uz slabe plaće po ulicama, kojima bi sto puta bolje bilo, da budu poklani«.

Nasmijao se je mojoj »neobičnoj vrsti matematike«, kako ju je izvolio okrstiti, što broj našega stanovništva sračunavam zbrajajući različite vjerske i političke sekte kod nas. Reče, »da ne zna, zašto bi oni, čije je mišljenje štetno općemu dobru, bili siljeni, da ga mijenjaju, ili zašto ne bi bili siljeni, da ga kriju. I kao što je tiranija svake vlasti, ako iziskuje ono prvo, tako je slabost, ako ne primorava na ovo drugo: jer čovjeku se može dopustiti, da u svojoj sobi drži otrove, ali ih on ne smije prodavati za okrepu«.

Zamijetio je, »da sam medju zabavama našega plemstva i gospode spomenuo igru: zapitao, u kojim se godinama obično prihvaćaju te zabave i kada odustaju od nje, koliko vrijeme troše na nju: tjera li se tako visoko, da im dira u imutak; ne mogu li se loši, nevaljali ljudi svojom spretnošću u toj vještini domoći velika bogatstva, pa držati gdjekad u zavisnosti naše prave plemiće, sasvim ih zaluditi i prisiliti ih gubicima, koje su pretrpjeli, da uče i izvršuju tu sramotnu vještinu prema drugima«.

Sasvim se začudio historijskomu izvještaju, kojim sam mu prikazao naše prilike za posljednjega stoljeća, te izjavio, da je to samo gomila zavjera, ustanaka, ubijstava, pokolja, buna, progonstava, najgorih plodova, kojima rodi lakomost, razdor, licemjerstvo, nevjera, okrutnost, bijes, mahnitost, mržnja, zavist, bludnost, zloba i častoljublje.

Njegovo je veličanstvo u jednoj drugoj audijenciji uznastojalo da rekapitulira sve, što sam govorio; uporedio pitanja, što mi je zadavao, s odgovorima, što sam mu uzvratio; onda me uzeo u ruke i nježno me milujući izgovorio ove riječi, koje ne ću nikad zaboraviti, niti način, kako mi ih je govorio: »Mali moj prijatelju Grildriže, vi ste izrekli najdivniji hvalospijev svojoj domovini; vi ste jasno dokazali, da su neznanje, besposlica i opačina prava svojstva, koja osposobljuju zakonodavca; da zakone najbolje objašnjavaju, tumače i primjenjuju oni, kojima je interes i vještina, da ih izvraćaju, brkaju i obilaze.

Opažam kod vas neke crte o uredjenju, koje su u osnovi možda i bile prilične, ali su se napol zbrisale, a ostatak je sasvim okaljan i zaprljan izopačenošću. Iz svega, što ste kazali, ne razbira se, da se kod vas iziskuje ikakva savršenost za polučenje ikakvoga zvanja; još manje, da ljudi dobivaju plemstvo radi svojih vrlina; da se svećenici unapredjuju radi pobožnosti ili učenosti; vojnici radi svojega vladanja ili hrabrosti; senatori radi ljubavi za domovinu; ili savjetnici radi svoje mudrosti. Što se tiče vas«, nastavio kralj, »vi ste najveći dio svojega života proveli u putovanju, te se s drage volje uzdam, da ste dosad izmakli mnogim opačinama svoje domovine. Ali po onom, što sam razabrao iz vašega vlastitoga pripovijedanja i iz odgovora, koje sam i izažeo i iščupao iz vas, mogu jedino da zaključim, da je većina vaših zemljaka najpogubnija pasmina sitne, odurne gamadi, što je ikad priroda trpjela, da gmiže zemlji po licu«.

SEDMA GLAVA.

Piščeva ljubav za domovinu. — Predlaže kralju vrlo koristan predlog, koji se odbija. — Veliko neznanje kraljevo u politici. — Učenost je u toj zemlji vrlo nepotpuna i ograničena. — Zakoni i vojnički poslovi, i stranke u državi.

Ljubav za istinu jedina me je mogla spriječiti, da nisam zatajio ovaj dio moje pripovijesti. Uzalud mi bješe odavati svoju srdžbu, kad su mi je uvijek izvrgavali smijehu, pa sam morao mirno trpjeti, da ovako pogrdjuju moju plemenitu i ljubljenu domovinu. Od

srca mi je žao, kao i svakomu mojemu čitaocu, što se je desila takva prilika; ali taj je vladar slučajno bio tako radoznao i toliko je ispitivao svaku pojedinost, da se ne bi slagalo ni sa zahvalnošću ni s valjanim vladanjem, kad bih uskratio da mu udovoljim, koliko mogu. Ali neka mi se dopusti, da toliko reknem za svoju obranu, da sam vješto izmaknuo mnogim njegovim pitanjima i svaku stvar navrnuo na povoljniju stazu, kudikamo više, nego što bi dopuštala čista istina. Jer ja sam uvijek gajio onu pohvalnu pristranost prema svojoj domovini, što ju Dionisije Halikarnašin onako pravo preporučuje povjesničaru: htio bih da sakrijem slabosti i rugobe moje političke majke i da njene vrline i krasote istaknem u najpovoljnijem svijetlu. To mi je bilo iskreno nastojanje u onim mnogim razgovorima, što sam ih imao s tim monarhom, premda na nesreću nije uspjelo.

Ali mnogo se mora oprostiti kralju, koji živi sasvim odijeljen od drugoga svijeta, ne zna dakle nikako običaje i navade, što vladaju kod drugih naroda; oskudica toga znanja rodit će uvijek mnogim predrasudama i nekom ograničenošću mišljenja, od koje smo mi i uljudjeniji krajevi evropski sasvim izuzeti. A bilo bi zaista nemilo, kad bi pojmovi ovako daleka vladara o vrlini i opačini vrijedili za pravilo svemu čovječanstvu.

Da potvrdim, što sam sada kazao, i još da pokažem jadne posljedice ograničena odgoja, umetnut ću ovdje mjesto, kojemu će se teško povjerovati. Nadajući se, da ću se još više umiliti njegovu veličanstvu, pripovjedio sam mu o »izumu, koji je pronadjen prije tri četiri stotine godina, da se pravi neki prah, pa kad u hrpu toga praha padne najsitnija iskrica, za čas će planuti sva ta hrpa, makar bila velika kao

gora, i sve će zajedno uzletjeti u zrak s većom bukom i trešnjom, nego da je grom. Podesna množina toga praha, nabijena u šuplju mjedenu ili željeznu cijev, prema debljini njenoj, potjerat će željezno ili olovno zrno s tolikom žestinom i brzinom, da mu ništa ne može zadržati snagu. Najveća zrna, ispaljena ovako, ne nište samo u jedan mah cijele redove vojske, nego i sravnjuju sa zemljom najjače zidove; potapaju na dno morsko brodove, s tisuću ljudi na svakom; a kad se spoje lancem, presijecaju jarbole i užeta, raspolavljaju stotine tjelesa i pustoše sve pred sobom. Taj prah mećemo često u velike, šuplje, željezne kugle i strojem ih odapinjemo u kojigod grad, što opsjedamo, a one kidaju pločnik, razvaljuju kuće, rasprskavaju se i razbacuju krhotine na sve strane, smoždavaju svakoga, tko se približi. Ja veoma dobro znam sastavine, koje su jeftine i obične; razumijem način, kako se miješaju, i mogao bih uputiti njegove radnike, kako će praviti te cijevi, u veličini razmjernoj prema svim drugim stvarima u kraljevini njegova veličanstva, a najveća ne treba da bude dulja od sto stopa; dvadesetak tridesetak tih cijevi, nabijenih dovoljnom množinom praha i kugala, porušit će za malo sati zidove najtvrdjemu gradu u njegovoj državi, ili razoriti cio glavni grad, ako bi se ikad usudio da se protivi njegovim apsolutnim zapovijestima. To nudim ponizno njegovu veličanstvu, kao sitan tribut zahvalnosti, za uzvrat tolikim dokazima njegove kraljevske milosti i zaštite, što sam ih dobio.«

Kralja spopala strava od mojega opisa tih grozovitih sprava i od moje ponude. »Začudio se je, kako ovako nemoćan i puzav kukac, kao što sam ja«, (to su mu bile riječi), »može da smišlja takve nečovječne misli, kao da ga ni malo ne diraju svi oni prizori s krvlju i pustošenjem, što sam ih naslikao kao obična djela onih razornih strojeva, kojima je«, reći će on, »prvi izumilac bio valjda kakav zao duh, neprijatelj čovječanstva. Što se njega samoga tiče, izjavio je, da ga doduše malo stvari veseli tako, koliko ga vesele nova otkrića u umjetnosti ili u prirodi, ali bi volio izgubiti pol kraljevine, nego da bude upućen u takvu tajnu; i zapovjedio mi, da je ne spominjem nikad više, ako mi je mila glava.«

Čudne li posljedice sićušnih načela i pogleda! Vladar, koji ima sva svojstva, što stječu štovanje, ljubav i cijenu, ima jake sposobnosti, veliko znanje i duboku učenost, nadaren divnim darovima i gotovo obožavan od svojih podanika, radi sitne će nepotrebne skrupule, koju mi u Evropi i ne razumijemo, promašiti priliku, koja mu se tura u ruke, a učinila bi ga neograničenim gospodarom života, slobode i imutka naroda njegova. Ja to ne velim ni s najmanjom namjerom, da umalim mnoge vrline toga izvrsnoga kralja, čiji će karakter, osjećam, radi toga vrlo pasti u sudu engleskoga čitaoca; ali mislim, da je taj nedostatak kod njih potekao od njihova neznanja, jer nisu dosad politiku sveli u znanost, kao što su to učinile najbistrije glave u Evropi. Jer vrlo se dobro sjećam, kako se je jednoga dana u razgovoru s kraljem desilo da kažem, »kod nas se je napisalo nekoliko tisuća knjiga o umjetnosti vladanja«, a to ga je navelo (baš protivno mojoj nakani) na vrlo loše mišljenje o našoj razboritosti. Izjavio, da i mrzi i prezire svaku tajnovitost, lukavštinu i spletku, bilo u vladara, bilo u ministra. Nije znao, šta ja mislim pod državnim tajnama, kad se ne radi o neprijatelju ili o kojem suparniku narodu.

Znanje o vladanju medjašio je on veoma tijesnim medjama razbora i razuma, pravednosti i blagosti, brzoga rješavanja gradjanskih i kaznenih parnica, i nekoliko drugih očevidnih stvari, na koje se nije vrijedno obazirati. I iskazao je mišljenje, »da je onaj, tko stvori, da dva klasa žita ili dva lista trave izrastu na komadu zemlje, gdje je prije rastao samo jedan, zaslužniji za čovječanstvo i stvarniju uslugu čini svojoj domovini, nego sva savcala političarska bagra«.

Znanost toga naroda vrlo je nepotpuna; sastoji se samo od moralke, povijesti, pjesništva i matematike, ali se mora priznati, da su u tom izvrsni. No ova se posljednja upotrebljava samo za ono, što može da koristi u životu, za usavršavanje ratarstva i sviju mehaničkih vještina, tako da bi se kod nas malo cijenila. A što se tiče ideja, suština, apstrakcija i transcedentalnosti, o tom im nisam nikad mogao da utuvim u glave ni najmanji pojam.

Nijedan zakon u toj zemlji ne smije da ima više riječi, nego što ima slova u alfabetu, koji se sastoji samo od dvadeset i dva slova. Ali malo zakona doseže i tu duljinu. Oni su izrečeni najjasnijim i najjednostavnijim riječima, a ti ljudi nisu toliko nemirna duha, da bi u njima nalazili više nego jedno tumačenje; a pisati kojemu zakonu tumač grdno je zločinstvo. Što se pak tiče presuda u gradjanskim parnicama, ili postupka protiv zločinaca, dosadašnjih primjera ima toliko malo, da se slabo mogu pohvaliti ikakvom izvanrednom vještinom u čem bilo od toga.

Znali su štamparsku umjetnost od pamtivijeka, kao i Kitajci: ali knjižnice im nisu vrlo velike; jer kraljeva knjižnica, koju drže za najveću, a ne premašuje tisuću svezaka, smještena je u galeriji, dugoj dvanaest stotina stopa i ja sam iz

nje slobodno posudjivao knjige, koje sam volio. Kraljičin je stolar u jednoj Glumdalclitchinoj sobi načinio neku drvenu spravu, visoku dvadeset i pet stopa, u obliku stajaćih ljestava; svaka je prečka bila pedeset stopa duga; bio je to pomičan par stepenica, a danju im je kraj bio postavljen deset stopa od zida u sobi. Knjigu, koju bih želio da čitam, naslonili bi na zid: ja bih se popeo na gornju prečku na ljestvama, okrenuo lice prema knjizi i otpočeo od vrha na strani, i tako bih osam ili deset koraka hodao desno i lijevo, prema dužini redaka, dok ne bih dospio ispod razine mojih očiju, a onda bih postepeno silazio, dok ne bih stigao dolje: nakon toga bih se opet popeo i počeo drugu stranu na isti način, i tako bih okrenuo list, što sam lako mogao obadvjema rukama, jer je bio debeo i krut kao ljepenka, a u najvećim folijantima nije bio dulji od osamnaest ili dvadeset stopa.

Stil im je jasan, muževan, gladak, ali nije kitnjast; jer oni se ničega ne klone jače, nego da množe nepotrebne riječi, ili da upotrebljavaju različite izraze. Pročitao sam mnogo njihovih knjiga, osobito o historiji i moralu. Izmedju drugih vrlo sam se zabavio malom, starom raspravom, koja je uvijek ležala u Glumdalclitchinoj spavaonici, a pripadala je njenoj odgojiteljici, ozbiljnoj, postaroj dami, koja se je bavila djelima o moralu i pobožnosti. Knjiga raspravlja o slabosti ljudskoga roda, a u slaboj je cijeni osim kod žena i kod prostoga svijeta. No ipak sam bio radoznao da vidim, šta pisac iz ove zemlje zna da kaže o takvoj stvari. Pisac prolazi sve obične teme evropskih moralista i pokazuje, »kako je čovjek po svojoj prirodi sićušna životinja, vrijedna prezira i nemoćna: kako je nesposoban da se brani od ne-

pogode ili od bijesa divljih zvijeri: koliko ga jedan stvor nadmašuje jakošću, drugi brzinom, treći oprez- nošću, četvrti marljivošću«. Dodaje, »da se je priroda izrodila za ovih posljednjih vijekova propadanja i sad može da radja samo malu nedonoščad, kad se usporedi s porodom starih vremena.« Veli, »sasvim se razložito misli, nesamo da je ljudski rod nekad bio mnogo veći, nego da je za predjašnjih vijekova moralo biti divova: to tvrdi i historija i tradicija, a potvrdjuju takodjer goleme kosti i lubanje, koje su iskopane slučajno po različitim krajevima u kraljevini, te daleko nadilaze običnu srozanu ljudsku pasminu naših dana.« On sudi, da smo i po samim prirodnim zakonima morali biti u početku stvoreni veći i snažniji, kako ne bi bili ovoliko izvrgnuti opasnosti, da nas ništi svaka sitna nezgoda, crijep, što spadne s kuće, ili kamen, bačen iz dječje ruke, ili da se ne davimo u malenu potočiću.« Iz takva je umovanja pisac izveo nekoliko moralnih primjena, koje su korisne za živovanje, ali ne treba da se ovdje ponavljaju. Što se tiče mene samoga, ne mogu da se otmem misli, kako je općenito raširen talenat za obdržavanje predavanja o moralu, ili pravije za nezadovoljstvo i mrzovolju radi razmirica, što ih zapodijevamo s prirodom. A ja mislim, kad bi se strogo ispitalo, razabralo bi se, da su te razmirice kod nas isto tako neosnovane, kao i kod toga naroda.

Što se tiče njihovih vojnih poslova, oni se hvale, da se kraljeva vojska sastoji od sto sedamdeset i šest tisuća pješaka i trideset i dvije tisuće konjanika: ako se vojskom može zvati ono, što je sastavljeno od trgovaca po različitim gradovima i ratara po zemlji, kojima su zapovjednici sami plemići i gospoda, bez plaće i nagrade. I zaista su prilično valjani u

vojnim vježbama i pod vrlo dobrom disciplinom, ali to nisam držao za veliku zaslugu, jer kako bi i bilo drugačije, kad je svaki ratar pod zapovjedništvom svojega vlastelina, a svaki gradjanin pod zapovjedništvom prvih ljudi u svojem gradu, izabranih balotažom na mletački način? Vidio sam često lorbrulgrudsku miliciju, kad izidje na vježbu na velikoj poljani od dvadeset četvornih milja blizu grada. Nije ih u svem bilo više nego dvadeset i pet tisuća pješaka i šest tisuća konjanika; ali prema prostranstvu, što su zapremili, nisam znao da im sračunam broj. Konjanik na velikom konju bit će visok oko devedeset stopa. Vidio sam, kako je sva ta konjanička vojska na jednu zapovjedničku riječ trgla u isti mah mačeve i uzmahala se njima. Mašta ne zna zamisliti ništa tako veličanstveno, što tako iznenadjuje i zapanjuje! Činilo se kao da je deset tisuća munja sinulo u jedan mah sa sviju strana nebeskih.

Bio sam radoznao da saznam, kako je taj vladar, u čiju državu nema pristupa ni iz koje druge zemlje, i zamislio vojsku, ili da svoj narod uči obdržavanju vojničke discipline. Ali sam se naskoro obavijestio, i razgovorom i čitanjem njihovih historija: njih je naime mnogo vijekova morila ona ista bolest, kojoj je podvrgnut sav ljudski rod: plemstvo se otimalo za moć, narod za slobodu, a kralj za neograničenu vlast. Sve su to doduše sretno ublaživali zakoni u toj kraljevini, ali pokadšto i kršila svaka od tih triju stranaka, te su se počesto uzrokovali gradjanski ratovi; posljednji je rat sretno završio djed ovoga vladara općom nagodbom, pa se je onda s općim pristankom osnovala milicija i otad se drži u najstrožoj službi.

OSMA GLAVA.

Kralj i kraljica putuju na granice. — Pisac ih prati. — Vrlo se potanko pripovijeda, na koji on način odlazi iz zemlje. — On se vraća u Englesku.

Slučajevi opasnih prilika, kojima sam već bio izmaknuo, udahnuli su mi jaku pobudu, da ću se jednoga dana opet osloboditi, premda nisam znao zamisliti, kakvim sredstvima, niti zasnovati ikakvu osnovu s najmanjom nadom u uspjeh. Brod, na kojem sam ja dojedrio, bio je prvi, što se zna da je dotjeran na dogled toj obali, pa je kralj izdao stroge naloge, »ako se kada javi koji drugi brod, ima se izvući na kraj, te sa svom momčadi i putnicima dovesti na tačkama u Lorbrulgrud.« Bio je čvrsto odlučio da mi nadje ženu moje veličine, s kojom bih rasplodio svoje pleme: ali ja bih, mislim, volio umrijeti nego pretrpjeti tu sramotu, da ostavim potomstvo, koje će se poput pitomih kanarinaca držati u krletkama i možda se nekad kao osobitost prodavati odličnim osobama po kraljevini. Postupali su sa mnom doduše vrlo ljubezno: bio sam miljenik velikoga kralja i kraljice i užitak svemu dvoru; ali to je bilo na takav način, da se je sramotilo dostojanstvo čovječjega roda. Nisam nikad mogao da zaboravim one zaloge ljubavi, što sam ostavio kod kuće. Želio sam da budem medju ljudima, s kojima mogu da općim kao s jednakima, i da hodam po ulicama i po poljima, bez straha, da će me zgaziti kao žabu ili malo štene. Ali oslobodjenje mi je došlo brže, nego što sam se nadao, i na način, koji nije baš običan: svu ću mu historiju i okolnosti ispripovijedati po istini.

Bio sam sada dvije godine u zemlji: a nekako u početku treće godine otpratili Glumdalclitch i ja kralja i kraljicu, kad su putovali u južno primorje u kraljevini. Mene su kao obično nosili u mojoj putnoj škatulji, koja je, kako sam već opisao, bila vrlo udobna soba, prostrana dvanaest stopa. A ja sam odredio, neka se ležanka pričvrsti svilenim užetima u četiri ugla na stropu, da se spriječi treskanje, kad me koji sluga bude nosio pred sobom na konju, kako sam katkad želio; i često sam spavao u svojoj ležanci, dok smo bili na putu. Na krovu moje sobe, ali da ne bude baš nad sredinom ležanke, naredio sam stolaru, neka izreže rupu od jedne četvorne stope, da mi za vrućega vremena bude zraka, dok spavam; tu sam rupu po volji zatvarao daskom, koja se je amo tamo micala po žljebiću.

Kad smo stigli kraju našega puta, kralju se svidjelo da provede nekoliko dana u dvoru, što on ima blizu Flanflasnica, grada, koji je osamnaest engleskih milja od morske obale. Glumdalclitch i ja bili smo jako izmoreni: ja sam se bio malo nahladio, ali sirotica se djevojčica tako razboljela, da nije smjela iz sobe. Žudio sam da vidim ocean, koji jedini može da bude pozornica mojega bijega, ako mi ikad posreći. Hinio sam, da mi je gore, nego što mi je, te sam zamolio za dopuštenje, da odem na svježi morski zrak s jednim pažem, kojega sam jako volio, a nekoliko su me puta već povjeravali njemu. Ne ću nikad zaboraviti, kako je nerado Glumdalclitch pristala, a ni strogi nalog njen pažu, neka pazi na mene, i kako je briznula u plač, kao da je slutila, šta će se dogoditi. Momak me u mojoj škatulji ponio oko pol sata hoda od palače, k liticama na morskoj obali. Naredim mu, neka me spusti, pa dignem jedan od mojih zasovnih prozora i dobacim moru mnogo zamišljenih, melanholičnih pogleda. Nije mi bilo sa-

svim dobro, te ću reći pažu, da želim malo drijemnuti u mojoj ležanci, što će mi, nadam se, na dobro biti. Udjem, a momak čvrsto zatvori prozor, da mi ne ulazi hladnoća. Nabrzo sam zaspao, a sve, što mogu da nagadjam, to je, da je paž, dok sam ja spavao, mislio, da se ne može desiti nikakva opasnost, te otišao medju litice, da traži ptičja jaja, jer prije sam ga bio s prozora gledao, kako traži uokolo, te je dva tri pokupio po pukotinama. Bilo kako mu drago, odjednom sam se trgnuo iza sna, od žestoka trzaja za kolut, što je bio učvršćen na vrhu moje škatulje, da se zgodnije može nositi. Osjetio sam, da mi se škatulja diže visoko u zrak i onda se nosi izvanrednom brzinom. Prvi me je trzaj gotovo izbacio iz ležanke, ali kasnije je gibanje bilo prilično lagodno. Nekoliko sam puta zaviknuo, koliko mi god ima glasa, ali sve uzalud. Pogledam k prozorima, a vidim samo oblake i nebesa. Začujem baš iznad glave šum, nalik na lepetanje krilima, a onda stadoh razabirati tužno stanje, u kojem sam; da je neki orao uhvatio kljunom uže na mojoj škatulji i kani da ju spusti na koju klisuru, kao kornjaču u ljušturi, a onda da izvadi moje tijelo i proždere ga: jer ta je ptica tako bistra i tako je dobra njuha, da će u velikoj daljini otkriti svoj plijen, makar se bolje krio, nego što ja mogu da se krijem pod daskom, debelom dva palca. Za malo vrijeme opazim, da šum i lepetanje krilima raste vrlo naglo, a moja se škatulja bacaka amo tamo, kao cimer za vjetrovita dana. Začujem nekoliko udara ili bubotaka, zadatih, kako sam mislio, orlu, (jer zacijelo je to orao držao u kljunu uže moje škatulje,) osjetim, kako padam dulje nego minutu okomito dolje, ali s takvom nevjerovatnom brzinom, da sam gotovo izgubio dah. Padanje mi se završilo uz strahovit pljuskac, koji mi je zaorio u ušima glasnije nego niagarski slap; iza toga sam još minutu bio u potpunoj tami, a onda mi se škatulja stala dizati tako visoko, da sam s vrha s prozora vidio svijetlo. Sada sam razabrao, da sam pao u more. Moja je škatulja radi težine mojega tijela, radi stvari, što su bile u njoj, i radi velikih željeznih ploča, što su radi čvrstoće bile prikovane na četiri ugla na stropu i podu, plivala kojih pet stopa u vodi. Onda sam mislio, a mislim i sada, da su orla, koji je bio odletio s mojom škatuljom, vitlala dva tri druga orla i prisilila ga, da me ispusti, dok se je branio od drugih, koji su se nadali da će podijeliti plijen. Željezne ploče, prikovane na podu škatulji, (zato su bile najjače,) uzdržale su ravnotežu, dok sam padao, i očuvale škatulju, da se nije razbila na vodi. Svaka je sastavina bila dobro užlijebljena, a vrata se nisu kretala na baglamama, nego se dizala i spuštala kao zasovni prozor, a to mi je tako neprobojno zatvaralo sobu, da je vrlo malo vode prodrlo u nju. S teškom sam se mukom izvukao iz moje ležanke, pošto sam se najprije odvažio da odmaknem spomenutu već zasovnu dasku na krovu, koja je bila udešena, da pušta zrak, jer sam se bez zraka gotovo ugušio.

Koliko sam puta poželio onda, da mi je biti uz moju milu Glumdalclitchu, s kojom me je jedan jedini sat rastavio tako daleko! A mogu po istini kazati, ni usred svojih vlastitih nevolja nisam se mogao uzdržati, da ne žalim moju siroticu dadilju, tugu, koja će ju moriti, što je mene izgubila, srdžbu kraljičinu i upropašćenu sreću njenu. Malo je putnika bilo valjda u većim poteškoćama i nevolji, nego ja u toj prilici, kad sam svaki čas očekivao, da će mi se škatulja razmrskati, ili da će ju barem prevrnuti prvi že-

slok vjetrov duh, ili val, kad uspljusne. Da mi se razbije jedno jedino okno, odmah bi me stigla smrt: a ništa ne bi očuvalo prozore, da nije bilo jakih šipki u rešetki, načinjenoj s vanjske strane, da ne bude nezgoda na putu. Vidio sam, kako voda probija na nekoliko pukotina, premda rupe nisu bile znatne, te sam nastojao da ih začepim, štogod bolje mogu. Nisam bio moćan da dignem krov na mojoj sobi, inače bih to zacijelo učinio, te bih sjeo gore, gdje bih se mogao barem održati nekoliko sati dulje, nego ovako zatvoren (rekao bih) u zatvoru. Ili da na dan dva umaknem opasnostima, čemu bih se i mogao nadati, nego jadnoj smrti od studeni i gladi? Bio sam četiri sata u tim prilikama, te očekivao i zaista želio, da mi svaki časak bude posljednji.

Kazao sam već čitaocu, da su na mojoj škatulji bile dvije jake skobe pričvršćene na onoj strani, koja nije imala prozora, te kuda bi sluga, koji me je obićavao nositi na konju, provlačio remen i opasavao ga oko pasa. Dok sam bio u tom očajnom stanju, začujem, ili sam bar mislio da čujem šum, kao da nešto struže po onoj strani moje škatulje, gdje su pričvršćene skobe; brzo iza toga stalo mi se pričinjati, da škatulju vuku ili tegle po moru, jer bih pokadšto osjetio kao neko trzanje, od kojega su se valovi dizali skoro do mojih prozora i mene ostavljali gotovo u mraku. To mi je ulilo nešto slabe nade u spasenje, premda nisam znao da zamislim, kako bi se to moglo izvršiti. Odvažim se da odvrnem jednu od mojih stolica, koje su vazda bile pričvršćene o pod, onda ju s teškom mukom opet prišarafim baš pod zasovnom daskom, koju sam nedavno bio otvorio, popnem se na stolicu, prislonim usta štogod mogu bliže k rupi, te zazovem na sav glas u pomoć, u svim jezicima,

koje znam. Onda privežem rubac na batinu, koju sam obično nosio, proturim ju kroz rupu i zamahnem njime nekoliko puta po zraku, ako bude u blizini koji čamac ili brod, neka bi mornari mogli pogoditi, da je neki nesretni smrtnik zatvoren u škatulji.

Nije mi bilo uspjeha ni od čega, što sam činio, ali sam jasno razbirao, da se moja soba kreće; a za jedan sat ili nešto više udari ona strana moje škatulje, gdje su skobe i nema prozora, o nešto tvrdo. Pobojao sam se, da nije greben, i stresao se gore nego ikad. Jasno sam čuo na poklopcu moje sobe lupu, kao od užeta, i struganje njegovo, kad je prolazilo kroz kolut. Onda sam osjetio, kako se postepeno dižem, barem tri stope više nego što sam bio. Nato proturim opet gore štap i rubac i uzmem zazivati u pomoć, dok nisam gotovo promuknuo. Za odgovor začujem veliko kliktanje, koje se je ponovilo tri puta i zanijelo mene u takvu radost, kakvu mogu da razumiju samo oni, koji ju osjete. Začujem sada nad glavom topot i nekoga, kako me kroz rupu zove glasno, engleskim jezikom: »ako je tko dolje, neka govori«. Odgovorim: »ja sam Englez, kojega je zla sreća nanijela u najveću nevolju, što je ikad zadesila ikoje stvorenje, te molim, čime bih god mogao namoliti, da me oslobodite iz tamnice, u kojoj sam«. Glas odgovori, »da sam se izbavio, jer moja je škatulja privezana uz njihov brod; a tesar će odmah doći i na poklopcu ispiliti toliku rupu, da me mogu izvući«. Ja odgovorim, »da to nije potrebno i zapremilo bi predugo vrijeme; jer ne treba ništa više učiniti, nego da tkogod od momčadi turi prst u kolut, te tako izvadi škatulju iz mora u brod i isto tako u kapetanovu kabinu«. Neki od njih, kad su mi čuli smušeni govor, pomisliše, da sam lud; drugi se smijali;

jer meni zaista nije bilo ni palo na pamet, da sam sada dospio medju ljude moje veličine i jakosti. Tesar došao i za nekoliko časaka ispilio prolaz od koje četiri četvorne stope, onda spustio male ljestve, uz koje sam se uspeo, a odande me digoše na brod u vrlo slabu stanju.

Mornari su mi se svi čudili i pitali me nebrojena pitanja, na koja nisam bio voljan da odgovaram. I ja sam se isto tako zbunio, kad sam ugledao tolike patuljke, jer za patuljke sam ih držao, kad su mi se za tako duga vremena oči bile naučile na one goleme predmete, od kojih sam otišao. Ali kapetan, gosp. Thomas Wilcocks, čestit i vrijedan čovjek iz Shropshira, opazio, da za malo što se nisam onesvijestio, poveo me u svoju kabinu, okrijepio me napitkom, pustio mi, da legnem na njegov vlastiti krevet i posavjetovao mi, da malo otpočinem, što mi je i jako trebalo. Prije nego što sam zaspao, obavijestio sam ga, da u škatulji imam nešto vrijedna namještaja, koji je predobar, da se izgubi: finu ležanku, lijep vojnički krevet, stol i ormar; da je moja soba odasvud ovješana, ili pravije obložena svilom i katunom; ako on hoće, neka tkogod od momčadi donese moju sobu u njegovu kabinu, a ja ću je otvoriti pred njim i pokazati mu svoju imovinu. Kad me je čuo kapetan, kakve budalaštine govorim, pomisli, da ja bulaznim; no ipak (ja mislim zato, da me umiri) obećao mi, da će odrediti, kako želim, te otišao na palubu i poslao nekoliko momaka u moju sobu, a oni (kako sam kasnije vidio) izvukli odande svu moju imovinu i poskidali postavu; ali stolice, ormar i krevet, koji su bili prišarafljeni na pod, vrlo su nastradali, jer su ih neuki mornari silom trgali. Onda odbili nekoliko dasaka za potrebu na brodu, a kad su pouzimali sve,

što su željeli, spustili golu škatulju u more, te ona, isprovaljivana po podu i po stranama, potonula odmah. A ja sam se zaista i veselio, što nisam gledao njihovo haranje, jer sam uvjeren, da bi me jako dirnulo, podsjećajući me na predjašnje zgode, koje bih volio pozaboravljati.

Prespavao sam nekoliko sati, ali su me neprestance bunili sni o mjestu, odakle sam otišao, i o opasnostima, kojima sam umaknuo. No kad sam se probudio, osjetio sam ipak, da sam se jako oporavio. Bilo je oko osam sati naveče, te kapetan odredio odmah večeru, misleći, da već predugo postim. Pogostio me vrlo prijazno i razabrao, da niti smušeno gledam niti nesklapno govorim; a kad ostadosmo nasamo, zamolio me, da mu pripovijedam o svojim putovima i kakva me je nezgoda navela, da nasumce zaplovim u tom grdnom drvenom sanduku. Reče, »da ga je oko dvanaest sati u podne, kad je gledao kroz durbin, otkrio u nekoj daljini i pomislio da je jedrenjak, pa kako mu nije bio daleko izvan pravca, htio je da odjedri k njemu, nadajući se da će kupiti dvopeka, kojega mu je stalo nestajati. Kad se je približio i razabrao bludnju, odaslao je svoj dugi čamac; momci mu se vratili prestravljeni, kunući se, da su vidjeli kuću, koja plovi. On se nasmijao njihovoj ludosti, te ušao sam u čamac i naredio momcima, da ponesu dugo uže. Kako je bilo mirno vrijeme, poveslao je nekoliko puta oko mene i promotrio moje prozore i rešetke sa šipkama, što ih čuvaju. Našao je dvije skobe na jednoj strani, koja je sva od dasaka, bez ikakva propusta za svijetlo. Zapovjedio je onda momcima, neka poveslaju na tu stranu, te privezao uže za jednu skobu i naredio im, neka taj sanduk, kako su ga zvali, tegle k brodu. Kad je sanduk bio

tu, naložio je, da se drugo uže priveže za kolut, što je pričvršćen na poklopcu, i da se koloturima digne moj sanduk, ali svi mornari zajedno nisu mogli da ga dignu više od dvije tri stope. Vidjeli su, reče, moj štap i rubac, proturen kroz rupu, te su zaključili, da je u toj šupljini zatvoren valjda kakav nesretnik«. Zapitam, »nije li on ili momčad vidjela u zraku kakve goleme ptice, po prilici u ono vrijeme, kad me je prvi put opazio?« Nato on odgovorio, »da se je o toj stvari razgovarao s mornarima, dok sam ja spavao, te je jedan rekao, da je smotrio tri orla, kako lete prema sjeveru, ali ih nije opazio da bi bili veći od obične veličine«; to se, mislim, mora pripisati velikoj visini, u kojoj su bili; i on nije mogao da dokuči razlog mojemu pitanju. Zapitam onda kapetana, »koliko daleko računa on da smo od kopna?« On reče, »najmanje sto morskih milja, po najtačnijem računu, što on može da sračuna«. Uvjeravao sam ga, da se je zabunio gotovo za polovicu, jer ja nisam otišao iz zemlje, odakle dolazim, više nego dva sata prije nego što sam pao u more. Nato on stade opet misliti, da se je meni pomutila pamet, natuknuo mi to i posavjetovao mi, da odem spavati u kabinu, koju mi je odredio. Ja mu ustvrdim, »da sam se toliko okrijepio od njegova ugošćenja i društva, i tako sam pri pameti, kao ikad u životu«. On se onda uozbiljio i zaiskao, da me slobodno zapita, »nije li se meni pomutila pamet, jer mi je na savjesti kakvo grdno zločinstvo, za koje sam po zapovijesti nekoga vladara kažnjen time, što su me izložili u sanduku; kao što se u drugim zemljama veliki zločinci tjeraju na more u napuklu brodu, bez hrane; bilo bi mu doduše žao, što je tako rdjava čovjeka primio na brod, ali ipak mi zadaje riječ, da će me

živa i zdrava iskrcati na kopno u prvoj luci, u koju budemo stigli.« Dodao, »da su mu sumnje jako porasle radi nekih vrlo besmislenih riječi, što sam izgovorio najprije njegovim mornarima, a zatim njemu samomu, što se tiče moje sobe ili sanduka, pa i radi mojih čudnih pogleda i vladanja, dok sam bio za večerom.«

Ja ga zamolim, neka mi strpljivo sasluša dogodovštinu, te mu je istinski ispripovijedam, odonda, kad sam otišao iz Engleske, pa do časa, kad me je prvi put opazio. I kako istina uvijek sebi krči put u pametne glave, to se je taj čestiti, vrijedni gospodin, koji je ponešto bio i učenjak, i vrlo razborit čovjek, odmah uvjerio o mojoj iskrenosti i istinitosti. Ali da još jače potvrdim sve, što sam kazao, zamolim ga, neka naloži, da se donese moj ormar, od kojega mi je ključ bio u džepu; jer on me je već bio obavijestio, šta su mornari učinili s mojom sobom. Otvorim pred njim ormar i pokažem mu malu zbirku rijetkosti, skupljenu u zemlji, iz koje sam se tako neobično izbavio. Tu je bio češalj, što sam napravio od dlaka iz kraljeve brade, i drugi od istoga materijala, ali usadjen u komadićak nokta s palca njegova veličanstva, jer to je bio češlju hrbat. Bila je tu zbirka igala i pribadača, dugih od jedne stope do pol lakta; četiri osinje žaoke kao stolarski klinci; nešto kraljičine iščešljane kose; zlatan prsten, što mi je jednoga dana poklonila na najljubezniji način, skinula ga s maloga prsta i bacila mi ga na vrat kao ogrlicu. Zamolio sam kapetana, neka izvoli primiti taj prsten za uzvrat njegovoj uljudnosti, ali on je to odlučno odbio. Pokazao sam mu žulj, koji sam vlastitom rukom odsjekao dvorskoj gospodjici s nožnoga prsta; bio je krupan po prilici kao kentska jabuka i tako otvrdnuo,

da sam ga nakon povratka u Englesku dao izdupsti za čašu i okovati srebrom. Naposljetku ga zamolim, neka pogleda hlače, što su na meni, a načinjene su od mišje kože.

Nisam mogao da mu nametnem ništa osim zuba nekoga sluge; vidio sam, da ga razmatra s velikom radoznalošću, te sam razabrao, da mu se mili. Primio ga je sa silnom hvalom, više nego što takva malenkost zaslužuje. Istrgnuo ga je neki nevješti vidar, po zabuni, jednomu od Glumdalclitchinih slugu, kojega je morila zubobolja, ali mu je bio zdrav kao ikoji zub u glavi. Ja sam ga dao očistiti i spravio ga u moj ormar. Bio je dug po prilici stopu, a četiri palca u promjeru.

Kapetan se vrlo zadovoljio tim iskrenim izvještajem, što sam mu dao, te će reći, »kako se on nada, da ću ja, dok se vratimo u Englesku, zadužiti svijet, ako to napišem i objavim«. Moj je odgovor bio, »da smo mi, mislim, prenatrpani putopisima; ništa sada ne vrijedi, što nije izvanredno; u tom neki pisci, čini se, manje pitaju za istinu, nego za svoju taštinu ili interes, ili za zabavu neukih čitalaca; u mojem pripovijedanju malo može da bude osim običnih zgoda, bez onih ukrasnih opisa neobičnih biljaka, drveća, ptica i drugih životinja; ili barbarskih običaja i idolatrije divljega naroda, kojima obiluje većina pisaca. Ali ipak sam mu zahvalio za dobro mišljenje i obećao, da ću razmisliti o toj stvari«.

Rekao mi, »da se jako čudi jednoj stvari, a to je, što ja tako glasno govorim; upitao me, jesu li kralj i kraljica u toj zemlji nagluhi?« Ja mu rekoh, »da sam

tako običavao dvije godine i dulje, te se isto toliko čudim glasu njegovu i njegovih momaka, koji mi se čine da samo šapću, a ja ih ipak prilično dobro čujem. Ali kad sam govorio u toj zemlji, bilo je, kao kad čovjek na ulici govori drugomu čovjeku, koji gleda s vrha zvonika, osim kad bi me metnuli na stol, ili kad bi me tko uzeo u ruku«. Rekoh mu, »da sam opazio još nešto; kad sam došao na brod, a svi mornari stajali oko mene, pomislio sam, da su oni najjadnija mala stvorenja, što sam ikad vidio«. I zaista, dok sam bio u zemlji toga vladara i oči mi se bile naučile na tako goleme predmete, nisam mogao da gledam u ogledalo, jer mi je isporedjivanje stvaralo preziran pojam o samom sebi. Kapetan reče, »da je vidio, dok smo bili za večerom, kako u nekom čudu gledam svaku stvar, a često se činilo, da jedva susprežem smijeh, a on nije pravo znao, kako bi to shvatio, nego je to pripisivao nekomu neredu u mojem mozgu«. Ja mu odgovorih, »da je to istina; i ja sam se čudio, kako sam mogao da suzdržim smijeh, kad sam vidio njegove zdjele, tolike, kolik je srebrnjak od tri pennyja, svinjski but, jedva za jedan zalogaj, čašu. koja je manja od orahove ljuske«; i tako nastavim da na taj isti način opisujem sve druge kućanske stvari i hranu. Kraljica je doduše, dok sam bio u njenoj službi, naručila meni opremu sviju stvari, koje mi trebaju, ali misli su moje bile sasvim zaokupljene onim, što sam vidio odasvud oko sebe, te nisam razbirao svoju maloću, kao što ljudi ne razbiraju svoje pogrješke. Kapetan pristao uz moju šalu i veselo uzvratio staru englesku poslovicu, da mu se čini, kao da su meni oči veće nego trbuh, jer nije opazio, da

mi je trbuh tako dobar, premda sam postio cio dan; pa nastavio veselo i izjavio, »da bi s drage volje bio dao sto funti, da mu je bilo vidjeti moju sobu u orlovu kljunu, a zatim, kako je iz onolike visine padala u more: to bi zacijelo bilo najdivnije čudo, koje je vrijedno, da opis njegov bude predan budućim vijecima«: a uporedba s Fajetonom bila je tako očita, te nije mogao a da ju ne primijeni, premda se ja nisam jako divio toj misli.

Kapetan je bio u Tonkinu, a na povratku u Englesku potjerao ga vjetar na sjeveroistok do širine od 44 i dužine od 143 stupnja. Ali dva dana nakon mojega dolaska na brod naišao on na pasatni vjetar, te smo dugo jedrili na jug, onda zaplovili uz obalu Nove Holandije i držali se zapadojugozapada, a zatim jugojugozapada, dok nismo oplovili Rt Dobre Nade. Put nam je bio vrlo povoljan, ali ne ću da dosadjujem čitaocu dnevnikom o tom putu. Kapetan je pristao u jednoj ili dvije luke, te poslao svoj dugi čamac po hranu i svježu vodu; ali ja nisam nikad silazio s broda, dokiegod nismo ušli u Downse, a to je bilo trećega juna 1706., po prilici devet mjeseci nakon mojega bijega. Ponudio sam, da ću svoju imaštinu ostaviti za zalog, za isplatu mojega prevoza, ali kapetan izjavio, da ne prima ni prebijene pare. Prijateljski smo se rastali i ja njemu zaiskao obećanje, da će me pohoditi u mojem domu u Redriffu. Najmio sam konje i vodiča za pet shillinga, što sam uzajmio od kapetana.

Dok sam bio na putu i gledao, kako su malene kuće, drveće, stoka i narod, stadoh misliti, da sam u

Lilliputu. Bojao sam se, da ne bih pogazio svakoga putnika, kojega sastanem, i često sam im glasno dovikivao, neka se uklanjaju s puta, tako da su mi za moju bezobraštinu nekoliko puta skoro razbili glavu.

Kad sam došao svojoj kući, za koju sam morao da se raspitkujem, i kad mi je jedan sluga otvorio vrata, sagnuo sam se, da udjem, (kao guska pod vratima,) od straha, da ne udarim glavom. Žena mi istrčala, da me zagrli, ali ja joj se sagnuo niže koljena, jer sam mislio, da mi inače ne bi mogla doseći do ustiju. Kći mi klekla i zamolila me za blagoslov, ali nisam mogao da ju vidim, dok nije ustala, jer sam se tako dugo bio mučio, da glavu i oči upirem preko šezdeset stopa; a onda bih ju hvatao jednom rukom oko pasa. Gledao sam dolje na sluge i na dva tri prijatelja, što su bili u kući, kao da su patuljci, a ja div. Rekoh ženi mojoj, »da je odviše štedjela, jer mi se je učinilo, da je i sebe i kćer sasvim izgladnila«. Ukratko, vladao sam se tako čudno, da su svi sudili onako kao kapetan, kad me je u prvi mah ugledao, te su zaključili, da sam pomjerio pameću. Spominjem to za dokaz o velikoj moći navike i predrasude.

Za kratko smo se vrijeme ja i moja porodica i prijatelji valjano sporazumjeli; ali žena moja izjavila, da nikad više ne smijem na more; no zla je sudbina moja odredila, da me nije mogla spriječiti, kako će čitalac kasnije doznati. Medjutim završujem ovdje drugi dio mojih nesretnih putova.

Treći dio

Put u Laputu, Balnibarbi, Luggnagg, Glubbdubdrib i Japan.

PRVA GLAVA.

Pisac kreće na svoj treći put. — Zarobljuju ga gusari. — Zloba jednoga Nizozemca. — Dolazak na neki otok. — Primaju ga u Laputi.

Nisam bio kod kuće više od deset dana, kad mi dodje kapetan William Robinson, iz Cornwalla, zapovjednik Hopewella, jaka broda od tri stotine tona. Bio sam nekad vidar na drugom brodu, kojemu je on bio zapovjednik i vlasnik četvrtoga dijela, a putovali smo u Levantu. Uvijek je postupao sa mnom više kao s bratom nego kao s nižim časnikom; a kad je čuo za moj dolazak, posjetio me, jedino od prijateljstva, kako sam mislio, jer ništa se nije zbilo više, nego što je obično iza duga rastanka. Ali on me uzeo često pohadjati, iskazivao mi radost, što me nalazi u dobru zdravlju, pitao me, »jesam li se sada zauvijek smirio«, dodavao, »da za dva mjeseca po prilici kani da putuje u Istočnu Indiju«, a naposljetku me po-

zvao, doduše s mnogim ispričavanjem, da budem vidar na brodu; imat ću pod sobom još jednoga vidara, osim dvaju naših pomoćnika; plaća će mi biti dva puta veća od obične plaće; a kako je iskusio, da je moje znanje o morskim poslovima u najmanju ruku jednako s njegovim, obvezuje se on, da će slušati moj savjet, kao da ja s njim zajedno zapovijedam«.

Govorio mi je toliko ljubeznih riječi, a ja sam znao, da je čestit čovjek, te nisam mogao da mu odbijem ponudu; želja, da vidim svijet, bila mi je neprestance silna kao uvijek, uza sve prošle nedaće. Preostala je jedina poteškoća, da nagovorim ženu, a njen sam pristanak stekao najzad izgledom na probitke, što se nude njenoj djeci.

Krenuli smo dne 3. augusta 1706. i stigli u Fort St. George*) dne 11. aprila 1707. Tamo smo ostali tri nedjelje dana, da nam se oporavi momčad, od koje su mnogi pobolijevali. Odande smo se otputili u Tonkin, gdje je kapetan odlučio da ostane neko vrijeme, jer nije bila pripravna mnoga roba, koju je kanio da kupuje, i nije se mogao nadati, da će se pripraviti za nekoliko mjeseci, Da bi dakle namirio donekle trošak, što će ga radi toga stići, kupio on šalupu, natovario na nju različite robe, kojom Tonkinci obično trguju po susjednim otocima, ukrcao četrnaest momaka, od njih dvojicu iz toga kraja, imenovao mene za zapovjednika šalupi i ovlastio me, da trgujem, dok on ne posvršava svoje poslove u Tonkinu.

Nismo jedrili dulje od tri dana, kad nastade silna oluja, koja nas je pet dana tjerala na sjeve-

*) Tvrdjava u Madrasu u Indiji.

rosjeveroistok, onda na istok: nakon toga smo imali lijepo vrijeme, ali vazda s pojakim zapadnjakom. Desetoga dana potjerala za nama dva gusarska broda i brzo nas stigla; jer moja je šalupa bila tako duboko natovarena, da je plovila vrlo polagano, a i nismo mogli da se branimo. Oba nas broda zakačila u isti mah, te gusarski vodje bijesno navalili na čelu svoje momčadi; ali kad vidješe, da smo svi popadali ničice, (jer ja sam tako bio naložio,) svezali nas jakim konopcima, postavili uz nas stražu i otišli da pretraže šalupu.

Smotrio sam medju njima jednoga Nizozemca, koji mi se je činio da je ugledan medju njima, premda nije bio zapovjednik nikojemu brodu. Poznao nam je po obličju, da smo Englezi, te se razbrbljao našim jezikom i zakleo se, da ćemo biti povezivani ledja o ledja i pobacani u more. Govorio sam prilično holandeski; rekoh mu, tko smo, i zamolih ga, neka radi toga, jer smo kršćani i protestanti i iz susjednih zemalja, koje su u čvrstu savezu, navede kapetana, da nam ponešto bude milosrdan. To mu je raspalilo bijes; on ponovi prijetnje, okrene se k svojim drugovima i uzme silno žestoko govoriti japanski, mislim, i često upotrebljavati riječ christianos.

Većemu od ta dva gusarska broda zapovijedao je Japanac kapetan, koji je govorio nešto holandeski, ali vrlo nevaljalo. On pristupi meni, zapita me nekoliko pitanja, na koja sam odgovorio s velikom poniznošću, i reče, »da ne ćemo poginuti«. Ja se kapetanu vrlo duboko poklonim, a onda se okrenem k Holandezu, te ću reći, »žao mi je, što više milosrdja nalazim u poganina nego u kršćanina«. Ali nabrzo mi je bilo razloga, da požalim te glupe riječi: jer taj pakosni zlikovac, kad je nekoliko puta uza-

lud uznastojao da nagovori oba kapetana, neka me bace u more, (što oni nisu htjeli da dopuste, nakon obećanja, da ne ću poginuti), postigao je ipak to, da mi se je odredila kazna, koja je po svakom čovječjem sudu ljuća nego i sama smrt. Moja momčad bude najednako razdijeljena i otpravljena na oba gusarska broda, a u moju šalupu ukrcana nova momčad. Što se mene tiče, odlučili da me otprave na more u malenu čamcu. s veslima i jednim jedrom, i s hranom za četiri dana; hranu je Japanac kapetan dobrostivo podvostručio od svoje vlastite zalihe i nije nikomu dopustio, da me pretražuje. Ja sidjem u čamac, a Nizozemac je stajao na palubi i obasipao me svim kletvama i pogrdnim riječima, što ih smaže njegov jezik.

Po prilici sat prije nego što smo ugledali gusare. bio sam motrio i razabrao, da smo na 46. stupnju sjeverne širine i 183. stupnju duljine. Kad sam bio nešto odmaknuo od gusara, otkrijem kroz moj džepni durbin nekoliko otoka na jugoistoku. Kako je vjetar bio povoljan, razapnem jedro, s namjerom da stignem na najbliži od onih otoka, pa sam i dospio onamo po prilici za tri sata. Sav je otok bio hridovit. ali sam našao mnogo ptičjih jaja, te sam ukresao vatru, naložio nešto vrijesa i suhe haluge i ispekao jaja. Nisam ništa drugo večerao, jer sam bio odlučio da štedim hranu, kolikogod mogu. Proveo sam noć u zaklonu pod klisurom, razastro pod sebe nešto vrijesa i spavao prilično dobro. Sutradan otplovim na drugi otok, a odande na treći i četvrti, sad se služeći jedrom, sad veslima. Ali ne ću da dodijavam čitaocu potankim pripovijedanjem o mojim nevoljama; neka bude dovoljno, da sam petoga da-

na stigao na posljednji otok, koji mi je bio na dogledu, na jugojugoistoku od predjašnjega.

Taj je otok bio u većoj daljini, nego što sam se nadao, i stigao sam mu tek za pet sati. Skoro sav sam otok oplovio, dok nisam našao zgodno mjesto, da pristanem; bila je to mala dražica, po prilici tri puta veća od mojega čamca. Razabrao sam, da je sav otok sama klisura, samo ponešto izmiješana sa strukovima trave i mirisavih biljaka. Izvadim svoju oskudnu hranu, okrijepim se i spremim preostatak u jednu spilju, kojih tu ima mnogo; po klisurama sam pokupio mnoštvo jaja, sabrao dosta suhe haluge i suhe trave, od koje ću sutra da naložim vatru, da ispržim jaja, kako budem mogao, jer sam imao sa sobom kremen, ognjilo, trud i staklo što pali. Cijelu sam noć preležao u spilji, u koju sam spremio hranu. Postelja mi je bila ona ista suha trava i haluga, što sam ju pripravio za gorivo. Spavao sam vrlo malo, jer mi je duševni nemir prevladao umornost i održavao me budna. Premišljao sam, kako u ovako pustu kraju ne mogu očuvati život i kako će jadan da mi bude konac: i tako sam bio malodušan i klonuo, da nisam mario ni ustajati; a kad sam se toliko osokolio, da ispužem iz spilje, bio je već daleko odmaknuo dan. Neko sam vrijeme hodao izmedju hridova: nebo je bilo sasvim vedro, a sunce tako žarko, da sam morao odvraćati lice od njega; odjednom se sunce smračilo na posve drugačiji način, pomislio sam, nego kad se ispred njega stvori oblak. Okrenem se i opazim izmedju sebe i sunca golemu, tamnu spodobu, koja se kreće k otoku; činilo se da je visoka oko dvije milje, a zakrila je sunce na šest sedam časova; ali nisam opazio, da je zrak jako ohladnio, ili da se je nebo jače zamračilo, nego da sam stajao

u sjeni pod gorom. Kad se je to približilo iznad onoga mjesta, gdje sam ja bio, učinilo se da je čvrsta tvar, a donja joj je strana ravna, glatka i jako se sija od odsijeva morskoga odozdol. Stajao sam na visini, po prilici dvjesta lakata od obale, i vidio sam, kako se ta golema spodoba spušta skoro na ravno sa mnom, u manjem razmaku od jedne engleske milje. Izvadim svoj džepni durbin, te sam jasno razabrao, kako se po toj spodobi kreću mnogi ljudi amo tamo po onim pristrancima, koji se čine da su strmi; ali nijesam mogao da razaberem, šta ti ljudi rade.

Prirodna ljubav za život uzbudila je u meni neku radost, te sam se bio voljan ponadati, da će mi ta zgoda bilo kako pomoći i izbaviti me iz nemila mjesta i prilika, u kojima sam bio. Ali u taj isti mah, čitalac teško i da može razumjeti, kako sam se zapanjio, kad sam ugledao otok u zraku, napučen ljudima, koji mogu (kako mi se učinilo) da dižu ili spuštaju otok, ili da ga dalje kreću, kako ih je volja. No kako u to vrijeme nisam bio raspoložen da filozofiram o tom fenomenu, volio sam da motrim, kojim će pravcem udariti otok, jer se je činilo da neko vrijeme miruje. Ali nabrzo iza toga približio se on, te sam vidio, kako su pristranci okruženi galerijama iznad galerija, sa stubama u nekim razmacima, da mogu silaziti s jedne na drugu. U najdonjoj galeriji opazio sam neke ljude, kako dugim prutilima pecaju ribe, a drugi gledaju. Zamahnem kapom (jer šešir mi je odavno bio ishaban,) i rupcem prema otoku; a kad se je bliže primaknuo, zazovem i zaviknem iza svega glasa, a onda, gledajući pažljivo, smotrim svjetinu, skupljenu na onoj strani, koja mi je najviše na dogledu. Kako pokazuju na mene i jedan na drugoga, dokučio sam, da su me očito razabrali, premda ne

uzvraćaju moju viku. Ali sam vidio, kako četvorica petorica trče brže uz stube, k vrhu otoka, i tamo nestaju. Pravo sam pogodio, da su ti poslani k nekoj uglednoj osobi po naloge za ovu priliku.

Svjetina je rasla i za manje od pol sata otok se krenuo i uznio toliko, da je najdonja galerija stigla na ravno s visinom, na kojoj sam ja stajao, u manjoj daljini od sto lakata. Onda se dadoh u najskrušenije molbe i uzeh govoriti najponiznijim jezikom, ali mi nisu odgovarali. Oni, što su stajali najbliže prema meni, čini se da su bili odlični ljudi, kako sam sudio po njihovoj odjeći. Ozbiljno su se savjetovali i često pogledali na mene. Naposljetku mi doviknuo jedan od njih jasnim, ugladjenim, nježnim jezikom, koji po zvuku nije nesličan talijanštini; odgovorio sam mu zato tim jezikom, nadajući se, da će bar glasovi biti ugodniji njegovim ušima. Premda nitko od nas nije razumijevao drugoga, ipak su lako razabrali, šta ja mislim, jer ljudi su vidjeli, u kakvoj sam nevolji.

Javili mi znacima, neka sidjem s klisure i odem na obalu, pa sam tako i učinio; i kad se je leteći otok uznio na podesnu visinu, da mu je rub bio baš nada mnom, bude s najdonje galerije spušten lanac sa stolicom, privezanom na kraju, te se ja smjestio na stolici i mene na koloturima izvukli.

DRUGA GLAVA.

Opisuju se Lapućanima ćudi i naravi. — Izvještaj o njihovoj učenosti. — O kralju i njegovu dvoru. — Piščev primitak tamo. — Stanovnike mori strah i nemir. — Izvještaj o ženama.

Kad sam sišao, okružila me svjetina, ali oni, koji su stajali bliže, činili su se da su odličniji ljudi. Gle-

dali su me sa svim znacima i okolnostima čudjenja, a i ja nisam mnogo zaostajao za njima; jer nikad dotad nisam vidio ljudskih stvorova s ovakovim licima, haljinama i vladanjem. Svima su nagnute glave, bilo na desno, bilo na lijevo; jedno im je oko okrenuto u nutrinu, a drugo ravno gore u zenit. Odjeća je na njima ukrašena slikama sunca, mjeseca i zvijezda; a s njima su izmiješane slike gusala, flauta i mnogih drugih muzičkih instrumenata, koje mi u Evropi ne znamo. Opažao sam pogdjegdje mnoge ljude u služiteljskoj odjeći, s naduhanim mjehurima, koje su poput mlatova privezali na vrh štapa, što nose u rukama. U svakom mjehuru ima ponešto osušena graška ili sitna šljunka, kako sam kasnije doznao. Tim mjehurima lupaju pokadšto one, koji su im blizu, po ustima i po ušima, a tomu postupku nisam onda mogao da razumijem značenje. Tim je ljudima, čini se, toliko zaokupljen duh silnim razmišljanjem, da ne mogu ni da govore ni da slušaju drugima govor, dok ne budu potaknuti kojom spoljašnjom akcijom na organe, kojima govore i čuju: zato oni, koji to smažu, drže uvijek u kući lupača (originalna je riječ c l i m e n o l e) kao svojega slugu, i nikad ne odlaze od kuće i ne idu u posjet bez njega. A tomu je službeniku posao, kad su dvije, tri ili više osoba u društvu, da malko mjehurom lupi po ustima onoga, koji treba da govori, ili po desnom uhu njega ili one, kojima se govornik obraća. Tomu je lupaču takodjer posao, da gospodara prati na šetnjama i da ga, kad je prilika, blago lupne po očima; jer on je vazda zamišljen i zato u očitoj opasnosti, da bi mogao pasti u svaki ponor i udariti glavom o svaki stup, a na ulicama da bi se sudarao s drugima ili da bi ga odgurali u jarak.

Potrebno je bilo, da čitaocu dam tu obavijest, jer bez nje bi bio u istoj neprilici kao i ja, te ne bi razumio postupak toga naroda, kad su me odveli uz stube k vrhu na otoku, a odande u kraljevsku palaču. Dok smo se penjali, zaboravljali su nekoliko puta, šta kane, i prepuštali mene na volju moju, dok im nisu opet lupači njihovi podstakli pamćenje: činili su se sasvim ravnodušni, gledajući moju odjeću i obličje, pa i uz viku svjetine, koja je bila mnogo slobodnijega mišljenja i ćudi.

Naposljetku udjemo u palaču i otputimo se u dvoranu za audijencije, gdje smotrih kralja, kako sjedi na prijestolju, a s obadviju su mu strana najodličniji ljudi. Pred prijestolom je velik stol, pun globusa i sfera i svakakvih matematskih instrumenata. Njegovo veličanstvo nije ni najmanje marilo za nas, premda naš ulazak nije bio bez prilične buke, jer su se slegli svi, koji pripadaju dvoru. Ali on je bio duboko zaronio u neki problem, i mi smo čekali barem jedan sat, dok ga nije riješio. Uz njega je stajao sa svake strane mlad paž s lupaljkom u ruci, pa čim su vidjeli, da je besposlen, jedan ga malko lupnuo po ustima, a drugi po desnom uhu: od toga se on trgnuo kao iza sna, pogledao mene i društvo, s kojim sam, te se sjetio povoda našemu dolasku, o kojem je bio unaprijed obaviješten. Izgovorio nekoliko riječi, a nato pristupio odmah k meni mladić i malko me lupnuo po desnom uhu; ali ja sam mu javljao znakovima, koliko sam god mogao, da meni ne treba takvo orudje; to je, kako sam kasnije doznao, stvorilo njima vrlo loše mišljenje o mojem razboru. Koliko sam mogao da razaberem, kralj me je zapitao nekoliko pitanja, a ja sam mu govorio u svim jezicima, koje znam. Kad se je vidjelo, da niti ja razumijem,

niti mene razumiju, budem po njegovu nalogu odveden u jednu odaju u palači, (jer taj se je vladar od sviju svojih prethodnika odlikovao gostoljubljem prema strancima,) gdje su dva sluge bila odredjena, da me dvore. Donijeli moj objed, a četiri odlične osobe, kojih se sjećam da sam ih vidio u najbližoj blizini kraljevoj, iskazale mi čast da objeduju sa mnom. Donijeli su nam dva puta po tri jela. U prvoj je partiji bio ovnujski but, izrezan u istostran trokut, govedina u romboidu i pudding u cikloidu. Druga su partija bile dvije patke, svezane u obliku gusala, kobasice i puddingi, slični flautama i hobojama, i teleća prsa u obliku harfe. Sluge su nam rezali kruh u čunjeve, valjke, paralelograme i druge matematske figure.

Dok smo bili za objedom, usudio sam se da zapitam za imena nekim stvarima u njihovu jeziku, a plemenita su gospoda, uz pomoć svojih lupača, izvoljela da mi odgovaraju, nadajući se da ću im se diviti velikim sposobnostima, ako budem mogao da govorim s njima. Nabrzo sam znao da ištem kruha i pića, ili šta sam drugo želio.

Poslije objeda ode moje društvo, a k meni bude po kraljevu nalogu poslan jedan čovjek i s njim lupač. Donio je pero, tintu, papir i tri četiri knjige, te mi znacima kazao, da je poslan, da me uči jeziku. Presjedjeli smo četiri sata i za to sam vrijeme pozapisivao u stupcima velike množine riječi, i uz svaku prevod: potrudio sam se takodjer, da naučim nekoliko kratkih rečenica; moj je učitelj odredjivao naime jednomu od mojih slugu, da donese štogod, da se okrene, da se pokloni, da sjedne, ili da stane, ili hoda, i nalik. Onda bih ja zapisivao rečenicu. Pokazivao mi je takodjer u jednoj od svojih knjiga slike

sunca, mjeseca i zvijezda, zodijak, trope i polove, te mi ujedno nazivao mnoge biljke i čvrsta tjelesa. Kazivao mi je imena i opisivao sve muzičke instrumente i glavne umjetničke nazive, svirajući na svakom instrumentu. Kad je otišao, poredao sam po alfabetu sve svoje riječi, zajedno s prevodima. I tako sam, uz zaista valjano pamćenje, za nekoliko dana ponešto prodro u njihov jezik.

Riječ, koju ja prevodim: leteći ili ploveći otok, u originalu je L a p u t a, a nikad nisam mogao da joj dokučim pravu etimologiju. L a p znači u starinskom jeziku visok, a untuh vladar; tako je, vele, kvarežom od L a p u n t u h a nastala Laputa. Ali ja ne pristajem uz to izvodjenje, koje mi se čini malo nategnuto. Usudio sam se da tamošnjim učenjacima predložim moje vlastito nagadjanje, da je Laputa kao l a p o u t e d; l a p naime znači zapravo sunčane zrake, što titraju po moru, a o u t e d krilo; ali ja se ne namećem, nego se pokoravam razboritomu čitaocu.

Kad su oni, kojima me je kralj povjerio, vidjeli, kako sam loše odjeven, odrediše, da sutra izjutra dodje krojač i uzme mi mjeru za odijelo. Taj je majstor radio sasvim drugačije nego majstori njegove struke u Evropi. Najprije mi je kvadrantom ustanovio visinu, onda uglenicom i šestarom odredio dimenzije i obrise cijelomu mi tijelu, te sve pozapisivao na papir; a za šest dana donio mi odijelo, vrlo loše načinjeno i sasvim nezgodno, jer se je u računu desila jedna pogrješna brojka. Ali mi je bila utjeha, što sam vidio, da su takve nezgode vrlo česte i da slabo mare za njih.

Dok se nisam micao iz sobe, jer nisam imao odijela i jer me je još nekoliko dana zadržala boljetica, jako sam umnožio svoj rječnik; pa kad sam iza to-

ga došao na dvor, razumijevao sam mnoge stvari, što je kralj govorio, i znao sam da mu nekako odgovaram. Njegovo je veličanstvo bilo odredilo, da otok krene na sjeveroistokoistok, ravno iznad Lagada, glavnoga grada cijeloj kraljevini dolje na zemlji. Bilo je donde oko devedeset morskih milja, a put nam je potrajao četiri i pol dana. Nisam ni najmanje osjećao, kako se otok miče. Drugoga jutra, oko jedanaest sati, kralj glavom, a s njim plemstvo, dvorani i časnici, pošto su im bili pripravljeni svi muzički instrumenti, odsvirali na njima tri sata bez prestanka, tako da me je sasvim zaglušila buka: a i nisam znao da pogodim, šta to znači, dok me nije obavijestio moj učitelj. Rekao mi, »da su ljudima na njihovu otoku tako udešene uši, da čuju sfersku muziku, koja uvijek svira u izvjesno vrijeme, a dvor se sada latio da odsvira svoju partiju, u kojem je tko instrumentu odličan«.

Na našem putu k Lagadu odredilo njegovo veličanstvo, da se otok zaustavi nad nekim gradovima i selima, da odande primi molbe svojih podanika. Radi toga se je spuštalo na zemlju nekoliko dretava s malim utezima. Na te je dretve narod privezivao molbe i one se ravno penjale, kao papirni ustrišci, što ih dječaci pričvršćuju uz svojega zmaja nakraj uzice. Gdjekad smo dobivali odozdol vina i živeža, a to se je uzvlačilo koloturima.

Moje znanje u matematici vrlo mi je pomoglo, da sam naučio njihovu frazeologiju. koja se jako oslanja na tu znanost i na muziku, u kojoj takodjer nisam neznalica. Ideje su im vazda u vezi s linijama i figurama. Kad bi na primjer da pohvale ljepotu kojoj ženi, ili kakvoj drugoj životinji, opisuju je rombovima, krugovima, paralelogramima, elipsama i drugim geometrijskim nazivima, i umjetničkim izrazima, uzetima iz muzike, koje ne treba da ponavljam ovdje. U kraljevoj sam kuhinji vidio svakojake matematske i muzičke instrumente, te su po njihovim figurama sjekli meso, što se je donosilo na stol njegova veličanstva.

Kuće su im vrlo loše gradjene, zidovi u kosim kutovima, bez ijednoga pravoga kuta u ikojoj sobi: a taj nedostatak potječe od prezira spram praktične geometrije, koju oni preziru kao prostu i mehaničnu: jer obuka im je prefina za razum njihovih zanatnika, i zato nastaju neprestane pogrješke. Oni su doduše prilčno vješti na listu papira, kad rade uglenicom, olovkom i šestarom, ali u običnim poslovima i vladanju u životu nisam vidio nespretnijega, nesklapnijega i nezgrapnijega svijeta, niti tako tromoga i smušenoga u mislima o svakoj drugoj stvari osim matematike i muzike. Veoma su loši mislioci i silno voljni za protivštinu, osim kad im se desi da pravo sude, a to se rijetko zbiva. Za uobrazilju, maštu, izmišljanje nikako i ne znaju, a i nemaju u svojem jeziku nikakvih riječi, kojima bi se te ideje mogle iskazati; sve područje njihovih misli i želja sadržava se u tim dvjema spomenutim znanostima.

Većina njihova, a osobito oni, koji se bave astronomijom, jako vjeruju u proročansku astrologiju, premda se stide da to javno priznadu. Ali najviše sam se čudio i držao da je neobjašnjiva ona silna volja, što sam u njih opazio za novosti i za politiku, kako neprestance ispituju javne poslove, iskazuju svoj sud o državnim pitanjima i strašno raspravljaju o svakoj sitnici stranačkoga mišljenja. Tu sam volju vidio doduše i u većine matematičara, koje sam znao u Evropi, ali nisam nikad mogao da otkrijem ni najmanju sličnost izmedju tih dviju znanosti;

osim ako taj svijet misli, da zato, jer i najmanji krug ima isto onoliko stupanja, koliko i najveći, niti ravnanje i upravljanje svijetom ne iziskuje više vještine, nego rukovati i okretati globus: ali ja bih rekao, da to svojstvo proizlazi iz obične slabosti čovječje prirode, koja nas navraća, da budemo najradoznaliji i najtaštiji u stvarima, koje nas se najmanje tiču i za koje nas je nauka ili priroda najmanje osposobila.

Ti su ljudi u neprestanoj uzrujanosti i ni časak im duša ne uživa mira: a nemir im potječe iz uzroka, koji vrlo malo uzbudjuju druge smrtnike. Strah ih hvata radi nekih promjena, kojih se oni boje na nebeskim tijelima: na primjer, da će sunce zemlju, kako joj se neprestano približava, s vremenom upiti i progutati; da će se suncu od vlastitoga isijavanja okoriti malo po malo kora, te sunce ne će više svijetliti svijetu; da je zemlja jedvice izmakla, da je nije okrznuo rep posljednje zvijezde repatice, koji bi ju zacijelo spalio u pepeo; i da će nas po svoj prilici uništiti prva zvijezda repatica, za trisedet i jednu godinu, kako su sračunali. Jer kad se ona u svojem periheliju približi suncu u neku blizinu, (a oni po svojim računima imaju razloga da se toga boje,) usijat će se deset tisuća puta jače, nego što je jara ražarena željeza; a kad se udalji od sunca s repom, razbuktanim u duljinu od deset puta sto tisuća i četrnaest milja, pa ako zemlja mora da prodje kroz taj rep u daljini od sto tisuća milja od jezgre ili glavnoga dijela repatičina, mora se na svojem prolasku upaliti i sagorjeti u pepeo; sunce, koje nas svaki dan obdaruje zrakama, a njih ne naknadjuje nikakva hrana, mora se naposljetku sasvim istrošiti i uništiti; to će se zbiti zajedno s propašću ove zemlje i sviju planeta, koje od sunca dobivaju svijetlo.

Neprestance ih mori tolik strah od tih i od drugih opasnosti, što im prijete, da niti mirno spavaju u svojim posteljama, niti im je ikakva razonoda od običnih užitaka i zabava u životu. Kad ujutro sretnu znanca, prvo im je pitanje o sunčevu zdravlju, kakvo je bilo o zalasku i o izlasku, i kolika im je nada, da će umaći repatici, koja se približava. Podobni su da razvode te razgovore s onim istim raspoloženjem, s kojim dječaci uživaju slušajući strahovite priče o dusima i sablastima, pomamno ih slušaju i od straha ne smiju u krevet.

Žene su na otoku pune života; preziru svoje muževe i nadasve vole strance: njih ima ovdje uvijek priličan broj s kontinenta dolje, bave se na dvoru ili u poslovima različitih gradova i korporacija, ili radi svojih vlastitih prilika, ali su vrlo prezreni, jer nemaju onih talenata. Izmedju njih odabiraju dame ljubavnike; ali je nezgoda, što one postupaju s prevelikom neusiljenošću i sigurnošću; jer muž je vazda tako zanesen u svoje razmišljanje, da se gospodja i ljubavnik mogu pred njegovim očima upustiti u najveću intimnost, ako on samo ima papira i sprava, a lupač nije uz njega.

Žene i kćeri se tuže, što su zbijene na otok, premda ga ja držim za najugodnije mjesto na svijetu: one žive tu doduše u največem obilju i sjaju i smiju da čine, štogod ih volja, ali ipak žude da vide svijet i da se zabavljaju u glavnom gradu; to im se ne dopušta bez naročite dozvole kraljeve; a dozvola se ne dobiva lako, jer odlični su se ljudi čestim iskustvom uvjerili, kako je teško nagovoriti žene, da se

odozdol vrate. Pripovijedali su mi, kako je neka odlična dvorska gospodja, koja ima nekoliko djece, — udata je za ministra predsjednika, najbogatijega podanika u kraljevini, vrlo lijepa čovjeka, koji ju silno voli, a živi u najkrasnijoj palači na otoku, — sišla u Lagado tobože radi zdravlja i sakrivala se tamo nekoliko mjeseci, doklegod kralj nije poslao tjeralicu, da ju potraže; i nadjoše je u jednoj krčmi, svu u dronjcima, jer je haljine bila založila, izdržavajući stara, nakazna slugu, koji ju je tukao svaki dan, a iz njegova su je društva oteli jako preko volje njene. I premda ju je muž primio sa svom ljubeznošću, što može da bude, i bez ikakva prigovora, nabrzo ona smislila da opet umakne dolje, sa svim svojim draguljima, k tomu istomu ljubavniku, i otad joj nema ni traga ni glasa.

To bi se čitaocu činilo možda priličnijim za kakvu evropsku ili englesku zgodu, nego za zgodu u tako dalekoj zemlji. Ali neka on izvoli smisliti, da ženski hirovi nisu ograničeni ni na koju klimu ili narod, i da su jednoličniji, nego što bi se i zamišljalo.

Po prilici za mjesec dana uznapredovao sam prilično u njihovu jeziku, te sam znao da odgovaram na većinu kraljevih pitanja, kad bi mi bila čast da budem uz njega. Njegovo veličanstvo nije pokazivalo ni najmanju radoznalost, da me ispituje o zakonima, vladavini, povijesti, vjeri ili običajima u zemljama, gdje sam bivao; nego je ograničio svoja pitanja na stanje matematike, a moj je izvještaj primio s velikim prezirom i ravnodušnošću, premda su ga često podsticali lupači sa svake strane.

TREĆA GLAVA.

Fenomen, koji je riješila novovjeka fizika i astronomija. — Laputski veliki napredak u astronomiji. — Kraljeva metoda za gušenje ustanaka.

Revnost je tudjinačka svuda tako općenita, da sam i prije ikakva istraživanja zamolio vladara za dozvolu, da razgledam znamenitosti na otoku, a on mi izvolio milostivo dopustiti i odredio mojemu učitelju, neka me prati. Želio sam najprije da doznam, kakvi su vještački ili prirodni uzroci različitim kretnjama toga otoka, te ću o tom dati sada čitaocu prirodoslovnu obavijest.

Leteći ili lebdeći otok sasvim je okrugao, promjer mu je 7837 lakata, ili po prilici četiri i pol milje, ima dakle deset tisuća jutara*. Debljina mu je tri stotine lakata. Dno ili donja strana, što ju vide oni, koji gledaju otok odozdol, sasvim je ravna ploča od živca kamena, a penje se oko dvjesta lakata. Na njoj leže u običnom redu različite rude, a iznad svega je sloj plodne crnice zemlje, dubok deset ili dvanaest stopa. Površina se spušta od oboda prema sredini i to je prirodni uzrok, zašto rosa i kiša, što pada na otok, u malim potočićima teče k sredini, te se salijeva u četiri velike kotline, od kojih je svakoj objam oko pol milje, a od sredine su dvjesta lakata. Za dana se voda iz tih kotlina neprestano isparuje na suncu i time se sprečava, da se ne prelije. Kako je osim toga monarhu u vlasti, da otok digne iznad područja oblaka i para, može on, kadgod ga volja, spriječiti, da ne pada rosa i kiša. Jer najviši se oblaci

*) Englesko jutro, acre, ima 4046 četv. met., dakle manje nego četiri petine našega jutra.

*

ne penju više od dvije milje, vele prirodoslovci; barem se to nije nikad razabralo u toj zemlji.

Usred otoka ima pukotina od pedesetak lakata u promjeru, odakle astronomi silaze u veliku zgradu, koja se zato zove f l a n d o n a g a g n o l e, ili astronomska spilja, a u dubljini je od sto lakata ispod površine živca kamena. U toj spilji gori neprestano na sve strane jarko svijetlo, koje odsijeva od živca kamena. Tu se gomilaju svakakvi sekstanti, kvadranti, teleskopi, astrolabi i drugi astronomski instrumenti. Ali najveća je znamenitost, od koje zavisi sudbina otoka, magnet grdne veličine, koji po obliku nalikuje na tkalački čunak. Dug je šest lakata, a na najdebljem mjestu najmanje preko tri lakta. Taj je magnet na vrlo jakoj osovini od živca kamena, koja mu prolazi kroz sredinu, a on se kreće na njoj i u takovoj je tačnoj ravnoteži, da ga i najslabija ruka može okretati. Okružen je šupljim valjkom od živca kamena, koji je četiri stope dubok, isto toliko debeo, ima dvanaest lakata u promjeru, smješten je horizontalno i stoji na osam stupaca od živca kamena, visokih šest lakata. Na sredini udubljene strane ima žlijeb, dubok dvanaest palaca, u kojem leže krajevi osovine, te se okreću, kad treba.

Taj se kamen ne može nikakvom silom maknuti s mjesta, jer valjak i njegovi stupci samotvor su kamen s onim živcem kamenom, što sastavlja podnožje otoku.

Tim se magnetom otok diže i spušta i kreće s jednoga mjesta na drugo. S obzirom na ovaj dio zemlje, kojim monarh vlada, ima magnet na jednom kraju privlačivu snagu, a na drugom odbojnu. Kad se magnet osovi, tako da privlačivi kraj bude okrenut k zemlji, silazi otok; ali kad se odbojni kraj

uperi dolje, uzlazi otok ravno gore. Kad kamen stoji koso, kreće se tako i otok: jer u tom magnetu djeluju sile uvijek u paralelnim linijama s njegovim pravcem.

Tom kosom kretnjom upravlja se otok u različite krajeve monarhove države. Da se rastumači način, kako otok putuje, neka A B znači crtu, povučenu kroz državu Balnibarbi, C D neka znači magnet pa neka D bude odbojni, C privlačivi kraj, a otok neka bude iznad C: ako se kamen namjesti u pravcu C D, da odbojni kraj bude okrenut dolje, onda će otok udariti koso u vis prema D. Kad stigne k D, neka kamen bude okrenut na osovini, dok mu se privlačivi kraj ne uperi u E, i onda će otok krenuti koso k E; ako se kamen opet okrene na osovini, dok ne bude u položaju E F, a odbojni kraj bude okrenut dolje, otok će se dići koso k F, a kad se privlačivi kraj okrene k G, otok će krenuti k G, i od G k H, ako se kamen okrene tako, da mu se odbojni kraj uperi ravno dolje. I tako, mijenjajući položaj kamenu, kadgod ustreba, udešava se otok, da uzlazi i silazi izmjenice u kosu pravcu, a tim izmjeničnim uzlaskom i silaskom (jer kosina nije znatna) kreće se otok iz jednoga kraja u državi u drugi.

Ali mora se spomenuti, da se otok ne može kretati dalje preko područja državnoga, što je pod njim, a i ne može da se diže više nego četiri milje. Astronomi (koji su napisali o kamenu velike sisteme) ustanovljuju tomu ovaj uzrok: magnetska se snaga ne proteže dalje od četiri milje, a ona ruda, što na kamen djeluje iz nutrine zemaljske i iz mora po prilici šest morskih milja od obale, nije raširena po svoj zemlji, nego ograničena na granice kraljeve države; a uz veliki probitak ovakvoga višega položaja bilo bi

vladaru lako pokoriti ma koju zemlju, koja je na dohvatu magnetu.

Kad se kamen namjesti paralelno s horizontom, miruje otok; jer onda su mu krajevi u jednakoj daljini od zemlje i djeluju s jednakom silom, jedan vuče dolje, drugi tjera gore, ne može dakle da nastane nikakva kretnja.

Taj je magnet pod paskom nekih astronoma, koji mu pogdjekada udešavaju onakve pravce, kakve monarh odredjuje. Veći dio života probavljaju oni motreći nebeska tjelesa, i to kroz stakla, koja su kudikamo bolja od naših. Najveći teleskopi njihovi ne premašuju doduše tri stope, ipak povećavaju mnogo više nego naši teleskopi od sto stopa i jasnije pokazuju zvijezde. Ta ih je prednost osposobila, da svoja otkrića prošire mnogo dalje nego naši astronomi u Evropi; jer oni su sastavili popis od deset tisuća zvijezda stajačica, a najveći popis naš nema više nego trećinu toga broja. Otkrili su također dvije manje zvijezde, ili satelita, što se okreću oko Marsa; ona bliža daleko je od sredine glavnoga planeta upravo tri njegova promjera, a dalja pet: ona prva obilazi za deset sati, a ova posljednja za dvadeset i jedan i pol sata; tako da su kvadrati njihova obilaska skoro u istom razmjeru s kubicima njihove udaljenosti od Marsove sredine; a to dokazuje jasno, da njima vlada isti zakon o teži, koji utječe na druga nebeska tjelesa.

Promatrali su devedeset i tri različite repatice i s velikom im tačnošću ustanovili obilazak. Ako je to istina, (a oni to tvrde s velikim samouzdanjem,) valjalo bi jako željeti, da se objavi njihovo motrenje i pri tom bi se teorija o repaticama, koja je danas vrlo

šepava i oskudna, uzvisila do iste savršenosti s drugim dijelovima astronomije.

Kralj bi bio najneograničeniji vladar na svem svijetu, kad bi mogao predobiti ikojega ministra, da se pridruži njemu; ali oni imaju svoja imanja dolje na kontinentu i sude, da je miljenička služba vrlo nesiguran posjed, te se ne će nikad privoljeti da zarobe svoju domaju.

Ako koji grad zapodjene ustanak ili bunu, zapadne u ljuto strančarstvo, ili se nećka da plati obični danak, ima kralj dvije metode, kako će ih opet upokoriti. Prvi je i najblaži način, da otok lebdi iznad takva grada i iznad zemlje oko grada, a pri tom može da im otima dobročinstvo sunca i kiše, da stanovnike jadi dakle nevoljama i bolestima: a ako zlodjelo zaslužuje to, bacaju na njih odozgor veliko kamenje, od kojega ne mogu da se obrane drugačije, nego ako otpužu u pivnice ili u spilje, kad im se razbijaju krovovi na kućama. Ali ako se i dalje tvrdoglave, ili prijete, da će dići ustanak, laća se on posljednjega sredstva, spušta im otok ravno na glave, tako da se sasvim nište i kuće i ljudi. Ali to je krajno sredstvo, na koje vladar rijetko bude primoran, a i zaista ne voli da se služi njime; pa i ministri se ne usudjuju da ga svjetuju na djelo, koje bi ih i omrazilo narodu i na veliku štetu bilo njihovim dobrima, što su sva dolje: jer otok je kraljeva domena.

Ali ima zaista još i teži razlog, zašto su kraljevi te zemlje uvijek bili protivni da izvršuju tako strahovito djelo, ako nije prijeka potreba. Jer ako grad, koji treba da bude razoren, ima kakvih visokih klisura, kao što obično biva po velikim gradovima, jer se je takav položaj valjda u početku odabirao, da bi se spriječila takva katastrofa; ili ako ima mnogo

visokih tornjeva ili kamenih stupova, nagao bi pad mogao da bude opasan dnu ili donjoj strani na otoku, jer ako se ona i sastoji, kako rekoh, od samotvora živca kamena, koji je debeo dvjesta lakata, mogla bi pući od tako jaka udara, ili se rasprsnuti, kad se preblizu približi vatrama u kućama dolje, kao što često puca vršak na našim dimnjacima, makar bio od željeza i kamena. Narod zna dobro sve to i razumije, koliko smije da se joguni, kad se tiče njihove slobode ili svojine. A kralj, kad je najljuće razdražen, ili najodlučniji da smrvi koji grad, odredjuje otoku, da se sasvim polagano spusti, tobože od blagosti spram svojega naroda, a zapravo od straha, da ne bi razbio dno živca kamena; kako sude svi njihovi prirodoslovci, ne bi onda magnet mogao više nositi otok i sva bi masa pala na zemlju.

Po temeljnom zakonu u kraljevini ne smije ni kralj ni koji od dvojice starijih sinova njegovih odlaziti s otoka, a ni kraljica, dok se nije porodila.

ČETVRTA GLAVA.

Pisac odlazi iz Lapute. — Otpravljaju ga u Balnibarbi. — Dolazi u glavni grad. — Opis glavnoga grada i njegova kraja. — Pisca gostoljubivo prima odličan gospodin. — Razgovor njegov s tim gospodinom.

Ne kanim nipošto reći, da su na tom otoku zlo postupali sa mnom, ali moram priznati, mislio sam, da me odviše zanemaruju, pa i donekle preziru; jer niti vladar niti narod nije se činio da se zanima za ikakvu drugu znanost osim matematike i muzike, u

kojima sam daleko zaostajao za njima, te su me zato vrlo malo cijenili. U drugu ruku, kad sam vidio sve znamenitosti na otoku, jako mi je dosadio taj svijet i silno sam želio da odem. Bili su doduše izvrsni u dvjema znanostima, koje ja veoma cijenim i kojima nisam nevješt; ali u isti su mah tako rastreseni i zaronili u mozganje, da nikad nisam sastao ovako neugodne družbe. Za ova dva mjeseca, dok sam boravio tu, razgovarao sam se samo sa ženama, trgovcima, lupačima i dvorskim paževima, i tim sam najzad stekao najveći prezir; ali to su bili jedini ljudi, od kojih sam ikad mogao da dobijem razborit odgovor.

Silnim učenjem stekao sam valjano poznavanje njihova jezika: dodijalo mi, što sam stisnut na taj otok, gdje sam stekao tako malo sklonosti, te odlučim da odem prvom prilikom. Bio je na dvoru velikaš, blizak rodjak kraljev, i radi toga jedino ugledan. Svi su ga držali za najveću neznalicu i najtupljega čovjeka medju sobom. Iskazao je kruni mnogo izvrsnih usluga, bio vrlo darovit i obrazovan, čestit i častan, ali tako loša sluha, da su klevetnici njegovi pripovijedali: »zna se, da je često u krivo vrijeme udario takt«; i učitelji su mu jedva jedvice utuvili najlakše nauke iz matematike. Volio mi je iskazivati mnogu dobrotu, često bi me počastio posjetom, želio je da bude obaviješten o prilikama u Evropi, o zakonima i običajima, živovanju i znanostima po različitim zemljama, kuda sam putovao. Vrlo me je pažljivo slušao i priklapao veoma razumne primjedbe onomu, što sam govorio. Imao je dva lupača, koji su uz njega bili radi dostojanstva, ali se nije nikad služio njima, osim na dvoru i pri svečanim posjetima; a kad smo bili sami, svaki put bi im naložio, neka se uklone.

Zamolio sam toga odličnika, neka se meni u prilog zauzme kod njegova veličanstva, da mi dopusti odlazak; učinio je to, kako mi je izvolio reći, sa žaljenjem; predložio mi je zaista nekoliko vrlo povoljnih ponuda, ali ja sam ih odbio s izrazima najveće zahvalnosti.

Dne 16. februara oprostio sam se s njegovim veličanstvom i s dvorom. Kralj me obdario darom, vrijednim oko dvjesta engleskih funti, a moj zaštitnik, njegov rodjak, dva puta više i još mi dao preporučno pismo prijatelju svojemu u Lagadu, glavnom gradu. Kad je onda otok lebdio nad brdom, dalekim koje dvije milje od Lagada, budem spušten s najdonje galerije na isti način, kako su me i uspeli.

Kopno, ukoliko je pod vlašću monarha letećega otoka, zove se općim imenom B a l n i b a r b i, a grad se zove, kako sam rekao prije, L a g a d o. Bilo mi je neko malo zadovoljstvo, kad sam osjetio pod nogama zemlju. Hodao sam po gradu bez ikakve brige, jer sam bio odjeven poput domorodaca, a dovoljno vješt jeziku, da se mogu razgovarati s njima. Brzo sam našao kuću onoga, kojemu sam bio preporučen, predao mu list prijatelja, velikaša na otoku, a on me primio vrlo prijazno. Taj odlični gospodin, koji se je zvao Munodi, odredio mi stan u svojoj kući, gdje sam i ostao za svojega boravka, i gostio me vrlo gostoljubivo.

Sutradan iza dolaska poveo me u svojoj kočiji, da razgledam grad, koji je po prilici za polovinu manji od Londona; ali kuće su vrlo čudno gradjene i većinom trošne. Svijet po ulicama hoda brzo, gleda divlje, ukočenim očima i većinom je u dronjcima. Izašli smo na gradska vrata i izvezli se koje tri milje u polje, gdje sam vidio mnogo težaka, kako različitim

orudjem rade zemlju, ali nisam mogao da dokučim, šta oni rade; a nigdje nisam vidio ni traga bilo žitu, bilo travi, premda se je zemlja činila da je izvrsna. Nisam se mogao suzdržati, da se ne začudim tim čudnim pojavama, i u gradu i u polju, te sam se usudio da zamolim svojega vodiča, da bi mi izvolio razjasniti, šta znače tolike mnoge poslene glave, ruke i lica, i po ulicama i po poljima, jer ne razbiram ništa, što bi oni stvarali; nego naprotiv, nikad nisam vidio ovako loše radjene zemlje, ovako nevaljano gradjenih i ruševnih kuća, ili naroda, kojemu lice i odjeća iskazuje toliku siromaštinu i oskudicu.

Taj gospodin Munodi bio je čovjek najvišega staleža i nekoliko je godina bio poglavica u Lapadu; ali po nekoj ministarskoj spletki otpustili ga radi nesposobnosti. No kralj mu je bio prijazan, kao dobromislenu čovjeku, ali slabe, prezrene pameti.

Kad sam onako slobodno rasudio o zemlji i o njenim žiteljima, za sav mi je odgovor rekao samo, »da nisam dosta dugo medju njima, da bih mogao stvoriti sud; i da različiti narodi na svijetu imaju različite običaje«; i druge obične rečenice za takvu priliku. Ali kad smo se vratili u palaču, zapitao me, »kako mi se svidja zgrada, kakve sam neskladnosti opazio i šta zabavljam odjeći i izgledu njegove služinčadi?« I mogao je da pita, jer sve je oko njega bilo sjajno, uredjeno i fino. Odgovorih, »da je mudrost, dostojanstvo i bogatstvo njegove preuzvišenosti očuvalo njega od onih nedostataka, što su ih ludost i siromaštvo stvorili u drugima.« On reče, »ako bih da odem s njim u seoski dvor njegov, dvadesetak milja daleko, gdje mu je imanje, bit će više dokolice za ovakav razgovor.« Rekoh njegovoj preuzvišeno-

sti, »da sam mu sasvim na raspoloženju,« te sutradan izjutra krenusmo.

Za puta me je upozoravao na različite načine, kako ratari rade zemlju, ali ja ih nisam nikako razumijevao, jer osim nekih vrlo rijetkih mjesta nisam nigdje ugledao ni klas žita ni list trave. Ali za tri sata puta sasvim se promijenio prizor; stigosmo u prekrasan kraj; u malim razmacima ratarske kuće, zgodno sagradjene; zemlja ogradjena, a na njoj vinogradi, žitne oranice i livade. I ne sjećam se, da sam vidio umiliatije slike. Njegova preuzvišenost opazi, da mi se lice vedri; reče mi s uzdahom, »da se ovdje započinje njegovo imanje i tako će isto potrajati sve do njegove kuće: da mu se zemljaci podruguju i preziru ga, što svoje poslove ne radi bolje, nego je na ovako loš primjer kraljevini; ali vrlo ih se malo povodi za njim, i to oni, koji su stari, tvrdoglavi i slaboumni kao i on.«

Dodjosmo najzad kući, koja je zaista bila otmena zgrada, sagradjena po najboljim pravilima arhitekture. Fontane, vrtovi, aleje, promenade i gajevi bili su svi udešeni sasvim razumno i ukusno. Pohvalio sam dolično svaku stvar, koju sam vidio, ali njegova se preuzvišenost nije na to ni najmanje obazirala, doklegod nismo odvečerali; a onda, kad nije bilo nikoga trećega, reći će mi vrlo melanholično, »kako se boji, da će morati porušiti svoje kuće u gradu i na selu te ih sagraditi po današnjoj modi; uništiti sve plantacije i stvoriti druge u onakvu obliku, kako današnji običaj iziskuje, i isto tako uputiti svoje zakupnike, jer će inače navući na sebe pokudu, da je bahat, čudak, afektiran, neznalica, tvrdoglav, i možda još gore ozlovoljiti njegovo veličanstvo; divljenje, u kojem sam ja, prestat će ili će se

umanjiti, dok me bude obavijestio o nekim potankostima, kojih valjda nisam čuo na dvoru; jer tamo su ljudi odviše zaokupljeni svojim mozganjem, da bi pazili na ono, što se dogadja ovdje dolje«.

Sadržaj njegova govora bio je ovaj: »prije četrdesetak godina popelo se nekoliko ljudi na Laputu, bilo po poslu bilo za zabavu, a nakon boravka od pet mjeseci vratili se s malim površnim znanjem, ali puni vjetrenjasta duha, što su stekli u tom zračnom kraju: ti ljudi, kad su se vratili, stali da zamjeraju svakoj stvari, kako se radi dolje, te se zavezli u osnove, kako će sve umjetnosti, znanosti, jezike i mehaniku nanovo vratiti na nov put. U tu su svrhu pribavili kraljevsku povlasticu za osnutak akademije projektanata u Lagadu; i taj je hir toliko silno prevladao u narodu, da nema iole znatna grada u kraljevini bez takve akademije. U tim školama izmišljaju profesori nova pravila i metode za poljodjelstvo i graditeljstvo, i nove instrumente i orudje za sve obrte i tvornice; prema tomu, kako oni idu za tim, da jedan čovjek radi posao za desetoricu, treba da se palača sagradi za nedjelju dana, od takva trajna materijala, da bez opravaka potraje do vijeka. Svi plodovi zemaljski treba da dozrijevaju u svako doba, kadgod mislimo da je zgodno odabrati, i da se postostruče; i nebrojeni drugi povoljni predlozi. Jedina je neprilika, što se nijedan od tih projekata nije još izvršio; a medjutim je sva zemlja jadna pustoš, kuće ruševne, a narod bez kruha i ruha. Uza sve to nisu oni klonuli duhom, nego pedeset puta žešće prionuli da nastavljaju svoje osnove, jer ih najednako goni i nada i očaj: a što se njega tiče, on nije poduzetna duha, te je zadovoljan, što hoda starom stazom, što živi u kućama, koje su njegovi djedovi sagradili, i što sve u ži-

volu radi onako, kako su oni radili, bez novotarija; i ponekoji su drugi ljudi, plemići i gospoda, uradili isto tako, ali ih prezirno i zlobno drže za neprijatelje umjetnosti, neznalice i loše državljane, kojima je milija vlastita udobnost i lijenost nego opći napredak njihove domovine.«

Njegovo gospodstvo dodade, »da ne bi htio nikakvim daljim potankostima omesti užitak, što će mi zacijelo biti, kad budem vidio veliku akademiju, kuda on misli da treba da odem«. Samo me je zamolio, da pogledam ruševnu zgradu na brdskom pristranku, koje tri milje daleko, te me je o njoj obavijestio ovako: »imao je pol sata od kuće vrlo zgodan mlin, koji je tjerala jaka rijeka, a bio je dovoljan za njegovu porodicu i za velik broj njegovih zakupnika; po prilici prije 7 godina došlo k njemu društvo onih projektanata i predložilo mu, da sruši taj mlin i da sagradi drugi na pristanku toga brda, kojemu se diljem glavice mora iskopati dug jarak, da njim teče voda, te će se cijevima i mašinama otpravljati, da oskrbljuje mlin: jer vjetar i uzduh na visini burkaju vodu, tako da je podesnija za kretnju; i jer će voda, kad silazi niz strminu, tjerati mlin polovicom struje iz rijeke, koja teče u istoj razini«. Reče, »da tada nije bio u milosti na dvoru, a mnogi su ga prijatelji salijetali, te je pristao na predlog: zaposlivao je sto ljudi dvije godine dana, stvar se izjalovila, a projektanti otišli, svu krivicu pripisali njemu, vazda mu se otad podrugivali, naveli i druge na taj isti pokušaj, s istim uvjeravanjem o uspjehu i s istim razočaranjem«.

Iza nekoliko dana vratili smo se u grad; a kako je preuzvišeni gospodin bio na lošu glasu u akademiji, nije htio da sam ide sa mnom, nego me preporučio jednom prijatelju, neka sa mnom ode onamo. Gospodin me je izvolio prikazati kao velika obožavatelja projekata te vrlo radoznala i lakovjerna čovjeka: i zaista nije promašio istinu, jer i ja sam za mladjih dana bio neki projektanat.

PETA GLAVA.

Piscu se dopušta, da razgleda veliku akademiju lagadsku. — Akademija se opširno opisuje. — Umjetnosti, kojima se profesori bave.

Razumijem, kako će moji čitaoci strepiti, da doznadu potankosti o laputskoj akademiji, pa ću sada da ju opišem. Ta akademija nije cjelovita zasebna zgrada, nego ju sastavlja nekoliko kuća s objiju strana na ulici, koje su bile ruševne, pa su pokupovane i upotrebljene za tu svrhu.

Nastojnik me je dočekao vrlo ljubezno, pa sam mnogo dana dolazio u akademiju. U svakoj sobi u njoj ima po jedan ili po nekoliko projektanata, a ja mislim, da nisam bio u manje nego pet stotina soba.

Prvi čovjek, kojega sam vidio, bio je mršava obličja, ogarenih ruku i lica, duge kose i brade, izderan i opaljen na nekoliko mjesta. Odjeća, košulja, koža, sve mu je iste boje. Osam se godina bavi mišlju, kako će izvući sunčane zrake iz krastavaca, koji će se metati u hermetski zatvorene bočice i za nepogodna se ljeta vaditi, da zagrijavaju zrak. On ne sumnja, rekao mi je, da će za osam godina moći da opskrbljuje namjesnikove vrtove sunčanim svijetlom, uz umjerenu cijenu; ali se potužio, da mu je prazna kesa, i zamolio me, da mu dadem štogod za poticaj duhu, pogotovo jer je sada vrlo skupo godišnje doba

za krastavce. Obdario sam ga malim darom, jer me je moj velikaš opskrbio za tu svrhu novcem, znajući njihovu navadu, da prose od svakoga, tkogod ih pohodi.

Podjem u drugu sobu, ali malo da nisam uzmaknuo, jer me je gotovo omamio strahovit smrad. Moj me vodić potjera, zaklinjući me šaptom, »neka ne vrijedjam, jer to bi se silno zamjerilo«, i zato se nisam usudio ni da začepim nos. Projektanat u toj ćeliji bio je najstariji učenjak u akademiji; lice i brada bili su mu blijede žute boje, ruke i odjeća sasvim pokriveni blatom. Kad sam mu predstavljen, čvrsto me zagrlio; taj bih mu komplimenat s drage volje ispričao, da ga nije bilo. Posao mu je, od prvoga maha, kad je došao u akademiju, da ljudske izmetine pretvara u nekadašnju hranu, odjeljujući različite dijelove, uklanjajući boju, što ju izmetine dobivaju od žuči, isparujući vonj i pjeneći slinu. Od društva dobiva nedjeljni obrok, sud pun ljudskih izmetina, po prilici kolika je bristolska tona.

Vidio sam drugoga, kako radi, da led kalcinira u puščani prah; on mi je pokazao i raspravu, koju je napisao o kovnosti vatre, te ju kani izdati.

Bio je tu vrlo darovit graditelj, koji je smislio novu metodu za gradjenje kuća, da se otpočne od krova i radi dolje prema temelju; to mi je pravdao jednakim radom dvaju razumnih kukaca, pčele i pauka.

Bio je tu čovjek, slijep od rodjenja, koji je imao nekoliko šegrta u istom stanju: posao im je bio, da miješaju za slikare boje; učitelj ih je naučio, da ih razlikuju opipom i njuhom. Na nezgodu pravu, nisam ih tada zatekao jako savršene u naukama, a i samo-

mu se je profesoru dešavalo, da se obično buni. Cijelo bratstvo jako sokoli i cijeni toga umjetnika.

U drugoj me je sobi silno razdragao projektanat, koji je pronašao način, kako će se zemlja orati svinjama, da se uštedi trošak za plugove, stoku i rad. Metoda je ovakva: na jutru zemlje pozakopavaš u razmacima od šest palaca, osam palaca duboko, žira, datula, lješnika, i druge tovne hrane ili biljaka, koje su tim životinjama najmilije i onda ih dotjeraš šest stotina ili više u polje, gdje će one za nekoliko dana, tražeći hranu, razrovati svu zemlju i udesiti ju za sjetvu, a u isti ju mah nagnojiti svojim gnojem: pokušajem se je doduše razabralo, da je trošak i trud vrlo velik, a prirod malen ili nikakav. Ali nema sumnje, da se taj pronalazak može još jako usavršiti.

Odem u drugu sobu, gdje je svud uokolo po zidovima i po stropu visjela paučina, osim uska prolaza umjetniku, da ulazi i izlazi. Kad udjoh, doviknuo mi on glasno: »da mu ne kidam paučinu«. Tužio se je »na kobnu zabludu, u kojoj je svijet bio toliko dugo, služeći se svilenim bubama, kad ima toliko mnoštvo domaćih kukaca, koji beskrajno nadmašuju svilenu bubu, jer znaju i tkati i presti«. Iznosio je dalje, »da će se upotrebom paukova sasvim uštedjeti trošak za bojenje svile«, o čemu sam se potpuno uvjerio, kad mi je pokazao silno mnoštvo muha najkrasnijih boja, kojima on hrani pauke, te nam ustvrdio, »da tkivo prima od njih, a kako on njih ima od sviju boja, nada se da će udovoljiti svačijemu ukusu, čim bude našao muhama zgodnu hranu od nekih smola, ulja i drugih sluzavih materijala, da konci budu jaki i čvrsti«.

Bio je tu astronom, koji se je prihvatio, da na vjetrenici na gradskoj vijećnici namjesti sunčanik

koji će kazivati godišnje i dnevno kretanje zemaljsko i sunčano, a ujedno javljati i slagati se sa svim slučajnim promjenama vjetra.

Bila me snašla mala kolika, te me vodić odvede u sobu, gdje prebiva velik liječnik, čuven radi liječenja te bolesti oprečnim operacijama jednoga istoga instrumenta. Imao je velik mijeh, s dugim tankim grlom od slonove kosti: taj bi mijeh primaknuo na osam palaca k stražnjici i usisao vjetar, pa je tvrdio, da može crijeva stanjiti kao suh mjehur. Ali kad je bolest tvrdokornija i ljuća, utaknuo bi naduhan mijeh i ispraznio ga bolesniku u tijelo; onda izvukao instrumenat, da ga opet naduhne, a palcem čvrsto zatisnuo stražnjicu; kad se to ponovi tri četiri puta, pridošli će vjetar provaliti i izvesti sa sobom škodljivi vjetar, (kao voda, ulivena u pumpu,) i bolesnik će ozdraviti. Vidio sam, kako je oba eksperimenta iskušao na psu, ali nisam razabrao, da je prvi ikako djelovao. Iza drugoga je životinja gotovo pukla i tako se žestoko ispraznila, da se je vrlo zgadilo meni i mojemu drugu. Pas je odmah skapao, a mi ostavismo doktora, dok je nastojao da psa tom istom operacijom izliječi.

Obišao sam mnoge druge sobe, ali ne ću da dodijavam čitaocu svim onim osobitostima, što sam ih vidio, jer nastojim da budem kratak.

Dosad sam bio vidio samo jednu stranu akademije, jer druga je strana odredjena za promicatelje spekulativne znanosti, o kojima ću nešto reći, pošto budem spomenuo još jednu odličnu osobu, nazvanu kod njih »sveopći umjetnik«. On nam je rekao, »da se je trideset godina služio svojim mislima za usavršenje ljudskoga života«. Imao je dvije velike sobe, pune čudnih rijetkosti, i pedeset zaposlenih

ljudi. Neki zgušćuju zrak u suhu opipljivu tvar, izlučujući salitru i iscjedjujući vodene ili tekuće čestice; drugi mekšaju mramor za jastuke i šivaće jastučiće; treći skamenjuju kopita živim konjima, da ne ohronu. Sam je umjetnik bio tada zaposlen dvjema velikim osnovama; prva, da zemlju zasije pljevom, u kojoj je, kako on tvrdi, sadržana prava sjemenska snaga, a to je dokazao s nekoliko eksperimenata, no ja nisam bio dovoljno vješt da ih razumijem. Druga je osnova, da se nekom smjesom smola, ruda i biljaka, koja se upotrebljava spolja, spriječi na dva mlada janjeta vuni, da ne raste; i nadao se je, da će za neko vrijeme raširiti po svoj kraljevini pasminu golih ovaca.

Presiječemo ulicu i odemo u drugi dio akademije, gdje prebivaju, kako sam već rekao, projektanti spekulativnih znanosti.

Prvi profesor, kojega sam vidio, bio je u velikoj sobi, s četrdeset učenika oko sebe. Nakon pozdrava, kad je vidio, da ja ozbiljno gledam stalak, što zaprema najveći dio sobe i u duljinu i u širinu, reći će, »da se ja možda čudim, što se on u projektu za unapredjenje spekulativnih znanosti služi praktičnim i mehaničnim operacijama. Ali svijet će brzo osjetiti njihovu korist; a on se diči, što se nikojem čovjeku u glavi nije rodila plemenitija, uzvišenija misao. Svatko zna, kako je teška obična metoda za učenje umjetnosti i znanosti; a po njegovu će izumu i najveća neznalica, uz ponešto troška i malen tjelesni trud, moći da piše knjige o filozofiji, pjesništvu, zakonima, matematici i teologiji, bez ikakve pomoći genija ili studija«. Onda me odvede k stalku, oko kojega su se poredjali oni učenici njegovi. Stalak je imao dvadeset četvornih metara i stajao usred

*

sobe. Gornja mu se strana sastojala od pojedinih komada drveta, koji su po prilici, kolika je kocka, ali neki veći od drugih. Svi su povezivani tankim žicama. Svaka je četvorina na tim kockama pokrivena prilijepljenim papirom, a na tim su papirima pozapisivane sve riječi njihova jezika, u različitim oblicima, konjugacijama i deklinacijama, ali bez ikakva reda. Onda me profesor umoli, »da pazim, jer on će krenuti svoju spravu«. Po njegovoj zapovijesti uhvatio svaki učenik željeznu dršku, kojih je bilo četrdeset, pričvršćenih uokolo na stalku po bridovima, pa kad ih naglo okrenuše, sav se red riječima sasvim promijenio. Onda on naložio trideset i šestorici dječaka, neka polagano čitaju pojedine retke, kako su se javili na stalku, pa gdje oni nadju na okupu tri četiri riječi, koje bi mogle sastaviti rečenicu, kazuju ih onoj preostaloj četvorici dječaka, koji su pisari. Taj se posao ponovio tri četiri puta; a sprava je bila tako udešena, da su se pri svakom okretu riječi potiskivale na drugo mjesto, kako su se drvene kocke micale odozgor dolje.

Šest sati na dan mladi su djaci bili zaposleni tim poslom; a profesor mi pokazao nekoliko knjiga folio formata, gdje su već sabrane krnje rečenice, koje će on posastavljati i iz toga bogatoga materijala stvoriti svijetu potpunu cjelinu sviju umjetnosti i znanosti; no to bi se još usavršilo i jako ubrzalo, kad bi općinstvo skupilo glavnicu, da se u Lagadu napravi i iskoristi pet stotina ovakvih stalaka, i kad bi se pothvatnici primorali, da za zajednicu prilože različite svoje zbirštine.

Uvjeravao me, »da mu je taj pronalazak zaokupljao od mladosti sve misli; da je za svoj stalak iscrpao sav rječnik i najtačnije izračunao, kakav je

u knjigama opći razmjer medju brojem čestica, imenica, glagola i drugih vrsta riječi«.

Najponiznije zahvalim tomu dičnom čovjeku, što mi je priopćio takvu veliku stvar, obećam, »ako mi ikad dade sreća i ja se vratim u zavičaj, iskazat ću mu pravicu kao jedinomu izumitelju te divne mašine«, i zamolim ga za dopuštenje, da nacrtam na papiru oblik i osnovu, kako je na priloženoj slici. Rekoh mu, »kako je našim učenjacima u Evropi dodušе običaj, da jedan drugom krade izume, pa je pri tom bar taj probitak, da nastaje razmirica, tko je pravi vlasnik: ali ja ću biti tako oprezan, da će njega zapasti sva slava, bez ikakva suparnika«.

Iza toga odemo u jezičnu školu, gdje tri profesora sjede i vijećaju, kako bi usavršili svoj domaći jezik.

Prva je osnova bila, da se skrati govor zbijanje u mnogoslovčanih riječi u jednoslovčane te izostavljanjem glagola i participa; jer u zbilji sve su stvari, što se mogu zamisliti, samo imenice.

Druga je osnova bila, da se ukinu sve riječi, bile kakve mu drago; a to se je isticalo kao velik probitak i radi zdravlja i radi kratkoće. Jer to je jasno, da nam svaka riječ, koju govorimo, ponešto izjeda i smanjuje pluća, pripomaže dakle, da nam se skraćuje život. Predložilo se zato sredstvo, »kad su riječi jedino imena stvarima, bilo bi svakomu čovjeku zgodnije da sa sobom nosi onakve stvari, koje su potrebne, da se izrazi pojedini posao, o kojem bi da govore«. I taj bi se izum zacijelo ostvario i na veliku olakšicu i za zdravlje čovjeku, da se žene nisu združile s prostim i neukim svijetom te zaprijetile, da će dići bunu, ako im se ne pusti sloboda, da govore svojim jezicima onako, kako i djedovi njihovi; takav je stalan

i nepomirljiv neprijatelj znanostima prosti svjet. Ali mnogi prvi učenjaci i mudraci pristaju uz novi sustav, da se izražavaju stvarima; u tom je jedina nezgoda, kad je čovjeku velik posao i različitih vrsta, pa mora prema tomu da prti na ledjima veći svežanj stvari, ako ne može da najmi jednoga ili dva jaka sluge, koji će ga pratiti. Često sam gledao dvojicu tih mudraca, kako skoro iznemažu pod teškim svojim bremenom, kao torbari kod nas; kad se sastanu na ulici, skidaju svoje terete, otvaraju vreće i cio se sat razgovaraju; onda spremaju svoje orudje, pomažu jedan drugomu, da opet uprte bremena, i rastaju se.

Ali za kratke razgovore može čovjek da nosi orudje u džepovima, ili pod pazuhom, koliko je dosta, da mu je na pomoći; a i kod kuće ne može da mu bude neprilike. Zato je soba, gdje se sastaje društvo, koje gaji tu umjetnost, puna svakojakih stvari, da budu pri ruci i da pribavljaju materijal za takav umjetni razgovor.

Drugi je probitak od toga pronalaska, što bi mogao da služi kao opći jezik, da ga razumiju svi civilizovani narodi, u kojih su stvari i orudje obično iste vrste, ili prilično nalik, tako da im se lako razbira poraba. I tako bi poslanici mogli da raspravljaju s tudjinskim vladarima ili državnim ministrima, kojima nikako ne znaju jezik.

Bio sam u matematskoj školi, gdje je učitelj učio učenike po metodi, koju teško i zamisliti možemo mi u Evropi. Rečenica i dokaz lijepo se zapisuje na tanku oblatu tintom, koja je načinjena od tinkture protiv glavobolje. To mora djak da proguta natašte, a tri dana zatim živi o samom kruhu i vodi. Kad on probavi oblatu, tinktura mu sukne u mozak i ponese rečenicu. Ali uspjeh nije dosad bio doličan,

nešto radi neke pogrješke u množini ili kompoziciji, a nešto radi nevaljanštine dječaka, kojima je ta pilula tako odurna, da se obično iskradaju i nju izbacuju, prije nego što može da djeluje; i dosad ih još nisu mogli nagovoriti, da bi se onoliko suzdržavali, koliko propis iziskuje.

ŠESTA GLAVA.

Dalji izvješťaj o akademiji. — Pisac predlaže nekoliko poboljšica, koje se časno primaju.

Čini se da razbor ne vlada u školi političkih projektanata, gdje sam se tek slabo zabavio; jer profesori su mi se činili da su sasvim pomjerili pameću, a takav me prizor navodi svagda na melanholiju. Ti su nesrećnici predlagali osnove, da bi se monarsi nagovorili, neka odabiraju miljenike po znanju, sposobnosti i vrlini; da se upute ministri, neka se staraju za javno dobro; da se nagradi zasluga, velike sposobnosti i odlična služba; da se pouče vladari, kako im je pravi interes onaj, koji grade na istom temelju s interesom naroda njihova; da za službe odabiraju ljude, koji su sposobni da ih vrše; i mnogo drugih fantastičnih, nemogućih tlapnja, kojih nikad dotle nije razumjela ničija pamet; i potvrdiše u meni onu staru primjedbu, »ništa nije tako pretjerano i bezumno, da to ne bi neki filozofi branili kao istinu«.

No ipak ću da iskažem pravicu tomu dijelu akademije, pa ću priznati, da nisu svi medju njima tako fantastični. Bio je tamo vrlo uman doktor, koji se je činio da je potpuno obaviješten o svoj prirodi i sistemu vladanja. Taj je odlični čovjek vrlo korisno

upotrebio svoje studije, da pronadje istinskih lijekova svim bolestima i pokvarenostima, što zaokupljaju neke struke javne uprave, poradi opačina i slabosti onih, koji vladaju, a i poradi razuzdanosti onih, koji treba da se pokoravaju. Na primjer, kad se svi pisci i mislioci slažu u tom, da je silna opća sličnost medju ljudskim i političkim tijelom, može li išta biti jasnije, nego da se obojemu mora po istim propisima čuvati zdravlje i liječiti bolesti? Zna se, da senate i velike skupštine često muče preobilni, burni i drugi škodljivi sokovi; mnoge bolesti u glavi, a još više u srcu; jaki grčevi, bolno trzanje živaca i tetiva u obadvjema rukama, ali osobito u desnici; spleen, nadam, vrtoglavica i delirij; škrofulozni otoci, puni smradna gnoja; kiselo, pjenasto podrigivanje, neprobavljanje i mnoge druge bolesti, kojih ne treba spominjati. Taj je doktor predložio zato, da bi prva tri dana, kad se sastane skupština, neki liječnici prisustvovali sjednicama i da bi svaki dan, kad se završi debata, svakomu skupštinaru pipnuli bilo; zatim, kad zrelo razmotre i pretresu pojedinim bolestima prirodu i metode za liječenje, neka se četvrtoga dana vrate u skupštinski dom, a s njima njihovi apotekari s podesnim medicinama; i prije nego što skupštinski članovi uzmu zasjedati, neka im se dadu, kako pojedinačni slučajevi iziskuju, sredstva lenitivna, aperitivna, apsterzivna, korozivna, restriktivna, palijativna, laksativna, kefalgična, ikterična, apoflegmatična, akustična; a prema tomu, kako te medicine budu djelovale, neka ih ponavljaju, mijenjaju, ili ispuštaju na narednoj sjednici.«

Taj projekt ne bi javnosti bio na velik trošak, a po mojem bi skromnom mišljenju vrlo koristio bržemu radu u onim zemljama, gdje skupštine imaju nekoga udjela u zakonodavnoj vlasti, stvorio bi jednodušnost, skratio debate, otvorio ono malo usta, što su sada zatvorena, i još više ih zatvorio, koja su sada otvorena, obuzdao mladima drskost i ublažio starima tvrdokornost, uzbudio tupe i stišao drznike.

Onda: kako je općenita tužba, da su vladarski miljenici kratke i slabe pameti, predložio je taj isti doktor, »neka svatko, tkogod pohodi ministra predsjednika, iskaže njemu svoj posao što kraće i što jasnijim riječima, a kad bude odlazio, neka rečenoga ministra potegne za nos, ili ga nogom udari u trbuh, ili mu stane na žulj, ili ga tri puta prodrma za oba uha, ili mu pribadaču turi u hlače, ili mu uštine ruku da pocrni i pomodri, pa da ne zaboravi; a svakoga dana, kad je primanje, neka ponovi tu istu operaciju, doklegod se posao ne izvrši ili sasvim ne odbije.«

Uputno je takodjer, »neka svaki skupštinar u velikoj narodnoj skupštini, pošto je iskazao svoje mišljenje i u raspravi ga zagovorio, mora da glasa upravo protivno; jer ako se tako učini, bit će zacijelo na dobro javnosti.«

Kad su stranke u državi žestoke, predlaže on divnu majstoriju, da ih izmiri. Metoda je ova: uzmi sto vodja sviju stranaka, poredjaj ih po dvojicu prema tomu, kojima su glave najsličnijega oblika, onda neka dva dobra operatera prepile u isti mah svakomu paru lubanju na takav način, da se mozak najednako prepolovi. Ovako otpiljene lubanje neka se zamijene i svaka neka se priklopi na glavu protivniku strančaru. Čini se doduše, da taj posao iziskuje veliku pomnju, ali profesor nas je uvjeravao, »ako se vješto izvrši, iscjeljenje je pouzdano«. Dokazivao nam je naime: »kako se onim dvjema polama mozga pušta, neka izmedju sebe raspravljaju u lubanji, brzo će se one lijepo sporazumjeti te stvoriti onu

umjerenost i pravilnost u mišljenju, što bismo toliko željeli da ih ima u glavama onih ljudi, koji si utvaraju, da se radjaju na svijet zato, da mu paze na kretanje i da upravljaju njime; a što se tiče razlike medju mozgovima, po kolikoći ili kakvoći, medju onima, koji su vodje u strankama«, uvjeravao nas je doktor, po svojem znanju, »to je puka sitnica«.

Čuo sam vrlo žestoku debatu izmedju dva profesora, o najzgodnijem i najprobitačnijem načinu i sredstvima, kako bi se utjerivao novac, a da se podanici ne kine. Prvi je tvrdio, »da bi najpravednija metoda bila, udariti neki danak na opačine i ludosti; a svakomu neka porota njegovih susjeda odredi na najpošteniji način, koliko treba da bude oporezovan«. Drugi je mislio upravo protivno: »da se oporezuju ona tjelesna i duševna svojstva, kojima se ljudi najviše ponose; neka porez bude veći ili manji, prema tomu, koliko se tko ističe; odluka o tom neka bude sasvim prepuštena vlastitoj savjesti«. Najviši bi porez bio na one ljude, koji su najveći miljenici drugoga spola, a oporezovali bi se po broju i prirodi ljubavnih iskaza, koje su stekli; u tom im se dopušta, da budu svoji vlastiti svjedoci. Domišljatost, hrabrost i uljudnost predlagali su se takodjer za velik porez, koji bi se ubirao na taj isti način, da bi svatko na časnu riječ iskazao, koliko ima čega. Ali što se tiče poštenja, pravednosti, pameti i učenosti, ne treba nikako da se oporezuju; jer to su svojstva takve osobite vrste, da ih nitko ne priznaje susjedu i ne cijeni u sebe.

Za žene je predlagao da budu oporezovane po ljepoti i vještini u odijevanju, te neka im bude ista povlastica kao i muškarcima, da se to odlučuje po njihovu vlastitu sudu. Ali stalnost, čestitost, razbor

i dobroćudnost neka se ne oporezuju, jer ne bi naplatili trošak za ubiranje.

Da bi skupštinari radili kruni za interes, predlagalo se, neka oni bacaju ždrijeb za službe, a svaki neka se najprije zakune i zajamči, da će glasati za dvor, dobio ili ne dobio: iza toga je onima, koji su izgubili, slobodno da redom bacaju ždrijeb, kad opet bude prazno mjesto. Tako bi se podržavala nada i očekivanje: nitko se ne bi tužio na prekršena obećanja, nego bi svoje razočaranje pripisivao sasvim udesu, u kojega su šira i jača ledja nego u ministarstva.

Jedan mi je drugi profesor pokazao velik papir s uputama, kako se otkrivaju zavjere i urote protiv vlade. Savjetovao je velike državnike, neka svim sumnjivim osobama ispituju dijetu; u koje doba jedu; na kojoj strani leže u krevetu; kojom rukom brišu stražnjicu: neka im pomno pregledavaju izmetine, pa neka po boji, mirisu, okusu, krutosti, neprobavljanju ili probavljanju stvaraju sud o njihovim mislima i namjerama; jer ljudi nisu nikad tako ozbiljni, zamišljeni i pažljivi, kao kad se ispražnjuju, što je on razabrao po iskustvu; jer u takvim zgodama, kad bi uzeo da premišlja, jedino radi pokušaja, kakav bi bio najbolji način, da ubije kralja, izmetine bi mu bile zelenkaste: ali sasvim drugačije, kad bi samo mislio da digne ustanak ili da zapali glavni grad.

Sva je rasprava napisana bila s velikom oštroumnošću, te je imala mnogo primjedaba, i zanimljivih i korisnih za političare; ali kako sam ja shvatio, nije bila sasvim potpuna. Usudio sam se da to reknem piscu, te sam mu ponudio, ako bi izvolio, da mu je nadopunim s nekoliko dodataka. On mi primio ponudu s dražom voljom, nego što je obično u pisaca,

pogotovo u projektantskoj vrsti, i izjavio, »da će se veseliti daljim uputama«.

Ja mu rekoh, »da se u kraljevini Tribniji, koju urodjenici zovu Langden, gdje sam na mojim putovanjima probavio neko vrijeme, većina naroda sastoji sasvim od uhoda, svjedoka, doušnika, tužitelja, progonitelja, iskazivača, zaklinjača, uz različite njihove pokorne i niže službenike, koji su svi pod zastavama, vodstvom i na plati državnih ministara, i njihovih zamjenika. Zavjere u toj kraljevini stvaraju obično oni ljudi, koji žele da se proslave, kako su umni političari; da slabunjavoj upravi uliju novu snagu; da guše ili odvraćaju velike nezadovoljnike; da pune svoje kovčege zaplijenjenim dobrom; da dižu ili obaraju mišljenje o državnom kreditu, kako je u prilog privatnomu probitku njihovu. Najprije se kod njih uglavi i ustanovi, koje će sumnjive osobe da budu optužene za zavjeru; onda se zbiljski staraju, da im se domognu sviju pisama i papira i da vlasnike bace u okove. Ti se papiri predaju družbi umjetnika, koji su vrlo vješti, da u riječima, slovkama i slovima pronalaze tajanstveno značenje.

Na primjer, oni znaju otkriti, da noćni stolac znači tajno vijeće; jato gusaka skupštinu; šepav pas napadača;* kuga redovitu vojsku; glupan ministra predsjednika; kostobolja velikoga svećenika; vješala državnoga sekretara; noćna vrčina velikaški odbor; sito dvorsku damu; metla revoluciju; mišolovka državnu službu; bezdan državnu blagajnicu; kaljuga dvor; ludjačka kapa miljenika; prekrhana trska sudište; prazna bačva generala; gnojna rana državnu upravu.

---

*) Pisac šiba na parnicu protiv stuartovskoga pristaše dr. Atterburyja, biskupa rochesterskoga.

Ako se ta metoda izjalovi, imaju oni dvije druge djelatnije metode, koje učenjaci kod njih zovu akrostihovima i anagramima. Ponajprije, da u svakom početnom slovu odgonetnu političko značenje.

Tako će N da znači zavjeru, B konjaničku pukovniju, L mornaricu. Ili drugo, u sumnjivu se spisu premještaju slova iz alfabete, pa onda otkrivaju najtajnije naume nezadovoljne osobe. Tako na primjer, ako ja u pismu prijatelju kažem: »našega brata Toma baš more šuljevi«, vješt će odgonetač odgonetnuti, da se ta ista slova, što sastavljaju tu rečenicu, mogu protumačiti ovim riječima: »brani se, — zavjera se dokazala, — put«. I to je anagramska metoda«.

Profesor mi vrlo zahvalio, što sam mu priopćio te primjedbe, i obećao mi, da će me časno spomenuti u svojoj raspravi.

Nisam u toj zemlji vidio ništa, što bi me moglo prizivati na dulji ostanak, te stadoh misliti o povratku kući u Englesku.

SEDMA GLAVA.

Pisac odlazi iz Lagada. — Stiže u Maldonadu. — Nema spremna broda. — On kreće na kratak put u Glubbdubdrib. — Kako ga je primio namjesnik.

Laputa i laputske pokrajine dio su kontinenta, što se prostire, kako s razlogom mislim, na istok, k onomu nepoznatomu dijelu Amerike na zapadu Kalifornije; a na sjever k Tihomu oceanu, koji od Lagada nije dalji od sto i pedeset milja; tamo ima dobra luka i jaka je trgovina s velikim otokom Luggnaggom, koji je na sjeverozapadu, po prilici na 29. stup-

nju sjeverne širine i 140. stupnju duljine. Taj otok Luggnagg na jugozapadu je od Japana, oko sto morskih milja daleko. Medju japanskim carem i luggnaškim kraljem čvrst je savez, pa zato ima čestih prilika za plovidbu s jednoga otoka na drugi. Odlučim zato, da se uputim ovuda, pa da se vratim u Evropu. Najmim dvije mule s vodićem, koji će mi pokazivati put i nositi moj mali prtljag. Oprostim se s plemenitim mojim zaštitnikom, koji mi je iskazao mnogu ljubav i pri odlasku me velikodušno obdario.

Put mi je prošao bez ikakve nezgode ili pustolovine, koja bi vrijedna bila da se spomene. Kad sam stigao u luku Maldonadu, (jer tako se zove,) nije u luci bilo broda za Luggnagg, a nije se ni činilo da će biti za koje vrijeme. Grad je po prilici tolik, kolik je Portsmouth. Brzo sam se upoznao s nekim ljudima i vrlo su me gostoljubivo dočekali. Jedan mi odlični gospodin rekao: »kako za Luggnagg ne će biti broda prije nego za mjesec dana, ne bi mi bila neugodna zabava, skoknuti malo na otočić Glubbdubdrib, oko pet morskih milja na jugozapad«. Ponudio mi, da će sa mnom on i jedan prijatelj i da će mi za put pribaviti zgodnu barčicu.

Glubbdubdrib, koliko mogu po prilici da protumačim riječ, znači otok čarobnjački ili magičarski. Tri puta je po prilici manji od otoka Wighta, a nadasve rodan: vlada mu poglavica nekoga plemena, u kojem su svi čarobnjaci. U tom se plemenu žene i udaju samo medju sobom, a najstariji po nasljedstvu je vladar ili poglavica. On ima gospodsku palaču i park od neke tri tisuće jutara, koji je opasan zidom od klesana kamena, visokim dvadeset stopa. U tom parku ima nekoliko malih ograda za stoku, žito i vrtlarstvo.

Poglavicu i njegovu porodicu služi i dvori služinčad nešto neobične vrste. Po svojoj vještini u nekromantiji može on da dozove iz mrtvih, kogagod hoće, i da mu naloži službu na dvadeset i četiri sata, ali ne na dulje vrijeme; a i ne može iste osobe zvati ponovo prije nego tek za tri mjeseca, osim vrlo neobičnih zgoda.

Kad smo stigli na otok, oko jedanaest sati prije podne, ode jedan od gospode, koji su me dopratili, k poglavici i zamoli, da bude primljen jedan stranac koji je došao, da se pokloni njegovoj visosti. To bude odmah dopušteno, te mi sva trojica udjosmo na dvorska vrata izmedju dva reda gardista, koji su bili naoružani i odjeveni po vrlo starinskom načinu, a na licu im bilo nešto, da me je hvatala jeza, koju ne znam iskazati. Prodjosmo nekoliko odaja izmedju isto ovakvih slugu, poredjanih s obadviju strana kao i prije, dok nismo došli u odaju za primanje; tamo nam nakon tri duboka poklona i nekoliko općenitih pitanja bude dopušteno, da posjedamo na tri stolice, uz najnižu stepenicu kraj prijestola njegove visosti. On je razumijevao balnibarbiski jezik, premda je drugačiji nego jezik na tom otoku. Zamolio me, da ga nešto izvijestim o svojim pustolovinama; pa da mi pokaže, kako će se prema meni vladati bez ceremonija, maknuo prstom i otpremio sve svoje službenike, te oni, na veliko čudo moje, nestali za tren, kao prikaze u snu, kad se naglo probudimo. Neko vrijeme nisam mogao da se snadjem, doklegod me poglavica nije uvjerio, »da mi se ne će na žao učiniti«; a kad sam vidio, da se nisu uznemirili moji drugovi, koji su često bili dočekivani na taj isti način, uzmem se hrabriti te ukratko ispripovijedam njegovoj visosti različite moje pustolovine, ali ponešto muca-

jući i često se obazirući onamo, gdje sam vidio te domaće sablasti. Iskazana mi je čast, da sam objedovao s poglavicom, te je nova četa duhova donosila jela i služila za stolom. Opazio sam, da sam sada u manjoj stravi, nego što sam bio jutros. Ostao sam do sunčanoga zapada, a njegovu sam visost ponizno zamolio, neka mi oprosti, što ne primam njegov poziv, da prenoćim u palači. Moja dva prijatelja i ja prenoćili smo u privatnoj kući u bliskom gradu, koji je glavni grad tomu otoku; a sutradan se izjutra vratismo, da se poklonimo poglavici, kako nam je izvolio naložiti.

Tako smo proboravili na otoku deset dana, najveći dio svakoga dana s poglavicom, a noć u našem stanu. Brzo sam se sprijateljio toliko s pogledom na duhove, da me nakon trećega ili četvrtoga puta nisu nikako više uzrujavali; ili, ako mi je još preostalo išta straha, moja ga je radoznalost prevladala. Njegova mi je visost naime odredila, »da zovnem kojegod osobe hoću da imenujem i koliko ih god bilo izmedju svju pokojnika od početka svijeta do današnjega dana, i da im zapovjedim, neka odgovaraju na svako pitanje, koje smislim da ih zapitam; uz tu pogodbu, da moja pitanja moraju biti ograničena na područje onoga vremena, u kojem su oni živjeli. A ujedno neka se uzdam, da će mi oni zacijelo govoriti istinu, jer laganje je sposobnost, kojom se ne služe na donjem svijetu«.

Ponizno se zahvalih njegovoj visosti za tako veliku milost. Bili smo u sobi, odakle je lijep pogled u park. Pa jer mi je bila prva želja, da se zabavim sjejnim i veličanstvenim prizorima, poželim da vidim Aleksandra Velikoga na čelu njegove vojske, baš iza bitke kod Arbele: to mi se, čim je poglavica

maknuo prstom, javilo odmah na prostranom polju pod prozorom, gdje smo stajali. Aleksandar bude dozvan u sobu; s teškom sam mukom razumio njegovu grštinu, a i on samo malo moju. Uvjeravao me je svojom čašću, »da nije otrovan, nego je umro od ljute groznice, od pretjerana pića«.

Iza toga sam vidio Hanibala, kako prelazi Alpe, a on mi rekao, »da u taboru nije imao ni kapi octa«.*

Vidio sam Cezara i Pompeja na čelu njihovih četa, baš kad će da zametnu bitku. Vidio sam Cezara u posljednjem velikom triumfu njegovu. Zaželim, da se preda mnom javi rimski senat u jednoj velikoj sobi, a za opreku u drugoj sobi današnje zastupstvo. Onaj mi se prvi učinio da je skupština junaka i polubogova; ovo drugo gomila piljara, džepara, razbojnika i razmetljivaca.

Na moju molbu dade poglavica Cezaru i Brutu znak, da pridju k nama. Obuzelo me silno poštovanje, kad sam ugledao Bruta, i u svakoj sam crti njegova lica lako razabirao najsavršeniju vrlinu, najveću neustrašivost i čvrstoću duševnu, najistinitije rodoljublje i opću dobrotu za čovječanstvo. Na veliku sam radost opazio, da se ta dva čovjeka lijepo slažu, a Cezar mi iskreno priznao, »da najveća djela njegova života nisu ni izdaleka ravna onoj slavi, kad mu je ukinut život«. Bila mi je čast da sam se mnogo razgovarao s Brutom, i on mi je rekao, »da su pradjed njegov Junije, Sokrat, Epaminonda, Katon mladji, sir Thomas More i on vazda na okupu«: šestorica, da im svi vijeci na svijetu ne mogu dodati sedmoga.

*) Livije pripovijeda, da je Hanibal vrelim octom razbijao stijene.

Bilo bi dosadno, da dodijavam čitaocu kazujući mu, koliki su slavni ljudi bili dozivani, da udovolje mojoj nezasitljivoj želji i da pred sobom vidim svijet za svake starinske dobe. Najviše sam dragao oči, promatrajući zatirače tirana i uzurpatora i obnovitelje slobode ugnjetavanim i tlačenim narodima. Ali zadovoljstvo, što sam osjećao u duši, ne može se iskazati tako, da bi ga čitalac dolično dokučio.

OSMA GLAVA.

Dalji izvještaj o Glubbdubdribu. — Ispravlja se stara i nova historija.

Kako sam želio da vidim sve starinske ljude, koji su bili najčuveniji po razumu i učenosti, odredio sam za to poseban dan. Predložim, da bi se javili Homer i Aristotel na čelu svih svojih komentatora; ali ih je bilo toliko, da ih je nekoliko stotina moralo čekati u dvorištu i u daljim sobama u dvoru. Upoznao sam i znao sam da razlikujem ta dva heroja, od prvoga pogleda, ne samo izmedju svjetine, nego i jednoga od drugoga. Homer je bio veći i miliji, u onolikim je godinama hodao vrlo uspravno, a oči su mu bile najživlje i najoštrije, što sam ih ikad vidio. Aristotel se je jako gurio i poštapivao. Lice mu je bilo suho, kosa glatka i tanka, a glas mukao. Odmah sam razabrao, da su obojica sasvim tudji drugomu društvu, koje nije nikad prije ni vidjelo njih ni čulo za njih; a jedan mi duh, kojega ne kazujem, šapnuo, »da su se u donjem svijetu ti komentatori uvijek zadržavali u što daljim krajevima od svojih prvaka, od svijesna stida i krivice, jer su tako strahovito iznakazili potomstvu mišljenje tih pisaca«. Predstavio sam Homeru Didima i Eustatija i nagovorio ga, da postupa s njima bolje, nego što možda zaslužuju, jer je on bio razabrao, kako u njih nema dara, da dokuče pjesnikov duh. Ali Aristotel izgubio svu strpljivost, kad sam mu predstavio Skota i Rama i obavijestio ga o njima, pa ih zapitao, »jesu li i svi drugi u družbi toliki glupani kao oni?«

Zamolim onda poglavicu, neka dozove Descartesa i Gassendija, te ih nagovorim, da Aristotelu razlože svoje sisteme. Taj je veliki filozof iskreno priznao svoje zablude u fizici, jer je u mnogim stvarima radio po nagadjanju, kao što svi moraju da rade; a on sudi, da se i Gassendi, koji je Epikurovu nauku učinio ukusnom, koliko se god može, i vrtlozi Descartesovi moraju isto tako zabaciti. Prorekao je tu istu sudbinu i nauci o privlačenju, koju današnji učenjaci tako revno brane. Reče, »da su novi prirodni sistemi samo nove mode, koje se mijenjaju sa svakom dobom; i baš oni, koji bi da ih dokažu matematskim razlozima, tek će kratko vrijeme cvasti, te će nestati iz mode, čim to vrijeme prodje.«

Proveo sam pet dana u razgovoru s mnogim drugim starinskim učenjacima. Vidio sam većinu prvih rimskih careva. Nagovorio sam poglavicu, te je dozvao Heliogabalove kuhare, da nam prirede ručak, ali nisu mogli da nam pokažu mnogo svoje vještine, jer nije bilo materijala. Jedan helot Agesilajev skuhao nam zdjelu spartanske juhe, no nisam mogao da progutam drugu žlicu.

Ona dva gospodina, što su me dopratila na otok, morala su se radi svojih privatnih poslova vratiti, a ja sam medjutim vidio neke novovjeke pokojnike, koji su prošlih dvjesta trista godina igrali najveće

uloge u mojoj domovini i u drugim zemljama po Evropi, pa kako sam uvijek bio velik obožavatelj starih, odličnih porodica, zamolio sam poglavicu, neka mi dozove tuce ili dva tuceta kraljeva, s njihovim djedovima po redu, u osam ili devet koljena. Ali razočaranje mi bješe bolno i nenadano. Jer mjesto duge povorke s kraljevskim dijademima vidio sam u jednoj povorci dva guslača, tri pristala dvorana i jednoga talijanskoga prelata. U drugoj povorci jednoga krojača, jednoga opata i dva kardinala. Odviše štujem okrunjene glave, da bih dulje zastajao na tako škakljivoj stvari. Ali što se tiče grofova, markiza, vojvoda i nalik, nisam se toliko sustezao. A priznajem, bio mi je neki užitak, što mogu da za pojedinim licima, po kojima su neke porodice značajne, tragam sve do njihovih originala. Jasno sam otkrio, otkud jedna porodica izvodi dugu bradu; zašto je u jednoj porodici bilo u dva koljena mnogo lupeža, a još u dva mnogo glupana; zašto je treća bila luda, a četvrta nitkovska: odakle je nastalo ono, što Polidor Virgil kaže o nekom odličnom domu: nec vir fortis, nec femina casta; kako je okrutnost, lažljivost, lukavstvo postalo karakteristikom, po kojoj se neke porodice razaznaju isto kao i po grbovima; tko je prvi unio u plemeniti dom sramnu bolest, koja u gukama prelazi u ravnoj liniji na potomstvo. A i nisam se čudio svemu tomu, kad sam vidio, kako lozu prekidaju paževi, lakaji, sobari, kočijaši, igrači, guslači, glumci, kapetani i džepari.

Osobito mi se zgadila novovjeka historija. Kad sam tačno razmotrio sve ljude najslavnijih imena na vladarskim dvorovima, za prošlih sto godina, razabrao sam, kako su prodani pisci zaveli svijet, da najveća ratna junačka djela pripisuju kukavicama; najmudriji savjet glupanima: iskrenost laskavcima; rimsku krepost izdajicama svoje domovine; pobožnost bezbožnjacima; nevinost sodomistima; istinitost doušnicima; koliki su nevini i izvrsni ljudi sudjeni na smrt ili progonstvo, kad se moćni ministri koriste sudačkom pokvarenošću i pakošću stranaka: koliki su se nitkovi uzdigli do najviših mjesta povjerenja, moći, dostojanstva i probitka: koliki bi dio u predlozima i dogadjajima na dvorovima, u vijećima i senatima mogli da prisvajaju svodnici, bludnice, podvodnici, parasiti, lakrdijaši. Kako sam loše mišljenje stekao o ljudskoj mudrosti i čestitosti, kad sam se pouzdano obavijestio o pobudama i razlozima velikih pothvata i revolucija na svijetu, i o zgodama, vrijednima preziranja, kojima oni duguju svoj uspjeh!

Tu sam razabrao lupeštinu i neznanje onih, koji vele, da pišu anegdote ili tajnu historiju; koji čašom otrova otpravljaju tolike mnoge kraljeve u grob; ponavljaju razgovor vladarov s ministrom predsjednikom, gdje nije bilo svjedoka; otključavaju misli i kabinete poslanicima i državnim sekretarima; a neprestana im je nezgoda, da se varaju. Tu sam otkrio prave uzroke mnogim velikim dogadjajima, koji su iznenadili svijet; kako bludnica može da gospoduje tajnim stubama, tajne stube državnomu vijeću, a državno vijeće senatu. Jedan je general priznao preda mnom, »da je izvojštio pobjedu jedino po kukavštini i lošu vladanju«; a jedan admiral, »da nije bilo valjana sporazuma, pa je potukao neprijatelja, kojemu je kanio da izda mornaricu«. Tri su mi kralja tvrdila, da za svega svojega vladanja nisu nikad unapredili ni jednoga zaslužnoga čovjeka, osim po zabuni, ili po izdajstvu kojega ministra, u kojega su se uzdali; a i ne bi to učinili, da opet požive; i dokazivali su

vrlo jakim razlozima, »da se kraljevsko prijestolje ne može držati bez korupcije, jer ona odlučna, pouzdana, uporna narav, koja vrlinom nadahnjuje čovjeka, vječita je zapreka državnim poslovima«.

Bio sam radoznao da ispitam potanko, na koji su način mnogi ljudi stekli velike počasne titule i golema imanja; a ispitivanje sam ograničio na sasvim novo doba; ali nisam dirao u današnje vrijeme, jer sam htio da budem siguran, da ne ću čak ni u stranaca prouzrokovati sablazan; mislim naime, da čitaocu ne moram kazivati, kako ja u svemu, što ovom prilikom govorim, ni najmanje ne mislim moju domovinu. Mnoge osobe, kojih se tiče, budu pozvane, i tek malim ispitivanjem raskrio se tolik vidik na sramotu, da se ne mogu obazreti na nju bez neke ozbiljnosti. Kriva prisega, tlačenje, podmićivanje, prevara, svodništvo i slične nepodopštine, bile su medju najoprostivijim majstorijama, koje su imali da spominju; a njih sam ja, kako i jest pravo, vrlo praštao. Ali kad su neki priznali, da svoje dostojanstvo i bogatstvo duguju sodomiji ili rodoskvrnju, drugi prostituiranju vlastitih žena i kćeri; treći izdaji domovine ili vladara; neki trovanju; drugi opet izvraćanju pravde, da nevini bude upropašćen: onda se nadam, da će mi se oprostiti, ako su me ta otkrića navela, da sam nešto umanjio ono duboko štovanje, što sam po prirodi voljan da gajim za osobe visoka staleža, kojima mi niži treba da iskazujemo najveće strahopočitanje, kakvo dolikuje visokomu dostojanstvu njihovu.

Često sam čitao o nekim velikim uslugama, što su iskazane vladarima i državama, te sam želio da vidim osobe, koje su izvršile te usluge. Kad sam se raspitao, rekoše mi, »da njihovih imena nema u historiji, osim nekoliko, koje je prikazala kao najkukavnije nitkove i izdajice«. Što se drugih tiče, nikad nisam čuo za njih. Svi su se javili oborenih očiju i u najlošijoj odjeći; većinom mi rekoše, »da su umrli u siromaštvu i nemilosti,« a drugi na stratištu ili na vješalima.

Izmedju drugih je bio jedan, čija mi se je zgoda učinila ponešto osobitom. Uz njega je stajao mladić od osamnaestak godina. Reče mi, »da je mnogo godina bio zapovjednik na brodu; a u morskoj bitki kod Akcija posrećilo mu da prodre kroz neprijateljsku bojnu liniju, da potopi tri glavna broda i otme četvrti, što je i bio glavni razlog Antonijevu bijegu i pobjedi iza toga; mladić, što stoji uz njega, jedinac sin njegov, poginuo je u tom boju.« Dometnuo, »da je, uzdajući se u neku zaslugu svoju, došao u Rim, kad se je svršio rat, te je na dvoru Augustovu molio, da bude promaknut na veći brod, kojemu je zapovjednik poginuo; ali zapovjedništvo se, bez obzira na njegovo domaganje, dalo nekomu dječaku, koji nikad nije vidio mora, sinu Libertininu, koji se je dodvorio jednoj od carevih ljubeznica. Kad se je vratio na svoj brod, okrivili ga za nemarnost u službi, te brod predali miljeniku pažu podadmirala Publikole; nato se on uklonio na svoje siromaško imanje, daleko od Rima, i tamo završio život.« Bio sam radoznao, da doznam istinu o toj zgodi, te zamolim, neka se pozove Agripa, koji je u toj bitki bio admiral. On se javio i potvrdio svu pripovijest; ali još više u prilog kapetanu, čija je čednost bila umanjila ili zatajila velik dio njegovih zasluga.

Iznenadio sam se, kad sam vidio, kako je od raskoša, što je odskora bio uveden, tako silno i tako naglo porasla u toj državi pokvarenost; poradi toga sam se manje čudio mnogim sličnim slučajevima

po drugim zemljama, gdje su mnogo dulje vladale svakakve zloće, i gdje svu slavu, pa i plijen, prisvaja glavni zapovjednik, koji možda najmanje pravo ima na išta.

Budući da se je svaka osoba, koja je pozvana, javljala isto onakva, kakva je bila na svijetu, navelo me to na melanholične misli, kako se je za ovih sto godina silno izrodilo kod nas ljudsko pleme; kako je sramotna bolest, sa svim svojim posljedicama i imenima, promijenila svaku crtu na engleskom licu, skratila tijelu veličinu, oslabila živce, omlitavila tetive i mišice, uobičajila blijedo lice i stvorila mlohavo, odurno meso.

Toliko sam se spustio, da sam zamolio, neka se pozove nekoliko engleskih slobodnjaka staroga kova, koji su nekad bili tako čuveni po priprostim običajima, hrani i odjeći; po pravednosti u svojem poslovanju; po istinitom slobodnom duhu; po hrabrosti i rodoljublju. A nisam mogao da se ne uzbudim, kad sam uporedio žive s mrtvima, kad sam smislio, kako sve te prirodjene vrline za novac sramote njihovi unuci, koji su prodajući svoje glasove i trgujući na izborima stekli sve zloće i opačine, što se mogu naučiti na dvoru.

DEVETA GLAVA.

Pisac se vraća u Maldonadu. — Jedri u kraljevinu Luggnagg. — Pisca zatvaraju. — Otpravljaju ga k dvoru. — Kako je tamo primljen u audijenciju. — Velika blagost kraljeva prema podanicima.

Pošto sam se oprostio s njegovom visošću, poglavicom glubbdubdripskim, vratim se u Maldonadu i počekam tamo četrnaest dana, dok se nije našla

ladja, koja jedri u Luggnagg. Ona dva gospodina i još neki drugi bili su tako darežljivi i ljubezni, da su me opskrbili hranom i otpratili me na brod. Putovao sam mjesec dana. Uhvatila nas ljuta bura, te smo morali krmiti na zapad, da dospijemo u pogodni vjetar, koji je potrajao dulje od šezdeset morskih milja. Dne 21. aprila 1708. dojedrili smo u rijeku kod Clumegniga, lučkoga grada na jugoistočnom rtu Luggnagga. Usidrimo se morsku milju od grada i znakom zaištemo pilota. Za manje nego pol sata dodju nam dvojica na brod, te nas izmedju nekih plićina i klisura, koje su vrlo opasne za prolaz, provedu u prostranu dragu, gdje se u daljini kabela od gradskog zida može sigurno usidriti cijela mornarica.

Neki naši mornari, ili od izdaje ili od neopreznosti, bili su izvijestili pilote, »da sam ja stranac i velik putnik«, a piloti javili to carinskomu činovniku, te kad sam se iskrcao, on me vrlo strogo ispitao. Taj je činovnik govorio sa mnom balnibarbiskim jezikom, koji se radi velikoga saobraćaja najviše zna u tom gradu, a osobito ga znaju pomorci i carinici. Pripovjedim mu ukratko neke pojedinosti i uznastojim, kolikogod mogu, da mi pričanje bude vjerovatno i skladno; ali sam držao, da mi valja zatajiti domovinu i nazvati se Holandezom, jer sam kanio u Japan, a znao sam, da su Holandezi jedini Evropljani, kojima se dopušta da ulaze u tu kraljevinu. Rekoh zato činovniku, »da mi se je na balnibarbiskoj obali razbio brod i ja bio izbačen na klisuru, pa su me primili na Laputu, ili leteći otok, (o kojem je on često slušao), a sad nastojim da dospijem u Japan, odakle bih mogao naći priliku, da se vratim u zavičaj«. Činovnik reče, »da moram biti zatvoren, dok on ne dobije nalog s dvora, kuda će odmah da piše, te

se nada, da će za četrnaest dana dobiti odgovor«. Odveli me u zgodan stan i pred vrata mi postavili stražu; ali sam smio da izlazim u veliki vrt i postupali su sa mnom prilično, a za sve sam se vrijeme uzdržavao na kraljev trošak. Dolazilo mi je nekoliko ljudi, ponajviše od radoznalosti, jer se je razglasilo, da sam iz vrlo dalekih krajeva, o kojima nisu bili nikad ni čuli.

Najmim nekoga mladića, koji se je dovezao istom ladjom, da mi bude tumač: on je bio rodom iz Luggnagga, ali je nekoliko godina živio u Maldonadi, te je potpuno znao oba jezika. Uz njegovu pomoć mogao sam da se razgovaram s onima, koji bi me pohadjali; ali razgovor se je sastojao samo od njihovih pitanja i mojih odgovora.

Odluka je s dvora stigla, kad smo ju i očekivali. Sadržavala je uhidbeni nalog, da sa svojom pratnjom budem otpravljen u Traldragdubh ili Trildrogdrib (jer koliko se sjećam, izgovara se to na oba načina), s četom od deset konjanika. Sva moja pratnja bio je siromah momak, tumač moj, kojega sam nagovorio, da mi stupi u službu, pa je na moju poniznu molbu svaki od nas dobio mulu, da jaše. Glasnik bude poslan pol dana puta ispred nas, da kralju javi moj dolazak i zamoli, »da bi kralj izvolio odrediti dan i sat, kada će mu biti milostiva volja i meni biti čast da poližem prašinu pred njegovim podnožjem«. To je dvorski stil, a ja sam razabrao, da je više nego puka forma: jer kad sam dva dana nakon dolaska primljen u audijenciju, narediše mi, da puzem potrbuške i da ližem pod, po kojem se mičem; ali kako sam ja stranac, postarali su se, da pod bude čist, te da mi prašina ne smeta. No to je bila osobita milost, koja se ne dopušta nikomu, nego jedino oso-

bama najvišega staleža, kad zamole za audijenciju. Što više, gdjekad namjerice posipavaju prašinom pod, kad onaj, koji se prima u audijenciju, ima na dvoru moćnih neprijatelja; i vidio sam, kako su se jednomu velikomu gospodinu toliko natrpala usta, da on, kad je dopuzao do prikladna razmaka od prijestolja, nije mogao ni riječ da izgovori. A tomu nema pomoći, jer onima, koji dolaze u audijenciju, bilo bi teško zlodjelo, da ispljunu ili da obrišu usta pred njegovim veličanstvom. Ima još jedan običaj, koji ne mogu nikako da odobrim: kad kralj smisli da kojega od svojih plemića usmrti na nježan, blag način, onda mu odredi, da se pod pospe nekim smedjim praškom, koji je otrovan, pa tko ga poliže, pogiba zacijelo za dvadeset i četiri sata. Ali radi pravednosti spram velike blagosti toga vladara i spram brige za život podanika njegovih, (u tom bi sva sreća bila, kad bi se evropski monarsi poveli za njim), mora se njemu u čast spomenuti, kako su izdate stroge naredbe, da se iza svakoga takvoga smaknuća dobro operu otrovani dijelovi na podu, pa ako to sluge zanemare, prijeti im opasnost, da će se izvrći kraljevoj nemilosti. Ja sam ga glavom čuo, kad je izdao nalog, da išibaju jednoga paža, kojemu je bio red da javi, neka se iza smaknuća opere pod, ali on to od pakosti propustio; radi te se nemarnosti jedan mlad, nadobudan gospodin, koji je došao u audijenciju, po nesreći otrovao, premda mu kralj u to vrijeme nije radio o glavi. Ali taj je dobri vladar bio tako milostiv, da je siromahu pažu oprostio šibe, kad je obećao, da to ne će više činiti bez naročite odredbe.

Da se vratim s te zastranice: kad sam dopuzao k prijestolju na razmak od četiri lakta, dignem se

polako na koljena, udarim sedam puta čelom o pod i izgovorim ove riječi, što su me naučili prošle noći: inckpling glofffthrobb sguut scrumm blhiop mlashnalt zwin tnodbalkuffhsthiophad gurdlubh asht. To je poklon, zemaljskim zakonima ustanovljen za svakoga, tkogod bude pušten pred kraljevo lice. Prevesti se može ovako: »neka vaše nebesko veličanstvo preživi sunce jedanaest mjeseci i pol!« Na to je kralj odgovorio nešto, što ja doduše nisam razumio, ali sam odvratio, kako su me bili uputili: »flute drin yalerick dwuldom prastrad mirpush«, što zapravo znači: »moj je jezik u ustima mojega prijatelja«; a te su riječi značile, da molim za dopuštenje, da dovedem mojega tumača; na to bude dakle uveden spomenuti već mladić, te sam uz njegovu pomoć odgovorio na svakolika pitanja, što mi je njegovo veličanstvo pozadavalo za više od jednoga sata. Ja sam govorio balnibarbiskim jezikom, a tumač kazivao luggnaškim jezikom, što velim.

Kralj je jako uživao u mojem društvu, te je naložio svojemu bliffmarklubu, ili vrhovnom komorniku, neka u palači odredi stan meni i mojemu tumaču, s dnevnom doznakom za moj stol i velikom kesom zlata za obične troškove.

Ostao sam tri mjeseca u toj zemlji, samo da sasvim budem poslušan kralju, a on mi je iskazivao silnu milost i predlagao mi vrlo časne ponude. No ja sam mislio, da je skladnije s razboritošću i pravednošću, ako sa ženom i porodicom proživim dane, što mi još preostaju.

DESETA GLAVA.

Slave se Luggnažani. — Potanki opis Struldbruga, s mnogim razgovorima izmedju pisca i nekoliko odličnih osoba o toj stvari.

Luggnažani su uljudni i velikodušni; i premda i u njima ima ponešto onoga ponosa, što je svojstven svim istočnim zemljama, ipak se pokazuju uljudni spram stranaca, osobito onih, koje štite na dvoru. Imao sam mnogo znanaca, i to medju najuglednijim ljudima, a kako me je svakud patio tumač, nije bio neugodan razgovor, što smo vodili.

Jednoga me dana u vrlo otmenu društvu zapitao odličan gospodin, »jesam li vidio kojega od njihovih s t r u l d b r u g a, ili besmrtnika?« Odgovorim, »da nisam«, te ga zamolim, neka mi razjasni, šta bi da kaže takvim imenom, kad ga upotebljava za ljudsko stvorenje. On mi reče, »da se gdjekad, ali vrlo rijetko dešava, da se u kojoj porodici rodi dijete, s crvenom okruglom biljegom na čelu, upravo iznad lijeve obrve, što je pouzdan znak, da ne će nikad umrijeti. Biljega je«, opisao ju je, »krug po prilici kao srebrnjak od tri pennyja, ali s vremenom raste i mijenja boju; jer s dvanaestom godinom pozeleni, takva ostaje do dvadesetipete godine, onda se prevrati u zagasitu modru boju; s četrdesetpetom godinom pocrni kao ugalj i naraste, kolik je engleski shilling; ali se dalje ne mijenja više. Takav je porod«, reče, »toliko rijedak, da on ne vjeruje, da bi u svoj kraljevini bilo više od jedanest stotina struldbruga, i muških i ženskih; od njih računa pedesetak u glavnom gradu, a izmedju drugih mladu djevojčicu, koja se je rodila prije neke tri godine: ti porodi nisu svojstveni

nikojoj porodici, nego puki slučaj; a djeca i samih struldbruga isto su smrtna kao i drugi svijet«.

Priznajem iskreno, da sam neiskazano uživao, slušajući to pripovijedanje; a kako je onaj, što mi je to pripovijedao, slučajno razumijevao balnibarbiski jezik, koji sam ja vrlo dobro govorio, nisam se mogao suspregnuti, da se ne zanesem u riječi, koje su bile možda ponešto pretjerane. Kliknuo sam u zanosu: »Sretna li naroda, gdje svakomu djetetu može posrećiti, da bude besmrtno! Sretna svijeta, koji uživa u tolikim živim primjerima starinske vrline i ima učitelja, koji su pripravni da ga uče mudrosti sviju predjašnjih vijekova! Ali najsretniji su, da im nema ravnih, ti divni struldbruzi, koji su se rodili izuzeti od te sveopće nesreće ljudske prirode, te im je duh slobodan i nesputan, bez onoga bremena i potištenosti duševne od neprestanoga smrtnoga straha«. Iskazao sam, kako se čudim, »što nikoga od tih slavnih ljudi nisam vidio na dvoru; crna biljega na čelu takav je očit znak, da ga ne bih lako pregledao: a ne može biti, da se njegovo veličanstvo, najrazboritiji vladar, ne bi opskrbio priličnim brojem tako mudrih i valjanih savjetnika. Ali možda je krepost tih časnih mudraca prestroga za pokvarene i slobodnjačke običaje na dvoru; a mi često vidimo po iskustvu, kako su mladi ljudi pretvrdoglavi i prevjetrenjasti, da bi se povodili za trijeznim uputama svojih starijih. No kad je kralj izvolio dopustiti, da mu dolazim pred kraljevsko lice, odlučio sam da mu prvom prilikom, uz pomoć mojega tumača, iskažem iskreno i opširno mišljenje svoje o toj stvari; pa izvolio on ili ne izvolio primiti moj savjet, jedno sam ipak odlučio: njegovo mi je veličanstvo često nudilo, da se nastanim u njegovoj zemlji, pa bih s velikom zahvalnošću da prihvatim tu milost i da provedem život ovdje u razgovoru s tim višim bićima, sa struldbruzima, ako oni budu izvoljeli da me prime«

Gospodin, kojemu sam to kazao, jer on je (kako sam već spomenuo) govorio balnibarbiski jezik, reći će mi s nekim smiješkom, kakav se obično javlja od sažaljenja za neznalicu, »da se veseli svakoj prilici, koja će me zadržati kod njih, te me moli za dopuštenje, da razloži društvu, što sam govorio.« Tako je i učinio, pa su se neko vrijeme razgovarali svojim jezikom; ja nisam od toga razumio ni slovca, a ni po licima im nisam razabrao, kako ih se je dojmio moj govor. Iza kratke šutnje reče mi onaj isti, »da se prijatelji njegovi i moji (tako je mislio da je zgodno kazati) vrlo vesele razboritim napomenama, što sam izrekao o velikoj sreći i prednostima besmrtnoga života, pa su radoznali da potanko saznadu, kakvu bih osnovu za život ja sam zasnovao sebi, kad bi mi usud dosudio, da se rodim struldbrugom?«

Ja odgovorim, »da je lako biti rječit o tako obilnu i ugodnu predmetu, pogotovo meni, koji sam se često znao zabavljati sanjarijama, šta bih uradio, kad bih bio kralj, general ili velik gospodin: pa i o tom slučaju baš izgradio sam cio plan, čime bih se bavio i kako bih provodio vrijeme, kad bih bio siguran, da ću živjeti dovijeka.

»Da sam se po sreći rodio na svijet struldbrugom, ja bih, čim bih razumio razliku izmedju života i smrti te razabrao svoju sreću, najprije odlučio, da se svim umještinama i kakvim bilo načinom obogatim: u tom bih se nastojanju mogao razložito nadati, da ću uz štednju i vještinu za dvjesta godina biti najbogatiji čovjek u kraljevini. Zatim bih se od najranije mladosti dao na izučavanje umjetnosti i zna-

nosti, te bih po njima postigao s vremenom, da sve druge nadmašim učenošću. Naposljetku, pomno bih bilježio svako važno djelo i zgodu, koja bi se desila u javnosti, nepristrano bih slikao karaktere pojedinih vladara i velikih državnih ministara, što se redjaju, i uz svaku bih stvar bilježio svoje napomene. Tačno bih zapisivao različite promjene u običajima, jeziku, modama za odjeću, hrani i zabavama, te bih po svim tim tečevinama bio živa riznica znanja i mudrosti i zacijelo bih postao proročište narodu.

»Iza šezdesete godine ne bih se više ženio, nego bih provodio gostoljubiv život, ali svejednako na štedljiv način. Bavio bih se tim, da nadobudnim mladićima naobražavam i upućujem duh, da ih svojim sjećanjem, iskustvom i opažanjem, koje je utvrdjeno mnogim primjerima, uvjeravam, kako je krepost probitačna u javnom i privatnom životu. Ali moje odabrano i stalno drugarstvo bio bi skup mojega besmrtnoga bratstva; izmedju njih bih odabrao jedno tuce, od najstarijih sve do mojih savremenika. Ako kojima nedostane imetka, ja bih im pribavio prikladne kućice oko mojega dobra i nekoliko bi mi njih bilo uvijek za stolom; miješao bih se samo s nekoliko najvrednijih izmedju vas smrtnika, te bih s vremenom otvrdnuo tako, da bi mi mala ili nikakva zlovolja bila, što gubim vas, a s vašim bih potomstvom postupao isto tako; baš onako, kako se čovjek veseli, što mu se svake godine redjaju u vrtu karanfili i tulipani, a ne žali za onima, što su povenuli lanjske godine.

»Ti struldbruzi i ja priopćivali bi jedan drugomu svoja opažanja i zapamćenja, kako teče vrijeme; zamjećivali bi pojedine gradacije, kako se pokvarenost prokrada u svijet, i protivili bi joj se na svakom koraku, neprestano opominjući i upućujući čovječanstvo; a to bi, uz jak utjecaj našega vlastitoga primjera, spriječilo valjda onu neprestanu degeneraciju ljudske prirode, na koju se tako pravo tuže za svih vijekova.

»Dodajte tomu užitak, što gledam različite revolucije u državama i carevinama; promjene u nižem i višem svijetu; starodrevni se gradovi ruše, a neznatna sela postaju kraljevske prijestolnice; čuvene se rijeke smanjuju u plitke potoke; ocean uzmiče od jedne obale i preplavljuje drugu; otkrivaju se mnoge zemlje, nepoznate dosad; barbarstvo gazi najuljudjenije narode i najveći se barbari uljudjuju. Onda bih dočekao, da se otkrije geografska duljina, perpetum mobile, sveopći lijek i mnogo drugih velikih izuma, usavršenih do krajnosti.

»Do kakvih bi divnih otkrića dolazili u astronomiji, preživljujući i potvrdjujući svoja vlastita proroštva, promatrajući repaticama tečajeve i povratke, pa promjene u kretanju sunca, mjeseca i zvijezda!«

Razgovorio sam se o mnogim drugim temama, koje mi je lako mogla namaći prirodna želja za beskrajnim životom i srećom zemaljskom. Kad sam dovršio, te se sadržaj mojega govora, kao i prije, preveo drugima u društvu, razveli oni u svojem jeziku dug razgovor, s ponešto smijeha na moju štetu. Naposljetku će reći onaj isti gospodin, što mi je bio tumač, »da su ga zamolili drugi, neka mi ispravi nekoliko zabluda, u koje sam zapao po općoj slabosti ljudske prirode, te sam poradi toga i manje kriv za njih. Ta struldbruška pasmina osobitost je njihove zemlje, jer takva svijeta nema ni u Balnibarbiju ni u Japanu, gdje je imao čast da bude poslanik njegova veličanstva, pa su urodjenici u tim dvjema kraljevinama vrlo

teško vjerovali, da to može biti: a po mojem čudu, kad mi je prvi put spomenuo tu stvar, učinilo mu se, da sam ja to primio kao pravu novost, kojoj je teško i vjerovati. U one dvije kraljevine, što je spomenuo, za svojega je boravka razgovarao s vrlo mnogim ljudima, te je opazio, da je dug život sveopća žudnja i želja čovječanstvu. I tko je jednom nogom zakoraknuo u grob, zaustavlja se drugom, kolikogod može. I najstariji se čovjek svejednako nada, da će poživjeti još jedan dan, i drži smrt za najveće zlo, pa ga priroda vazda podstiče, da se nje kloni. Jedino na tom otoku Luggnaggu volja za život nije tako žestoka, jer im je pred očima neprestani primjer, struldbruzi.

»Osnova za život, što sam ju ja zasnovao, nerazborita je i nepravedna, jer ona zamišlja vječitu mladost, zdravlje i snagu, a nitko ne može biti tako lud, da bi im se nadao, ma kako pretjeran bio u svojim željama. Ne pita se dakle, bi li čovjek volio da bude uvijek u cvijetu mladosti, u blagostanju i zdravlju; nego kako bi on živio vječitim životom, uz sve one nemilote, što ih starost donosi; jer iako malo ljudi priznaje svoje želje, da uz ovako teške pogodbe budu besmrtni, ipak je u one dvije spomenute kraljevine, u Balnibarbiju i Japanu, opazio, da svatko želi nešto dalje odgoditi smrt, da mu što kasnije dodje; i rijetko je slušao, da je itko s drage volje umro, osim ako ga je natjerao najljući jad ili patnja. I pozvao se na mene, nisam li u zemljama, po kojima sam putovao, i u mojoj domovini opazio to isto općenito raspoloženje.«

Iza toga predgovora obavijestio me on potanko o struldbruzima kod njih. Rekao mi, »da se do tridesete godine po prilici vladaju obično kao smrtnici; nakon toga malo po malo postaju melanholični i snuždeni, i sve melanholičniji i snuždeniji, doklegod ne uhvate osamdesetu godinu. To je doznao po vlastitom priznanju njihovu; drugačije se to i ne bi doznalo, jer nema više od dvojice trojice takvih ljudi, rodjenih u istom vijeku. Kad navrše osamdesetu godinu, a to se drži za najdulji život u toj zemlji, u njih su nesamo sve ludosti i slabosti drugih starih ljudi, nego još i više, jer nastaju od strahovitoga izgleda, da ne će nikad umrijeti. Nisu oni samo tvrdoglavi, mrzovoljasti, lakomi, čangrizavi, tašti, brbljavi, nego su nesposobni za prijateljstvo i mrtvi za svaku prirodnu sklonost, koja nikad ne seže dalje od njihove unučadi. Zavist i nemoćne želje najjače su im strasti. Ali ono, na što im se zavist ponajviše kosi, čini se da su zloće mladoga svijeta i smrt staroga. Kad pomisle na mladi svijet, vide, da su odsječeni od svake radosti, koje bi moglo biti; a kadgod vide sprovod, jadikuju i mrmljaju, što su drugi otišli u luku otpočinka, a njima nema nade, da će ikad stići onamo. Ne sjećaju se ničega osim onoga, što su naučili i vidjeli za mladosti i za srednjih godina, a i to je vrlo nesavršeno; što sa pak tiče istine ili pojedinosti koje činjenice, sigurnije je pouzdati se u opću predaju nego u najbolje pamćenje njihovo. Najmanji jadnici čini se da su medju njima oni, koji podjetinje i sasvim izgube pamćenje; njih susreću s većim smilovanjem i pomoći, jer u njih nema mnogih loših svojstava, kojima drugi obiluju.

»Ako se desi, da struldbrug uzme ženu svoje vrste, brak se, po predusretljivosti u kraljevini, rastavlja tako, čim mladje od njih dvoga uhvati osamdesetu godinu; jer zakon drži to za razuman obzir, da onima, koji su bez ikakve vlastite krivice osu-

djeni na vječit ostanak na svijetu, ne treba još tovariti ženu i dvostručiti im nevolju.

»Čim oni navrše osamdeset godina, smatraju se po zakonu da su mrtvi; baštinici im odmah nasljedjuju imutak; samo se malen obrok zadržava za njihovu prehranu; a siromasi se uzdržavaju na državni trošak. Nakon toga vremena smatraju ih nesposobnima za bilo kakvu pouzdaničku ili plaćenu službu; oni ne mogu kupovati zemlju niti uzimati u zakup; a i ne dopušta im se, da svjedoče u ikakvoj parnici, bilo gradjanskoj bilo kaznenoj, pa ni kod odluke o medjašima i granicama.

»U devedesetoj godini gube oni zube i kosu, u tim godinama ne razbiraju po ukusu, nego jedu i piju, štogod dobiju, bez slasti i apetita. Bolesti, od kojih su bolovali, traju im i dalje, niti se goršaju niti boljšaju. U razgovoru zaboravljaju obične nazive stvarima i imena čak i onih ljudi, koji su im najbliži prijatelji i rodjaci. Radi toga istoga razloga ne mogu više da se zabavljaju čitanjem, jer pamćenje im ne služi, da ih pronese od početka rečenice do kraja; a taj im nedostatak otima jedinu zabavu, za koju bi inače bili sposobni.

»Kako je jezik u toj zemlji u neprestanoj mijeni, to struldbruzi jedne dobe ne razumiju struldbruge druge dobe; pa iza dvjesta godina ne mogu da se razgovaraju (osim nekoliko općih riječi) sa svojim susjedima smrtnicima; i tako ih snalazi nezgoda, da u svojoj domovini žive kao stranci.«

To je bio, koliko se sjećam, izvještaj, što sam ga dobio o struldbruzima. Kasnije sam ih vidio petoricu šestoricu, različite dobe, najmladjemu nije bilo više od dvjesta godina, i prijatelji su ih nekoliko puta dovodili k meni; no uza sve to, što im se je kazivalo, »da sam ja velik putnik i sav sam svijet vidio,« nisu bili ni najmanje radoznali, da me išta zapitaju; samo su me zamolili, »da im dam s l u m s k u d a s k, dar za spomen«; to je skroman način prošnje, da se obidje zakon, koji strogo zabranjuje prošnju, jer njih država uzdržava, premda zaista vrlo oskudnim obrokom.

Svi ih narodni slojevi preziru i mrze. Kad se koji rodi, smatra se to kobnim, a rodjenje im se zapisuje vrlo potanko: tako da im po maticama možeš doznati godine, no pred tisuću godina nisu se vodile matice, ili ih je barem uništilo vrijeme ili nemiri u državi. Ali obični je način, kako im se računaju godine, da ih upitaš, kojih se kraljeva ili velikih ljudi sjećaju, i da onda pogledaš u historiju; jer zacijelo posljednji vladar, koji im je na pameti, nije započeo da vlada iza osamdesete godine njihove.

Pogled na njih je najmučniji, što sam ikad očima gledao; a žene su još strahovitije nego ljudi. Osim obične grdobe u drevnoj starosti popalo ih još, prema godinama, i neko smrtno bljedilo, koje se ne može opisati; pa sam izmedju pol tuceta brzo razaznao, tko je najstariji, premda nije razlika medju njima bila veća od sto ili dvjesta godina.

Čitalac će mi jamačno vjerovati, da mi je od ovoga, što sam čuo i vidio, vrlo klonula pomamna želja za neprekidnim životom. Od srca sam se zastidio onih ugodnih sanja, što sam ih nastvarao, te sam zamislio, da nijedan tiranin ne bi znao pronaći smrt, u koju ja ne bih s drage volje srnuo iz ovakova života.

Kralj je dočuo sve ovo, što se je tom prilikom dogodilo izmedju mene i mojih prijatelja, te je zbijao sa mnom veselu šalu; poželio, da bih mogao u domovinu poslati jedan par struldbruga, da bi se naš

narod oboružao protiv smrtnoga straha; ali to je, čini se, zabranjeno temeljnim zakonima u kraljevini, inače bih ja s drage volje prisłao na neprilike i trošak, da ih otpravim.

Morao sam ipak priznati, da su zakoni o struldbruzima u toj kraljevini osnovani na najjačim razlozima i takvi, kakve bi u sličnim prilikama morala da uzakoni i svaka druga zemlja. Inače bi, kako je lakomost neminovna posljedica starosti, ti starci s vremenom postali vlasnici svega naroda i prisvojili bi vlast, a kako su nesposobni i ne bi je mogli vršiti, propala bi najzad država.

JEDANAESTA GLAVA.

Pisac odlazi iz Luggnagga i jedri u Japan. — Odande se vraća holandeskim brodom u Amsterdam, a iz Amsterdama u Englesku.

Mislio sam, da će taj izvještaj o struldbruzima ponešto zabaviti čitaoca, jer se čini da malko skreće s običnoga puta; ne sjećam se barem, da sam na išta nalik naišao u kojoj putnoj knjizi, koja mi je dopala u ruke: a ako se varam, treba da mi bude to isprika, što putnici, koji opisuju istu zemlju, moraju vrlo često da zastaju kod istih pojedinosti, pa ne zaslužuju pokudu, da su posudjivali ili prepisivali od onih, koji su pisali prije njih.

Izmedju te kraljevine i velike carevine japanske neprestan je doduše saobraćaj, pa je sva prilika, da japanski pisci izvješćuju štogod o struldbruzima; ali moj je boravak u Japanu bio tako kratak i jezik mi je

njihov tako tudj sasvim, da nisam mogao ništa ispitivati. Ali ja se nadam, da će nakon ove bilješke Holandezi biti radoznali, te će moći da nadopune moje nedostatke.

Njegovo veličanstvo kralj često me je zaokupljao, da primim kakvu službu na njegovu dvoru, ali kad je vidio, kako sam čvrsto odlučio da se vratim u zavičaj, izvolio mi dopustiti, da otputujem, te me počastio vlastoručnim preporučnim pismom caru japanskomu. Poklonio mi takodjer četiri stotine četrdeset i četiri velika zlatnika, (jer taj narod uživa u takvim brojevima,) i crven dijamant, koji sam prodao u Engleskoj za jedanaest stotina funti.

Dne 6. maja 1709. svečano se oprostih s njegovim veličanstvom i sa svim mojim prijateljima. Vladar je bio tako milostiv, te je odredio, da me garda otprati u Glanguenstald, kraljevsku luku u jugozapadnom kraju na otoku. Za šest dana našao sam brod, spreman da me odveze u Japan, a na putu sam proveo petnaest dana. Iskrcali smo se u malom lučkom gradu, koji se zove Xamoschi, a u jugoistočnom je kraju u Japanu; grad je na zapadnom rtu, te odande vodi uzan tjesnac na sjever u dug morski rukav, kojemu je na sjeverozapadnoj strani Yedo, glavni grad. Kad sam se iskrcao, pokažem carinicima list kralja luggnaškoga njegovu carskom veličanstvu. Dobro su znali pečat; bio je širok kao moj dlan. Otisak je bio: »kralj, koji hroma prosjaka diže sa zemlje«. Kad su činovnici u gradu doznali za moj list, dočekali me kao državnoga ministra; nabavili mi kola i sluge i namirili moje troškove do Yeda, gdje budem primljen u audijenciju i predam list, te ga uz veliku ceremoniju otvorili i tumač ga preveo caru; onda mi po zapovijesti njegova veličanstva javio tumač, »da iskažem

svoju molbu, pa bilo šta bilo, ispunit će se za volju kraljevskomu bratu njegovu u Luggnaggu«. Taj je tumač bio službenik za poslove s Holandezima; po mojem je licu odmah naslutio, da sam Evropljanin, pa mi ponovio naloge njegova veličanstva holandeskim jezikom, koji je vrlo dobro govorio. Ja mu odgovorim, kako sam unaprijed bio odlučio, »da sam holandeski trgovac, brodolomac u dalekoj zemlji, odakle sam morem i kopnom doputovao u Luggnagg, a onda doplovio u Japan; znam, da moji zemljaci često trguju tu, te sam se nadao, da ću uz koga od njih ulučiti priliku i vratiti se u Evropu: zato najponiznije molim njegovu kraljevsku milost, neka bi odredio, da budem sigurno otpravljen u Nangasaki«. Tomu sam dodao još jednu molbu, »da bi se za volju mojem zaštitniku, kralju luggnaškomu, njegovo veličanstvo udostojalo, te meni oprostilo, da ne moram izvršiti ceremoniju, naloženu mojim zemljacima, to jest pogaziti propelo; jer ja sam dopao u ovu kraljevinu po nesreći, bez ikakve nakane, da trgujem«. Kad se je ta molba prevela caru, kao da se je nešto iznenadio, pa će reći, »da sam ja, kako mu se čini, prvi od mojih zemljaka, koji se išta sustežem u toj stvari; i da on staje dvoumiti: jesam li ja pravi Holandez, ili nisam; ali prije bi posumnjao, da sam kršćanin. No radi razloga, koje sam spomenuo, a najviše, da bi kralju luggnaškomu ugodio osobitim znakom svoje milosti, privoljet će se opet na neobični hir moj; ali stvar se mora udesiti spretno, a časnicima će se naložiti, neka me propuste, kao da je po zaboravnosti; jer on me uvjerava, da će me moji zemljaci Holandezi, ako otkriju tajnu, zaklati na putu.« Ja po tumaču uzvratim zahvalu za tako neobičnu milost; pa kako su u to vrijeme neke čete bile na maršu u Nan-

gasaki, bude zapovjedniku naloženo, da me sigurno otpravi onamo, uz zasebne upute radi one stvari s propelom.

Dne 9. juna 1709. stignem u Nangasaki, nakon vrlo duga i tegotna puta. Nabrzo dopadnem u društvo nekih holandeskih mornara s Amboyne, iz Amsterdama, jaka broda od 450 tona. Živio sam dugo u Holandiji, bio na studijama u Leydenu i dobro sam govorio holandeski. Pomorci brzo razabraše, otkud baš dolazim; bili su radoznali da me ispitaju o mojim putovima i životu. Složio sam historiju, štogod može da bude kraća i vjerovatnija, ali najveći sam dio zašutio. Poznavao sam mnoge ljude u Holandiji; znao sam da izmislim imena roditeljima, o kojima sam rekao, da su mali ljudi u provinciji Gelderlandu. Bio bih kapetanu (neki Theodorus Vangrult) platio za put u Holandiju, štogod zaiskao; ali kad je on razabrao, da sam vidar, bio je zadovoljan da mi uzme polovicu vozarine, uz pogodbu, da mu poslužim u svojem zvanju. Prije nego što smo se ukrcali, često su me zapitkivali neki od momčadi, »jesam li izvršio spomenutu ceremoniju?« Uklanjao sam se tomu pitanju općenitim odgovorima, »da sam kralju i dvoru udovoljio u svim pojedinostima«. Ali jedan momčić, zloban nitkov, došao k časniku, pokazao mene i rekao mu, »da još nisam pogazio propelo«; no časnik, koji je dobio nalog, da me propusti, opalio hulju dvadeset puta trskovcem; poslije toga me nisu više uznemirivali takvim pitanjima.

Putem se nije dogodilo ništa, što bi vrijedilo da se spomene. Jedrili smo uz povoljan vjetar k Rtu dobre nade, gdje smo stali samo zato, da uzmemo svježe vode. Dne 10. aprila 1710. stigosmo živi i zdravi u Amsterdam, pošto smo od bolesti izgubili

putem samo tri momka i još četvrtoga, koji je s prednjega jarbola pao u more blizu guinejske obale. Iz Amsterdama sam naskoro odjedrio u Englesku na malom brodu iz toga grada.

Dne 16. aprila doplovismo u Downse. Iskrcao sam se sutradan izjutra, te opet ugledao domaju, nakon izbivanja od punih pet godina i šest mjeseci. Otputio sam se ravno u Redriff, kuda sam stigao toga istoga dan u dva sata poslije podne, te zatekao ženu i porodicu u dobru zdravlju.

Četvrti dio

Put u Houyhnhnmsku zemlju

PRVA GLAVA.

Pisac otplovio kao kapetan na brodu. — Momčad se urotila protiv njega, zatvorila ga na dugo vrijeme u njegovoj kabini i izbacila ga na obalu u nepoznatoj zemlji. — Opisuju se yahooi, neobična vrsta životinjska. — Pisac sastaje dva houyhnhnma.

Kolikogod pravo bilo, da budem kudjen radi moje volje za tumaranje, moram priznati, da mi ljubav za pustolovine nisu izgasile one opasnosti, što sam ih ispripovijedao u predjašnjim dijelovima mojih putova. Ostao sam kod kuće sa ženom i djecom nekih pet mjeseci, sretan presretan, samo da mi bješe naučiti, da znam, kada mi je dobro. Ostavio sam siroticu ženu trudnu i prihvatio povoljnu ponudu, da budem kapetan Adventure, jakoga trgovačkoga broda od 350 tona: znao sam brodarstvo dobro, a kako mi je dotežala vidarska služba na moru, kojom sam ipak mogao da se bavim, kad je prilika, uzeo sam na moj brod mlada, vješta čovjeka te struke, nekoga Roberta Purefoya. Odjedrili smo iz Portsmoutha dne 7. septembra 1710.; dne 14. sreli smo kod Teneriffe kape-

tana Pococka, iz Bristola, koji je putovao u zaliv Campeche, da siječe kampeško drvo. Dne 16. se je za bure rastao s nama: kad sam se vratio, čuo sam, da mu se ladja razbila i nitko se nije spasao osim jednoga maloga. Bio je čestit čovjek i dobar pomorac, ali ponešto pretvrdoglav u svojem mišljenju, a to mu je i bio razlog propasti, kao i tolikima drugima; jer da je poslušao moj savjet, bio bi danas kao i ja živ i zdrav uz svoju porodicu.

Nekoliko mi je momaka na brodu pomrlo od vrućice, te sam morao da naimam novu momčad s Barbadosa i Malih Antila, gdje sam pristajao, po odredbi trgovaca, kojima sam služio; nabrzo sam se vrlo pravo pokajao, jer sam iza toga razabrao, da su ti ljudi većinom bili gusari. Imao sam na ladji pedeset momaka, a nalog mi je bio, da trgujem s Indijancima u Tihom oceanu i da tražim otkrića, kolikogod mogu. Ti lupeži, što sam ih pokupio, zaveli druge moje momke i svi se oni urotili, da se domognu broda, a mene da uhvate; tako su i učinili jednoga jutra, provalili u moju kabinu, svezali mi ruke i noge i zaprijetili mi, da će me baciti u more, ako se samo maknem. Ja im rekoh, »da sam njihov zarobljenik te ću se pokoravati.« Zaiskali su mi, da im to prisegnem, a onda me odriješili, samo mi jednu nogu privezali lancem uz krevet i postavili pred moja vrata stražara s nabijenom puškom, kojemu su zapovjedili, da me ubije, ako uznastojim da se oslobodim. Poslali su mi dolje jela i pića, a oni prigrabili zapovjedništvo na brodu. Namjera im je bila da odu u gusare i da pljačkaju Španjolce, ali to nisu mogli, dok ne skupe više momčadi. No najprije odlučiše da rasprodadu robu s broda, a onda da odu na Madagaskar po novu momčad, jer su neki od njih bili pomrli, otkad su me zatvorili. Jedrili su nekoliko nedjelja i trgovali s Indijancima; ali ja nisam znao, na koju stranu udaraju, jer sam bio zarobljenik, zatvoren u mojoj kabini, te sam jedino očekivao, da budem ubijen, kako su mi često prijetili.

Dne 9. maja 1711. sišao u moju kabinu neki James Welch i rekao, »da mu je kapetan naložio, da mene iskrca na obalu.« Prigovarao sam mu, ali uzalud; nije htio ni to da mi kaže, tko im je novi kapetan. Stjerali me u dugi čamac, a dopustili mi, da obučem najbolje odijelo, koje je bilo gotovo novo, i da ponesem malen zavežljaj rublja, ali nikakvo oružje osim mojega lovačkoga noža; a bili su tol'ko uljudni, da mi nisu pretražili džepove, u koje sam poturao, što sam imao novaca, i još neke druge sitne potrepštine. Veslali su po prilici jednu morsku milju, a onda me iskrcali na obalu. Zamolio sam, da mi kažu, kakva je to zemlja. Svi se zakleli, »da ne znaju više nego i ja sam,« ali rekoše, »da je kapetan (kako su ga zvali) odlučio da se odmah, čim rasprodadu natovarenu robu, oslobodi mene na prvom mjestu, gdje budu ugledali zemlju.« Otplovili su odmah, a mene posavjetovali, neka se požurim, da me ne bi iznenadila plima, i tako se oprostili sa mnom.

U tom očajnom stanju krenem naprijed i brzo stignem na čvrsto tlo, te tamo sjednem na neki humak, da se odmorim i da razmislim, šta bih uradio. Kad sam se malo okrijepio, zadjem dalje, nakan da se predam prvim divljacima, na koje naidjem, i da od njih otkupim život svoj s nekoliko narukvica, staklenih prstenova i drugih igračaka, kojima se mornari obično opskrbljuju na tim putovima, te sam imao ponešto uza se. Zemlja je bila razdijeljena dugim redovima drveća, koje nije pravilno zasadjeno, nego

je od prirode izraslo; bilo je tu mnogo travnika i nekoliko njiva sa zoblju. Hodao sam vrlo oprezno, od straha, da me ne bi iznenadili, ili da ne bi odjednom odapeli na mene strijelu odostrag ili s koje strane. Naidjem na ugaženu stazu, na kojoj sam opazio mnogo tragova ljudskih nogu i nekoliko kravljih, ali najviše konjskih. Naposljetku ugledam nekoliko životinja u polju, a nekoliko isto takvih, gdje sjede na drveću. Lik im je vrlo neobičan i grdoban, i to me je malo zbunilo, pa sam legao za grm, da ih bolje razmotrim. Nekoji se približili onomu mjestu, gdje sam ležao, i upriličili mi zgodu, da im jasno razaberem formu. Glava i prsa su im pokrivena gustom dlakom, nešto kovrčavom, nešto glatkom; imaju brade kao koze, a dugu prugu dlake po stražnjoj i po prednjoj strani na nogama; ali drugo im je tijelo golo, tako da sam im vidio kožu, koja je smedje, lasaste boje. Nemaju repova i nikakve dlake na stražnjici, osim oko anusa; priroda je, mislim, smjestila tamo dlaku, da ih čuva, kad sjede na zemlji; jer to im je obična pozitura, a i liježu i često se propinju na noge. Penju se na visoko drveće brzo kao vjeverice, jer su im jako ispružene pandže unaprijed i unatrag, a svršavaju se oštrim šiljkom i kukaste. Često poskakuju i dipaju s čudnom brzinom. Ženke nisu tolike, koliki su mužjaci; na glavi im je duga, glatka kosa, ali na licu nije, drugo im je tijelo pokriveno kao nekim maljama, osim oko a n u s a i p u d e n d a. Sise im vise izmedju prednjih nogu i često dosežu gotovo do zemlje, po kojoj one idu. I u muških i u ženskih kosa je različite boje, smedja, crvena, crna i žuta. Nisam uopće vidio, za svih svojih putova, ovako nemile životinje, niti sam spram ikoje sam od sebe osjetio toliku antipatiju. Pomislim dakle, da sam je se dosta nagledao, te ustanem pun prezira i gadjenja i podjem ugaženom stazom, nadajući se da ću po njoj doći do kolibe kojemu Indijancu. Nisam daleko odmaknuo, kad skobim jedno od tih stvorenja baš na mojem putu, kako ide ravno k meni. Kad me je gadna nakaza ugledala, uzela svakojako ceriti svaku crtu na licu i izbuljila u mene oči, kao u stvar, koju nije još nikad vidjela; onda mi se približila i digla prednju pandžu, da li od radoznalosti ili od zlobe, ne znam reći; ali ja trgnem nož i pljoštimice je lupim svojski; nisam smio da udarim oštricom, jer sam se bojao, da ne bih uzbunio protiv sebe stanovnike, kad doznadu, da sam im ubio ili osakatio komad stoke njihove. Kad je živinče osjetilo bol, uzmaklo i zariknulo tolikim glasom, da se je zato od najmanje četrdeset komada s najbližega polja zgrnulo oko mene, zavijajući i kreveljeći se odurno; ali ja otrčim k jednomu stablu, naslonim se nanj, te ih odbijem mašući nožem. Nekoji od tih prokletih skotova uhvatili se ostrag za grane, poskakali na drvo i odande se stali prazniti meni na glavu; ali ja sam im prilično izmaknuo, jer sam se sav pritisnuo uz deblo, no skoro sam se ugušio od smrada, što je sa sviju strana padao oko mene.

Usred moje nevolje opazim, kako odjednom svi bježe, štogod brže mogu; nato se usudih da se maknem od drveta i da nastavim put, u čudu, šta li ih je toliko poplašilo. Ali kad sam pogledao na lijevu stranu, smotrim konja, kako polako ide poljem; njega su moji progonitelji bili prije opazili i zato se dali u bijeg. Konj se malo trgnuo, kad mi se je približio, ali se brzo snašao i pogledao mi ravno u lice, u očitu čudu. Obišao nekoliko puta oko mene te mi razgledao ruke i noge. Htjedoh da nastavim put, ali on mi se ispriječio baš na putu, pa me gleda vrlo blagim

pogledom, bez ikakva nauma o nasilju. Stajali smo neko vrijeme i gledali se; naposljetku se ja ohrabrim i pružim ruku k njegovu vratu, da ga pogladim, kako obično rade te zviždući jockeyi, kad bi da se bave oko nepoznata konja. Ali ta životinja kao da je s prezirom primila moju uljudnost, zamahala glavom, namrgodila se i mirno digla prednju nogu, da ukloni moju ruku. Onda zahrzala tri četiri puta, no takvim različitim tonovima, da sam gotovo stao misliti, kao da on sam sa sobom govori nekim svojim jezikom.

Dok smo on i ja bili tako zabavljeni, došao još jedan konj; vrlo se formalno obratio najprije k onomu, onda se oni dodirnuli malko desnim prednjim kopitima i nekoliko puta naizmjence zahrzali, mijenjajući glas, tako da mi se je učinio skoro artikuliranim. Odmakli se nekoliko koračaja, kao radi dogovora, pa se šetaju jedno uz drugo, amo tamo, kao kad se ljudi savjetuju o kakvom važnom poslu, a često se okreću s pogledom, kao da paze, da ne umaknem. Čudio sam se takvim djelima i vladanju nerazumnih životinja, te sam rasudio u sebi, da su stanovnici ove zemlje, ako su obdareni razumom u razmjeru prema njima, zacijelo najmudriji narod na svijetu. Ta me misao toliko razblažila, da sam odlučio ići, dok ne naidjem na kakvu kuću ili selo, ili dok ne sretnem kojega urodjenika, a ta dva konja da ostavim, neka se zabavljaju, kako ih volja. Ali onaj prvi konj, zelenko, kad je vidio, da bih da se odšuljam, zahrzao takvim izrazitim tonom, da mi se je učinilo, kao da ga razumijem, šta bi; zato se vratim i približim mu se, da sačekam dalje naloge njegove, ali sam krio strah, kolikogod sam mogao; jer me je stala moriti briga, kako će se svršiti ta pustolovina; a

čitatelj će s drage volje vjerovati, da mi se nije jako mililo sadašnje stanje moje.

Ona se dva konja sasvim prikučila k meni, pa mi silno ozbiljno gledaju lice i ruke. Zelenko mi desnim prednjim kopitom opipao sav šešir uokolo i tako ga zgnječio, da sam ga morao skinuti, udesiti i opet nataknuti; tomu su se, čini se, jako začudila obojica, i on i drug njegov ridjo; ovaj opipao polu na mojem kaputu, pa kad su razabrali, da mi to tek visi uz tijelo, opet me obojica pogledala u čudu. Pogladio mi desnicu i kao da joj se divio mekoći i boji; ali ju tako čvrsto stisnuo izmedju kopita i putišta, da sam morao zaviknuti; nakon toga me obojica potapšala nježno, kolikogod može da bude. Vrlo su se zapanjili od mojih cipela i čarapa, koje su vrlo mnogo opipavali, te jedan drugomu hrzali i svakojako se razmahivali, nalik na kakva filozofa, kad bi da riješi koji novi i teški fenomen.

Sve u sve, ponašanje tih životinja bilo je tako pravilno i razborito, tako oštroumno i promišljeno, da sam naposljetku zaključio, to su zacijelo čarobnjaci, koji su se radi nečega preobličili, pa kad su na putu smotrili stranca, odlučili da se pozabave s njim; ili su se možda začudili zaista, kad su ugledali čovjeka, ovako različita po odjeći, licu i boji od onih ljudi, koji valjda žive u tako daleku kraju. Kad sam tako rasudio, usudih se da im se obratim ovako: »Gospodo, ako ste vi čarobnjaci, kako ja razložito sudim, onda vi razumijete svaki jezik; zato se usudjujem priopćiti vam, da sam ja siromah nevoljan Englez, kojega su nezgode bacile na vašu obalu; i ja molim kojega od vas, neka mi dopusti, da na njemu, kao da je pravi konj, odjašem do kakve kuće ili sela, gdje bih se mogao pomoći. Da uzvratim tu uslugu, po-

klonit ću vam ovaj nož i narukvicu«, pa to izvadim iz džepa. Ona dva stvora su šutjela, dok sam govorio, i kao da su me slušala vrlo pažljivo; a kad sam završio, zahrzali jedan drugomu mnogo puta, kao da su zapodjeli ozbiljan razgovor. Razabrao sam jasno, da njihov jezik izražava strasti vrlo dobro i da bi se uz malo muke riječi mogle rastvoriti u alfabetu lakše nego kineski jezik.

Često sam razbirao riječ y a h o o, koju je svaki od njih ponovio nekoliko puta; pa iako nisam mogao da se domislim, šta ta riječ znači, ipak sam, dok su ta dva konja bila zabavljena razgovorom, uznastopao da na mojem jeziku izvedem tu riječ; i čim su oni zašutjeli, usudih se da na glas izgovorim y a h o o, oponašajući ujedno, koliko sam god mogao, konjsko hrzanje; to ih je obojicu očito iznenadilo, pa zelenko ponovi dva puta tu istu riječ, kao da bi me naučio pravi akcenat; ja sam za njim govorio, kako sam znao, pa sam i sam opazio, da sve bolje govorim, premda je bilo još vrlo daleko od ikakve savršenosti. Onda me ridjo iskušao drugom riječju, koja se mnogo teže izgovara; ali ako se prenese u engleski pravopis, može da se napiše ovako: h o y h n h n m. Ta mi riječ nije uspjela kao ona predjašnja; ali nakon dva tri pokušaja bio sam bolje sreće i ona se dvojica začudila mojoj sposobnosti.

Iza daljega razgovora, o kojem sam se domišljao da se tiče mene, oprostila se ta dva prijatelja s onim istim komplimentom, dodirnuli se kopitima, a zelenko mi dao znak, da podjem ispred njega; mislio sam, da je najpametnije slušati, dok ne nadjem drugog vodića. Kad htjedoh sporije da hodam, on se uzvikao: h h u u n, h h u u n. Pogodio sam mu, šta mi-

sli, pa sam mu javio, kako sam znao, »da sam umoran i ne mogu brže da hodam«, a on nato stao časkom, da se odmorim.

DRUGA GLAVA.

Hoyhnhnm vodi pisca u svoju kuću. — Opisuje se kuća. — Kako pisca primaju. — Hoyhnhnmska hrana. — Pisac u nevolji zbog nestašice jela. — Naposljetku se pomaže. — Kako se je hranio u toj zemlji.

Pošto smo prevalili oko tri milje, dodjosmo k nekoj vrsti duge zgrade, od drvlja pozabadana u zemlju i ispletena unakrst; krov je bio nizak, a pokriven slamom. Stadoh se sada malo hrabriti, pa izvadim nešto igračaka, što putnici običavaju da ponesu za poklone divljim Indijancima u Americi i po drugim krajevima svijeta, jer sam se nadao, da će se svijet u kući tim udobrovoljiti i prijazno me dočekati. Konj mi dade znak, da udjem prvi; bio je to velik prostor s glatkim zemljanim podom, te s ljestvama za sijeno i s jaslama u svu duž na jednoj strani. Tu su dva kljuseta i tri kobile; ne jedu, nego nekoji od njih sjede na butinama, na veliko čudo moje; ali još jače sam se začudio, kad sam vidio, da su drugi zaposleni u kućanskim poslovima; činilo se, da su to samo obične životinje, ali to je još učvrstilo moje mišljenje, da ljudi, koji znaju toliko da prosvijete nerazumne životinje, zacijelo nadmašuju mudrošću sve narode na svijetu. Zelenko ušao odmah za mnom i tim spriječio, da me oni drugi nisu loše dočekali. Hrznuo im nekoliko puta na autoritativan način, a oni mu odvratili.

Osim te odaje bile su tu još tri druge, u svu duž u kući, a ulazilo se na troja vrata, koja su jedna prema drugima, tako da vidiš naskroz; mi prodjosmo kroz drugu odaju u treću. Tu je zelenko ušao prvi, a meni mahnuo, da počekam: počekao sam u drugoj odaji i pripravio svoje darove za domaćina i domaćicu: bila su dva noža, tri narukvice od krivih perla, malo ogledalce i djerdan od gmiza. Konj zahrzao tri četiri puta i ja sam očekivao, da ću čuti kakav odgovor ljudskim glasom, ali nisam čuo drugačiji uzvrat nego u tom istom jeziku, samo u jedan ili dva maha piskutljivi. Stadoh misliti, da je to valjda kuća nekoga čovjeka, koji je znatan medju njima, kad se prave tolike ceremonije, prije nego što ću da budem pušten pred njega. Ali da odlična čovjeka služe sami konji, to je nadilazilo moje pojmove: bojao sam se, nije li mi se od patnja i nesreća pomutila pamet: trgnem se i ogledam se po odaji, gdje sam ostao sam: udešena je kao i prva, samo elegantnije. Nekoliko sam puta protro oči, ali sve mi iskrsavaju iste stvari. Štipao sam si ruke i bokove, da se probudim, jer sam mislio, da je to možda san. Onda zaključim čvrsto, da sve te pojave ne mogu biti ništa drugo nego nekromantija i magija. Ali nisam imao vremena, da nastavim te misli, jer je zelenko došao na vrata i javio mi znakom, da dodjem za njim u treću odaju, gdje sam ugledao vrlo milu kobilu, sa ždrepčićem i ždrebicom, gdje na butinama sjede na slamarama, koje nisu nevješto izradjene, a sasvim su zgodne i čiste.

Čim sam ušao, ustade kobila sa svoje slamare, pridje sasvim k meni, pa kad mi je pozorno razmotrila ruke i lice, dobaci mi nadasve preziran pogled i okrene se k konju, i čuo sam, da se izmedju njih

često opetuje riječ yahoo; šta ta riječ znači, nisam tada razumio, premda je bila prva riječ, koju sam naučio da izgovaram; ali nabrzo sam se obavijestio, na vječiti jad svoj; konj mi naime mahnuo glavom, ponovio h h u u n, h h u u n, kao i putem, a ja sam ga razumio, da podjem za njim, pa me izveo kao u neko dvorište, gdje je podalje od kuće bila još jedna zgrada. Udjemo onamo i ja smotrim tri onakva odurna stvora, kakva sam sastao, čim sam se iskrcao; jedu korijenje i meso nekih životinja, i to, kako sam kasnije doznao, magaraca i pasa, a gdjekad i koje krave, kad skapa po nezgodi ili od bolesti. Svi su jakim vrbovim šibama poprivezivani za vrat o gredu; hranu drže medju pandžama prednjih nogu i trgaju je zubima.

Gospodar konj naredio jednomu ridjomu kljusetu, slugi svojemu, neka odriješi najveću od tih životinja i dovede u dvorište i mene postavili jedno tik do drugoga, te gospodar i sluga pomno uporedili naša lica, a onda nekoliko puta ponovili riječ yahoo. Ne može se opisati, kako sam se zgrozio i zapanjio, kad sam u toj odurnoj životinji razabrao pravu sliku i priliku čovjekovu: lice joj je doduše pljosnato i široko, nos zgnječen, usne debele, a usta velika; ali te su razlike obične u svih divljih naroda, gdje se crte u licu iskrivljuju time, što urodjenici puštaju, da im djeca pužu po zemlji, ili se djeca nose na ledjima, te lice trljaju majci o ramena. Prednje noge u yahooa razlikovale su se od mojih ruku jedino po dugim noktima, po hrapavim i tamnim dlanovima, i po dlakavoj stražnjoj strani. Isto su nam slične bile noge, s istim razlikama, koje sam ja vrlo dobro znao, samo ih nisu znali konji, radi mojih cipela i čarapa;

isto tako po svem našem tijelu, osim dlakavosti i boje, što sam već opisao.

Velika je neprilika, čini se, snašla ta dva konja radi toga, jer su vidjeli, da mi je drugo tijelo tako jako različito od yahoovljeva, što treba da zahvalim svojoj odjeći, o kojoj oni nisu ni sanjali. Ridjan mi ponudio korijen, što je držao izmedju kopita i putišta, po njihovu običaju, koji ću opisati na podesnu mjestu: ja ga prihvatio u ruku, pomirisao i vratio mu, štogod sam uljudnije mogao. Donio mi iz yahooske staje komad magarećega mesa, ali je zaudaralo tako odurno, da sam se s gadjenjem odvratio; on ga onda dobacio yahoou, a taj ga pomamno proždro. Zatim mi pokazao snopić sijena i kabao pun zobi, ali ja odmahnuo glavom, za znak, da ni jedno ni drugo nije hrana za mene. I sada me zaista obuzeo strah, da ću svakako skapati, ako ne dospijem komu od moje vlastite vrste; jer što se tiče onih yahooa, premda je u to vrijeme malo bilo takvih, koji bi čovječanstvo jače ljubili nego ja, ipak priznajem, da nikad nisam vidio živo stvorenje, koje bi u svakom pogledu bilo tako odurno; i što sam ih bliže upoznavao, to su mi mrži bivali, doklegod sam boravio u toj zemlji. Gospodar konj razabrao to po mojem vladanju, te zato vratio yahooa u staju. Onda metnuo prednje kopito na usta, čemu sam se jako začudio, premda je to učinio neusiljeno i s kretnjom, koja se je činila posve prirodnom, te me i drugim znacima zapitao, šta bih da jedem; ali ja mu nisam znao odgovoriti tako, da bi mogao razumjeti; a sve da me je i razumio, ne znam, kako bi se išta moglo smisliti, da se meni nadje hrana. Dok smo bili tako zabavljeni, spazim, gdje prolazi krava, te ju pokažem i izrečem želju, da odem da ju pomuzem. To je djelovalo; jer on me odveo natrag u kuću i naredio kobili sluškinji, da otvori komoru, u kojoj je bila prilična zaliha mlijeka u zemljanu i drvenu sudju, u veliku redu i čistoći. Ona mi dala punu veliku zdjelu, te se ja svojski napio i dobro se okrijepio.

Oko podneva spazim kao neka kola, nalik na saonice, kako ih prema kući vuku četiri yahooa. U kolima je bio star konj, koji se je činio da je odlična ličnost; sišao je stražnjim nogama naprijed, jer mu je po nesreći bila ozlijedjena lijeva prednja noga. Došao je na objed k našemu konju, koji ga je dočekao s velikom uljudnošću. Objedovali su u najboljoj odaji, a drugo im je jelo bila zob, skuhana u mlijeku, koju je stari konj jeo vruću, ali drugi hladnu. Jasle su im bile smještene u krugu usred odaje i razdijeljene u nekoliko dijelova, a oni posjedali uokolo na snopove slame. Na sredini su bile velike ljestve, a na njima su uglovi odgovarali svakomu razdijeljku na jaslama; tako da su svaki konj i kobila imali svoje sijeno i svoju kašu od zobi i mlijeka, vrlo pristojno i uredno. Mladi ždrepčić i ždrebica vladali su se vrlo čedno, a domaćin i domaćica izvanredno veselo i usrdno prema gostu. Zelenko mi odredio, da stanem uz njega; on je s prijateljem mnogo razgovarao o meni, jer sam razabrao, da me stranac često gleda i da se često ponavlja riječ yahoo.

Slučajno su mi bile na rukama rukavice, pa kad ih je opazio gospodar zelenko, kao da se je zabezeknuo, te mi znakovima javio svoje čudo, šta sam to učinio od svojih prednjih nogu: tri četiri puta metnuo je na njih svoje kopito, kao da mi želi kazati, neka ih vratim u predjašnji oblik, a to sam odmah i učinio, skinuo rukavice i turio ih u džep.

To je dalo povod daljemu razgovoru, i vidio sam, da se društvu mili moje vladanje, a to mi je nabrzo urodilo dobrim plodom. Naložili mi, da kažem ono nekoliko riječi, što znam; pa dok su bili za objedom, učio me je domaćin imenima zobi, mlijeka, vatre, vode i koječega drugoga; to sam bez muke izgovarao za njim, jer sam od maloće vrlo lako učio jezike.

Kad su odručali, odveo me domaćin u stranu te mi znacima i riječima kazao, u kolikoj je neprilici, što ja nemam ništa da jedem. Zob se u njihovu jeziku zove h l u n n h. Tu riječ izrekoh dva tri puta; u prvi mah sam ju doduše odbio, ali kad sam opet razmislio, smislio sam, da bih od zobi mogao načiniti kakav kruh, koji bi uz mlijeko bio dovoljan, da me održi na životu, dok ne izmaknem u koju drugu zemlju i k stvorenjima mojega roda. Konj naloži odmah jednoj bijeloj kobili, sluškinji svoje porodice, da mi u nekom drvenom koritu donese dosta zobi. Zob sam grijao na vatri, kako sam mogao i trljao ju sve donde, dok se nije sljuštila ljuska, a onda ju izvijao iz zrnja: zrnje sam zdrobio i smrvio izmedju dva kamena, onda uzeo vode, smijesio tijesto ili kolač, ispržio na vatri i to jeo toplo s mlijekom. Bilo je to isprva vrlo netečno jelo, premda je prilično obično po mnogim evropskim krajevima, ali mi je s vremenom postalo podnošljivo; a kako sam često u životu bio prisiljen na oskudnu hranu, nije mi to bilo prvo iskustvo, kako se priroda lako zadovoljava. A i moram spomenuti, da nisam ni jedan sat pobolijevao, dok sam bio na tom otoku. Istina je, gdjekad sam uznastojao da zamkama, koje bih načinio od yahooske

dlake, uhvatim kunića ili pticu; često sam skupljao dobrih biljaka, kuhao ih i jeo kao salatu uz kruh; a pokadšto, kao rijetkost, načinio bih malo maslaca i pio sirutku. Isprva mi je bila velika neprilika radi soli, ali navada me brzo izmirila s tim nedostatkom. Uvjeren sam, da je često upotrebljavanje soli kod nas nastalo od raskoša, te se je u prvi mah uvela samo kao pobuda za piće, osim gdje je sol potrebna, da se meso održi na dalekim putovima ili na mjestima, koja su daleko od velikih tržišta: jer vidimo, da je ne voli nijedna životinja osim čovjeka, a što se mene tiče, kad sam otišao iz te zemlje, dugo je potrajalo, dok nisam opet mogao da joj trpim okus u kojem bilo jelu.

Dosta je da to kažem o prehrani, kojom drugi putnici pune svoje knjige, kao da je čitaocima osobita briga, hranimo li se mi dobro ili loše. No ipak je bilo potrebno da se spomene ta stvar, jer bi inače svijet smatrao nemogućim, da sam se tri godine mogao prehranjivati u ovakvoj zemlji i medju takvim žiteljima.

Kad se je smračilo, odredi mi gospodar konj mjesto, gdje ću stanovati; bilo je samo šest lakata od kuće i odijeljeno od yahooske staje. Dobio sam tu nešto slame, pokrio se svojom odjećom i spavao tvrdo. Ali za kratko sam se vrijeme bolje udesio, kako će čitatelj doznati kasnije, dok budem potanje razglabao o svojem živovanju.

TREĆA GLAVA.

Pisac nastoji da nauči jezik. — Domaćin njegov hoyhnhnm pomaže i uči ga. — Opisuje se jezik. — Neki odlični hoyhnhnmi dolaze od radoznalosti, da vide pisca. — On obavještava domaćina ukratko o svojem putu.

Glavno mi je nastojanje bilo, da naučim jezik, a domaćin (jer tako ću ga odsad zvati) i njegova djeca i sva služinčad u njegovoj kući s drage su me volje učili; činilo im se naime čudom, kako nerazumna životinja pokazuje takve znakove razumna stvorenja. Pokazivao sam svaku stvar, pitao, kako joj je ime, zapisivao to ime u svoj dnevnik, kad bih bio sam, molio njih u porodici, da mi ga često izgovaraju, te sam ispravljao svoj loši izgovor. U tom me je poslu vrlo voljno pomagao ridjan, jedan od nižih slugu.

Kad govore, izgovoraju oni kroz nos i kroz grlo, te im je jezik od sviju jezika, što ih znam u Evropi, najbliži njemačkomu jeziku; ali je mnogo umiljatiji i značajniji. Car Karlo V. izrekao je gotovo tu istu primjedbu, te kazao, »kad treba da govorim sa svojim konjem, moram da govorim njemački«. Radoznalost i nestrpljivost mojega domaćina bila je tolika, da je proveo mnogo dokolnih sati učeći mene. Bio je uvjeren, (kako je kasnije rekao), da sam ja yahoo; ali se je čudio mojoj uputnosti, uljudnosti i čistoći; ta su svojstva sasvim oprečna svojstvima onih životinja. Nadasve se je zapanjio od mojega odjela, te je gdjekad premišljao, da li je to dio mojega tijela: jer ja nisam nikad skidao odijelo, dok nije pozaspala sva porodica, a oblačio ga prije nego što bi se oni izjutra probudili. Domaćin mi je želio da dozna, »odakle ja dolazim; kako sam stekao taj prividni razbor, što mi razbira u svim djelima; i da iz mojih vlastitih usta čuje moju dogodovštinu, a uz moj veliki napredak u učenju i izgovaranju njihovih riječi i rečenica nada se on, da će ju skoro čuti«. Da pomognem pamćenje, prenosio sam u englesku alfabetu sve što sam učio i zapisivao riječi s prevodima. Velika mi je muka bila, dok sam mu rastumačio, šta to radim, jer ondašnji žitelji nemaju ni pojma o knjigama ili literaturi.

Za desetak nedjelja razumijevao sam mu većinu pitanja; a za tri mjeseca znao sam da mu prilično odgovaram. Bio je nadasve radoznao, da čuje, »iz kojega sam kraja u zemlji došao i kako sam naučio da oponašam razborito stvorenje; jer yahooi, (kojima sam, vidio je, posve sličan glavom, rukama i licem, što je jedino bilo vidljivo), uza svu prividnu lukavštinu i najveću volju za nevaljanštinu, od sviju su životinja, kako se je razabralo, najneuputnije.« Ja mu odgovorim, »da sam ispreko mora, s daleka mjesta, gdje ima još mnogo drugih moje vrste, došao u veliku šuplju sudu, koji je načinjen od stabala: drugovi me prisilili, da se iskrcam na toj obali, i onda me ostavili, da se sam brinem za sebe.« S priličnom sam ga mukom i uz pomoć mnogih znakova naveo, da me razumije. On mi odvratio, »da se zacijelo varam, ili da sam rekao što nije,« jer oni u svojem jeziku nemaju riječi za laž i neistinitost. »Zna on, ne može biti, da bi onkraj mora bila zemlja, ili da bi hrpa nerazumnih životinja mogla po vodi kretati drven sud, kud ju je volja. Siguran je, da nijedan houyhnhnm na svijetu ne bi znao načiniti takav sud, niti bi yahooima povjerio, da upravljaju njime.«

Riječ houyhnhnm znači u njihovu jeziku konja, a po etimologiji prirodnu savršenost. Ja rekoh domaćinu, »da sam u neprilici za izraze, ali ću se usavršavati, štogod budem brže mogao, te se nadam da ću za kratko vrijeme znati, da mu kazujem čudesa«. Izvolio je da naredi svojoj kobili, svojemu ždrepčiću, svojoj ždrebici i služinčadi u porodici, neka me svakom prilikom poučavaju; i svaki dan se je dva tri sata i on sam isto tako mučio; nekoji odlični konji i kobile iz susjedstva dolazili su često u našu kuću, kad se je raširio glas o »čudnom yahoou, što zna da govori kao houyhnhnm, pa se čini da mu se u riječima i djelima razbira neka iskra razbora.« Uživali su razgovarati se sa mnom: zadavali su mi mnoga pitanja, a ja sam im odgovarao, kako sam znao. Uz sve te zgodne prilike uznapredovao sam toliko, da sam pet mjeseci iza dolaska razumijevao, štogod se govori, i znao prilično da se izražavam.

Houyhnhnmi, koji su pohadjali domaćina, da me vide i da se razgovaraju sa mnom, jedva su vjerovali, da sam pravi yahoo, jer mi je tijelo pokriveno bilo drugačijim pokrovom nego drugima moje vrste. Čudili su se gledajući mene bez obične dlake ili kože, osim na glavi, licu i rukama; ali ja sam tu tajnu otkrio mojemu domaćinu pri jednoj zgodi, koja se je bila desila prije četrnaest dana.

Rekao sam već čitaocu, da mi je svake noći, kad porodica poliježe, bio običaj da se razdjenem i da se pokrijem odijelom: jednom se u rano jutro dogodilo, da je gospodar poslao po mene ridjana, koji mu je bio sobar; kad mi je on došao, tvrdo sam spavao, odjeća mi spala na jednu stranu, a košulja mi se odmakla više pasa. Probudio sam se od njegove halabuke i opazio sam, da je poruku javio nešto

zbunjen; iza toga je otišao k gospodaru i u silnu strahu vrlo mu smušeno ispripovijedao, šta je vidio; to sam odmah dokučio, jer čim sam se obukao te otišao, da se poklonim njegovoj milosti, zapitao me, »šta ono znači, što mu je sluga javio, da ja nisam kad spavam, onaj isti, kakav se činim da sam u drugo vrijeme; taj mu sobar tvrdi, da je na meni neki dio bijel, drugi žut, borem nije tako bijel, a neki dio smedj«.

Dotad sam krio tajnu moje odjeće, da bih se što više razlikovao od one proklete bagre yahooske; ali sada sam razabrao, da mi je uzalud kriti dalje. Osim toga sam uočio, da će mi se nabrzo izderati odjeća i cipele, koje su već trošne, te ih moram nadomjestiti čime, što bih načinio od kože yahooske ili drugih životinja, a pri tom bi se saznala sva tajna. Rekoh zato domaćinu, »da je u onoj zemlji, odakle sam došao ja, svima od mojega soja pokriveno tijelo dlakom nekih životinja, priredjenom na umjetan način, a to je i radi pristojnosti i zato, da se obranimo od nepogode, i vrućine i studeni; ja ću ga, što se mene tiče, odmah uvjeriti o tom, ako bude izvolio da mi naloži: samo ga molim za oproštenje, ako ne otkrijem one dijelove, što nas je priroda naučila da krijemo«. On reče, »da mi je sav govor bio vrlo neobičan, osobito posljednji dio; jer on ne može da razumije, zašto bi nas priroda učila, da krijemo ono, što nam je priroda dala; ni on ni porodica ne stide se nikojega dijela svojega tijela; ali ja neka činim, kako me volja.« Nato raskopčam najprije kaput i skinem ga. Isto tako skinem prsluk. Izujem cipele, svučem čarape i hlače. Spustim košulju do pasa, zadignem joj donji kraj i opašem se njome kao pasom, da pokrijem golotu.

Domaćin mi je s velikom radoznalošću i čudom gledao sve to, što radim. Digao putištem sve moje haljine, komad po komad, i pomno ih razmotrio; onda me vrlo nježno pogladio po tijelu i ogledao me nekoliko puta odasvud; nakon toga mi reče: jasno je, da sam potpun yahoo; ali se od drugih mojega soja jako razlikujem nježnom, bijelom, glatkom kožom; što na nekim dijelovima tijela nemam dlaka; po obliku i kratkoći mojih stražnjih i prednjih pandža; i što volim da neprestano hodam na dvije stražnje noge. Nije želio da vidi još više, te mi dopustio, da opet obučem odjeću, jer sam drhtao od studeni.

Rekoh mu, kako mi je nemilo, što me tako često zove yahoo, imenom odurne životinje, koju ja nadosve mrzim i prezirem: zamolih ga, neka se okani da mi prišiva tu riječ i neka to isto odredi u svojoj porodici i svojim prijateljima, kojima dopušta da mi dolaze. Zamolio sam ga takodjer, »neka za tu tajnu, da je meni na tijelu kriv pokrov, nitko ne bi znao osim njega, barem donde, dok bude trajala moja sadašnja odjeća; za ono naime, što je vidio njegov sobar ridjan, neka mu njegova milost naloži, da to krije.«

Na sve se to moj domaćin vrlo milostivo privolio, i tako se tajna održala sve donde, dok mi se odjeća nije stala derati, te sam morao da ju nadomještam svakakvim dovijanjem, o kojem ću kasnije govoriti. Medjutim me zamolio, »neka što marljivije nastavim da naučim njihov jezik, jer on se više čudi mojoj sposobnosti za govor i razbor, nego obliku mojega tijela, bilo ono pokriveno ili ne bilo,« te dodao, «da prilično nestrpljivo čeka, da čuje čudesa, što sam obećao da ću mu pripovijedati.«

Otad je podvostručio nastojanje, da me uči: vodio me u sva društva i starao se, da sa mnom budu uljudni, »jer to će,« govorio im je tajom, »udobrovoljiti mene, te ću biti zabavniji.«

Svaki dan, kad bih mu došao, on je, uza svu muku, dok me je učio, zapitkivao mene različita pitanja o meni, a ja sam mu odgovarao, kako sam znao, te je time već stekao nekoliko općih ideja, premda vrlo nepotpunih. Dosadno bi bilo, da prikazujem pojedine faze, kako sam napredovao do pravilnijega razgovora: ali prva moja obavijest o meni samom, nekako uredna i opširna, bila je ovakva:

»Da sam došao iz vrlo daleke zemlje, kako sam već uznastojao da mu kažem, s pedesetak ovakvih mojega soja; putovali smo po morima u veliku, šuplju, drvenu sudu, koji je veći nego kuća njegove milosti. Opisao sam mu ladju najljepšim riječima, što sam znao, i rastumačio mu razvijenim rupcem, kako je vjetar tjerao ladju. Rekoh, da su me radi razmirice medju nama izbacili na ovu obalu, te sam se uputio, ne znajući kuda, dok me on nije izbavio od napadaja onih prokletih yahooa«. On me zapita, »tko je načinio ladju, i kako to može biti, da su houyhnhnmi u mojoj domovini prepustili životinjama, da upravljaju ladjom?« Moj je odgovor bio, »da ne smijem dalje da pripovijedam, ako mi on ne zajamči rječju i čašću, da se ne će uvrijediti, a onda ću mu ispripovijedati čudesa, što sam mu tako često obećavao«. On pristade; a ja nastavio uvjeravajući ga, da su ladju sagradili stvorovi, slični meni, a oni su po svim zemljama, koje sam proputovao, pa i u mojoj domovini, jedine razborite životinje i vladaju; a kad sam došao ovamo, isto sam se začudio, što vidim, da houyhnhnmi djeluju kao razboriti stvorovi, kako su se

on i njegovi prijatelji začudili, što vide znakove razbora u stvoru, koji je on izvolio zvati yahoo; ja priznajem, da sam im sličan svakim udom, ali ne odgovaram za njihovu izrodjenu i surovu narav.« Rekoh dalje, »ako mi ikad sreća dade, da se vratim u zavičaj, te budem pripovijedao o svojem putu ovamo, kako sam odlučio da pripovijedam, svatko će misliti, da govorim, što nije istina, da sam ja tu zgodu izmislio sam iz svoje glave; pa uza sve štovanje, štogod može da bude, spram njega, njegove porodice i prijatelja, i uz njegovo obećanje, da se ne će uvrijediti, naši bi zemljaci teško vjerovali, da bi houyhnhnm bio prvak stvor u narodu, a yahoo skot«.

ČETVRTA GLAVA.

Houyhnhnmovo mišljenje o istini i neistini. — Domaćin ne odobrava piščevo pripovijedanje. — Pisac izvješćuje potanje o sebi i o svojim zgodama na putu.

Domaćin me je slušao s velikom nemilotom, koja mu se je čitala s lica; jer sumnjanje ili nevjerovanje tako se slabo zna u toj zemlji, da žitelji i ne znaju, kako bi se vladali u takvim prilikama; a ja se sjećam, u čestim razgovorima s domaćinom o čovječjoj naravi po drugim krajevima na svijetu, kad bi se desila zgoda da govorim o lažnom i krivom prikazivanju, s teškom je mukom razumijevao, šta ja mislim, premda je inače bio vrlo ostra uma; on je naime umovao ovako: »govorom se služimo zato, da jedan drugoga razumijemo i da stječemo obavijesti o činjenicama; ako dakle tkogod kaže, što nije, promaša se svrha, jer se o meni ne može pravo reći, da ga razumijem; a ja ni iz daleka ne stječem obavijesti, nego on mene ostavlja u gorem stanju nego neznanju, jer me je zaveo, da smatram crnim, što je bijelo, i kratkim, što je dugo«. I to su mu bili svi pojmovi o vještini laganja, koju tako savršeno razumijevaju i tako općenito vrše ljudski stvorovi.

Da se vratim s te zastranice. Kad sam ustvrdio, da su u mojoj domovini yahooi životinje, koje jedine vladaju, reče moj domaćin, da to sasvim nadilazi njegov razum, i zapita me, »imamo li mi houyhnhnma i šta im je posao?« Ja mu rekoh: »imamo ih mnogo; ljeti oni pasu po polju, a zimi se u kućama hrane sijenom i zoblju, i tamo su yahooi zaposleni, da im češu kožu, da im pletu grivu, da ih potkivaju, da ih služe hranom i da im spremaju ležaj.« »Razumio sam te dobro«, reći će moj domaćin: »po svemu, što si kazao, sasvim je jasno: kolikogod razuma yahooi prisvajali sebi, ipak su houyhnhnmi vaši gospodari; od srca bih želio, da bi i naši yahooi bili tako poslušni.« Zamolio sam ga, »neka mi njegova milost izvoli oprostiti, da ne bih nastavio dalje, jer znam pouzdano, da bi mu nadasve bila nemila obavijest, koju očekuje od mene.« Ali on nije odustajao od naloga, da ga izvijestim i o onom, što je najbolje, i o onom, što je najgore. Ja mu rekoh, »da ću ga poslušati.« Priznao sam, »da su houyhnhnmi kod nas, koje mi zovemo konjima, najplemenitije i najljepše životinje, što ih imamo, da su odlične po jakosti i brzini; a kad pripadaju otmenim osobama, upotrebljavaju se za putovanje, za utrkivanje, ili da vuku kola; s njima postupaju vrlo prijazno i brižljivo, doklegod ne zapadnu u bolesti ili ne ohrome; a onda bivaju prodani, te moraju svakojako da izdiru, dok ne skapaju; onda im se sadire koža i prodaje, po što vri-

jedi, a tijelo se ostavlja, da ga požderu psi i ptice grabljivice. No obična konjska pasmina nije takve dobro sreće, jer nju drže seljaci i vozari i drugi prosti svijet, pa ju tjeraju na teži posao i lošije ju hrane«.

Opisao sam, koliko sam mogao, naš način jahanja; kakva je oblika i kako se upotrebljava uzda, sedlo, ostruga i bič, ham i točkovi. Dometnuo sam, »da im odozdol na noge pričvršćujemo ploče od neke tvrde tvari, koja se zove željezo, da im se kopita ne bi razbila na kamenim putovima, po kojima često putujemo«.

Moj domaćin ponešto iskazao svoju silnu zlovolju, a onda se začudio, »kako se mi usudjujemo da sjedamo na houyhnhnma; jer on zna pouzdano, da bi najslabiji sluga u njegovoj kući mogao da zbaci najjačega yahooa; ili da legne i povalja se na ledjima, pa da na smrt zgnječi skota.« Ja mu odgovorim, »da se naši konji od treće ili četvrte godine treniraju za različitu porabu, koju im namjenjujemo; ako se koji pokaže sasvim nevaljao, upotrebljava se za kola, dok su mladi; ljuto ih biju za svaku nevaljanštinu; ždrijepce, koji se odredjuju za obično jahanje ili vučenje, obično štroje, kad im budu po prilici dvije godine, da im zatru žestinu i da ih pripitome i stišaju; oni su doduše osjetljivi za nagradu i kaznu, ali neka njegova milost izvoli uočiti, da nemaju ni trunka razuma, nipošto više nego yahooi u ovoj zemlji.«

Mučio sam se i mnogo okolišio, da domaćinu pravo predočim, što govorim; jezik njihov ne obiluje naime različitim riječima, jer su im potrebe i strasti manje nego u nas. Ali ne može se iskazati plemenito zgražanje njegovo radi našega divljačkoga postupka s houyhnhnmskim plemenom; pogotovo kad sam mu rastumačio način i postupak, kako se kod nas štroje ždrijepci, da im se spriječi rasplodjivanje pasmine i da budu ropskiji. On će reći: »ako može da bude ikoja zemlja, gdje su jedini yahooi obdareni razumom, onda zacijelo moraju oni da budu životinja, koja vlada; jer razum će s vremenom svagda prevladati surovu silu. Ali gledajući gradju naših tjelesa, osobito mojega, misli on, da nijedna životinja ovakve veličine nije ovoliko nepodesna, da se tim razumom služi u običnim poslovima u životu«, a onda zapita, »da li oni, medju kojima sam ja živio, nalikuju na mene, ili na yahooe u ovoj zemlji.« Rekoh mu zacijelo. »da sam ja iste gradje kao i većina u mojim godinama; ali mladji svijet i žene su mnogo nježnije i tananije, a u žena je koža obično bijela kao mlijeko«. On mi reče, »da se ja doduše razlikujem od drugih yahooa, jer sam mnogo čišći i nisam onako sasvim nakazan; ali što se tiče istinite koristi, misli on, da se od njih razlikujem na gore: nokti mi ne vrijede za porabu ni na prednjim ni na stražnjim nogama; a što se tiče mojih prednjih nogu, ne može ih zapravo zvati tim imenom, jer nikad nije opazio, da hodam njima; prenježne su, da gaze zemlju; ja ih obično ne pokrivam; a pokrov, što gdjekad nosim na njima, i nije onaj isti niti onako jak, kao na stražnjim nogama; ja ne hodam nikako sigurno, jer čim mi se okslizne koja stražnja noga, moram zacijelo pasti«. Onda stao da pronalazi mane po drugim dijelovima mojega tijela: lice mi je plosnato, nos mi iskočio, oči su mi smještene upravo na čelu, takó da ne vidim ni na koju stranu, dok ne okrenem glavu; ne mogu da se hranim, dok ne dignem koju prednju nogu k ustima; zato je priroda udesila one zglobove,

*

da se zadovolji ta potreba. On ne zna, čemu su one različite pukotine i razdijeljci na stražnjoj nozi; preslabi su, da gaze po tvrdu i oštru kamenju, dok im se ne načini omot od kože koje druge životinje; svemu mi tijelu treba obrana od žege i studeni, pa moram da ju svaki dan oblačim i svlačim, a to je dosadno i neprilično; i naposljetku opazio je, da svaka životinja u toj zemlji po prirodi zazire od yahooa, kojima se slabiji uklanjaju, a jači bježe od njih. Ako smo mi dakle obdareni razumom, ne može on da dokuči, kako bi se mogla izliječiti ona prirodna antipatija, što ju svako stvorenje iskazuje spram nas, dakle ni to, kako bismo ih mi mogli pripitomiti, da nam služe. No ipak«, reče, »ne će dalje da raspravlja o tom, jer je radoznaliji da čuje moju dogodovštinu, u kojoj sam se zemlji rodio, te šta sam radio i šta mi se je dogodilo u životu, prije nego što sam došao ovamo.«

Ja mu na vjeru rekoh, »kako nadasve želim da mu udovoljim u svem; ali jako sumnjam, hoću li moći da mu razjasnim neke stvari, o kojima njegova milost možda i ne sanja; jer u njegovoj zemlji nisam ništa vidio, što bi nalikovalo na to, no ja ću se ipak potruditi, štogod mogu, i nastojat ću da se izražavam usporedbama, a njega molim ponizno za pomoć, kad mi nedostane podesnih riječi«; to mi je izvolio obećati.

Ja rekoh: »rodio sam se od poštenih roditelja, na otoku, koji se zove Engleska, a od ove je zemlje daleko toliko dana hoda, koliko bi najači sluga vaše milosti mogao prevaliti za godišnjega sunčeva puta; odgojen sam za vidara, kojemu je posao da vida rane i ozljede na tijelu, zadane slučajno ili nasiljem; mojom domovinom vlada žena, koju mi zovemo kraljicom*); krenuo sam iz domovine, da se obogatim pa da mognem uzdržavati sebe i porodicu, dok se vratim; na posljednjem sam putu bio zapovjednik na brodu i imao sam pod sobom pedesetak yahooa, od kojih su mnogi pomrli na moru, te sam morao da ih nadomjestim drugima, koje sam pokupio iz različitih naroda; brod nam je dva puta bio u opasnosti, da potone, prvi put od silne bure, a drugi put, kad je udario o klisuru«. Tu mi domaćin upade u riječ i zapita me, »kako sam mogao nagovoriti strance iz različitih zemalja, da se sa mnom usude na put, iza onih gubitaka, što sam pretrpio, i onih opasnosti, što sam prevalio?« Ja mu rekoh, »da su to ljudi u očajnim prilikama, koji moraju da bježe iz zavičaja radi siromaštva ili zločinstava. Neke su uništile parnice; drugi su sve, što su imali, potrošili u piću, kurvanju i igri; treći su pobjegli radi izdaje; mnogi radi ubojstva, kradje, trovanja, razbojstva, krive prisege, krivotvorenja, lažnih novaca; radi silovanja ili sodomije; radi bijega ispod svojih zastava i prebjegavanja k neprijatelju; ali većina ih je pobjegla iz zatvora: netko se od njih ne usudjuje da se vrati u zavičaj, jer se boji, da ne bude obješen ili ne skapa u tamnici; zato oni moraju da traže života po drugim mjestima«.

Za toga razgovora izvolio je domaćin da me nekoliko puta prekine. Poslužio sam se mnogim okolišenjem, da mu opišem prirodu različitih zlodjela, radi kojih je većina naših momaka morala da bježi iz domovine. Taj mi je posao oteo nekoliko dana razgovora, dok nije smogao da me razumije. Nije nikako mogao da dokuči, šta koristi i šta treba da se

*) Kraljica Ana, 1702.—1704.

čine ona zlodjela: da mu to razjasnim, nastojao sam da ga ponešto uputim o želji za vlašću i bogatstvom, o strahovitim posljedicama pohote, neumjerenosti, zlobe i zavisti. Da sve to protumačim i opišem, morao sam da stvaram slučajeve i da smišljam hipoteze. Iza toga uznesao on oči u čudu i zgražanju, kao da mu je uobrazilju zaokupilo nešto, što još nikad nije vidio ili čuo. Za vlast, vladu, rat, zakon, kaznu, i tisuću drugih stvari, nije bilo riječi, kojima bi ih taj jezik mogao iskazati; zato je bila gotovo nesavladiva poteškoća, da domaćina ikako uputim, šta mislim. Ali kako mu je pamet bila izvrsna, usavršena razmišljanjem i razgovorom, naposljetku je prilično dokučio, šta je u našim krajevima svijeta ljudska priroda moćna da izvrši, te me zamolio, da ga nešto pobliže obavijestim o toj zemlji, što ju mi zovemo Evropom, ali osobito o mojoj domovini.

PETA GLAVA.

Po domaćinovu nalogu obavješťava ga pisac o prilikama u Engleskoj. — Uzroci ratovima izmedju evropskih vladara. — Pisac započinje da tumači engleski ustav.

Čitatelj neka izvoli uzeti na um, da ovaj izvadak iz mnogih mojih razgovora s domaćinom sadržava suštinu najvažnijih stvari, o kojima smo razgovarali na mahove za dvije godine dana i dulje; jer što sam dalje napredovao u houyhnhnmskom jeziku, njegova je visost iziskivala, da potpunije udovoljavam. Predočio sam mu, koliko sam mogao, sve prilike evropske; govorio sam o trgovini i proizvodnji, o

umjetnostima i znanostima; a odgovori moji na sva njegova pitanja, što su nastajala o raznim predmetima, bili su neiscrpiva zaliha za razgovor. Ali ja ću ovdje da zapišem samo suštinu onoga, što smo govorili o mojoj domovini, sredit ću to, koliko mogu, ali ne ću paziti na vrijeme ni na druge okolnosti, no strogo ću se držati istine. Jedino žalim, što ću teško moći da odam svu pravdu domaćinovim dokazima i riječima, nego će da budu na kvaru radi preslabe sposobnosti moje, pa i radi prevoda u našu barbarsku engleštinu.

Pokoravajući se dakle nalozima njegove milosti, ispripovijedao sam mu revoluciju pod princom Oranskim; dugotrajni rat s Francuskom, što je zametnuo rečeni vladar, a obnovila ga njegova nasljednica, današnja kraljica; u taj su se rat uplele najmoćnije kršćanske države i on traje još i danas. Na njegovu sam molbu sračunao, »da je za svega rata poginuo po prilici jedan milijun yahooa; osvojilo se možda sto ili više gradova, a popalilo ili potopilo pet puta više brodova«.

On me zapita, »kakvi su obični uzroci ili povodi, da jedna zemlja zavojšti na drugu?« Ja mu odgovorih, »da su nebrojeni; ali ću da spomenem samo nekoliko glavnih. Gdjekad je ambicija, kad vladari misle, da im nikad nema dosta zemlje ili naroda, kojim bi vladali; gdjekad pokvarenost, kad ministri zapleću svoje gospodare u rat, da podanicima uguše ili odvrate viku na nevaljalu upravu. Razlika u mišljenjima stajala je mnogo milijuna života: na primjer, je li meso kruh, ili je kruh meso; je li sok neke bobice krv ili vino; je li zviždanje opačina ili vrlina*), je li bolje poljubiti kolac ili ga baciti u vatru; koja je boja

*) Crkvena muzika.

najbolja za kaput, crna, bijela, crvena ili siva; i treba li da kaput bude dug ili kratak, tijesan ili prostran, prljav ili čist, i mnogo još. A nikakvi ratovi nisu tako bijesni i krvavi i ne traju toliko dugo, koliko oni, što nastaju radi razlike u mišljenju, pogotovo kad je o neznatnim stvarima.

Gdjekad je izmedju dva vladara razmirica, da se odluči, koji će od njih istjerati trećega iz njegove države, a ni jedan ni drugi nemaju za to nikakva prava: gdjekad se jedan vladar kavži s drugim od straha, da se taj ne bi zakavžio s njim: gdjekad se zameće rat, jer je neprijatelj prejak; a gdjekad, jer je preslab; gdjekad hoće naši susjedi ono, što mi imamo, ili imaju ono, što mi hoćemo, pa se borimo, dok oni ne otmu naše ili nama ne dadu svoje. Vrlo je opravdan uzrok ratu i provali u zemlju, kad je u kojem narodu harao glad, morila kuga ili bjesnio razdor. Opravdano je zametnuti rat s najbližim našim saveznikom, kad koji grad njegov leži zgodno za nas, ili koji komad zemlje, tako da bi se naša država zaokružila i zbila. Ako koji vladar pošlje svoje čete na narod, gdje je svijet siromašan i neuk, zakonito je, da on polovicu poubija, a druge okrene u u robove, da bi ih civilizovao i odvratio od barbarskoga načina života. Kad jedan vladar zamoli drugoga za pomoć, da bi ga obranio od upada, vrlo je kraljevski, častan i čest postupak, da pomagač, kad istjera upadača, sam zasjedne u državi, te ubije, zatvori ili protjera vladara, kojemu je pritekao u pomoć. Srodstvo krvno ili po ženidbi često je uzrok ratu medju vladarima; a što je bliže srodstvo, to im je veće raspoloženje za kavgu: siromašni su narodi gladni, a bogati su narodi ponosni; a ponos i glad uvijek će biti u zavadi. Radi tih se razloga vojnički posao drži

za najčasniji, jer vojnik je yahoo, koji je najmljen, da hladnokrvno ubija, kolikogod može onakvih, kakav je i sam, a nisu mu nikad ništa na žao učinili.

Ima takodjer jedna vrsta prosjačkih vladara u Evropi, koji nisu moćni da sami ratuju, nego iznajmljuju svoje čete bogatijim narodima, toliko i toliko na dan i po čovjeku; od toga zadržavaju tri četvrtine oni sami i to im je najbolji dio dohodaka za uzdržavanje; takvi su oni u mnogim sjevernim zemljama u Evropi«.

»Ovo, što si mi kazao o ratu«, reći će moj domaćin, »otkriva zaista najdivnije, šta stvara razum, koji vi sebi prisvajate; ali sva sreća, što je sramota veća nego opasnost i što vas je priroda stvorila sasvim nesposobne, da biste počinili mnogo nevaljanština. Jer kako vam usta leže pljoštimice na licu, teško da možete ikako ugristi jedan drugoga, ako ne privoli. Onda, pandže su vam na prednjim i stražnjim nogama prekratke i premekane, pa bi jedan naš yahoo povitlao tuce vaših. Preračunavajući dakle broj onih, što su poubijani u bitki, mislim jedino, da si ti rekao nešto, što nije«.

Nisam se mogao uzdržati, da ne zaklimam glavom i da se malo ne osmjehnem njegovu neznanju. I kako nisam neznalica u ratnoj umjetnosti, stadoh mu opisivati topove, kolubrine, muskete, karabine, pištolje, zrnad, barut, mačeve, bajunete, bitke, uzmake, napade, lagumove, bombardiranje, morske bitke, ladje potopljene s tisućom momaka, dvadeset tisuća ubijenih na svakoj strani, jecanje onih što umiru, ljudske udove što lete po zraku, dim, buku, zbrku, konje što na smrt gaze, bijeg, proganjanje, pobjedu; polja posuta trupovima, ostavljenima za hranu psima i vucima i pticama grabljivicama; pljačkanje

robljenje, grabež, palež i razaranje. I da proslavim hrabrost mojih dragih zemljaka, zajamčih mu, »da sam vidio, kako su kod opsade bacili u zrak u jedan mah sto neprijatelja, a isto toliko na ladji; i gledao, kako su raskomadana mrtva tjelesa padala iz oblaka, na veliku zabavu gledaocima«.

Htjedoh da zadjem dalje u potankosti, ali domaćin mi naloži, da šutim. Reče: »tkogod zna yahoosku narav, s drage će volje vjerovati, da bi ovako jadna životinja bila podobna da učini sve, što sam spomenuo, da joj je snaga i vještina jednaka sa zlobom. Ali od mojega mu je razgovora još odurnija sva ta pasmina, a čini mu se, da mu je i u duši nastao nemir, za koji nije prije nikako znao. On misli, da bi mu uši, kad se nauče na tako gadne riječi, malo po malo dopuštale ih s manjim oduravanjem: on mrzi doduše yahooe u ovoj zemlji, ali ih za mrska svojstva njihova ne kudi jače, nego što bi pokudio g n n a y h a (neku pticu grabljivicu) za okrutnost, ili šiljat kamen zato, što mu siječe kopito. Ali kad je stvorenje, koje se gradi razumnim, sposobno za takve grdne opačine, strah ga je, da ne bi pokvarenost toga svojstva bila gora nego sama živinska surovost. On je zato uvjeren, da mi mjesto razuma imamo samo neko svojstvo, koje je podesno da uvećava naše prirodne opačine: kao što odsjev s uzmućene rijeke vraća sliku nezgrapna tijela, ne samo većega, nego i iskrivljenijega«.

Dometnuo, »da se je i u tom i u nekim prijašnjim razgovorima i odviše naslušao o ratu. Sada ga je ponešto zbunila druga stvar. Ja sam mu kazao, da su neki od naših momaka otišli iz domovine zato, jer su ih upropastili zakoni; ja sam mu već rastumačio značenje te riječi; ali on ne može da dokuči,

kako to biva, da bi zakoni, koji su namijenjeni svakomu za zaštitu, ikomu mogu da budu na propast. Zato me moli, da bih ga još obavijestio, šta to meni znači zakon i oni, koji rukuju s njime, prema današnjoj praksi u mojoj domovini; on naime misli, da su priroda i razum dovoljni vodić razumnoj životinji, što velimo da jesmo, jer oni nam pokazuju, što treba da činimo, a čega treba da se klonimo«.

Ja rekoh njegovoj milosti, »da je pravo znanosti, u koju ja nisam jako upućen, osim što sam uludo uzimao advokate radi nekih nepravda, koje su mi se nanijele: ali ja ću ga obavijestiti, kolikogod znam«.

Rekoh: »kod nas ima družba muškaraca, koji se od mladosti uzgajaju u umjetnosti, kako će riječima, što se u tu svrhu umnožavaju, dokazivati, da je bijelo crno, a crno bijelo, prema tomu, kako su plaćeni. Toj su družbi svi drugi ljudi robovi. Na primjer, ako moj susjed poželi moju kravu, naima on advokata, koji će dokazati, kako treba da on dobije od mene moju kravu. Ja onda moram da najmim drugoga, koji će braniti moje pravo, jer to se protivi svim pravnim pravilima, da bi itko smio sam govoriti za sebe. Sad u toj zgodi, ja, koji sam pravi vlasnik, u dvostrukom sam velikom kvaru: prvo, moj je advokat gotovo od kolijevke navikao da brani krivicu, pa je sasvim izvan svojega elementa, kad bi da bude zastupnik pravice; to mu je neprirodan posao i on ga uvijek vrši vrlo nespretno, gotovo mrzovoljno. Drugi mi je kvar, što moj advokat mora da postupa s velikom opreznošću, jer inače će ga suci koriti, a drugovi će zazirati od njega, kao od čovjeka, koji bi da umali pravnu praksu. Zato ja imam samo dvije metode, da očuvam svoju kravu. Prva je, da dvostrukom nagradom predobijem protivničkoga advokata,

koji će onda izdati svojega klijenta, podvaliti mu, da je na njegovoj strani. Drugi je način advokatu, da moju stvar prikaže nepravednom, kolikogod može, i da dopusti, da je krava protivnikova; a ako to vješto uradi, zacijelo će steći sklonost sudačku. Vaša milost zna, da su ti suci ljudi, koji su imenovani, da odlučuju u svim vlasničkim razmiricama, pa i o kazni za zločince, i odabrani su izmedju najvještijih pravnika, koji su ostarjeli ili se ulijenili, a kako su za svega života bili bunjeni protiv istine i pravednosti, kobna im je potreba, da pogoduju prevari, krivoj prisezi i silovitosti, pa ja znam, kako su neki od njih odbili veliko mito od one stranke, koja je bila u pravu, samo da ne bi okaljali svoj stalež, ako učine štogod, što im ne dolikuje naravi ili zvanju.

Tim je pravnicima načelo, da se sve ono, što se je činilo prije, može na zakonit način činiti opet; i zato se oni osobito brinu, da pozapisuju sve odluke, koje su nekad izdate protiv obične pravde i protiv općega ljudskoga razbora. Te se odluke, pod imenom precedencija, iznose kao autoriteti, da se opravdaju najnepravednija mišljenja; a suci ne propuštaju nikad, da po njima odlučuju.

Kad vode parbu, pomno se klone, da ne udju u jezgru parnici; ali govore glasno, žeste se i dodijavaju, koliko zastaju na svim okolnostima, koje ne vode k svrsi. Na primjer u spomenutom već slučaju; nikad ne pitaju, po kakvom pravu i naslovu protivnik ište moju kravu: nego da li je on rekao, da je krava crvena ili crna; jesu li joj rogovi dugi ili kratki; je li travnik, na kojem ju pasem, okrugao ili četvoran; da li se muze kod kuće ili u polju; od kakovih bolesti boluje, i nalik; iza toga zagledaju u precedencije, odgadjaju stvar iz dana u dan, pa će za deset, dvadeset ili trideset godina da ju presude.

Treba takodjer spomenuti, da ta družba ima svoj osobiti gegavački ili šatrovački jezik, koji nijedan drugi smrtnik ne razumije i u kojem su im napisani svi zakoni, a oni se osobito staraju, da ih umnože pri tom su sasvim smućkali pravu suštinu istine i laži, pravde i krivice; tako da treba trideset godina, dok se odluči, da li je zemlja, koju su mi djedovi kroz šest pokoljenja namrli, moja ili nekoga stranca, koji je tri stotine milja od mene.

U parnicama ljudi, optuženih za zločinstvo protiv države, mnogo je kraća i pohvalnija metoda: sudac se najprije obavješťava, kakvo je raspoloženje u onih na vlasti, pa mu je onda lako objesiti ili izbaviti zločinca, a strogo čuvati sve zakonske forme«.

Tu mi domaćin upade u riječ i reče, »da je šteta, što stvorove s takvim silnim duševnim sposobnostima, kakvi su po mojem opisu zacijelo ti pravnici, ne podstiču, da budu drugima učitelji u mudrosti i znanju«. Za odgovor ustvrdih njegovoj milosti, »da su oni u svakoj stvari osim svojega posla obično najveće neznalice i glupani kod nas, najjadniji u običnom razgovoru, otvoreni neprijatelji svakomu znanju i učenosti, i jednako voljni da zavrću čovječji razum u svakoj stvari u razgovoru, kako ga zavrću i u svojem zvanju.«

ŠESTA GLAVA.

Nastavak o prilikama u Engleskoj za kraljice Ane. — Karakter ministra predsjednika na evropskim dvorovima.

Moj domaćin nije još nikako mogao da razumije, kakvi bi razlozi mogli podsticati tu pravničku pa-

sminu, da se pletu, uzrujavaju i umaraju, te se udružuju u družbu za nepravdu, jedino zato, da svojim suživotinjama čine krivicu; a i nije mogao da dokuči, šta ja to velim, da oni to čine za plaću. Jako sam se namučio opisujući mu uporabu novca, materijal, od kojega se izradjuje, i vrijednost metala; »kad koji yahoo nakupi veliku množinu te skupocjene tvari, može da kupuje, štogod želi; najfiniju odjeću, najsjajnije kuće, velike komade zemlje, najskuplje jelo i piće, i može da bira izmedju najkrasnijih žena. Kad dakle novac jedini može da izvrši sva djela, misle naši yahooi, da im ga nema nikad dosta, za trošak ili za štednju, kako su već po prirodnoj težnji skloni rasipnosti ili škrtosti. Bogataš se koristi radom siromakovim, a siromaha ima tisuća na jednoga bogataša. Većina našega naroda mora da živi jadno, da radi svaki dan za malu nadnicu, kako bi njih malo živjelo u obilju«.

Pripovijedao sam opširno o tim i mnogim drugim stvarima te iste vrste; ali njegova se milost nije još uvijek snalazila; jer on se je držao te misli, da sve životinje imaju pravo na svoj dio zemaljskih proizvoda, pogotovo one, koje su na čelu drugima. Zapitao me je zato, »šta su ta skupocjena jela i šta ona trebaju ikomu od nas?« Na to mu ja nabrojim, kolikogod sam se sjetio vrsta, i kako se na različite načine priredjuju, a to se ne može, ako se ne šalju morem brodovi u svaki kraj na svijetu, i po pića, i mirodije, i nebrojene druge potrepštine. Rekoh mu, »da se sva ta kugla zemaljska mora barem tri puta obići, dok se za koju našu odličniju yahoovkinju ne pribavi doručak«. On reče, »da je to jamačno loša

zemlja, kad ne smaže hrane za svoje vlastite žitelje. Ali najviše se čudio, kako su takvi prostrani krajevi, po mojem opisu, bez ikakve svježe vode, te moraju da šalju preko mora po piće«. Ja mu odvratim, »da Engleska (dragi moj rodjeni kraj) proizvodi, kako se računa, tri puta veću množinu hrane, nego što njeni žitelji mogu da potroše, a isto tako pića, izlučena iz žita ili iscijedjena iz ploda nekoga drveća, koje daje izvrsno piće; a taj je isti razmjer u svakoj životnoj potrepštini. Ali da podržimo raskoš i neumjerenost u muškaraca i taštinu u ženskih, otpravljamo najveći dio svojih potrepština u tudje zemlje, a odande donosimo materijal za bolesti, ludost i opačinu, da se potroši kod nas. Iz toga proizlazi potreba, da velik broj našega naroda mora da se prehranjuje prosjačenjem, grabežom, kradjom, varanjem, svodstvom, laskanjem, zavodjenjem, krivim prisezanjem, krivotvorenjem, igrom, laganjem, puzanjem, razmetanjem, glasanjem, piskaranjem, zvjezdarstvom, trovanjem, kurvanjem, licemjerstvom, klevetanjem, slobodomislenošću i sličnim poslovima«: mnogo sam se namučio, da mu protumačim svaki od tih izraza.

»Vino se, rekoh, ne uvozi k nama iz tudjih zemalja zato, da doskoči nestašici vode ili drugih pića, nego jer je vino takvo piće, koje nas razveseljuje muteći nam pamet, razbija sve turobne misli, radja u glavi puste, neobuzdane sanje, diže naše nade i rastjeruje nam strah, obustavlja razumu na neko vrijeme sav rad i otima nam uporabu naših udova, dok ne zapadnemo u tvrd san; no mora se priznati, da se svagda budimo boležljivi i pokunjeni i da nas od pića

zaokupljaju bolesti, koje nam sneveseljuju i skraćuju život.

Ali uza sve to većina se našega naroda prehranjuje tim, što pribavljaju bogatašima ili jedan drugomu životne potrepštine ili lagodnosti. Na primjer, kad sam ja kod kuće, te se oblačim, kako treba da bude, onda nosim na tijelu rad stotine radnika; gradnja i namještaj moje kuće iziskuje ih još više, a još pet puta više, da se nakiti moja žena.«

Stadoh mu pripovijedati o drugoj vrsti ljudi, koji se prehranjuju njegovanjem bolesnika, a već sam bio jednom prilikom rekao njegovoj milosti, da su mi mnogi momci pomrli od bolesti. Ali tu mi je naljuća muka, da mu rastumačim, šta to mislim. »Lako mu je bilo razumijeti, da houyhnhnm nekoliko dana prije smrti oslabi ili oteža, ili da po nesreći ozlijedi koji ud; ali ne može biti, misli on, da bi priroda, koja sve stvara savršeno, mogla trpjeti, da se u našem tijelu radjaju kakve muke, pa bi želio da čuje razlog takvomu nerazjašnjivomu zlu«.«

Ja mu rekoh: »mi se hranimo nebrojenim stvarima, koje djeluju jedna protiv druge; jedemo, kad nismo gladni, a pijemo, kad nas ne podražava žedj; sjedimo po cijele noći i pijemo jaka pića, a ne zalažemo ni zalogaj; to nas raspolaže za lijenost, raspaljuje nam tijelo, prenagljuje ili sprečava probavu. Nevaljale yahoovkinje dobivaju neku bolest, koja uzrokuje trulost u kostima onima, što njima zapadaju u zagrljaj: ta bolest i mnoge druge bolesti prelaze s oca na sina, te se mnogi radjaju na svijet s kompliciranim bolestima; ne bi bilo kraja, kad bih

mu uzeo nabrajati sve bolesti, što spopadaju ljudsko tijelo, jer ne će ih biti manje od pet šest stotina, a razasute su po svakom udu i zglobu, ukratko, svaki dio, vanjski i nutarnji, ima svojih zasebnih bolesti. Za njihovo liječenje odgaja se kod nas vrsta ljudi, kojoj je zvanje, ili izlika, da liječi bolesnike. A jer sam donekle vješt toj struci, ja bih za zahvalnost vašoj milosti da vam ispripovijedam svu tajnu i metodu, kako oni postupaju.

Osnovno im je načelo, da sve bolesti nastaju od prepunoće; odatle zaključuju, da tijelu treba veliko ispražnjivanje, bilo prirodnim putem, bilo gore na usta. Prvi im je posao, da od biljaka, ruda, smola, ulja, ljusaka, soli, sokova, haluga, ekskremenata, kore s drveća, zmija, krastavih i zelenih žaba, paukova, mesa i kostiju mrtvih ljudi, ptica, zvijeri i riba, naprave smjesu, koja je po mirisu i okusu najgadnija, najgnusnija i najodurnija, što se može smisliti, pa ju želudac s gadjenjem odmah izbacuje, a to se zove lijek za bljuvanje; ili još, s toga istoga skladišta, s nekoliko drugih otrovnih dodataka, odredjuju nam oni medicinu, koja je crijevima jednako nemila i odurna, da je uzmemo na gornji ili donji otvor, kakve je onda slučajno volje liječnik: ta medicina otvara utrobu i sve istjeruje; a to oni zovu lijekom za čišćenje ili klistirom. Jer je priroda (kako liječnici tvrde) gornji prednji otvor namijenila jedino za unošenje čvrste i tekuće hrane, a donji stražnji za izbacivanje, to se ti umjetnici genijalno domišljaju: u svakoj se bolesti priroda potiskuje sa svojega mjesta, zato, da bi se vratila na svoje mjesto, mora se tijelo liječiti upravo na oprečan način, svakomu se otvoru mora

promijeniti funkcija, pa se čvrsta i tekuća hrana utjeruje u stražnjicu, a ispražnjavaju se usta.

No osim zbiljskih bolesti snalaze nas još mnoge druge samo uobražene bolesti, za koje su liječnici izmislili uobraženo liječenje: zovu se različitim imenima, a isto tako i ljekarije, koje su podesne za njih; od tih bolesti vazda boluju naše yahoovkinje.

Velika je odlika u toj družbi vještina njihova u prognostici, a u tom se rijetko varaju; njihovo proricanje u zbiljskim bolestima, kad poraste do neke opasnosti, sluti obično na smrt, koja je uvijek u njihovoj vlasti, a ozdravljenje nije; a ako se nakon toga, kad su oni već presudili, iznenada javi poboljšica, znaju oni, kako će prikladnom dozom dokazati svijetu svoju oštroumnost, da ih ne bi krivili, da su lažni proroci.

Oni su takodjer osobito korisni muževima i ženama, kojima dozlogrdi vjenčani drug; najstarijim sinovima, državnim ministrima, a često i vladarima«.

Prije sam pripadom razgovarao s domaćinom o načinu vladanja uopće, a osobito o našem odličnom ustavu, koji je po pravu na čudo i zavist svemu svijetu. No kako sam tu slučajno spomenuo državnoga ministra, naložio mi on malo iza toga, da mu kažem, kakav rad yahoovski ja mislim pod tim imenom.

Ja mu rekoh, »da je državni ministar predsjednik, a tu osobu kanim da opišem, stvor, koji ne zna za radost i tugu, ljubav i mržnju, milosrdje i gnjev; ne gaji barem drugih strasti, nego samo silnu želju za bogatstvom, vlašću i titulama; upotrebljava riječi za sve osim za iskazivanje svojih misli; nikad ne govori istinu, nego jedino s tom nakanom, da biste ju držali za laž; i ne govori laž, nego s namjerom, da biste ju držali za istinu; oni, o kojima iza ledja govori najgore, najsigurniji su za unapredjenje; a kad započne da vas hvali drugima, ili vama samima, od toga ste dana propali. Najgori znak, što možete dobiti, to je obećanje, pogotovo kad je potvrdjeno prisegom; iza toga se svaki pametan čovjek uklanja i odustaje od svake nade.

Tri su metode, da postaneš ministar predsjednik. Prva je, ako znaš mudro da raspolažeš ženom, kćerju ili sestrom: druga, ako izdaš ili potkopaš pretkodnika: a treća, ako na javnim zborovima gorljivo bjesniš protiv dvorske pokvarenosti. Ali mudar će vladar najradije odabrati onoga, koji se služi ovom posljednjom metodom; jer takvi su zeloti uvijek najpokorniji i najposlušniji volji i strastima svojega gospodara. Ti se ministri, kad su im sve službe na raspolaganju, drže na vlasti, miteći većinu u senatu ili u velikom vijeću; a naposljetku se jednim sredstvom, zaključkom o indemnitetu (opisao sam mu, šta je to) osiguravaju od naknadnoga obračunavanja, te se povlače iz javnosti, natovareni otimačinom od naroda.

Palača ministra predsjednika seminar je, u kojem se drugi uzgajaju za njegov posao; paževi, lakaji i vratar povode se za gospodarom, postaju državni ministri u svojim pojedinim okruzima, te uče da se ističu trima glavnim svojstvima, bezobraštinom, laganjem i podmitljivošću. Njima se prema tomu, na manji način, dodvoravaju ljudi prvih staleža; a nekoji od njih postizavaju vještinom i besramnošću, da preko nekoliko stepenica budu svojemu gospodaru nasljednici.

Njemu obično gospoduje ocvala bludnica, ili miljenik sluga; oni su tuneli, po kojima se iskazuje svaka milost, te se mogu nazivati u posljednjoj instanciji gospodarima u kraljevini.«

Jednoga dana, kad je domaćin čuo, da spominjem plemstvo u mojoj domovini, izvolio mi izreći kompliment, koji ne želim i ne zaslužujem: »znao je sigurno, da sam se ja rodio zacijelo od koje plemenite porodice, jer likom, bojom i čistoćom daleko nadilazim sve yahooe njegova naroda, premda se čini da zaostajem po jakosti i okretnosti, što se valjda mora pripisati mojemu načinu života, koji je drugačiji nego u onih drugih životinja; osim toga, nisam samo obdaren darom govora, nego takodjer nekim rudimentima razuma, toliko, da sam svim njegovim znancima čudovište.«

Uputio me je, »da kod houyhnhnma bijelac, ridjo i žerav nisu tako savršena oblika kao šarac, zelenko i vranac; niti se radjaju s jednakim duševnim darovima ili sposobnošću, da bi ih usavršili; i zato ostaju navijek u služiteljskom staležu i nikad ne teže da se ožene izvan svojega plemena, što bi se u ovoj zemlji smatralo grozomornim i neprirodnim«.

Zahvalio sam njegovoj milosti najponiznije za dobro mišljenje, što je izvolio steći o meni; ali sam mu ujedno utvrdio, da sam od nižega roda, od priprostih, čestitih roditelja, koji su tek mogli da me prilično odgoje: plemstvo je kod nas posve drugačija stvar, nego što on misli; naši se mladi plemići od maloće odgajaju u besposlici i raskošu; čim im godine dopuste, troše oni svoju snagu i dobivaju od razuzdanih ženskih odurne bolesti; a kad gotovo spiskaju imutak, žene se ženom neznatna roda, neugodnom osobom, nezdrava tijela, (jedino radi novaca,) koju mrze i preziru. Porod iz takvih brakova obično su skrofulozna, rahitična ili nakazna djeca; zato porodica rijetko traje dulje od tri pokoljenja, ako se žena ne postara za zdrava oca, izmedju susjeda ili slugu, da usavrši i produlji rod: slabo, bolesno tijelo, mršavo lice, blijeda boja, pouzdani su znaci plemenite krvi: a zdrava, snažna pojava takova je sramota za otmena čovjeka, da svijet zaključuje: pravi mu je otac bio konjušar ili kočijaš. Duševna mu zaostalost teče uporedo s tjelesnom, jer je smjesa mušičavosti, tuposti, neznanja, tvrdoglavosti, pohote i ponosa.

Bez pristanka te sjajne družbe nijedan se zakon ne može uvesti, dokinuti ili promijeniti; a ti plemići odlučuju i o našim posjedima, bez priziva.«

SEDMA GLAVA.

Piščeva velika domovinska ljubav. — Domaćinove primjedbe o ustavu i vladavini u Engleskoj, kako ih opisuje pisac, sa sličnim zgodama i uporedbama. — Domaćinove primjedbe o ljudskoj prirodi.

Neka se čitatelj ne čudi, kako sam se mogao nakaniti, da svoj vlastiti rod ovako iskreno prikažem smrtničkoj pasmini, koja je već i odviše voljna bila za najlošiji sud o ljudskom plemenu, radi ove potpune sličnosti moje s njihovim yahooima. Ali moram iskreno priznati, mnoge vrline tih odličnih četvoronožaca, u opreci spram ljudske pokvarenosti, toliko su mi otvorile oči i proširile moje znanje, da sam stao promatrati ljudska djela i strasti sa sasvim drugačijega gledišta i misliti, da nije vrijedno štedjeti čast mojega soja; a to i nisam mogao pred osobom ovako oštra suda, kao što je moj domaćin, koji bi me svaki dan znao uvjeriti o tisući mojih pogrješaka, a ja ih donde nisam ni zapažao i kod nas se ne bi brojale

ni medju ljudske slabosti. Po njegovu sam primjeru naučio takodjer da nadasve mrzim svaku lažljivost i pretvaranje; a istina mi se učinila tako ljupkom, da sam odlučio sve žrtvovati njoj.

Hoću da budem iskren čitaocu i priznajem, da je bio još i mnogo jači razlog toj slobodi, s kojom sam prikazao prilike. Nisam još bio proveo u toj zemlji godinu dana, a tako sam zavolio i stao cijeniti žitelje, da sam čvrsto odlučio, nikad se više ne vraćati k ljudskomu rodu, nego ću preostali život moj provesti medju tim divnim houyhnhnmima, u razmatranju i izvršivanju svake vrline; ovdje ne može da mi bude primjera ni pobude za opačinu. Ali udes, moj vječiti neprijatelj, bio je odlučio, da me ne će zapasti ovako velika sreća. No ipak mi je sada neka utjeha, kad mislim, da sam u onom, što sam kazao o svojim zemljacima, umanjivao njihove mane, kolikogod sam smio pred ovako strogim ispitivačem; a svaku sam stvar navraćao na povoljnu stranu, kolikogod je mogla da podnese. Jer zaista, kojega živoga čovjeka ne bi prevladala sklonost i pristranost spram domaje?

Ispripovijedao sam suštinu različitih razgovora mojih s domaćinom, za većega dijela onoga vremena, što sam imao čast da budem u njegovoj službi; ali sam zaista, kratkoći za volju, ispustio mnogo više, nego što je ovdje zapisano.

Kad sam mu bio poodgovarao na sva pitanja i radoznalost mu se, činilo se, sasvim zadovoljila, poslao on jednoga ranoga jutra po mene i naložio mi, da sjednem u nekoj daljini. (Tu mi čast nije nikad prije iskazao.) Reče mi, »da je vrlo ozbiljno razmišljao o svem mojem pripovijedanju, i što se tiče mene samoga i moje domovine; on nas drži za neku vrstu

životinja, koje je zapao, kakvim slučajem, ne zna se on domisliti, malen trunak razuma, a mi se njime ne služimo nikako drugačije, nego da uz njegovu pomoć goršamo svoje prirodne opačine i da stječemo novih, što nam ih priroda nije dala; mi otimamo sebi ono malo sposobnosti, kojima nas je priroda obdarila; velik nam je uspjeh u umnožavanju naših prirodjenih nedostataka i kao da provodimo sav život u uzaludnom nastojanju, da ih nadomjestimo svojim vlastitim pronalascima. Što se tiče mene, jasno je, da nemam ni jakosti ni okretnosti običnoga yahooa; slabo hodam na stražnjim nogama; smislio sam, kako mi pandže ne će biti ni za porabu za obranu, i kako ću ukloniti s brade dlake, koje su odredjene, da budu zaštita od sunca i nevremena. Napošljetku, niti mogu brzo da trčim, niti da se na drveće penjem kao moja braća,« kako ih je zvao, »yahooi u njegovoj zemlji«.

Naše upravne i zakonodavne uredbe potječu očito iz naših grdnih nedostataka u razumu, dakle i u kreposti; jer razum sam je dovoljan za vladanje razumnim stvorenjem; zato mi ne smijemo sebi pripisivati to svojstvo, upravo radi obavijesti, što sam mu dao o svojem narodu; premda je jasno razabrao, kako sam ja, da ih zakrilim, zatajio mnogo pojedinosti i često rekao ono, što nije.

Još se je jače učvrstio u tom mišljenju, kad je vidio, da isto onako, kako se svaka crta mojega tijela podudara s drugim yahooima, osim gdje je na pravu štetu moju, u jakosti, brzini i okretnosti, kratkoći mojih pandža i u nekim pojedinostima, gdje priroda nije učestvovala; tako je po mojem prikazu o našem životu, našim običajima i našem radu razabrao neku sličnost u našem duševnom stanju.«

Reče: »zna se, da se yahooi mrze ljuće nego ikakve različite pasmine životinjske; obično se spominje, da je tomu uzrok odurnost njihovih likova, koju svi oni mogu da vide u drugih, ali ne mogu vidjeti na sebi. On je zato uzeo misliti, da nije nepametno, što mi pokrivamo tijelo i tim pronalaskom sakrivamo jedan od drugoga naše grdobe, koje bi se inače teško podnosile. Ali sada vidi, da se je prevario i da razmirice onih životinja u njegovoj zemlji potječu iz istoga uzroka i načina, kako sam mu ih ja opisao. Jer ako vi,« reče, »pred pet yahooa bacite onoliko hrane, koliko bi bilo dosta za pedeset, onda oni ne će mirno jesti, nego će se počupati i svaki će se pomamiti, da sve prigrabi sam; i zato obično stoji uz njih sluga, kad se hrane napolju, a koji budu zadržani kod kuće, povezivani su razdaleko. Ako koja krava skapa od starosti ili slučajno, prije nego što ju je koji houyhnhnm spremio za svoje yahooe, povrvjet će jatom oni iz susjedstva, da ju otmu, i onda nastaje onakva bitka, kakvu sam ja opisao, sa strahovitim ranama od pandža na obje strane, premda rijetko mogu da ubiju jedan drugoga, jer nemaju onakvih podesnih smrtnih instrumenata, kao što smo mi izumili. Jednom se takav boj zametnuo izmedju yahooa nekojih susjeda, bez ikakva vidljiva povoda; oni iz jednoga kraja vrebaju na svaku priliku, da iznenade najbliže, dok se još nisu pripravili. Ali ako vide, da im se je naum izjalovio, vraćaju se kući, pa kako nemaju neprijatelja, zameću, kako ja to zovem, gradjanski rat izmedju sebe.

Po nekim poljima u njegovoj zemlji ima neko blistavo kamenje, za kojim yahooi silno ginu; a kad je to kamenje dijelom u zemlji, kako se pokadšto dešava, kopaju oni pandžama po cijele dane, dok ga ne

iskopaju pa ga odnose i u gomilama sakrivaju u svojim stajama; a svejednako se ogledavaju silno oprezno oko sebe, od straha, da drugovi ne bi pronašli njihovo blago.« Domaćin mi reče, »da nikad nije mogao da dokuči tu neprirodnu pohlepu, a ni šta bi to kamenje moglo koristiti yahooima; ali sada misli, da to možda potječe iz onoga istoga izvora lakomosti, što sam ja pripisao čovječanstvu. Jednom je on, za pokušaj, gomilu toga kamenja tajom uklonio s mjesta, gdje ju je bio zakopao jedan od njegovih yahooa; kad je prljava životinja opazila, da joj je nestalo blago, svikala glasnom kuknjavom cijelo stado onamo, zaurlala nevoljno, a onda zaokupila druge grize i trga; stala ginuti, nije htjela ni da jede, ni da spava, ni da radi, dok nije naložio jednom slugi, neka kradom odnese kamenje u onu istu rupu i sakrije ga, kao i prije; a kad ga je našao njegov yahoo, odmah se opet snašao i odobrovoljio, ali se je svojski pobrinuo, da ga ukloni u bolje skrovište, i otad je ta životinja vrlo dobar službenik.«

Dalje mi domaćin rekao, što sam i sam bio opazio, »da se po onim poljima, gdje toga blistavoga kamenja ima u obilju, biju najžešći i najčešći bojevi, što ih prouzročuju provale susjednih yahooa.«

Reče mi: »kad dva yahooa nadju u polju takav kamen, te se pokavže, čiji će da bude, onda se obično okoristi treći i odnese ga obojici«; a domaćin ustvrdio, da to svakako nalikuje ponešto na naše parnice; u tom ga radi našega ugleda nisam pobijao, kad je ta odluka, što je on spomenuo, mnogo pravednija od mnogih presuda kod nas; jer tužitelj i tuženik nisu ovdje izgubili ništa osim kamena, za koji su se otimali; a naši sudovi ne bi odustali od te parnice, doklegod ijednomu od njih išta preostaje.

Domaćin moj nastavi razgovor i reče: «ništa nije yahooe gore omrazilo nego njihova neizbirljiva pomama, da sve proždiru, na što se namjere, bile biljke, korijenje, bobice, gnjilo životinjsko meso, ili sve smiješano: a osobito im je svojstvo, da voliju ono, što ugrabe ili ukradu u većoj daljini, nego onu mnogo bolju hranu, što im se pribavlja kod kuće. Ako imaju toliko plijena, jedu sve donde, dok gotovo ne puknu; iza toga neki korijen, što im je priroda pokazala, te se sasvim ispražnjuju.

Ima još jedan korijen, koji je vrlo sočan, ali ponešto rijedak i teško se nalazi; njega yahooi traže vrlo pomamno i sisaju ga s velikom slašću; on im rodi istim posljedicama, kao nama vino. Od njega se gdjekad grle, a gdjekad čupaju, pa riču, cere se, blebeću, teturaju, kotrljaju se i padaju u blato i san.«

Opazio sam doduše, da su yahooi jedine životinje u tom kraju, koje boluju od ikakve bolesti; ali tih je bolesti mnogo manje, nego u konja kod nas, i ne zadobivaju se od loša postupka, nego od nečistoće i proždrljivosti te gnusne životinje. A jezik im ima samo opće ime za te bolesti, uzeto od imena te životinje i zove ih hnea yahoo, to jest yahooska bolest; a za liječenje se propisuje mikstura od njihovih vlastitih izmetina i mokraće, koja se silom salijeva yahoou u grlo. Vidio sam kasnije često, da se uzima s uspjehom, pa ju ovdje otvoreno preporučujem mojim zemljacima, za opće dobro, kao divan specifičan lijek od sviju bolesti, prouzrokovanih prenatrpavanjem.

»Što se tiče učenosti, vladavine, umjetnosti, proizvodnje i sličnoga,« priznao moj domaćin, »nalazi on malu ili ne nalazi nikakvu sličnost izmedju yahooa u ovoj i u našoj zemlji. On misli, da jedinu jednakost

razbira u našoj naravi. Čuo je doduše, što neki radoznali houyhnhnmi kazuju, da u većini stada ima neki yahoo, koji vlada, (kao što kod nas ovdje u zvjerinjaku ima vodić ili prvak jelen,) koji je uvijek nakaznijega tijela i pakosnije naravi nego itko drugi. Taj vodja ima obično miljenika, štogod je sličnijega mogao da nadje, a tomu je posao, da liže svojemu gospodaru noge i stražnjicu i da mu u staju dotjeruje ženke; zato bude pokadšto nagradjen komadom magarećega mesa. Toga miljenika mrzi cijelo stado i zato se on, da odbrani sebe, zadržava uvijek blizu svojega glavara. Služba mu obično traje, dok se ne nadje koji gori; ali onoga časa, kad bude otpušten, dolaze svi listom yahooi iz toga kraja, mladi i stari, mužjaci i ženke, s nasljednikom njegovim na čelu, i ispražnjuju se na njega od glave do pete. Ali koliko se to može primijeniti na naše dvorove i miljenike i državne ministre, reče moj domaćin, odlučit ću najbolje ja sam.«

Nisam se usudio da odgovorim na njegovu zlobnu podvalu, što ljudski razum ponizuje ispod oštroumnosti običnoga lovnoga psa, koji zna dovoljno suditi, da razlikuje i da ide za lavežom najvještijega psa u čoporu, pa se nikad ne vara.

Domaćin mi reče, »da ima u yahooa nekoliko osobitih svojstava, ali on nije opazio, da ih ja spominjem u svojem izvještaju o čovječanstvu, ili ih barem spominjem vrlo malo.« Reče mi: »onim su životinjama, kao i drugim skotovima, ženke zajedničke: ali se razlikuju po tom, što yahoovkinje pripuštaju mužjake, kad su trudne; a mužjaci se kavže i tuku sa ženkama isto onako ljuto, kao i izmedju sebe; i jedan je i drugi postupak takva gadna surovost, do koje nije stiglo nikad nijedno osjećajno stvorenje.

Još jednomu se on čudi u yahooa, neobičnoj volji za nečistoću i blato, kad je u sviju drugih životinja prirodna ljubav za čistoću.« Što se tiče dviju prvih optužaba, s drage sam ih volje propustio bez ikakva odgovora, jer nisam znao ni riječ da izreknem za obranu moje pasmine, a to bih inače zacijelo učinio i sam od svoje volje. Ali od osvade, da je ova posljednja stvar neobična, lako bih obranio čovječanstvo, kad bi u tom kraju bilo ijedne svinje, (a na nesreću moju nije ih bilo,) koja je doduše po stvorenju svojem blaži četveronožac nego yahoo, ali se zapravo ne može, po mojem pokornom sudu, držati da je baš čista: a to bi priznala i sama njegova milost, da im je vidjela prljavi način jedenja i običaj njihov, kako se valjaju i spavaju u kaljuzi.

Domaćin je spomenuo još jedno drugo svojstvo, koje su njegovi sluge opazili u nekih yahooa, a on ne može nikako da ga dokuči. Reče mi: »yahooa zna gdjekad snaći hir, da se zavuče u kut, leži, riče i stenje, i da nogom caka svakoga, tko mu pridje, premda je mlad i debeo, nije ni bez hrane ni bez vode, pa sluga ne može da smisli, šta ga boli. A pronašli su, da mu je jedini lijek, natjerati ga na težak posao, pa će se iza toga zacijelo osvijestiti.« Na to sam šutio, od pristranosti za moju pasminu; ali sam jasno razabrao pravu klicu toj mušičavosti, koja zaokuplja samo lijenčine, razbludnike i bogataše; ako oni budu prisiljeni na onaj isti način života, jamčim, da će se izliječiti.

Njegova milost primijeti još, »kako yahooska ženka staje često na koji humak ili grm te gleda mlade mužjake, što prolaze, onda se promalja i sakriva, i služi se mnogim budalastim kretnjama i grimasama, a opazilo se je, da ona u to vrijeme najneugodnije zaudara; pa kad joj se koji mužjak približi, polako mu uzmiče, često se obazirući, te tobože u strahu otrči na koje zgodno mjesto, kuda zna da će mužjak za njom.

Ako pak tudja ženka dodje medju njih, obilaze tri četiri ženke oko nje, pa bulje, blebeću, cere se i svu je onjuškaju; a onda se odvraćaju s kretnjama, koje se čine da iskazuju prezir i omalovažavanje.«

Možda bi moj domaćin mogao biti ugladjeniji u tom mudrovanju, do kojega je došao i onim, što je sam motrio, i onim, što su mu govorili drugi; ali nisam mogao bez čuda i bez velika jada da uočim, kako su načela raskalašnosti, koketerije, pokude i sablazni prirodjeni instinkt u ženskadije.

Očekivao sam svaki čas, da će moj domaćin optužiti yahooe za one neprirodne pohote muške i ženske, što su kod nas tako obične. Ali se čini, da priroda nije bila tako iskusna učiteljica; a te profinjenije naslade puki su proizvod umjetnosti i razuma na našoj strani zemaljske kugle.

OSMA GLAVA.

Pisac priopćuje nekoliko pojedinosti o yahooima. — Velike vrline houyhnhnmske. — Odgoj i vježbe njihove mladeži. — Njihova opća skupština.

Kako mislim, da ja zacijelo mnogo bolje razumijem čovječju prirodu, nego što bi ju mogao razumjeti moj domaćin, lako mi bješe onu karakteristiku, što je iznio o yahooima, primijeniti na mene i na moje zemljake; a mislio sam, da ću svojim promatranjem doći još do daljih otkrića. Molio sam zato često njegovu milost, da me pusti medju yahooska

stada u susjedstvu; on mi je to svagda vrlo milostivo dopuštao, jer je bio potpuno uvjeren, mržnja moja na te skotove obranit će mene, da ne budem pokvaren od njih; a njegova mi milost odredila za stražu jednoga slugu, jaka ridjana, vrlo čestita i dobroćudna; bez njegove se zaštite ne bih bio usudio da krenem u takve pustolovine. Jer ja sam već pripovjedio čitaocu, koliko su mi dodijavale te gnusne životinje, kad sam došao; a kasnije sam im tri četiri puta gotovo zapao u pandže, kad bi se desilo da malo zastranim bez mojega noža. A razložito sudim, one su ponešto slutile, da sam ja od njihova roda, jer sam često znao zasukati rukave i njima pred očima ogoliti ruke i prsa, kad je moj zaštitnik bio uz mene. Onda bi se oni približavali meni, kolikogod bi smjeli, i poput majmuna oponašali, što ja radim, ali uvijek s velikim znacima mržnje; kao što će pitomu čavku s kapicom i čarapama proganjati uvijek divlje čavke, ako slučajno dospije medju njih.

Oni su od djetinjstva vanredno hitri. Medjutim, uhvatio sam jednom mlada mužjaka od tri godine i sa svakojakom nježnošću uznastojao da ga umirim; ali mali nestaško uzeo tako žestoko vikati, grepsti i gristi, da sam ga morao pustiti; a i bilo je skrajnje vrijeme, jer nas je s bukom saletjela cijela rulja starih yahooa, no kad su razabrali, da je mladunče živo i zdravo, (jer je pobjeglo), a uz mene je moj ridjan, nisu se usudili da nam se približe. Opazio sam, da meso mlade životinje zaudara vrlo gadno; smrad je nekako izmedju lasice i lisice, ali mnogo nemiliji. Zaboravio sam još jednu stvar, (a čitalac bi mi možda oprostio, kad bih ju sasvim ispustio,) da je onaj gnusni skot, dok sam ga držao u rukama, ispraznio meni na odjeću gadne svoje izmetine, neku žutu te-

kućinu; ali na svu sreću bio je odmah do nas malen potočić, u kojem sam se oprao, štogod sam čišće mogao; a nisam se usudio da izidjem domaćinu pred oči, dok se nisam valjano provjetrio.

Koliko sam mogao da razaberem, yahooi su najneuputniji od sviju životinja: sposobnost im ne dopire nikad dalje, nego da vuku ili nose terete. No ja mislim, taj nedostatak nastaje samo od njihove naopake, tvrdokorne ćudi. Jer oni su lukavi, zlobni, nevjerni i osvetljivi. Snažni su i smioni, ali strašljiva duha, dakle bezobrazni, podli i okrutni. Razabralo se je, da su crvenokosi obih spolova razbludniji i pakosniji nego drugi, koje još vrlo nadmašuju jakošću i radinošću.

Houyhnhnmi drže yahooe za obične poslove u kolibama, koje im nisu daleko od kuće; ali drugi se šalju u polja, gdje iskopavaju korijenje, jedu različite biljke i traže mrcine, ili gdjekad love lasice i luhimuhe, (vrsta divljih parcova), koje oni pomamno prožditu. Priroda ih je naučila, da na obroncima kopaju noktima duboke jame i liježu u njih; jedino su za ženke rupčage prostranije, da mogu stati dva tri mladunčeta.

Plivaju od djetinjstva kao žabe i mogu dugo da ostaju pod vodom, gdje često hvataju ribe, a ženke ih nose kući mladima. A nadam se, da mi čitatelj ne će zamjeriti, ako ovom prilikom pripovjedim jednu neobičnu zgodu.

Kad sam jednoga dana bio napolju s mojim zaštitnikom ridjanom, a žega pripekla, zamolim ga, da se okupam u rijeci, koja je bila blizu. On mi dopustio, te se ja odmah skinuo gol golcat i polako ušao u rijeku. Slučajno je za humkom stajala mlada yahoovkinja, vidjela sve što biva, raspalila se požudom,

kako smo se domislili kljuse i ja, dotrčala žurno i skočila u vodu pet lakata odande, gdje se ja kupam. Nikad se u životu nisam ovako strahovito uplašio. Kljuse je paslo podalje, ne sanjajući ni o kakvoj nezgodi. Ona me zagrlila na najodurniji način. Ja zariknuo iza svega glasa, kljuse dotrčalo uzagrepce k meni, i onda ona vrlo preko volje ispustila svoj plijen i skočila na drugu obalu, pa tamo stajala, buljila i urlala, doklegod sam se oblačio.

To je bila zabava mojemu domaćinu i njegovoj porodici, a meni ljut jad. Jer sada nisam više mogao poricati, da sam pravi yahoo, po svakom udu i po licu, kad ženke osjećaju prirodnu sklonost prema meni, kao prema nekomu od svoje pasmine; a toj životinji i nije kosa bila crvena, (što bi bila neka isprika za ponešto nepravilnu požudu,) nego crna kao trnjina, a i lice joj nije bilo tako silno grdobno kao u drugih od njene pasmine; jer mislim, da joj nije bilo više od jedanaest godina.

Tri sam godine proživio u toj zemlji, i čitalac će, mislim, očekivati, da ga poput drugih putnika izvijestim nešto o običajima i navadama tamošnjih žitelja, što sam i zaista najviše nastojao da proučim.

Kako je te plemenite houyhnhnme priroda obdarila općom ljubavlju za sve vrline, te oni nemaju ni pojma ni ideje o onom, što je nevaljano u razumnu stvorenju, to im je glavno načelo, da obrazuju razum i da on potpuno vlada njima. Kod njih razum i nije problematična tačka, kao kod nas, gdje možeš s vjerovatnošću i dokazivati i pobijati isto pitanje; nego te on odmah uvjerava, kao što i mora da bude, kad ga nisu zamutili, pomračili ga, promijenili mu boju, strast i interes. Sjećam se, s kolikom sam teškom mukom protumačio domaćinu, šta znači riječ

mišljenje, ili kako se može o kojoj stvari raspravljati; jer razum nas uči, da tvrdimo ili poričemo samo onda, kad smo sigurni; a dalje od našega znanja ne možemo mi ni jedno ni drugo. Tako da su prepirke, svadje, rasprave i tvrdokornost u lažnim ili dvojbenim tvrdnjama zla, nepoznata medju houyhnhnmima. Isto tako, kad bih stao da mu tumačim različite naše prirodoslovne sisteme, smijao se je, »kako se stvorenje, koje bi da bude razumno, ponosi poznavanjem tudjega nagadjanja, i to u stvarima, gdje to znanje, sve da je i sigurno, ne bi ništa koristilo«. U tom se on slaže sasvim sa Sokratovim mislima, kako ih javlja Platon; to ja spominjem u najveću čast tomu prvaku medju filozofima. Često sam otad razmišljao, koliko bi takva nauka opustošila evropske knjižare i kolike bi se staze k slavi zakrčile onda u učenom svijetu.

Prijateljstvo i dobrohotnost dvije su glavne vrline u houyhnhnma, a nisu ograničene na pojedine predmete, nego uopće na sav rod. Sa strancem iz najdaljega kraja postupaju kao s najbližim susjedom; i kudgod otišao, drži on, da je kod kuće. Na pristojnost i uljudnost paze nadasve, ali su puke neznalice u ceremonijama. Ne luduju za svojim ždrepčićima i ždrebicama, ali briga za odgoj njihov proizlazi sasvim iz diktata njihova razuma. A ja sam vidio, da moj domaćin iskazuje susjedskomu porodu istu ljubav, koju i svojemu. Oni kažu, da ih priroda uči ljubavi za svoju pasminu i samo razum odlikuje one, u kojih je veća vrlina.

Kad houyhnhnmska matrona rodi po jedno mladunče od svakoga spola, ne druži se više s mužem, osim ako slučajno izgube koje mladunče, što se vrlo rijetko dogadja; no u takvom se slučaju opet zdru-

žuju; ili ako takva nezgoda zadesi koga, čija je žena prešla dobu za radjanje, onda im koji drugi par pokloni jedno od svoje ždrebadi i tada se ovi opet druže, dok majka ne zatrudni. Ta je opreznost potrebna, kako bi se spriječilo, da se zemlja ne prenapuči. Ali pleme nižih houyhnhnma, koji su rodjeni zato, da budu sluge, nije u tom tako ograničeno; njima se dopušta, da radjaju po troje od svakoga spola, da budu sluge u plemenitim porodicama.

U brakovima paze pomno, da odabiraju onakve boje, koje im ne će potomcima stvoriti neugodnu mješavinu. U mužjaka se najviše cijeni jakost, a u ženke milota: ali ne radi ljubavi, nego da se pasmina očuva od izrodjenja; jer ako se koja ženka slučajno odlikuje jakošću, bira joj se muž po miloti.

Za udvoravanje, ljubav, darove, udovštinu, opskrbu oni i ne znaju, niti imaju riječi, kojima bi to izražavali u svojem jeziku. Mlad se par sastaje i združuje jedino zato, jer su im tako odlučili roditelji i prijatelji: oni vide, da to biva svaki dan i drže to za jedno od potrebnih djela razumna bića. Ali o povredi braka, ili bilo kakvoj drugoj bludnosti, nije se nikad ni čulo, te bračni par provodi život u istom prijateljstvu i uzajamnoj dobrohotnosti, kakvu iskazuju i svima drugima od iste pasmine, kojegod sastaju, bez ljubomornosti, zaludjenosti, svadje ili nezadovoljstva.

U odgoju mladeži obih spolova metoda im je divna i jako bi vrijedila da se povodimo za njom. Ne dopušta im se ni da dirnu zrno zobi, osim na neke dane, sve do osamnaeste godine; ni mlijeka, nego samo rijetko; a ljeti pasu dva sata izjutra i isto toliko naveče, što im roditelji takodjer obdržavaju; ali slugama se ne dopušta više od polovice toga vremena,

a velik dio njihove trave donosi se kući, gdje ju jedu u najzgodnije sate, kad se mogu najbolje okaniti posla.

Umjerenost, marljivost, tjelesno kretanje i čistoća pouke su, koje se jednako nalažu mladeži obih spolova: a moj je domaćin smatrao grozomornim kod nas, što ženke odgajamo drugačije nego mužjake, osim nekih stvari u kućanstvu. Zato polovica naših urodjenika, primijetio je pravo, nije ni za što drugo, nego da radja na svijet djecu; a što mi brigu o svojoj djeci povjeravamo takvim nekorisnim životinjama. reče on, još je veći dokaz za našu zvjersku narav.

Ali houyhnhnmi odgajaju svoje mlade u jakosti, brzini i srčanosti, vježbajući ih, da se utrkuju, gore i dolje po strmim brežuljcima i po tvrdoj, kamenitoj zemlji; a kad se sasvim oznoje, naredjuju im, da poskaču preko glave i ušiju u ribnjak ili u rijeku. Četiri puta u godini okuplja se mladež u kraju, da pokaže svoju vještinu u trčanju i skakanju i drugim majstorijama jakosti i okretnosti; pobjeditelja ili pobjediteljicu nagradjuju pjesmom u njegovu ili njenu slavu. Za tu svečanost otjeraju sluge u polje stado yahooya, natovareno sijenom, zoblju i mlijekom, za jelo houyhnhnmima, a iza toga se ti skotovi odmah tjeraju natrag, da ne bi bili na štetu zboru.

Svake četvrte godine, o proljetnom ekvinokciju, sastaje se skupština svega naroda na ravnici, dvadesetak milja od naše kuće, i traje pet šest dana. Tu ispituju stanje i prilike u pojedinim krajevima; obiluju li ili oskudijevaju sijenom, ili zoblju, ili kravama, ili yahooima; pa bude li gdje ikakve nestašice, (što samo rijetko biva), odmah će joj doskočiti s jednodušnim pristankom i zbirštinom. Tu se uredjuje i rasporedjivanje djecom; ako na primjer koji houyhnhnm ima

dva mužjaka, mijenja on s kakvim drugim, koji ima dvije ženke: ako pak koje dijete bude slučajno izgubljeno, a materi je već prošlo doba za radjanje, odlučuje se, koja će porodica u kraju roditi drugo dijete, da nadoknadi gubitak.

DEVETA GLAVA.

Velika debata u općoj skupštini houyhnhnmskoj, i šta se je zaključilo. — Houyhnhnmska učenost. — Njihove gradnje. — Njihov način sahranjivanja. — Nedostatnost njihova jezika.

U houyhnhnmskim skupštinskim zaključcima vlada obično jednodušnost, sve ako se skupštinari i sastaju s različitim mišljenjima, jer nijedan se houyhnhnm ne stidi da se razborom i razlozima da preobratiti. Jedna se je od tih velikih skupština obdržavala za mojega vremena, po prilici tri mjeseca prije mojega odlaska, i moj je domaćin došao na nju kao predstavnik našega kraja. Na toj se skupštini nastavila stara debata njihova, i zaista jedina debata, što se je ikad desila u njihovoj zemlji; o njoj me je domaćin nakon svojega povratka obavijestio vrlo potanko.

Pitanje, o kojem se je raspravljalo, bilo je, »treba li, da yahooi budu zbrisani s lica zemaljskoga?«. Jedan skupštinar, koji je bio za taj predlog, iznio je nekoliko vrlo jakih i zamašnih argumenata, te izjavio, »da su yahooi najprljavije, najškodljivije i najnakaznije, a isto tako i najćudljivije i najneuputnije, najnevaljalije i najzlobnije životinje, što ih je ikad priroda stvorila; oni kradom sisaju houyhnhnmima krave, ubijaju i žderu im mačke, gaze im zob i travu, ako nisu pod neprestanom paskom, i čine nebrojene druge nepodopštine«. Spomenuo je opću tradiciju, »da yahooi nisu odvijeka u njihovoj zemlji, nego su se prije mnogih godina dvije takve zvijeri javile u gori; da li ih je stvorila sunčana žega iz blata i kala, što se je usmrdio, ili iz mulja i pjene morske, nikad se nije doznalo; ti su se yahooi rasplodili i za kratko vrijeme izrodili tolik porod, da bi mogli prevladati i poharati sav narod; houyhnhnmi, da se oslobode te nevolje, digli se svi u lov i naposljetku opkolili cijelo stado; starije potamanili, a svaki houyhnhnm uzeo u staju po dva mlada, pa ih toliko pripitomili, koliko već može da se pripitomi ovakva životinja, tako divlja po prirodi; upotrebili ih za vučenje i prćenje: čini se da u toj tradiciji ima mnogo istine i da ta stvorenja ne mogu biti ylhniamshy, (to jest, pražitelji u zemlji), jer ih i houyhnhnmi i sve druge životinje ljuto mrze, a ta mržnja ne bi nikad mogla biti tako silna, kad bi oni bili pražitelji, makar ju i svojski zasluživali svojom zlom naravi; inače bi oni bili odavno iskorijenjeni; žitelji su zavoljeli da se služe yahooima te vrlo nesmotreno zanemarili gojidbu magaraca, koji su lijepe životinje, lako se drže, mnogo su pitomiji i uredniji, a ne zaudaraju nemilo; dosta su jaki za posao, premda zaostaju za onima po tjelesnoj okretnosti; pa ako njihovo njakanje i nije ugodan glas, ipak je kudikamo zgodnije od strahovitoga urlanja yahooskoga«.

Nekoji se drugi izjavili u tom istom smislu, a onda moj domaćin predložio skupštini, kako će se tomu doskočiti, a tu sam mu ideju natuknuo zaista ja. »Potvrdio je tradiciju, što ju je spomenuo poštovani zastupnik, koji je govorio prije njega, pa ustvrdio, da

su ona dva yahooa, o kojima se kaže, da su prvi vidjeni u zemlji, zaneseni ovamo morem; kad su izišli na kopno, a drugovi ih ostavili, sklonili su se u gore, postepeno se izrodili, i postepeno podivljali jače, nego što je njihova pasmina u onoj zemlji, odakle je to dvoje prvih došlo. Dokaz je toj tvrdnji, što on sad ima jednoga čudnoga yahooa (mislio je mene), o kojem su oni većinom čuli, a mnogi su ga vidjeli. Onda im ispripovijedao, kako me je našao: sve mi je tijelo pokriveno bilo umjetnom sastavinom od koža i dlake drugih životinja; govorio sam svojim jezikom, a potpuno sam naučio njihov jezik; ispripovijedao mu nezgode, što su me ovamo donijele; kad me je vidio bez omota, bio sam po svemu pravi pravcati yahoo, samo bjelje boje, manje dlakav i kraćih pandža. Dometnuo, kako sam nastojao da ga uvjerim, da su u mojoj domovini i u drugim zemljama yahooi razborite životinje, koje vladaju te drže houyhnhnme u ropstvu; on je razabrao u meni sva yahooska svojstva, samo me je nešto uljudio trunak razbora, koji ipak toliko zaostaje za houyhnhnmskom pasminom, koliko yahooi u njihovoj zemlji zaostaju za mnom; izmedju drugoga spomenuo sam naš običaj, da štrojimo houyhnhnme, dok su mladi, da ih pripitomimo; ta je operacija laka i sigurna; nije sramota učiti se znanju od životinja, kao što se marljivost uči od mrava, a gradjenje od lastavice, (jer tako ja prevodim riječ lyhannh, premda je to mnogo veća ptica); taj bi se pronalazak mogao ovdje upotrebiti za mladje yahooe, koji bi postali poslušniji i zgodniji za službu, a osim toga bi se bez ubijanja za jednoga vijeka zatrlo cijelo pleme: medjutim treba opomenuti houyhnhnme, neka goje magarce, koji su u svakom pogledu vrednije životinje, a prednost im je, što

su od pete godine prikladni za službu, a ovi drugi nisu sve do dvanaeste«.

To je sve, što je moj domaćin smatrao tada podesnim da mi kaže o dogadjajima u skupštini. Ali je izvolio zatajiti jednu okolnost, koja se je ticala lično mene i ja sam joj naskoro osjetio nemilu posljedicu, kako će čitatelj doznati na pravom mjestu, a iz nje ja izvodim sve svoje kasnije nezgode u životu.

Houyhnhnmi nemaju pismena, sve im je dakle znanje po predaji. Ali malo se iole važnih dogadjaja zbiva u narodu, koji je tako jako združen, po prirodi raspoložen za svaku vrlinu, sasvim mu vlada razum, a odsječen je od svakoga saobraćaja s drugim narodima; historijsku stranu znanja čuvaju lako i ne opterećuju pamćenje. Spomenuo sam već, da ih ne snalaze bolesti, ne trebaju dakle liječnika. Ali imaju izvrsnih ljekarija, sastavljenih od biljaka, te njima liječe putište ili vilicu na nozi, kad ih slučajno ugnječe ili rasijeku na oštru kamenu, pa i druge rane i ozljede na raznim dijelovima tijela.

Oni računaju godinu po sunčanim i mjesečevim promjenama, ali je ne dijele dalje u nedjelje. Prilično dobro znaju kretnje tih dvaju svjetlila, a i razumiju prirodu pomrčanja; a to je najdalji napredak njihove astronomije.

U pjesništvu, mora se priznati, nadmašuju sve druge smrtnike; u tom im nema zaista ravnih po valjanosti uporedaba, te i po finoći i tačnosti opisa. Stihovi im nadasve obiluju i jednim i drugim, a sadržavaju obično nekoliko zanesenih napomena o prijateljstvu i dobrohotnosti, ili o slavi onih, koji su pobijedili u utrkama i drugim tjelesnim vježbama. Zgrade su im doduše vrlo proste i jednostavne, ali nisu nezgodne, nego su dobro udešene, da ih brane od

svake nezgode studenske ili vrućinske. Imaju neko drvo, koje, kad mu bude četrdeseta godina, popušta u korijenu i pada od prve bure; raste sasvim ravno, pa ga kao kolac zašiljuju oštrim kamenom (jer houyhnhnmi ne znaju za porabu drveta) i zabadaju uspravno u zemlju, po prilici deset palaca razdaleko, a onda te kolce isprepletu zobenom slamom ili gdjekad prućem. Krov se pravi na isti način, a isto tako i vrata.

Houyhnhnmi se služe udubinom izmedju putišta i kopita na prednjoj nozi kao mi rukama, i s većom vještinom, nego što sam isprva mogao da zamislim. Vidio sam, kako je jedna bijela kobila iz naše porodice tim zglobom udjenula iglu, koju sam joj ja za to uzajmio. Na isti način muzu oni krave, žanju zob i rade svaki posao, koji iziskuje ruke. Imaju neku vrstu tvrdih kremenova, te od njih brušenjem o drugo kamenje prave orudje, koje im služi mjesto klinova, sjekira i maljeva. Orudjem, načinjenim od toga kamenja, kose takodjer sijeno, žanju zob, koja im raste samonikla po nekim poljima; yahooi vuku snopove na kolima kući, a sluge ih gaze u nekim pokrivenim kolibama, da se izmlati zrnje, koje se drži u žitnicama. Oni izradjuju neko prosto zemljano i drveno sudje, te ono prvo suše na suncu.

Kad im podje za rukom da izmaknu nezgodama, umiru tek u starim godinama, te se sahranjuju na najskrovitijim mjestima, štogod mogu da se nadju, a prijatelji rodjaci ne iskazuju o smrti njihovoj ni radost ni žalost; pa i onaj, koji umire, ne pokazuje nikakovo žaljenje, što odlazi sa svijeta, nipošto jače žaljenje, nego kao i kad se vraća kući s posjeta kod kojega susjeda. Sjećam se, kako je jednom moj domaćin uglavio s prijateljem i njegovom porodicom, da u

nekom važnom poslu dodju k njemu kući: ugovorenoga dana dodjoše žena i dvoje djece njene vrlo kasno; ona se dva puta ispričala, prvo radi muža, koji je, kako ona reče, baš jutros l h n u w n h. Ta je riječ jako izrazita u njihovu jeziku, ali se ne prevodi lako na engleski; ona znači »skloniti se k prvoj svojoj majci«. Isprika njena, zašto nije došla prije, bila je ta, da joj je muž umro kasno izjutra, pa se je dugo vrijeme dogovarala sa slugama o zgodnu mjestu, kamo bi odnijeli njegovo tijelo; a opazio sam, da se je u našoj kući vladala isto onako veselo, kao i drugdje: umrla je po prilici iza tri mjeseca.

Obično oni žive do sedamdesete ili sedamdeset i pete godine, rijetko do osamdesete; nekoliko nedjelja prije smrti osjećaju postepeno propadanje, ali bez boli. Za to ih vrijeme mnogo pohadjaju prijatelji, jer oni ne mogu da odlaze od kuće laki i zadovoljni kao obično. Ali desetak dana prije smrti, a rijetko se varaju u tom računu, uzvraćaju posjete onima, koji su im najbliži susjedi, pa ih na zgodnim vlačalama vuku yahooi; tim se vozom ne služe samo u tim prilikama, nego i kad ostare, na dalekim putovima, ili ako po nezgodi ohrome; kad dakle houyhnhnmi. koji umiru, uzvraćaju te posjete, svečano se opraštaju od prijatelja, kao da odlaze u kakov dalek kraj u zemlji, gdje im se naredjuje da proživе život, što im preostaje.

Ne znam, vrijedi li spomenuti, da houyhnhnmi nemaju u svojem jeziku riječi, kojom bi iskazivali išta, što je zlo, osim onoga, što preuzimaju od nakaznosti i loših svojstava yahooskih. Tako oni glupost sluginu, djetinju pogrješku, kamen, koji im posiječe noge, neprestano ružno ili nepogodno vrijeme, i nalik, označuju dodajući pridjevak yahoo. Na primjer, hhnm

yahoo, whnaholm yahoo, ynlhmndwihlma yahoo, a loše sagradjena kuća je ynholmhnmrohlnw yahoo.

Mogao bih s velikom slašću govoriti opširno još i dalje o običajima i vrlinama toga izvrsnoga naroda; ali kako kanim da za kratko vrijeme izdam zasebnu knjigu baš o tom predmetu, upućujem čitaoca onamo; a medjutim nastavljam da pripovijedam svoju tužnu katastrofu.

DESETA GLAVA.

Piščevo kućanstvo i sretni život medju houyhnhnmima. — Veliki napredak njegov u kreposti od druženja s njima. — Njihovi razgovori. — Piscu javlja domaćin, da mora otići iz zemlje. — Onesvješćuje se od jada, ali se pokorava. — Zamišlja i uz pomoć jednoga sluge zgotavlja čamac, te kreće na sreću na more.

Baš u to sam vrijeme po volji bio udesio malo moje kućanstvo. Domaćin odredio, da mi se sagradi soba, na njihov način, po prilici šest lakata od kuće: zidove i pod sam omazao blatom i pokrio rogožinama, koje sam sam načinio; omlatio sam konoplju, koja ovdje raste divlja, i načinio od nje jako platno; to sam napunio perjem različitih ptica, koje sam pohvatao zamkama, spletenima od yahooske kose, a ptice su bile izvrsna hrana. Izdjelao sam nožem dvije stolice, a u prostijem i težem poslu pomogao mi ridjo. Kad sam izderao odjeću, napravio sam drugu od kože od kunića, i od neke lijepe životinje, koja je po prilici isto tolika, zovu je nnuhnoh, a koža joj je

pokrivena finim pahuljicama. Od njih sam načinio i sasvim prilične čarape. Na cipele sam udario potplat, koji sam odrezao s drveta i udesio uz gornju kožu; a kad se je istrošio, nadomjestio sam ga yahooskom kožom, osušenom na suncu. Često sam vadio iz šuplja drveća med, miješao ga s vodom ili jeo s mojim kruhom. Nitko se nije mogao jače uvjeriti o istini onih dviju maksima: »priroda se vrlo lako zadovoljava« i »potreba je mati pronalasku«. Bio sam zdrav zdravcat, a duša mi mirna; nisam znao za izdaju ili nestalnost kojega prijatelja. Nisam imao prilike, da mitim, laskam ili svodim, da se umiljavam kojemu velikašu ili njegovu miljeniku. Nije mi trebalo obrane od prevare ili nasilja; tu nije bilo ni liječnika, da mi razaraju tijelo, ni advokata, da mi upropašćuju imutak; niti doušnika, da mi paze na riječi i djela, ili da za plaću kuju optužbe protiv mene: tu nije bilo podrugljivaca, kudilaca, klevetnika, džepara, razbojnika, provalnika, advokata, svodnika, lakrdijaša, igrača, političara, dosjetljivaca, mušičavih ljudi, dosadnih brbljavaca, svadljivaca, otimača, ubojica, tatova, virtuoza; niti vodja i pristaša koje stranke ili strančice; niti onih što hrabre na opačinu, zavadjanjem ili primjerima; niti tamnica, sjekira, vješala, dereža ili sramotnih stupova; niti varalica trgovaca ili zanatnika; niti ponosa, taštine ili afektacije; niti sljepara, razmetljivaca, pijanaca, skitnica, bludnica, ili sramnih bolesti; niti brbljavih, raskalašnih, skupih žena; niti tupih, ponosnih cjepidlaka; niti dosadnih drugova, bahatih, svadljivih, bučnih vikača, budalastih, nadutih psovača; niti nitkova, koji su se po zasluzi svojih opačina digli iz prašine, niti plemenštine, koja se radi vrlina obara u prah; niti lordova, guslača, sudaca, niti plesnih učitelja.

čast mi je bila da sam predstavljen nekojim houyhnhnmima, koji su dolazili k mojemu domaćinu u posjet ili na objed; njegova mi je milost onda dobrostivo dopuštala, da ostanem u sobi i da im slušam razgovor. On i njegovo društvo često bi se udostojili da me zapitkuju i da primaju moje odgovore. Gdjekad mi je takodjer bila čast da domaćina pratim u posjete k drugima. Nisam se nikad usudjivao da govorim, osim za odgovor na koje pitanje; a i onda sam govorio sa žaljenjem u duši, jer je bio gubitak tolikoga vremena, za kojega sam se mogao usavršavati; ali sam beskrajno uživao u položaju ponizna slušatelja pri takovim razgovorima, gdje se nije ništa zbivalo, što nije korisno, a iskazivalo se u što manje najznačajnijih riječi; gdje se je, kako sam već rekao, pazilo na najveću pristojnost bez i najmanje ceremonije; gdje nikad nitko nije govorio, ako ne godi i njemu i njegovim drugovima; gdje nije bilo prekidanja, dosade, žestine ili razlike u mišljenjima. Oni sude, da ljudi, kad se sastanu, kratkom šutnjom vrlo usavršavaju razgovor; ja sam razabrao, da je to istina; jer za tih kratkih prekida u razgovoru nicale su im u pameti nove ideje, koje su jako oživljavale razgovor. Razgovor im je obično o prijateljstvu i dobrohotnosti, o redu i štedljivosti; gdjekad o vidljivim djelima prirode ili o starim predajama; o medjama i granicama vrlina; o nepogrješivim načelima razuma, ili o nekim zaključcima, što treba da se stvore na prvoj velikoj skupštini; a često i o različitim odlikama pjesništva. Mogu bez ikakove taštine dodati, da im je moja nazočnost često davala dosta gradje za razgovor, jer se je domaćinu namicala prilika, da prija-

telje upućuje u dogodovštinu moju i moje domovine, a oni su izvoljavali da raspredaju o tom na način, koji nije vrlo povoljan za čovječanstvo; radi toga ne ću da ponavljam, šta su govorili; neka mi se jedino dopusti primjedba, da je njegova milost, na veliko čudo moje, razumijevala, čini mi se, bolje yahoosku prirodu nego ja. Prošao je sve naše opačine i budalaštine i otkrio mnogo njih, koje mu nisam nikad spominjao, a jedino je zamislio, kakva bi svojstva mogao da pokazuje yahoo u njihovoj zemlji, kad bi imao nešto razuma; te zaključio, i s prevelikom vjerovatnošću, »kako je zacijelo i kukavan i jadan takav stvor«.

Priznajem iskreno, da sam sve to malo znanje, što iole vrijedi, stekao iz pouka, koje mi je davao domaćin, i iz onoga, što sam slušao iz razgovora njegovih s prijateljima; ponositiji sam, što sam to slušao, nego da zapovijedam najvećem i najmudrijem zboru u Evropi. Divio sam se jakosti, milini i brzini stanovnika, i tolike vrline, okupljene u ovako ljubeznim osobama, uzbudile su u meni najviše štovanje. U prvi mah nisam doduše osjećao ono strahopočitanje, što im iskazuju yahooi i sve druge životinje; ali je ono malo po malo nastajalo u meni, mnogo brže nego što sam zamišljao, a bilo je pomiješano sa smjernom ljubavlju i zahvalnošću, što su se udostojili da mene razlikuju od drugih mojih suplemenika.

Kad bih pomislio na svoju porodicu, prijatelje, zemljake, ili uopće na ljudsko pleme, držao sam ih, kao što zaista i jesu, za yahooe po liku i naravi, koji su možda nešto civilizovaniji i obdareni darom govora, ali se razumom ne služe ni za što drugo, nego da usavršuju i umnožavaju one zloće, od kojih bra-

ća njihova u ovoj zemlji imaju samo onolik dio, kolik im je odredila priroda. Kad bih slučajno ugledao u jezeru ili u izvoru sliku svoje podobe, odvraćao sam lice, zgražajući se i oduravajući se sam od sebe; i volio bih da gledam običnoga yahooa nego sama sebe. Družeći se s houyhnhnmima i gledajući ih s uživanjem uzeo sam da se povodim za njihovim hodom i kretnjama i to mi je sada postalo navadom; a prijatelji mi često govore u brk, »da kasam kao konj«; ali to ja držim za velik komplimenat: a i ne poričem, da u govoru volim da zapadam u houyhnhnmski glas i način, pa me ni najmanje ne jadi, kad čujem, kako mi se radi toga podruguju.

Usred te sreće, kad sam mislio da sam se sasvim smirio za sav život, poručio jednoga jutra domaćin po mene nešto ranije od obične dobe; razabrao sam mu po licu, da je u nekoj neprilici i ne zna, kako bi započeo ono, što bi da mi kaže. Nakon kratke šutnje reče mi, »da ne zna, kako ću primiti ovo, što će da mi kaže: na posljednjoj općoj skupštini, kad se je zapodjela rasprava o yahooskom pitanju, zamjerili su mu zastupnici, što u svojoj porodici drži yahooa (mislio je mene), koji je sličniji houyhnhnmu nego nerazumnoj životinji; zna se, da se često razgovara sa mnom, kao da mu je kakva korist ili užitak u mojem društvu; takav se postupak ne slaže s razborom ni s prirodom i nikad se dosad nije čula kod njih takva stvar; zato ga je skupština opomenula, ili neka me upotrebi kao i druge od moje pasmine, ili neka mi naloži, da otplivam natrag onamo, odakle sam došao: prvo su sredstvo potpuno odbili svi houyhnhnmi, koji su me ikad vidjeli u njegovoj ili u svojoj kući; tvrdili su naime, kako ja imam nešto zametaka razuma, to bi uz prirodnu ozbiljnost onih životinja bilo opasnosti, da bih ih mogao zavesti u šumovite i brdovite krajeve u zemlji, te ih po noći dovoditi u četama, da tamane houyhnhnmsku stoku, jer to je i prirodjeno tomu grabljivomu soju, koji zazire od rada«.

Domaćin moj dometnuo, »kako ga svaki dan salijeću susjedi houyhnhnmi, neka izvrši skupštinski savjet, i on to ne može dulje da odgadja. On sumnja, da li ću moći da otplivam u drugu zemlju; želi dakle, da napravim kakav čamac, nalik na onaj, što sam mu opisao, i neka me on ponese morem; u tom će me poslu pomoći njegovi sluge, a i susjedski«. Završio, »da bi on sam po sebi volio zadržati mene u službi, doklegod živim, jer je razabrao, da sam se izliječio od nekih loših navada i sklonosti, povodeći se za houyhnhhnmima, kolikogod po svojoj nižoj prirodi mogu«.

Moram ovdje napomenuti čitaocu, da se zaključak opće skupštine u toj zemlji označuje riječju hnhloayn, a to znači savjet, koliko mogu da prevedem: oni i ne razumiju, da bi se razumno stvorenje moralo siliti, a ne samo opominjati ili svjetovati; jer nitko ne može da se ne pokorava razumu, ako ne odustane od svojega prava, da se zove razumnim stvorenjem.

Od domaćinovih me riječi zaokupio najljući jad i očaj, pa kako nisam mogao da podnesem muke, u koje sam zapao, onesvijestih mu se pred nogama. Kad sam se osvijestio, reče mi on, »mislio je, da sam mrtav«, jer taj svijet nije podvrgnut takvim prirodnim slabostima. Ja mu odgovorim nemoćnim glasom, »da bi smrt bila meni velika sreća; ne mogu doduše da pokudim skupštinski savjet, a ni navaljivanje njego-

vih prijatelja, no po slabom i nevaljalom sudu svojem mislim, da bi se slagalo s razumom, kad bi taj savjet bio manje strog: ja ne mogu preplivati jednu morsku milju, a do najbliže je zemlje valjda preko sto morskih milja; mnogoga materijala, koji je potreban, da načinim malen čamac, na kojem bih se odvezao, nikako i nema u toj zemlji; no ja ću to ipak pokušati, radi poslušnosti i zahvalnosti njegovoj milosti, premda mislim, da se to ne može, i zato držim, da sam već osudjen na propast: sigurno očekivanje neprirodne smrti bilo bi mi još i najmanje zlo, jer ako bih, recimo, kakvim neobičnim slučajem iznio živu glavu, kako bih ravnodušno mogao misliti na to, da ću provoditi život medju yahooima i da ću opet zapasti u stare nevaljanštine, kad ne budem imao primjera, koji bi me vodili i držali na stazama kreposti? Znam predobro, na kakvim su jakim razlozima osnovani svi zaključci mudrih houyhnhnma, pa ih ne mogu uzdrmati razlozi moji, jadnika yahooa; i zato, pošto sam mu ponizno zahvalio za ponudjenu pomoć njegovih slugu, da načinim čamac, i zamolio potrebno vrijeme za tako težak posao, rekoh mu, uznastojat ću da očuvam jadni život svoj; pa ako se ikad vratim u Engesku, ima mi nešto nade, da ću koristiti svojoj pasmini, kad budem pjevao slavu dičnih houyhnhnma i prikazivao njihove vrline, da bi se čovječanstvo povodilo za njima.«

Domaćin mi s nekoliko riječi odgovorio vrlo milostivo; dopustio mi dva mjeseca vremena, da dovršim čamac, i odredio ridjanu, mojemu drugu slugi, (u ovakvoj ga daljini smijem valjda tako zvati,) neka sluša moju uputu, jer ja sam bio rekao domaćinu, »da će ta pomoć biti dovoljna, a ja znam, da me on voli.«

Prvi mi je posao bio, da s njim odem onamo na obalu, kamo me je iskrcala moja pobunjena momčad. Popnem se na visinu, ogledam se na sve strane po moru, te mi se učini, da prema sjeveroistoku vidim neki mali otok; izvadim džepni durbin i onda ga jasno razaberem u daljini od nekih pet morskih milja, kako sam izračunao; ali ridjanu se učinilo, da je samo modar oblak: jer kako nije znao ni za koju zemlju osim svoje, nije ni mogao u razaznavanju dalekih objekata na moru vješt biti kao mi, koji smo vični tomu elementu.

Kad sam otkrio taj otok, nisam dalje premišljao, nego odlučim, da će mi to, po mogućnosti, biti prvo mjesto u prognanstvu, a drugo sam prepustio udesu.

Vratim se kući, posavjetujem se s ridjanom, te odemo u šikaru u nekoj daljini, gdje smo ja nožem a on oštrim kremenom, koji je na njihov način vješto bio pričvršćen na drvenu dršku, nasjekli hrastovih grana, debelih po prilici kao štap, i nešto jačih komada. Ali ne ću da dosadjujem čitaocu potankim opisivanjem mojega rada; neka bude dovoljno, što kažem, da sam uz pomoć ridjanovu, koji je radio najteže poslove, za šest nedjelja svršio kao neki indijanski canoe, ali mnogo veći, pokrio ga yahooskim kožama i kože posašivao konopljanim koncima, koje sam sam načinio. Jedro mi je bilo takodjer sastavljeno od koža te iste životinje; ali sam upotrebio najmladje što sam mogao da dobijem, jer starije su pretvrde i predebele; oskrbio sam se takodjer s četiri vesla. Utovario sam zalihu skuhanih kunića i živadi, te ponio dva suda, jedan pun mlijeka, a drugi pun vode.

Iskušao sam čamac u veliku ribnjaku blizu kuće mojega domaćina, onda ga popravio, gdje nije va-

ljao, zapušio sve pukotine yahooskim lojem, dok nisam vidio, da čamac ne propušta vodu i može da nosi mene i moj teret; a kad je bio sasvim onakav, kakav sam mogao da načinim, izvukoše ga yahooi na kolima vrlo polagano na obalu, pod vodstvom ridjanovim i još jednoga sluge.

Kad se je sve spremilo i svanuo dan mojemu odlasku, oprostim se s domaćinom i domaćicom i sa svom porodicom, a iz očiju mi potekle suze i sve mi srce klonulo od jada. Ali njegova milost, od radoznalosti, a možda (ako smijem da reknem bez taštine) donekle i od prijaznosti, odluči da me vidi u mojem čamcu, te povede nekoliko susjeda prijatelja. Morao sam dulje od sata da čekam na plimu, a kad sam onda opazio, da vjetar povoljno duše prema otoku, kuda sam kanio da se uputim, oprostim se po drugi put s domaćinom: ali kad sam htio da padnem ničice i da mu poljubim kopito, iskazao mi on čast i prijazno dignuo kopito k mojim ustima. Znam dobro, koliko mi se je prigovaralo, što sam spomenuo tu okolnost. Klevetnici izvoljavaju to smatrati nevjerovatnim, da bi se takva uzvišena ličnost udostojila te toliku pažnju iskazala ovako nižemu stvorenju, kao što sam ja. A i nisam zaboravio, kako su neki putnici vješti, da se hvale vanrednim milostima, što su im se iskazivale. Ali da ti kudoci bolje znaju plemenitu i uljudnu narav houyhnhnmsku, brzo bi promijenili mišljenje.

Ja pozdravim druge houyhnhnme, što su u društvu njegove milosti; onda udjem u čamac i otisnem se od obale.

JEDANAESTA GLAVA.

Opasni put piščev. — Dolazi u Novu Holandiju i nada se, da će se tamo nastaniti. — Jedan ga urodjenik ranjava strijelom. — Hvataju ga i silom ga odvlače na portugisku ladju. — Velika uljudnost kapetanova. — Pisac stiže u Englesku.

Upravo u devet sati prije podne 15. februara 1714.-15. krenuo sam na taj očajni put. Vjetar je bio vrlo povoljan; ipak sam se isprva služio samo veslima; ali kad sam smislio, da ću se brzo umoriti, a vjetar bi se mogao okrenuti, usudim se da razapnem malo jedro moje; i tako sam, po jednu morsku milju za pol sata, plovio onako, kako sam i mislio. Moj domaćin i prijatelji njegovi ostadoše na obali, doklegod im nisam gotovo nestao iz očiju; a često sam čuo, kako mi ridjan (koji me je uvijek volio) dovikuje: »hnuy illa nyha majah yahoo«, — pazi se, umiljati yahoo.

Bila mi je nakana, da nadjem koji mali nenapučeni otok, ali koji bi bio dovoljan, da me uz moj rad oskrbljuje životnim potrepštinama, a to bi mi se činilo većom srećom, nego da sam ministar predsjednik na najsjajnijem dvoru u Evropi; takva mi je bila strahota i pomisliti, da bih se vratio i živio u društvu i pod vlašću yahooskom. Jer u takvoj samoći, kakvu sam želio, mogao bih barem uživati u svojim mislima i sa slašću premišljati o vrlinama onih houyhnhnma, kojima nema ravnih, a ne bi mi bilo nikakve prilike, da se izrodim u opačine i nevaljanštine moje pasmine.

Čitatelj se sjeća valjda, šta sam pripovijedao, kad se je momčad zavjerila protiv mene i zatvorila

me u kabinu; kako sam tamo ostao nekoliko nedjelja i nisam znao, kuda plovimo; a kad su me u dugom čamcu iskrcali, kako su mi se mornari zaklinjali, bilo pravo bilo krivo, »da ne znaju, u kojem smo kraju svijeta«. No ipak sam mislio tada, da smo po prilici deset stupanja na jugu od Rta dobre nade, ili po prilici na 45. stupnju južne širine, kako sam razabrao po nekim općenitim riječima, što sam im načuo i po kojima sam uzeo nagadjati, da plove na jugoistok, jer kane na Madagaskar. I premda je to bilo tek nešto bolje nego nagadjanje, odlučim ipak da udarim na istok, nadajući se da ću stići na jugozapadnu obalu Nove Holandije, i možda na koji onakav otok, kakav sam želio, na zapadu od nje. Vjetar je bio zapadnjak, a do šest sati naveče računao sam da sam prevalio na istok barem osamnaest morskih milja, kad ugledah maljucan otok u daljini od pol morske milje po prilici i brzo stigoh onamo. Bila je sama klisura, s malom dragom, koju su bure na prirodan način presvodile. Onamo utjeram čamac, uspnem se donekle uz klisuru i jasno razaberem na istoku zemlju, koja se pruža od juga k sjeveru. Svu sam noć preležao na čamcu, a u rano jutro nastavio put i za sedam sati stigao na jugoistočni rt Nove Holandije. To me je učvrstilo u mišljenju, kojega sam bio odavno, da mape i karte meću tu zemlju najmanje za tri stupnja istočnije, nego što zaista jest; tu sam misao prije mnogo godina saopćio vrijednomu prijatelju mojemu, gosp. Hermanu Mollu i kazao mu moje dokaze, ali on je volio da se povede za drugim piscima.

Na mjestu, gdje sam pristao, nisam vidio žitelja, a kako sam bio neoružan, bojao sam se da zadjem daleko u zemlju. Na obali sam našao nekoliko školjkaša i pojeo ih prijesne, jer se nisam usudio da zapalim vatru, od straha, da me ne bi otkrili urodjenici. Tri sam se dana bez prestanka hranio ostrigama i priljepcima, da zaštedim svoj živež; a na sreću našao sam izvor izvrsne vode, koja me je jako okrijepila.

Četvrtoga dana, kad sam se u rano jutro usudio malo predaleko, smotrim dvadeset trideset urodjenika na visu, koji nije od mene bio dalji od pet stotina lakata. Svi su bili goli golcati, ljudi, žene i djeca, i oko vatre, kako sam razabrao po dimu. Jedan me od njih opazio i javio drugima; petorica krenuše k meni, a žene i djecu ostavili uz vatru. Ja pohitim, koligod mogu, k obali; skočim u čamac i otisnem se: divljaci, kad opaziše moj uzmak, potrče za mnom, i prije nego što sam nešto dalje odmaknuo po moru, odapeo jedan strijelu i duboko me ranio u lijevo koljeno, u savijutak: biljegu ću ponijeti u grob. Bojao sam se, da nije strijela otrovana, pa kad sam odveslao iz dohvata njihovih strijela, (a bio je miran dan,) uznastojim da isisam ranu i da ju povežem, kako mogu.

Nisam znao, šta bih, jer se nisam usudio vraćati na to isto pristanište, nego pojedrim na sjever, a morao sam da veslam, jer vjetar, makar i vrlo blag, bio mi je protivan, duhao je sa sjeverozapada. Kako sam razglédao, gdje bih sigurno pristao, smotrim na sjeverosjeveroistoku jedro, koje se je svakoga časa vidljivije javljalo; bio sam u nekoj dvoumici, bih li ih počekao ili ne bih; ali naposljetku prevladalo moje oduravanje od yahooske pasmine, pa sam okrenuo čamac, pojedrio i poveslao na jug i doplovio u onu istu malu dragu, odakle sam jutros otplovio, jer sam volio da se povjerim tim barbarima, nego da živim s evropskim yahooima. Dovučem čamac, štogod sam mogao bliže kopnu i sakrijem se za kamen uz mali

potočić, u kojem je bila, kako sam već rekao, izvrsna voda.

Ladja se primakla toj dražici na pol morske milje te odaslala dugi čamac s bačvama po svježu vodu, (činilo se naime, da je to mjesto dobro poznato,) ali ja to nisam opazio, dok čamac nije stigao gotovo k obali, pa je bilo prekasno da potražim drugo skrovište. Kad su se mornari iskrcali, smotrili moj čamac, pretražili ga naskroz i lako se dosjetili, da mu vlasnik ne može biti daleko. Četvorica, dobro oboružana, pretražila svaku pukotinu i sklonište, dok me najzad ne nadjoše, gdje ležim ničice iza kamena. Neko su vrijeme u čudu promatrali moju neobičnu, nezgrapnu odjeću, moj kaput, načinjen od koža, moje cipele s drvenim potplatima i moje krznene čarape; no po tom su rasudili, da nisam ovdašnji urodjenik, jer oni su svi goli. Jedan mi mornar zapovjedi portugiskim jezikom, da ustanem, i zapita me, tko sam. Razumijevao sam taj jezik vrlo dobro, te ustadoh na noge i rekoh: »ja sam jadnik yahoo, kojega su prognali houyhnhnmi, i molim, neka mi dopuste, da otputujem«. Oni se začudili, kad su čuli, da im odgovaram njihovim jezikom, a po licu mi vide, da sam zacijelo Evropljanin; ali nisu znali, šta ja to mislim pod yahooima i houyhnhnmima, a u isti mah prasnuli u smijeh radi mojega neobičnoga tona u govoru, koji je nalikovao na konjsko hrzanje. Za sve to vrijeme drhtao sam od straha i mržnje. Zamolim opet, neka mi dopuste da otputujem, te podjem polako k mojemu čamcu: ali oni me zgrabili, zapitali, »iz koje sam zemlje, otkud sam došao«, i mnogo drugih pitanja. Ja im rekoh, »da sam se rodio u Engleskoj, odakle samo došao prije kojih pet godina, a onda su njihova i naša zemlja bile u miru. Nadam se zato,

da ne će sa mnom postupati kao s neprijateljem, kad ja njima ne mislim o zlu; ja sam samo jadnik yahoo, koji traži kakvo usamljeno mjesto, gdje će provesti, što mu ostaje nesretnoga života«.

Kad stadoše da govore, učinilo mi se, da nisam čuo ni vidio ništa ovako neprirodno; bilo mi je tako nezgrapno, kao da govori pas ili krava u Engleskoj, ili yahoo u houyhnhnmskoj zemlji. Čestiti se Portugizi začudili isto tako mojoj čudnoj odjeći i neobičnom izgovoru riječi, no ipak su ih razumjeli vrlo dobro. Govorili su sa mnom vrlo čovječno, te rekli, »da će me kapetan zacijelo besplatno povesti u Lisabon, a odande neka se vratim u domovinu; dva će se mornara vratiti na ladju, da obavijeste kapetana i da prime njegove naloge; dotle će me oni silom držati, ako se svečano ne zakunem, da ne ću bježati.« Mislio sam da je najbolje složiti im se s ponudom. Bili su vrlo radoznali, da čuju moju historiju, ali ja sam im jako malo udovoljio, pa su svi mislili, da su mi nesreće pomutile pamet. Čamac odvezao bačve s vodom i vratio se za dva sata s kapetanovim nalogom, da me dovedu na ladju. Padoh na koljena, da očuvam svoju slobodu; ali sve je bilo uzalud; te me oni svezali konopcima, odnijeli me u čamac, odande me odveli na ladju i odatle u kapetanovu kabinu.

Zvao se je Pedro de Mendez; bio je vrlo uljudan i plemenit čovjek. Zamolio me, da ga nešto obavijestim o sebi, i zapitao me, šta bih da jedem ili pijem, rekao: »da ću biti poslužen kao i on sam«; i govorio mi tako uslužno, da sam se začudio tolikoj uljudnosti od yahooa. No ja sam ipak šutio zlovoljan; gotovo me je hvatala nesvjestica od pukoga vonja njegova i njegovih momaka. Naposljetku zaištem, da

bih štogod jeo iz mojega čamca; ali on mi naručio pile i neko izvrsno vino, a onda odredo, da me smjeste u krevet u vrlo čistoj kabini. Nisam htio da se svučem, nego sam legao na postelju, a za pol sata, kad sam mislio, da je momčad za jelom, išuljam se, odem nakraj ladje, te namjerim da skočim u more i plivajući spasem život, samo da ne ostanem medju yahooima. Ali jedan me mornar spriječio, pa kad su javili kapetanu, svezaše me u mojoj kabini. Poslije ručka dodje don Pedro k meni i zapita me za razlog onomu očajnomu pokušaju; uvjeravao me, »da mi kani činiti, štogod može«, i govorio mi tako zaista dirljivo, da sam se najzad udostojio i uzeo postupati s njim kao sa životinjom, koja ima nešto razbora. Pripovijedao sam mu sasvim ukratko o svojem putu; o zavjeri moje momčadi protiv mene, o zemlji, kuda su me iskrcali, i kako sam tamo proboravio pet godina: kapetan je sve to držao za puki san ili tlapnju, a to je mene jako vrijedjalo; jer ja sam sasvim bio zaboravio vještinu laganja, koja je tako svojstvena yahooima po svim zemljama, gdjegod prebivaju, bio sam dakle zaboravio i njihovu sklonost, da svakomu od svoje pasmine sumnjaju o istinitosti. Zapitam, »je li u njegovoj zemlji običaj, da se govori ono, što nije?« Ustvrdio sam mu, »da sam gotovo zaboravio, šta on misli pod lažljivošću, pa da sam tisuću godina proživio u houyhnhnmskoj zemlji, nikad ne bih ni od najprostijega sluge čuo laž; sasvim mi je svejedno, vjerovao mi on ili ne vjerovao; ali za hvalu njegovim milostima toliko ću dopustiti pokvarenosti njegove prirode, da ću mu odgovoriti na svaki prigovor, koji bi mi izvolio iznijeti, pa mu je onda lako otkriti istinu«.

Kapetan, razborit čovjek, pokušao je nekoliko puta da me u kojem dijelu moje historije uhvati na stranputici, te na koncu konca stao da bolje sudi o mojoj istinitosti. Ali dometnuo, »kad sam ja tako neodoljivo privržen istini, moram mu zadati časnu riječ, da ću na tom putu ostati uz njega i ne ću nikako dirati u svoj život; inače će me on držati u zatvoru, doklegod ne stignemo u Lisabon«. Zadao sam mu riječ, koju je zahtijevao, ali sam mu izjavio, »da volijem trpjeti najljuće muke, nego da se vratim i živim medju yahooima«.

Put nam je protekao bez ikakve osobite zgode. Od zahvalnosti spram kapetana, ja bih na ozbiljnu molbu njegovu sjeo gdjekad s njim i nastojao da prikrijem antipatiju spram čovječanstva, no često bi ona provalila, a on se činio da ne opaža. Ali za najveći sam se dio dana zatvarao u kabini, da ne gledam nikoga od momčadi. Kapetan me je često molio, da skinem svoju divljačku odjeću, i nudio mi da će mi uzajmiti najbolje odijelo, što ima. Nije mogao da me nagovori, jer sam zazirao da nadjenem išta, što je bilo na kojem yahoou; jedino sam ga zamolio, da mi uzajmi dvije čiste košulje, koje su oprane, kad ih je nosio, pa sam mislio, da me ne će toliko uprljati. Mijenjao sam ih svaki drugi dan i sam ih prao.

Stigli smo u Lisabon dne 5. novembra 1715. Kad smo se iskrcavali, prisilio me kapetan, da se ogrnem njegovom kabanicom, da se ne bi oko mene zgrtala svjetina. Poveo me je u svoju kuću, a na moju vruću molbu odveo me u najvišu sobu na stražnjoj strani. Zaklinjao sam ga, »neka od svojih taji, što sam mu pripovijedao o houyhnhnmima; jer i najmanje govorkanje o takvoj zgodi nesamo da bi domamilo nebrojen svijet, da me vidi, nego bi me valjda

i izvrglo opasnosti, da me inkvizicija zatvori ili spali«. Kapetan me nagovorio, da primim novo odijelo, ali ja nisam trpio, da mi krojač uzme mjeru, no kako je don Pedro bio skoro moje veličine, prilično mi je pristajalo. Opremio me je i drugim potrepštinama, sve samim novima, a ja sam ih zračio dvadeset i četiri sata, prije nego što sam ih upotrebio.

Kapetan nije imao ženu i samo je imao tri sluge, od kojih ga nijedan nije dvorio za jelom; i sve mu je vladanje bilo tako uslužno, a uz to razum vrlo valjan, da sam zaista stao podnositi njegovo društvo. Toliko me je predobio, da sam se usudio pogledati na stražnji prozor. Po malo me doveo i u drugu sobu, odakle sam virnuo na ulicu, ali sam preplašen trgnuo glavu. Za nedjelju dana odmamio me on na kućna vrata. Razbirao sam, da mi strava slabi, ali mržnja i prezir kao da mi rastu. Naposljetku sam se ohrabrio, da s njim hodam po ulici, ali sam nos valjano čepio rutvicama ili gdjekad duhanom.

Za deset dana don Pedro, kojega sam bio ponešto obavijestio o svojim domaćim poslovima, metnuo meni na čast i na savjest, »da se moram vratiti u domovinu, te kod kuće živjeti sa ženom i djecom«. Rekao mi, »da baš ima u luci engleska ladja, koja bi da odjedri, a on će me opskrbiti svim potrepštinama«. Bilo bi dosadno, da produljujem njegove razloge i moje prigovore. Rekao mi je, da se nikako ne može naći takav usamljen otok, kakav sam ja želio, da bih živio na njem; ali neka ja zapovijedam u svojoj kući i provodim vrijeme, kakogod mi se usamljeno mili«.

Pristadoh naposljetku, jer sam razabrao, da ne mogu drugačije. Krenuo sam iz Lisabona dne 24. novembra na engleskom trgovačkom brodu, ali tko

mu je bio zapovjednik, nisam ni pitao. Don Pedro me otpratio na ladju i uzajmio mi dvadeset funti. Ljubezno se oprostio sa mnom i zagrlio me na rastanku, a ja sam to pretrpio, kako sam mogao. Za toga posljednjega puta nisam općio sa zapovjednikom niti s ikim od njegove momčadi, nego sam se pričinjao bolesnim i zatvorio se u svojoj kabini. Dne 5. decembra 1715. bacismo sidro u Downsima, oko devet sati izjutra, a u tri sata poslije podne stigoh živ i zdrav kući svojoj u Redriffu.

Žena i porodica dočekali su me s velikim iznenadjenjem i radošću, jer su mislili, da sam zacijelo mrtav; ali moram iskreno priznati, da me je od pogleda na njih zaokupljala samo mržnja, gadjenje i prezir, i to više, što sam mislio o svojoj bliskoj vezi s njima. Od nesretnoga progonstva mojega iz houyhnhnmske zemlje prisilio sam se doduše, da trpim pogled na yahooe i da općim s don Pedrom de Mendezom, ali pamet i uobrazilja bili su mi neprestano pune vrlina i ideja onih dičnih houyhnhnma. A kad bih uzeo misliti, da sam se združio s jednom od yahooske pasmine i rodio još druge yahooe, snalazio me je krajnji stid, zabuna i zgražanje.

Čim sam ušao u kuću, žena me zagrlila i poljubila; a kako sam se za tolikih godina bio odučio od dodira s tom mrskom životinjom, onesvijestio sam se gotovo na cio sat. Sada, gdje ovo pišem, proteklo je pet godina od mojega posljednjega povratka u Englesku; za prve godine nisam trpio uza se ženu ni djecu; sam mi je vonj njihov bio nepodnosiv; pogotovo nisam trpio, da jedu u istoj sobi. Sve dosad se ne usudjuju ni pomisliti da bi dirnuli moj kruh, ili pili iz iste čaše, a i ne dopuštam nikad, da me itko od njih uhvati za ruku. Prve sam novce potrošio, da kupim

dva ždrijepca, koje sad držim u valjanoj staji; a uz njih mi je prvi miljenik konjušar; jer osjećam, da mi duh oživljuje od vonja, što je u staji. Moji me konji razumiju prilično: razgovaram se s njima svaki dan barem po četiri sata. Oni ne znaju ni za uzdu, ni za sedlo; žive u veliku prijateljstvu sa mnom i u uzajamnom drugarstvu.

DVANAESTA GLAVA.

Piščeva istinitost. — Njegova namjera s izdanjem ovoga djela. — Pokuda putnicima, koji zastranjuju s istine. — Pisac se pravda od svake loše svrhe pri pisanju. — Odgovor na prigovor. — Način, kako se osnivaju naseobine. — On slavi domovinu. — Brani se pravo krune na one zemlje, što ih je opisao pisac. — Poteškoće, da se te zemlje osvoje. — Pisac se posljednji put oprašta s čitaocem, iznosi svoj način života u budućnosti, daje dobar savjet i završuje.

Ja sam ti dakle, mili čitaoče, ispripovijedao istinitu historiju mojih putova za šesnaest godina i više nego sedam mjeseci, a u tom nisam toliko pazio na kićenost, koliko na istinu. Mogao sam te možda poput drugih zadiviti neobičnim, nevjerovatnim pripovijestima; ali ja volijem da najpriprostijim načinom i stilom kazujem puke činjenice, jer mi je glavna nakana bila, da te poučavam, a ne zabavljam.

Nama, koji putujemo po dalekim zemljama, kuda rijetko dolaze Englezi ili drugi Evropljani, lako je stvarati opise čudnih životinja i morskih i kopnenih.

No putnicima bi morala biti svrha, da ljude čine pametnijima i boljima, i da im usavršuju duše i lošim i dobrim primjerom, onim što pripovijedaju o stranom svijetu.

Od srca bih želio, da bi se uzakonilo, da svaki putnik, prije nego što bi mu se dopustilo da objavi svoja putovanja, mora priseći pred velikim kancelarom, da je sve ono, što kani štampati, po najboljem znanju njegovu istinska istina; jer onda se ne bi više zavaravao svijet, kako se zavarava obično, kad neki pisci tovare bezazlenomu čitaocu najveće lagarije, samo da bi im djela što bolje prošla u javnosti. Za mladjih sam dana s velikom slašću pročitao više putopisnih knjiga; ali kako sam otad obišao najveći dio kugle zemaljske, te po svojim vlastitim opažanjima mogu da se usprotivim mnogim izmišljenim izvještajima, jako sam zamrzio takvo pisanje i dosta se zgražam gledajući, kako se besramno zloupotrebljava lakovjernost čovječanstva. Kad mi dakle znanci misle, da moje bijedno nastojanje ne će biti domovini na odmet, uzeo sam za načelo, da ne ću nikad skretati s istine, nego ću je se čvrsto držati; a i ne može me zaista snaći ni najmanja napast, da zastranim od istine, doklegod su mi na pameti pouke i primjer mojeg plemenitoga domaćina i drugih dičnih houyhnhnma, koji su me počastili, da sam im toliko dugo bio ponizan slušač:

— Nec, si miserum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam, mendacemque improba finget.*)

Znam vrlo dobro, kakva se slaba slava stječe pisanjem, za koje ne treba ni genijalnosti ni učeno-

*) Ako je nemili udes Sinona
Jadnikom stvorio, taštim i lažljivim stvoriti ga ne će.

sti, pa zaista i nikakvoga drugoga talenta osim dobra pamćenja ili tačna dnevnika. Znam takodjer, da putopisce, kao i pisce rječnika, potiskuju u zaborav svojom težinom i veličinom oni, koji dolaze posljednji, te su na vrhu. Tako je i sva prilika, da će putnici, koji budu kasnije pohodili zemlje, što ih ja opisujem u ovom svojem djelu, otkriti možda moje bludnje, (ako ih ima) dometnuti više svojih novih otkrića, istisnuti mene iz mode i zapremiti moje mjesto, te će svijet zaboraviti, da sam ja ikad bio pisac. To bi mi zaista bio prevelik jad, kad bih pisao radi slave: ali meni je na umu samo opća korist, pa mi se ne može nikako izjaloviti nada. Jer tko bude čitao o vrlinama slavnih houyhnhnma, što ih ja javljam, kako se ne bi zastidio svojih opačina, ako sebe drži za razboritu životinju, koja vlada u svojoj zemlji? Ne ću ništa da govorim o onim dalekim narodima, gdje vladaju yahooi; medju njima su najmanje pokvareni Brobdingnažani, pa bi nam bila sreća, da se držimo njihovih mudrih načela o moralu i upravi. Ali ne ću dalje da razglabam, nego volijem prepustiti razboritom čitaocu, neka sam promatra i primjenjuje.

Nije mi malen užitak, što ovo moje djelo ne će možda naći kudilaca; jer šta bi se i moglo prigovarati piscu, koji pripovijeda samo puke činjenice, što su se zbile u tako dalekim zemljama, gdje mi nemamo ni najmanjeg interesa, bilo za trgovinu, bilo za pregovore? Pomno sam se uklanjao svakoj pogrješki, za koju često i preopravdano krive obične putopisce. Osim toga se ja ne miješam ni najmanje ni s kojom strankom, nego pišem bez strasti, predrasude, zlobe na ikojega čovjeka ili kakve mu drago ljude. Ja pišem s najplemenitijom namjerom, da obavijestim i poučim čovječanstvo; a ne ću se ogriješiti

o čednost, ako ustvrdim, da ponešto nadvisujem čovječanstvo onim prednostima, što sam ih stekao u onako dugom općenju s najsavršenijim houyhnhnmima. Pišem bez ikakve težnje za korišću ili slavom. Ne propuštam ni jednu riječ, koja bi nalikovala na pokudu, ili bi mogla biti i najmanja uvreda, pa ni onomu, tko je najbrži na uvredu. Zato mislim, da mogu pravo proglasiti sebe za posve besprijekorna pisca, protiv kojega ne će bagra odgovarača, posmatrača, razmišljača, otkrivača, zapažača nikad ulučiti priliku, da se iskaže svojim talentom.

Priznajem, šaputali su mi, »da sam kao engleski podanik bio dužan, čim sam se vratio, predati državnomu tajniku prijavu, jer svaka zemlja, što ju otkrije koji podanik, pripada kruni« Ali sumnjam, da bi nam u zemljama, o kojima ja govorim, osvajanje bilo onako lako, kao Fernandu Cortezu kod golorukih Amerikanaca. Lillipućani, mislim, teško da su i vrijedni troška za mornaricu i vojsku, koja bi ih pokorila; a ja sumnjam, bi li bilo mudro i bezopasno udariti na Brobdingnažane; ili da li bi engleskoj vojsci bilo jako zgodno, kad bi joj leteći otok bio nad glavama. Houyhnhnmi se doduše čine da nisu dobro pripravljeni za rat, pogotovo protiv streljiva, jer za tu znanost oni i ne znaju. No ipak, kad bih ja bio državni ministar, ne bih nikad savjetovao, da napadnemo njih. Njihova razboritost, jednodušnost, nepoznavanje straha i domovinska ljubav obilno bi nadoknadili sve nedostatke u vojnoj vještini. Zamislite, da njih dvadeset tisuća provali usred evropske vojske, da pometu redove, poizvraćaju koliju, da strahovitim udarcima stražnjih kopita smrskaju vojnicima lica u mumije; jer oni bi i zaslužili onu karakteristiku, datu Augustu:

recalcitrat undique tutus.*) Ali mjesto predloga, kako će se pokoriti taj velikodušni narod, volio bih, kad bi oni mogli ili bili voljni poslati dovoljan broj svojh žitelja, da civilizuju Evropu, učeći nas prvim osnovama časti, pravde, istine, umjerenosti, rodoljublja, postojanosti, moralnosti, prijateljstva, dobrodušnosti i nježnosti. Imena svih tih vrlina zadržala su se još kod nas u većini jezika, pa se nalaze i u novih i u starih pisaca, što ja po svojoj maloj načitanosti mogu da potvrdim.

Ali ima još jedan razlog, zašto sam manje bio voljan da svojim otkrićima povećam državno područje njegova veličanstva. Da istinu kažem, snašle su me neke skrupule radi distributivne pravde vladarske u takvim prilikama. Na primjer, gusarsku momčad dotjera bura i ne znaju kuda; naposljetku momak s vrha jarbola otkrije kopno; oni se iskrcaju, da robe i pljačkaju; sastaju bezazlen narod, koji ih ljubezno dočekuje; oni nadijevaju zemlji novo ime, uzimaju je formalno u posjed za svojega kralja; postavljaju trulu dasku ili kamen za spomen; ubijaju dva tri tuceta urodjenika, odvode još silom jedan par za uzorak; vraćaju se kući i dobivaju oproštenje. Tu se započinje nova vlast, stečena pod titulom božanskoga prava. Prvom se prilikom šalju brodovi; urodjenici se rastjeruju ili uništavaju; vladare im muče, da otkriju svoje zlato; pušta se sloboda svakomu nečovječnomu i bludnomu djelu, i zemlja se puši od krvi svojih žitelja: i ta gusarska krvoločna momčad, što se upotrebljava za ovako pobožnu ekspediciju, moderna je kolonija, poslana, da obrati i civilizuje neznaboški i barbarski narod.

---

*) Rita se (odbija) odasvud siguran. (Horatije, sat.)

Ali taj opis, priznajem, nikako se ne tiče britanskoga naroda, koji bi svemu svijetu mogao da bude primjer po svojoj mudrosti, brižljivosti i pravednosti u osnivanju kolonija; po obilnim darovima za unapredjivanje religije i znanosti; po izboru pobožnih i vještih duhovnika za širenje kršćanstva; po opreznosti, kako iz majke kraljevine opskrbljuju provincije ljudima trijezna života i vladanja; po strogoj pažnji, da se vrši pravda i da se po svim provincijama namještaju u upravi najsposobniji i nadasve nepodmitljivi činovnici; a za krunu svemu, po izašiljanju najbudnijih i najkreposnijih guvernera, koji ne znaju za drugu svrhu, nego za sreću naroda, kojim vladaju, i za čast svojega gospodara kralja.

Ali kako se ne čini, da bi one zemlje, koje sam opisao, ikako željele da budu osvojene i zarobljene, ubijane ili rastjerivane, kao kolonije, a i ne obiluju zlatom, srebrom, šećerom ili duhanom, sudim pokorno, da nisu nipošto podesni objekti za našu revnost, našu hrabrost ili naš interes. Ali ako oni, kojih se to tiče, smatraju podesnim, da budu drugačijega mišljenja, pripravan sam priseći, ako zakonito budem pozvan, da nijedan Evropljanin nije prije mene bio u tim zemljama. Mislim, ako treba da se vjeruje urodjenicima, osim ako nastane prepirka radi ono dvoje yahooa, o kojima sam rekao, da su ih prije mnogih godina vidjeli na gori u houyhnhnmskoj zemlji.

No što se tiče formalnosti, da bih u ime mojega vladara zauzeo zemlju, to mi nije nikad ni na pamet palo; a sve da i jest, ja bih ipak, kakve su mi tada bile prilike, odgodio to možda, radi opreznosti i samoodržanja, za kakvu bolju zgodu.

Pošto sam dakle odgovorio na jedini prigovor, što bi se ikad mogao dići protiv mene kao putnika,,

opraštam se ovdje konačno sa svim mojim prijaznim čitaocima i vraćam se, da se opet sladim razmatranjem u mojem vrtiću u Redriffu; da primijenim one izvrsne pouke o kreposti, što sam naučio medju houyhnhnmima; da poučim yahooe u svojoj porodici, ukoliko budem razabrao, da su poučljive životinje; da se često gledam u ogledalu i tako se, kolikogod mogu, naučim po malo da podnosim pogled na ljudsko stvorenje; da žalim zvjersku narav u houyhnhnma u mojoj domovini, ali da uvijek s respektom postupam spram njih, radi mojega plemenitoga domaćina, njegove porodice, njegovih prijatelja i cijeloga houyhnhnmskoga plemena, na koje ovi naši imaju čast da nalikuju u svakoj svojoj crti, premda im se je razum izrodio.

Posljednje sedmice stao sam dopuštati ženi, da za objedom sjedi sa mnom, na najdaljem kraju dugoga stola, i da odgovara (ali što kraće) na ono malo pitanja, što ju pitam. Ali kako mi je vazda mrzak yahooski vonj, neprestano mi je začepljen nos rutvicom, despikom ili duhanskim lišćem. I premda je vremešnu čovjeku teško ukloniti stare navike, ipak mi nije nestala sva nada, da ću za neko vrijeme podnositi susjeda yahooa u svojem društvu i ne ću mu se bojati, kao dosad još, zubi i pandža.

Moje izmirenje s yahooskim plemenom uopće ne bi bilo tako teško, kad bi oni htjeli da budu zadovoljni jedino s onim zloćama i budalaštinama, na koje ih je ovlastila priroda. Ne srdim se ni najmanje, kad vidim advokata, džepara, pukovnika, ludjaka, lorda, igrača, političara, bludnika, liječnika, krivoga svjedoka, zavodnika na krivo svjedočanstvo, pravnoga zastupnika, izdajicu i slične; sve se to slaže s prilikama: ali kad vidim, kako ponos obuzima gomilu na-

kaznosti tjelesne i duševne, onda bi odmah da mi prsne sva strpljivost; i nikad ne ću moći da razumijem, kako su se složili takva životinja i takva opačina. Mudri i kreposni houyhnhnmi, koji obiluju svim izvrsnim svojstvima, što mogu da krase razborito stvorenje, nemaju u svojem jeziku imena za tu opačinu; jezik im nema izraza ni za što zlo, osim onih, kojima opisuju odurna svojstva svojih yahooa; ali medju njima nisu znali da razaberu opačinu ponosa, jer nisu naskroz razumjeli ljudsku prirodu, kako se ona pokazuje u drugim zemljama, gdje ta životinja vlada. No ja, koji sam imao više iskustva, jasno sam u divljih yahooa razabrao nešto elemenata ponosa.

Ali houyhnhnmi, koji žive pod gospodstvom razuma, nisu ponositiji svojim dobrim svojstvima, nego što bih se ponosio ja radi toga, jer nisam bez noge ili ruke; nitko se ne će tim hvalisati, tko je pri pameti, premda bi bez toga bio nesretan. Zastajem dulje na toj stvari, jer želim postići, da bi se kakogod moglo podnijeti društvo engleskoga yahooa; i zato ovdje molim one, u kojih ima ma i trunak te opačine, neka se ne usudjuju da mi izlaze na oči.

Le Sage: Hromi djavo. Kao III. knjiga »Dječje knjižnice« izašlo je II. izdanje ovog klasičnog djela, priredjenog za djecu i urešenog s 55 uspjelih slika s originala. »Hromi djavo« odlikuje se tako zanimivom fabulom, vrlo zabavnim situacijama, pravom francuskom živahnošću, a uz to djeluje i moralno prikazivanjem općih ljudskih mana tako, da je u ovom skraćenom obliku vrlo zahvalno dječje štivo. Kako li će samo djeca uživati u hromom djavolu i svemu onom, što Asmodej otkrivajući krovove kuća pokazuje djaku Don Cleofasu! Djelo je izašlo u velikom formatu, kakav vole djeca, na finom papiru, a stoji samo Din 20.—, vezano Din 25.—. Naručuje se kod »Narodne knjižnice« Zagreb, Vojnička ulica 13.

V. Nazor: Veli Jože. U ovoj istarskoj priči simbolizirao je Nazor udes našega naroda: golem i silan, on je dobroćudan kao dijete, služeći kroz vijekove slabijima od sebe. No on je i velik — i na jedan njegov kret ruše se u prah njegovi neprijatelji, a s malo volje i jasnoće ciljeva on je u slozi kadar da stvori čudesa. — Ovu priču o istarskom kmetu preudesio je sada autor za djecu i ona je s 22 krasne Šantelove slike upravo izašla u izdanjima »Dječje knjižnice«. Uz gdju Brlić — Mažuranić Nazor je poznat kao najbolji naš dječji pisac i »Veli Jože« je kao stvoren, da u ovom obliku postane omiljela dječja knjiga. Tu dolaze divovi, gvozdeni patuljci i njihova otrovana koplja, div galeot sa stotinu ruku, Psoglavci, sakriveno blago, dobar zmaj, vještica i njezin bunar, borba divova i još sila stvari, koje će zanimati dječju fantaziju. Djelo je puno poezije, pisano je krasnim jezikom, a već zbog duboke nacijonalne note (Istra!) morao bi tu divnu knjigu svaki naš otac dati u ruke svomu djetetu. Toplo preporučujemo. Cijena vrlo lijepo opremljenoj knjizi velikog formata samo Din 10.—, tvrdo uvezanoj Din 18.—. Naručuje se kod »Narodne knjižnice«, Zagreb, Vojnička ulica 13.

Sv. 104.—106. **Anatole France: Komična historija.** D 15.—, vez. D 20.—.
Sv. 108.—111. **Le Bon: Psihologija revolucija** II.: Psihologija francuske revolucije. D 25.—.
Sv. 112.—115. **E. Zola: San.** D 25.—, vez. D 33.—.

POZORIŠNA BIBLIOTEKA

Pretplata D 60.—.

I. **M. Begović: Male komedije (7)** D 15.—, vezano D 20.—
II. **M. Gorki: Na dnu života.** D 10.—.
III. **Lord Byron: Kain.** Misterij. D 10.—.
IV. **A. Strindberg: Otac. Gospodjica Julija.** D 10.—.
V. **Jovan Sterija Popović: Rodoljupci.** D 10.—.
VI. **H. Ibsen: Sablasti** D 10.—.
VII. **A. P. Čehov: Ujak Vanja** D 10.—.
VIII. **Moliere: Silom bolesnik. — Škrtac.** D 15.—
IX. **N. V. Gogolj: Revizor.** D 15.—
X. **Schakespeare: Hamlet.** D 20.—, vez. D 25.—.
XI. **R. Wagner: Lohengrin.** D 10.—.

HUMORISTIČKA KNJIŽNICA

Godišnja pretplata D 50.—.

Sv. 102. **B. Mašić: Školovanje Alekse Mišćevića.** D 5.—.
Sv. 103.—104. **N. V. Gogolj: Tri pripovijetke.** D 10.—.
Sv. 115.—117. **Slavko Vörös: Tonček Tomaš.** D 5.—.
Sv. 118.—120. **Guy de Maupassant: Baština.** D 10.—.
Sv. 121.—123. **A. Averčenko: Bezobraznici i dr.** D 10.—.
Sv. 124.—134. **Stevan Sremac: Ivkova slava.** Vezano D 20.—.
Sv. 135.—139. **F. Herceg: Gjurkovićeve kćeri.** D 5.—.
Sv. 140.—143. **R. Domanović: Kraljević Marko po drugi put medju Srbima i druge satire.** D 10.—.
Sv. 144.—153. **Stevan Sremac: Vukadin.** D 10.—.
Sv. 154.—155. **B. Gj. Nušić: Običan čovek.** D 10.—.
Sv. 156.—158. **J. S. Machar: Tatica Masaryk i druge satire.** Novele najvećeg češkog satiričara. D 5.—.
Sv. 159.—160. **Nušić-Janković: Izborne šale.** D 3.—
Sv. 161.—164. **A. P. Čehov: Izborne humoreske.** D 15.—.
Sv. 166. **Tefi: Ljubomora i druge humoreske.** D 5.—.
Sv. 167. **K. Kovačić. Burgije i turpije.** D 10.—.
Sv. 168.—170. **Iso Velikanović: Žena i vrag i druge šaljive priče.** D 15.—.

OSTALA IZDANJA

S. Vraz: Izabrane pjesme. D 25.—, vez. D 30.—. U polukoži sa zlatorezom D 60.—.

S. Gregorčić: Antologija. D 10.—, vez. D 15.—.

Gjuro Jakšić: Antologija. D. 10.—, vez. D 15.—.

Prof. Szemnitz-Gottwald: Nauka o čovjeku i zdravlju. S 85 slika. D 40.—.

Le Sage: Hromi djavo. Dječje ilustrirano izdanje. D 20.—, vez. D 25.—.

Adela Milčinović: Marija-Liza. D 10.—.

V. Nazor: Veli Jože. Istarska priča. Dječje ilustrirano izdanje. D 10.—, vez. D 18.—.

A. G. Matoš: Pjesme. D 25.—, vezano D 30.—.

Baccaccio: Dekameron. Potpuno izdanje s predgovorom i sa 70 ilustracija. 3 knjige D 75.—, vezano D 90.—. U polukoži sa zlatorezom D 200.—.

Stendhal: O ljubavi. D 15.—, vezano D 20.—.

Pfifikus: Milovanje u pesmi i prozi. S ilustracijama M. Uzelca. D 10.—, vezano D 15.—.

M Prévost: Ženska pisma. D 15.—, vezano D 20.—.

Zmaj: Što nam priča čika Jova. Dječje pjesme. Sa 30 slika. D 20.—, vezano D 28.—.

Apulej: Amor i Psihe. D 5.—.

M Krleža: Hrvatski bog Mars. D 20.—, vezano D 25.—.

A. Daudet: Pisma iz mog mlina. D 15.—, vezano D 20.—.

Le Bon: Psihologija gomila. D 15.—.

Janko Leskovar: Propali dvori. D 10.—, vezano D 15.—.

Janko Leskovar: Sjene ljubavi D 10.—.

A. Dumas sin: Gospodja s kamelijama. (»Traviata«). Umjetnički opremio Lj. Babić. Vezano D 25.—.

F. M. Dostojevskij: Zapisci iz mrtvog doma. S predgovorom dra. D. Prohaske. D 20.—, vezano D 25—.

Pierre Louys: Afrodita. Ilustrirano. D 15.—.

F. Prešeren: Antologija. D 5.—.

В. Назор: Carmen vitae. Антологија Д 20·—, вез. Д 25

J. Kozarac: Izabrane pripovijesti. D 30.

Sve ove knjige mogu se dobiti u svakoj knjižari, a uz originalne cijene kod **Narodne Knjižnice, Zagreb, Vojnička ulica 13.** Poštarina posebno.